

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XIII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Т. II.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

L. 300. 12.83

Exchange with

The Society

Recd Jan 22, 1914

Передже слово.

Отсей том довели ся мені кінчити далеко від Львова, куди я був примушений виїхати. Сей факт мав такі наслідки, що книжка значно припізнила ся з виходом у світ, а дальше, що я не міг пододавати додаткових паралель при кінці книжки до обох томів, які в части був уже призбирав. Надіюсь одначе, що збірка не стратить на тім багато, тим більше, що літературні вказівки можуть бути в разі потреби надруковані й окремо.

Характер сього тома полишив ся такий самий, як попереднього та який має більша частина видань Етнографічної комісії Наукового Товариства ім. Шевченка. Введено тут тільки невеличку новість: показчик мотивів надруковано по німецьки, а через те уможливлено користувати ся сею збіркою також тим, що не розуміють української мови.

На сьому я кінчу на разі отсю збірку легенд. Говорю тому на разі, бо думаю, що в неї не увійшло ще багато легенд, які існують між народом, але досі не були записані. На те вказує також між иньшим сей факт, що додаток надрукований при кінці збірки, виносить 58 чисел; усі ті легенди були мені доставлені в часі друку обох томів, тому й не могли увійти в своїй порі до поодиноких розділів. Велике відповідно їх число свідчить найліпше про те, що можна ще багаго записати і то не тільки багаго цікавих варіантів, але й зовсім нових легенд. Надіюсь проте, що до кількох літ зростуть нові записи легенд так, що можна буде приступити до видання ще третього додаткового тому. Через те й прошу всіх, що схотіли-б записувати легенди, надсилати їх або на мое імя або впрост до Наукового Товариства; кожний запис, хоч би найменший, не піде на марне і буде в своїм часі використаний.

Всіх легенд, надрукованих в осььому томі, є 231. На них зложили ся записи отсих осіб, яким і складаю подяку за дозвіл користувати ся ними: Л. Гарматій — 39; О. Деревянка — 23; О. Роздольський — 19; А. Веретельник — 11; незвісні записувачі — 7; В. Левинський, М. Зубрицький, О. Галевич — кождий по 4; Я. Миколаєвич і Л. Гнатишак — по 3; В. Щурат, І. Франко, І. Ляторовський — по 2; І. Костек, Д. Глібовицька, Л. Ляторовська; Л. Мартович, І. Лянгелфус, П. Зубрицький, М. Гуменюк, Л. Васидович, Ю. Яворський — по 1. Моїх записів є 77, а передруків 22. Під усіми записами подане імя записувача крім моїх та крім деяких передрукованих, при яких вказано одначе, звідки їх передруковано. Варіантів надруковано тут 73, без них лишаєть ся отже ще 158 номерів. Замітити належить, що багато варіантів приносить нові мотиви, нове оброблене і представлене предмету, тому й друковане їх не може вважати ся злишнім. Ціла збірка легенд представляєть ся отже в цифрах так: Усіх номерів надруковано 440; з того припадає на оригінальні легенди 323, на варіанти 117. Передруків зроблено разом 57, нових записів надруковано 383, між тим моїх 148, а иньших записувачів 235. Як видно отже з тих цифр, збірка чисельно представляєть ся показно.

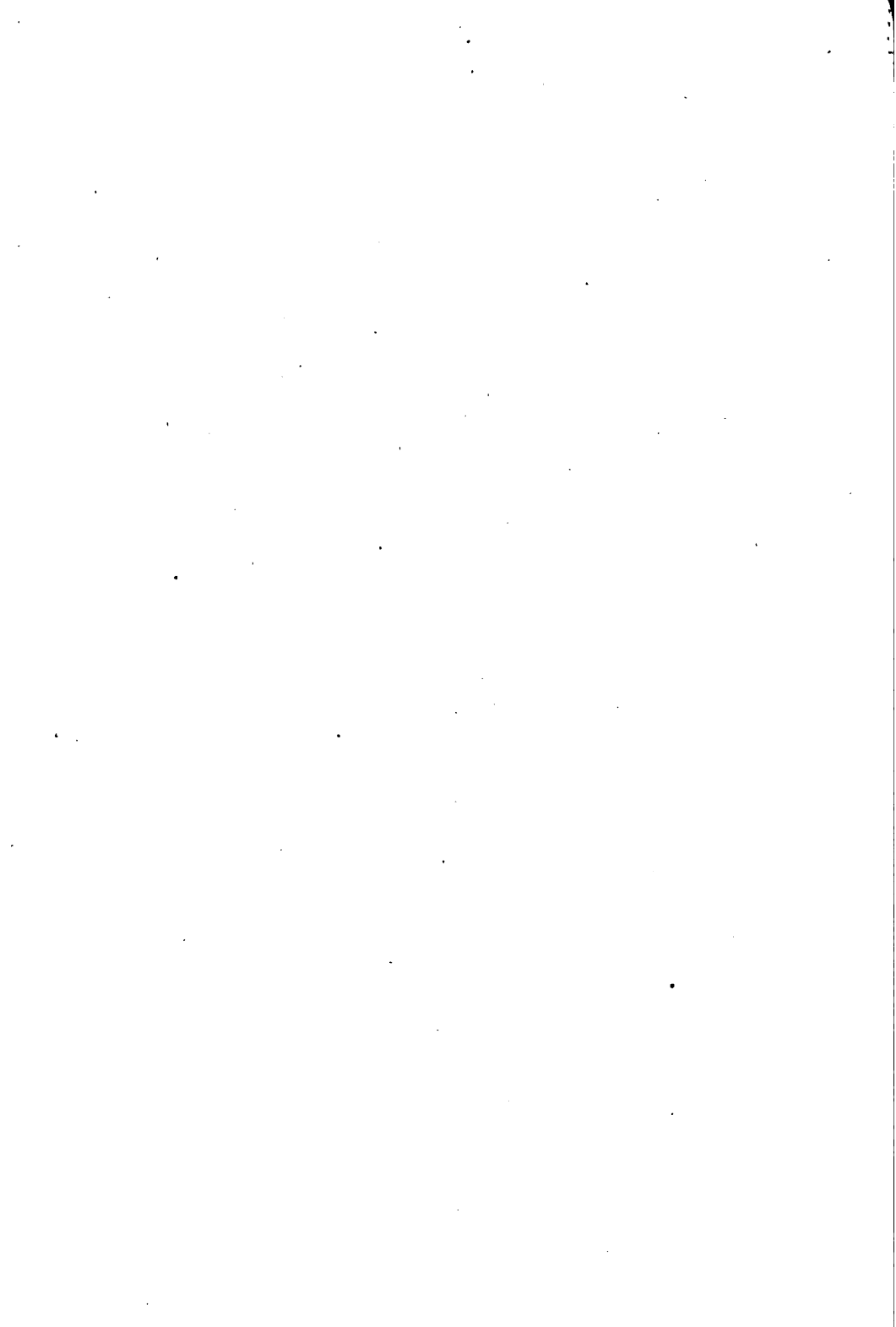
На закінченє ще кілька слів про поділ легенд. Усякий поділ народньої словесности на рубрики буває менше більше припадковий і змінний. Тут трудно потягнути між одною рубрикою і другою таку демаркаційну лінію, поза яку не можна перейти. Через те й усякий поділ не треба брати абсолютно скінченим, а тільки вважати, які розумові аргументи має він за собою та на скільки може бути практичний. Вкажу се на прикладі. Легко відрізнити анекдот від легенди; коли маємо одначе анекдот, в яким дівою особою виступає якийсь сьвятий, то що тоді робити? Куди сей номер зачислити, до анекдотів чи до легенд? Одно й друге має за собою рацию і на мою думку не буде великого гріху, чи дамо його тут, чи там. Коли друкуємо одначе анекдоти й легенди в ріжних книжках, то ліпше наведену запись надрукувати між легендами, ніж між анекдотами хочби з чистої практичности, що лекше його запам'ятати й знайти з іменем якимось, як без імени. Візьму другий приклад. Маємо легендарний мотив, якого легендарність не підлежить сумнівови. В одному разі виступає одначе як діва особа Бог, у другому якийсь новозавітний сьвятий. Куди зачислити сей твір, до старочинно-завітних легенд? Коли ми при поділі дивимо ся на

саме імя дівової особи, тоді не трудно буде сей твір помістити в відповідній рубриці; коли-ж беремо на увагу ще й подію, то часто може трафити ся так, що можемо твір зачислити до иньшої рубрики, як би на перший погляд се можна сказати. Маємо прим. легенду про творенє землі, але з іменем Христа; буди її пришпилити? Імя казало-б легенду давати між новозавітні, але сама подія твореня свѣта каже її зачислити між старозавітні легенди. Нераз знов приходять два варіанти одного твору, але з иньшими дівовими особами. Очевидно, що як би хто надрукував їх окремо, в двох ріжних рубриках, то не зробив би злочину, але ліпше надрукувати їх разом, поміщаючи їх у тій рубриці, яка своїм змістом більше їм відповідає.

Отсе вважав я за конечно сказати тому, бо деякі критики привязують до таких поділів більшу вагу, як треба, не вважаючи при тім на раціональність і корисність поділу, але більше на ті формулки, які вони собі уложили в сій справі.

Корфу, 28 лютого 1903.

Володимир Гнатюк.

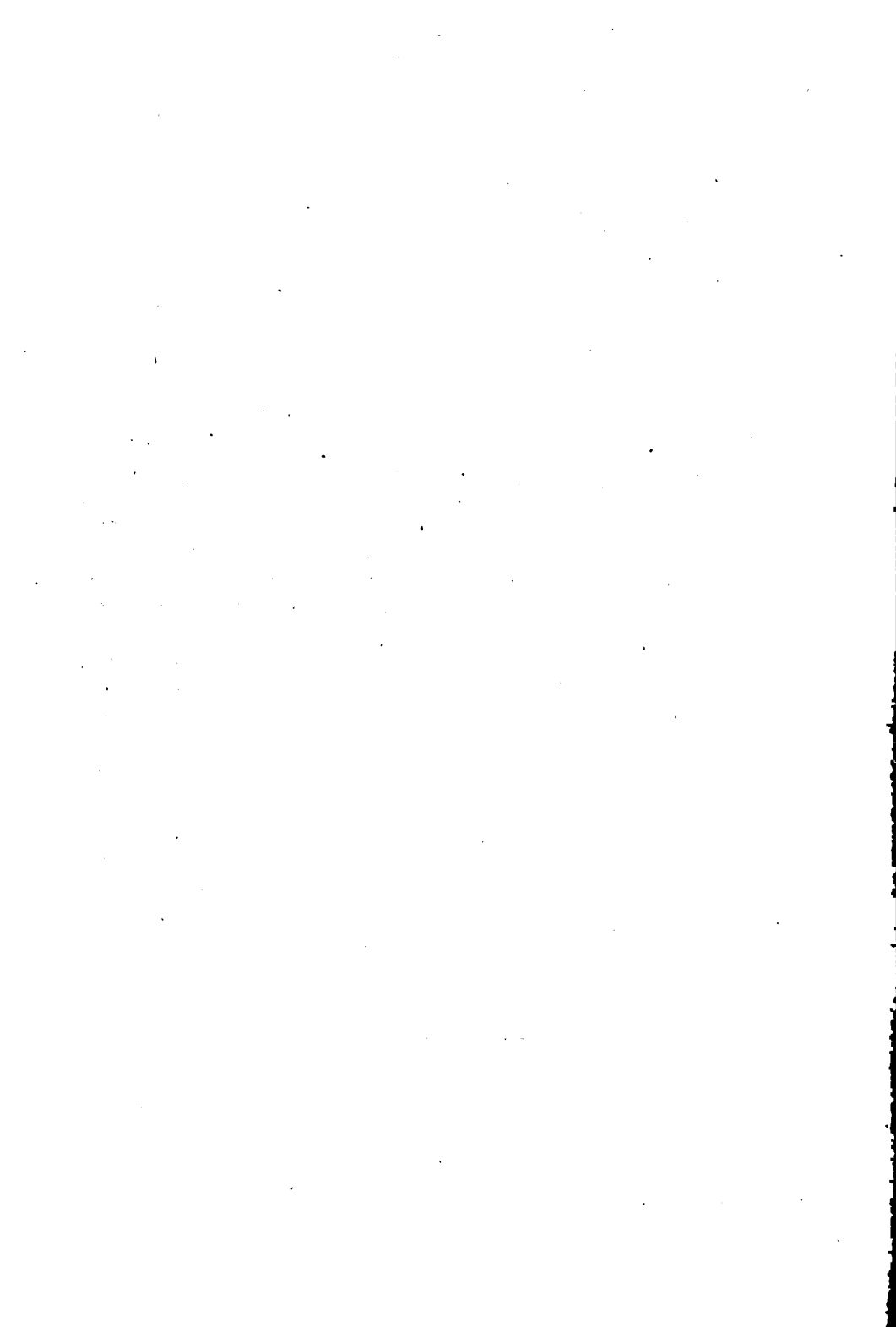

Зміст.

	Сторона
Передмова	I—III
V. Легенди про монстри і двоогляди (N. 210—251)	1—60
VI. Легенди про позатробо́ве житє і ко́нець світа (N. 252—274)	61—83
VII. Моралізаційні і філософічні легенди (M. 272—368)	87—206
VIII. Жартливі легенди і сатири на святи́ теми (N. 369—381)	209—216

ДОДАТОК.

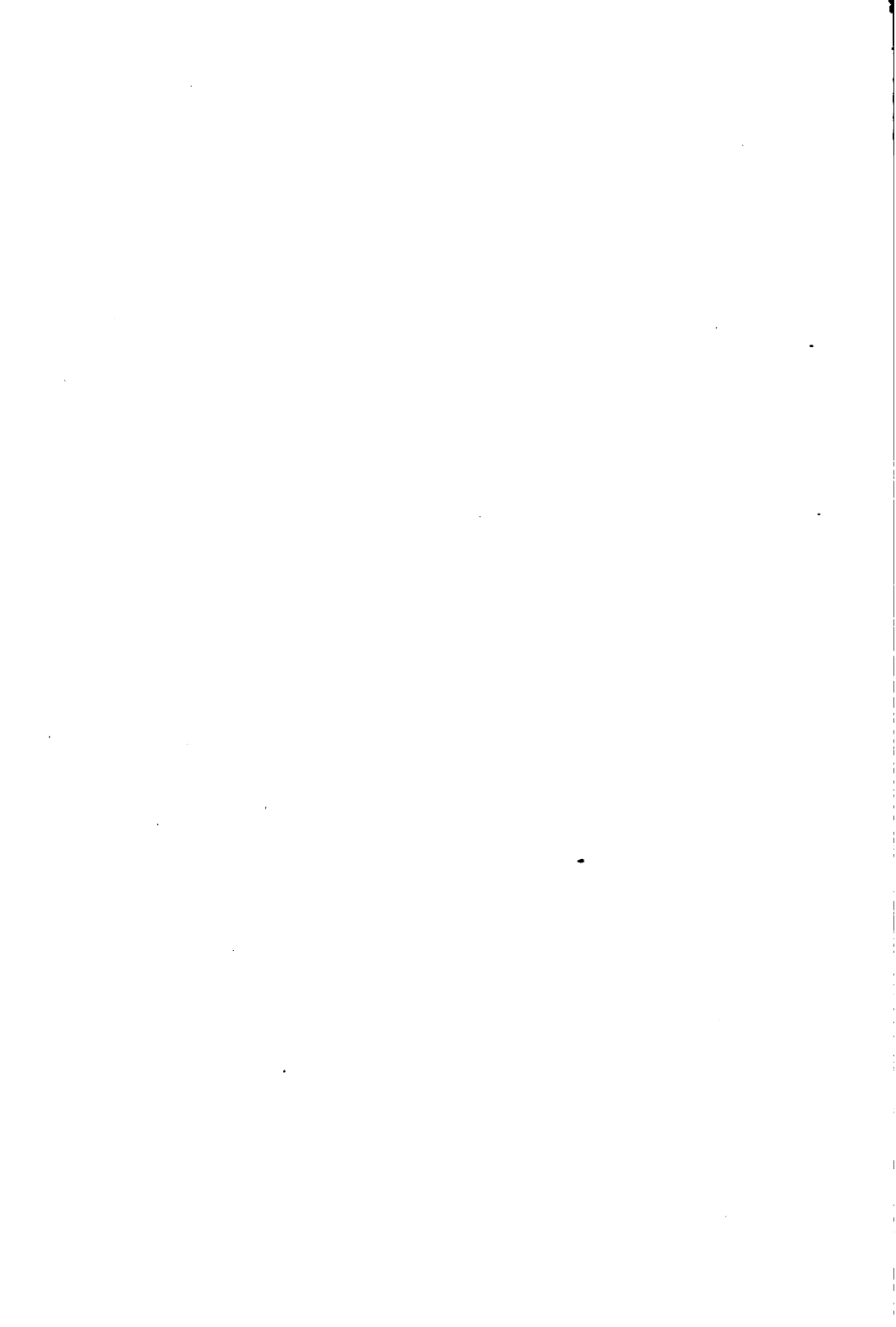
До розділу I (N. 382—406)	217—232
До розділу II (N. 407—415)	232—238
До розділу III (N. 416—427)	238—248
До розділу IV (N. 428—429)	248—249
До розділу V (N. 430—431)	249—250
До розділу VI (N. 432—433)	250—253
До розділу VII (N. 434—438)	254—255
До розділу VIII (N. 439—440)	256—261
Galizisch - ruthenische Volkslegenden, Inhalt der Bände XII und XIII des „Etnogr. Sammelwerkes“	263—287

V.

Легенди про жетри і дивоглядки.

210. На чім стоїть сьвіт?

Йак Сус Христос постановиў сьвіт і придаў рыбі: На, держі хвіст ў аубах, бо на тобі сьвіт стоїт цылый. І вона поты буде держати хвіст ў аубах, по́кы Бог повеліт. Вона йак бы хвіст пусти́ла, йак бы сьа простерла, за́раз бы сьа сьвіт затопиў ўвесь. Сьвіт стоїт на рыбі і ўже.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшавци, Старосамбірського пов. від Грця Олішана Терлецького

211. Одноріг. А.

Йак Ной пускав зьвірі до корабльї, то йиден птах великий в йидній рогом ни хтів йигó послухати. А той птах звів дужи добри плівати. А йак захив іти дощ, то всі птахи, жи сьи понучили б́ули, сьїдали йигу на ріг. А йак сьи йїх багато начіпало, то йигó фпирну́ли і він сьи фтопів.

Зап. від батька О. Деревянна.

212. Чому тепер нема однорога? Б.

Був такий птах одноріг. Йак була потопна, то він ни хтів зайти до корабльї, али дуфав на своїй силї, жи він сїльний. Він плавав по водї і птахи на той ріг сьїдали і він фтопив сьи. І дьлатого типер на сьвітї нима того птаха-однорога.

Зап. в Будванові, Тереховельського пов. від Павла Сабата О. Деревянна.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 12. — Zbiór. wiad. T. V, 3, ст. 133. — Чубинський, Труды, I, ст. 211. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10. Ч. 2. — Nowosielski, Lud ukraiński, T. II. Ст. 10.

213. Великан і його мати.

Коли рід людей великанів вимер по землі, лишив ся був іще один велит зі старою своєю матерею. Довго вони блукали по пушах, підпирючи ся сосною, вирваною з корінем. Раз виїшов великан із ліса на поле і побачив людей звичайних, що орали сохою землю. Вид сей зачудував його не мало; взяв на свою долоню соху wraz із волами, плугатором і погоничем і поніс до матери, щоби їй ті сотворіня показати. Привносить і питає старої: Що то, матінко, за звірятка, що так рють землю? — То теперішні люди — відповіла стара мати велетня; племя наше чим раз більше маліє і прийде колись до того, перед кінцем світа, що в печи одній буде дванайцять молотільників молотити.

Зоря, 1880, ст. 318.

214. Три покоління людські. А.

С початку світа то були такі великі льуди, шчо підпірали головами попіт чорні хмари і приступали гори й долини. Йак приступаю дуба і уколоу сьм ї ногу, узьну найгрібшого дуба йидноу рукоу і вимкнуу з змильі. І казау: шчом сьм ї бодлак уколоу! Йиден другому з руки ї руку бив Дньістер і бив Дунай сокіру подавау. Али тих льудий ўже типер нима по потопі нйдє. Йак ма́ла бу́ти потопа, то сьм йавили сирєдного рєда льуди і ворали на по́ли плўгом. А велит йшоу з далєкої дорєги до до́му і ўзьну на йидну долоньу штири воли і плуг і два льуда і приньс до до́му і показау ма́мї. Приступиу поріх і показуйи: Адї, ма́мо, йакі там на по́ли хробачки рїйут! — А ма́ма, казала: Відниси, сїну, назат там, віткис узьну, бо то по нас будут такі льуди! — А по сирєднім рєды трєта претва льудий, то будут такі за великі, йак с кукурудзуй качіники, шчо буде дванацїть ї йиднім цїйцу молотїти, а йак здїбли чоловік сирєдного рєда такі малєнькі льуди, то та́же збирє на долоньу і принєсє ма́мї на по́кас. Йак йиден жоньир буу при вєську та видьїу мальовану велитову ногу; цїлого чоловіка ни мальўйут, бо нима де.

Зап. 1897 р. в Пужнивах, Бучацького пов. від Тимка Гриняшиного.

215. Великани і ліліпути. Б.

Были такі льуди великі колись, жи йак косїли то косїу йиден на Ма́гурї, а другий на Ворывїм. Йак трєба бы́ло косу правити, то йиден

другому подаў ка́міньа із Ворыво́го аж на Ма́гуру. А на ре́шты то ни ко́нче із Ма́гури на Ворыво́й, а́ли і йи́нчі та́кі го́ры бы́ли, жи з го́ры на го́ру подаў. А по́тому по них, то на́стали йи́нчі льу́ди, ме́ньчі. І днесь шчо верста́, ўсе ме́ньчі. І мо́жемо си ўза́ти та́кий при́мір з нас, жи внесь на на́шим сьвѣдомі трафа́йи сьа мнѣго, жи сыны ме́ньчі від віт-ця́ў. Али по нас шче та́кі прѣйдут, йи про́повісьть, жи де́сьть бу́де руба́ти бо́дака́, а двана́йцьты ў печі́ бу́де мо́лотѣти. Али ми шче до́бре не зна́ймо, хыба́ Бог.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грци Оліщана Терлецького.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 215. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 383. — Чубинський, Труды, I, ст. 212 і 216. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 94. Ч. 2. — Kolbérig, Poznańskie. T. VII. Ст. 17—20. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 11—14. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 161.

216. Великани і карлики. В.

Но́й був та́кий мали́й, жи йак ко́го хтѣв вдари́ти в пі́сок, то му́сьив аш пі́скакувати. А пе́рши знов бу́ли ви́лікі льу́ди. Ка́жут, йак чо́ловік сѣв паску́дити, то го дуп в с...у ко́лов. А льу́ди ка́жут, жи по ва́ші сме́рті бу́ди двана́йцьты чо́ловіків в пѣ́нцу мо́лотѣти, та́кі бу́дѣт малы́.

Зап. від батька в Будзанові О. Деревянка.

217. Літавиця¹⁾ в ґазди. А.

Дика баба любить дуже горох, а найскорше можна її з'їмати, як її ся возьме чоботи. Оден господар з'їмав її в своїм горосі, чоботи взяв, словав до комори, а дика баба зачала его просити, щоби їй віддав чоботи. Він не віддав, а вона тогди пішла за ним до дому і служила му як найвірнійша служниця. Робила всяку господарську роботу дуже зручно і господар не міг її нахвалити ся. Так служила ему аж до різдвних свят. На святій вечер помогла ґаздині все робити і варити, а коли вечеря вже була готова, ґаздиня сказала всій челяди: Прошу вас всіх до вечері!

¹⁾ Літавиця називає ся також переместниця або дика баба.

Всі посідали, а дика баба сіла собі в кутику і все сьміяла ся через цілу вечеру, нич не їла, лише сьміяла ся. Її ся питали, чога вона ся сьміє, але вона не хотіла сказати. Аж як скінчили вечеряти і ще більше її просили, щоби сказала їм, вона їм обіцяла сказати, коли їй віддадуть чоботи. Господар їй обіцяв, що віддасть, а вона зачала їм розповідати:

Як би ви виділи, що ся з вашов вечеров діяло, ви би і самі не були їли, лишень бсьте ся сьміяли. Газдиня намісьць сказати: Прошу вас всіх хрещених до вечері — сказала тільки: Прошу вас всіх до вечері. — Тогди ся влетіли всі чорти і показували ріжні фіґлі, скакали по столі, по мисках, плювали до них і ин.

Тогди господарі зачали її ся розпитувати о ріжні річи, о ліки проти ріжних хороб, чарів і ин. Вона їм все розповіла, вони їй тогди дали чоботи і вона пішла собі. Як уже була на дорозі, тогди господар пригадав собі ще, що не запитав ся її, що робити на могилицю у овец. Вибіг за нею на дорогу і питає ся її. А вона єму сказала: Возьми ніж, тай заріж, тай із'їж!

Зап. в Крушельниці, Стрийського пов. Ю. Яворський.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 358—359. — Kolberg, Rokucie. T. III. Ст. 103.

218. Дика баба в газди. Б.

Вораў чоловік на полі, і злѣпаў дїку бабу. Немаў їй де лишити, причіпїў до коней і ходїла ўраз з кіньма і з ним. Баба сьї подивїла ў гору до нѣба і сьє осьміхнўла. Питаў сьє госпóдар, чо ти сьє усьміхаїєш? А дзіворонок підлїтаў висóко, і сьпїваў пїсьньу жїлїсливо. Кажє: Ци знаїєш, госпóдару, вона тѣбѣ проклинаїє (тотá птáшка, жє підлїтаїє), жєбїє від Бóга ласки не маў, шчос моїї дїти приораў, шчо ти перѣньїє гнѣздó ў йїєчє мїсцѣ. Надлѣтїла ворóна і над йїєгó пївоў крáкала. Сказáла дика баба, шчо то твїй прїягтыль; би ти сьє тьїлько кїп ўрóдїло, шчо ворóна закрáкала. Збирáў сьє госпóдар той ў вѣчєр до дóму і браў с собóў дїку бабу. А баба кажє: Пустї мѣнѣ, най візьмў малў дїтїну, тай прїїду до тѣбѣ.

Кажє: Колї ти, бабо, не прїїдєш. А дїкї лўди не знайт ны молитвїў, ны прїсьїгнї.

Казáла дика баба: Йак не прїїду, би мнѣ той грїх побїў, шчо ў недѣльбу павурї оптинáїє. І ўзяїла дїтїну і прїїшла до тóго госпóдара до хáти. Перѣбувáла баба ў тóго госпóдари до рїздвїнних сьвїт,

до сьвітото вечери. А на сьвітій вечер той газда закадіў у хаты. А злий дух сидіў на коміни і тькаў с коміна, аш сьн за порогом зашпотаў, пітквуў сьє. А баба зачіла сьміяти сьє.

Сважі, бабо, чо сьє сьмієш, то тьє пұшчу на во́льу.

Баба казала, жє сидіў чортя́ка на коміни і пойдіў вас, бистє сьє сваріли жежи собоў, газда й газдїньн а телєр тькаў, та сьє пошпотаў, йак закадіў газда. І пустіў бабу на свободну во́льу.

Зап. в січні, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

219. Літавица за жінку. А.

Буў йедєн такій у жоні йедно́й снн і нїгди не міг собі дыбрати жону і так він ходіў по цылому сьвіту шука́йучи собі. Називаў сьа Фекман. Акуратне він йде раз у лыты, дивит сьа, а йедна дыўчина така красна мїкат горох йего. Раз він сьа так загадаў і ўкраў йїі черевїки. Она́ ходит, заводит, йойкат коло нього; він вийшоў нїби то шчо він ни знайє і каже йї: Чого плачєш? — Она́ каже: Хтось ўкраў мойі чиривїки. — Він тогдї каже: Шчобись заплатїла, йакби йа тобі повіу, хто йїх ўзаў? — Она́ каже: Хтоби шчо хотїў. — Тогдї він каже йїі: Йєсли сьа во мноу поберєш, то йа тобі віддам. — Она́ каже: Ньай бұде. — А она́ дұже красна бұла. Она́ каже: Йа сьа с тобоў поберу, тьлько жебись сьа нїгди ни звїдуваў минє, шчо йа буду дыїати. (А она́ була лытавица). У тым часы вробили веселья і йакуратне ў піўроку мали йедну дытїну. Така була красна дытїна, шчо сьа зирало цыле сєло. Він сьа дужи тышиў, але тотя дытїна не млого пожила і ўмерла. Він росчаў йойкати, плакати, бо му буў жаль. А она́ пішла за музїкамн і заставила собі баль у хаты. Дытїна на столї, а она́ собі танцьбує, сьпїват, а він з жалю аж ўмїрат. А маў він шче старого тата. І раз ў тым часы нязабавом ўмер тато. Він ўже рад, шчо старий ўмер, — она́ так росчала плакати і падати на нього цылий час, кїлько ўже ў хаты лежаў. Але йєйї газда не сьміє йїі казати ничого. Али она́ фурт там плаче, йойкат і пұдит сьа, а йєму така прїйшла злїєсть до сєрцьа, шчо мұсыў сьа звїдати, шчо того йє, шчо така була мїла дытїна і она́ не жадувала, а такой старий чоловік, ўже на сьвітї доста сьа нажиў і она́ так дұже за ним плаче. — Она́ йєму каже: Йа тобі казала, обис сьа жеє не звїдаў нїгди. — У тым часы йак сьїла на вїкно і росчала му казати: Йак мойя дытїна ўмерла, то тїлько було ангєдыў, поўна хата і ўсы сьа тышили, а твїй тато йак ўмер, то шче бїльшє прїйшло дїявольїў і мало го з ослону не урвали.

Їакби була йа сьа ту не трафіла, то пёуне бубись не видіў, де сь а твій тато подіў. — Ў тым часьі з вікна знікли, навіть сам не знаў, де і куда.

Зап. 1895, в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

220. Жінка-ангел. Б.

Раз одін віучьір стаў до овёц у полониньі. Але овёц тих ни богато було, шо лиш одін такий віучьір пас. А йиму си ўтиминыло дуже ў полониньі, шо він сам пас, — а він буў скрипник. Тай переказаў він у селó, абі йиму вінесли скрипку. Они вінесли йиму скрипку, тай він ходит собі тай играйт з віўцьами. Тай прийшоў він ис скрипкоў играйчи, тай пас віўцы, у одін затынок. А там дуже буў глыбóкий потык. А він сьіу на колóду та играи собі, а віўцы пасут. А він уздріў — а дві панны вибóгайт. Тай тогди танцуйут перед него; тай завергайт йиму віўцы, віўцы йдут від него. Та так він тамечки спас на тим місци дуже пашу, бо ў другім бóцы йиму си ни показували ті панны, лиш там ў тим затынку, — а ватаг исказаў до него, тот шо глыбóже молокó вид овёц: „Шо ти так — ке -- лихо віўцы пасеш, шо ўни молокá аны раз не дайт? Та ти — ке — ўперед пас, та було молокó, а витколі йис — ка — скрипку виныс, виттогди молокá нема від овёц...“ — А вин каже до ватага: „Йа йик дóси пас (передом), так и тепер пасу, йа не знайу — кáе — чо то молокá нема...“ — А тим чьисом вишоў ис селá домарь (чоловiк), тай сказаў ватаг до того домарья: „Ци би ти — кáе — не пішоў з віўцьами? Бо пес віучьір — каже — дуже лихо віўцы пасет, шо нема молокá“. — А він ўзьиў отак тай пішоў, тот домарь, з віўцьами тай пасет віўцы, а тот віучьір ў стáйны в ватагом. Тай каже йиму ватаг: „Шó йис такий смутный, шо-с не пішоў з віўцьами?“, — А він ке: „Йа засмутаў си, бо миньі лыпше кóло овёц, йик тут у стáйны с тобоў сидыти“. — А ватаг каже йиму: „Бері играй у скрипку, не смуги си — каже свойиму віучьіреви. А він узьиў скрипку тай зачьиў играти. Ватаг уздріў, йик играи ў скрипку віучьір йигó, а то приходьт тоті самі дві панны ид стáйі тай зазирайт криз дiрки ў стáйу, криз стынú. А він йик уздріў их, тот віучьір, тай зачьиў тогди веселышоў скрипкоў играти. А ватаг каже до него: „А шо-с йис тепер веселый?“ — А він каже: „Йа веселый теперички, бо йа лыпшу хiть дiстаў“. — Бо він гадаў, шо ватаг не видит, лиш він, ті панны. А ватаг сказаў: „Идыт, панны, ў стáйу судá, ни дивiт си з надвiрья“. — А ўни сказали: „Ми би йшли ў стáйу, але ви мёте си з нас

смійти". — А ватаг сказаў: „Ны, не будемо си смійти, йдыт суді". — Він тогді, йак увійшли уни ў стаўу, а ватаг сказаў: „Анў теперечки беріт та данцўйте тут". — А ўни сказа́ли: „Ми бе данцува́ли, але ви нете нас на збітки ма́ти..." — А він сказаў: „Не будемо на збітки ма́ти, лиш данцўйте". — А ватаг сказаў тогді, йик оні виданцува́ли: „Ви бе-сте — ка — одна не пішли за цего мойго віучьирйа?" — А одна, котра́ говори́ла такі видра́зу, та й сказа́ла: „Йа би пишла́ за ва́шого віучьирйа, коби він — ка́же — ў мене́ нычо́ ны́коли ны́ за шо не пита́у си. Бо йик він мет си ў мене́ пита́ти хо́д за шо, то йа тогді не йго́, він не мий́ будет". — Тогді він сказаў: „Йа не буду си пита́ти, по́ки ми будемо́ жыти дво́йи ў кўпі; але скажіт — ка́же — ви мнны́, ш чо́го ви йи панні?" — А ўни сказа́ли: „Ми йи — ка́же — с премўдрих а́нгеліу панні". — Тай тогді сказаў ватаг до них: „Идыт собі, скажіт до та́та, шо ви йдете́ за цего мойго віучьирйа". — А ўна сказа́ла: „Мнны́ — ка́же — ўже не вінно йти ид та́гови, йик йа — ка́же — ўже обеспечы́ла, шо йа піду́ за ва́шого віучьирйа". — А ватаг тогді сказаў до не́йі: „То тре́ба — ка́же — йти н віпчы́йти си до ксьондза, йик ти йдеш за не́го". — А ўна́ ка́же: „Йа цісе́ зна́йу, шо тре́ба віпчы́йти се у ксьондза". — Тай утак зайшли́ у село́, тай пішли́ до ксьондза тай тамки звінчы́ли си. Тай зачы́ли собі тогді га́здува́ти. Та за одны́ два ро́ки, йик си звінчы́ли, та та́ким стаў бога́чым, шо жа́ден бога́ч из ним ни ривнаў се. Тай утак у них уроды́ла си одна́ диты́на. А ўна дў́же зачы́ла пла́кати тогді, йик си у них диты́на уроды́ла. А йиву́ тото́ дйўно ста́ло, шо ўона́ пла́че, шо си ўроды́ла диты́на, — вйа собі́ ка́же сам до се́бе, шо — : „Ў нас та́кий майнто́к, а жінка пла́че, шо диты́на си ўроды́ла..." Але пита́ти се ў не́йі не пыта́йит се, бо казаў ў полонины́, шо ни мет пита́ти се. Але пото́му ўмерла ў не́го ма́на. А він ка́жет: „Най-ко шо тепе́рка буде́ жінка робы́ти? Ци ме пла́кати ци ны́ за мойу́ ма́моў?" — А ўна так дў́же пла́че за йго́ ма́моў, шо не перестайіт пла́кати. Тай сховали́ ўже йго́ ма́му, а пото́му ўмерла тота́ йго́ диты́на. А ўна за тоў диты́ноў своіиў не пла́кала, так йик за ма́моў пла́кала, але співа́йи та ў долони́ плешчет, ра́чуыит се, шо ўмерла диты́на. Він тогді не ка́же нычо́, лиш собі́ гадку́йит. Віттак уроды́ла си ў не́го дру́га диты́на. А він, ка́жет, дывит се, — а жінка зноў зачы́ла пла́кати так, шо та диты́на ўроды́ла се дру́га, — а він сказаў: „Йа бе ў те́бе, жінко, шос (се) пита́ў..." — А ўна ка́же до не́го: „Йа зна́йу, чо́ би ти се — ке — пита́ў. Ти — ке — бес се пита́ў ў мене́, шо йик ў нас диты́на ўроды́ла се, а йик йа пла́кала? Йа томў пла́кала, бо ўно си — ке — ўроды́ло тўтечки, та ме бідува́ти, ўно — ка — так ме ма́ти гріх, йик и ми майнмо, — та томў йа пла́чу. А тепе́речки — ка́же — тобі́ дйўно бу́ло, чо́ йа так за тво́йиў ма́моў

плакала, — а йа — ка — за твоїю мамою плакала, бо твою маму прийшли брати чорті, а йа — ка — плакала та голосіла, абих їх — кае — відогнала. Але — ка — жиўко ксьондз сховаў, шо йа — ка — не доплакала око сліз; тай бих — кае — була доплакала око сліз, тай бих була відогнала ўсїх дьаволіў, котрі були — ка — прийшли по маму. А — каже — йик мойа дитїна ўмерла, нашья, то йа — ка — тиму співала та радувала се, шо ўже будемо маїти а́нгелья, шо не буде бідувати, а цисья — каже — дитїна, шо ўродїла се ўже ў нас зноў дру́га, то це будé — каже — жити та будé бідувати. А теперечки — каже, — йа — ка — тобі не казала, абї ти се ў мене не питаў нї за шо? Йик йис — каже — буў нїхтó, так будеш — каже — нїхтó — тай ўхопила ту дитїну сперед не́го тай ўтекла собі.

А він стаў нава́д такий бідний, йик буў спершў. А він так се важуриў и сказаў, шо — : „Мўсьу йти — ка — своїї жінки шукати, абих шукаў, доки не погїну“. — Тай пішоў собі шукати йїї, тай ўзьїў собі водї сьвїтоїї тай идéт лїса́ми великіми. Тай нахо́ди ў льїсьї, шо два чортї бїут се: хро́мний чорт на дўжнї. А він, хро́мний чорт, йик побачиў цéго чоловіка, котрий шукаў жінки, тай сказаў: „Шо ти хочеш, борони́ти мене, абї цес менé не ўбиў?“ — А він йик ухопиў лўпку (шлик) в голови́ то́го чо́рта дўжого, котрий буў извэ́рхи, верх то́го кривóго, тогдї побрїскаў йїго водóў сьвїтоў тай чорт перестрашїў се тай утык, шо лишїў уже и ту лўпку у не́го, не віднїмаў. А тогдї тот ка́же кривїй до то́го чоловіка, тот чорт: „Шо ти хочеш — ка́же, — шо ти менé ўборониў?“ — А він сказаў: „Нїчó не хóчу ў тебе, лиш там менé занесї, де мойа жінка вичїнна“. — А він сказаў: „Вольїў менé — ка — цес убитї, йик той менї маў цесé казати. Твоїа — ка — жінка аж на трїдеўїтїй землі“. — Та йик узьїў го на плéчї, тай набїг за добу аш там на трїдеўїту зéмлю в нїм. Тай привїс тай поклаў йїго аш пїт ту хату, де йїго жінка мешкаїт. Тай сам собі чорт пішоў вїтти. А тот узьїў собі тот шлик на гóлову тай стоїт пїд двэ́рми. А жінка йїго вихóдит на двір тай не відит сво́го чоловіка, бо він маїи шлик на голови́ с чо́рта. А він ўхóди ў хату, — а дитїна йїго сидїт на припїчку. А він трóшки пїднэў шлик из голови́, а дитїна ўадрїла йїго тогдї, тата своїнго. Тай крикнула: „Ма́мо — ке — ма́мо, тато наш гéзде!“ — А ўна зрїкла до дитїни: „Кобї, сїну, тата Бог даў тўтечки! Але бо — ка — тато судї не гóден приїти...“ — А він звер шлик з голови́ у хату, тай ўже ўадрїла и вона йїго тогдї. Тай тогдї зрєкла до не́го: „Бо́гу дьїкувати — ка шо йа тебе ўадрїла — ка́же. Тепéр — ка́же — ў мене питаї се, шо хочеш (то тепéр ўже мóжна), а тогдї, то — ка́же — не вїнно бу́ло се пита́ти ў мїне“. — Тай

вита́к она́ вітти узя́ла дитину та́й свої́нго чолові́ка та́й вінесла наза́д суді́ на цес сві́т. Та́й ота́к та́кий майі́ток наза́д сирова́дили, йи́к ма́ли спершу́. — Но, то́ ця - же у́сьа ба́йка.

Зап. 1899 р. в Тюдеві, Косівського пов. Осип Ровдольський.

221. Пропасниця.

Оден король був дуже розумний, добре радив ся в кожній пригоді, пошідбывав під себе багато країв і миру, а того що з ним мірав ся, завсігди поборов. Ніхто не знав, звідки єму так все добре ведеть ся. Раз же приїхало до него три царі — не застали єго дома, а йно дочку єго. Питають ся вони її: Чо то твому батькови так все руков іде? Звідки він має таку добру раду і щастє? Вивідай ся ти у твого батька за те все, а ми тобі заплачимо великими грішми. — Здала ся тая крілевна на їх волю і зачала батька лестками підходити, щоб її причину своєї моци сказав. Батько любив свою дочку, та́й каже їй: Ото я маю такого старого мудрого слугу, він мнї вірний і завсігди мнї добру пораду дає; я за нев йду, та́й мнї щастить ся. — Доповіла тєє дочка крілева тим царям, а вони тільки того хтіли знати. Підновили її, щоби тому слувї старому голову втяла і їм принесла. Зробила вона тєє і несе голову того слуги на мисці до тих трєх царів. Руки їй зо страху трясуть ся, дроц її переберає — а тут далі голова з миски проговорила до неї: Будеш трясти ся до суду-віку! — І звідси то пішла пропасниця на цілий сьвіт.

Правда, 1868, ст. 48.

222. Мороз.

Одного разу перед Рїадвом були дуже сильні морози. Люде сиділи в хатах, а старі баби на запїчках і там прями куделі. Так сиділи в одній хаті обі матері молодих супругів і балакали собі о давних літах. Молода господиня порала ся коло вечері, а її муж що йно прийшов із роботи і грів руки коло огня.

— А що там чувати в селі? питала мати.

— А що, мамуню, мороз! — каже син. — А он коло коршми люде балакают, що як яка баба пересидит сю ніч на хаті, то в зимні мясницї віддасть ся за парубка.

Баба нічого не відповіла, а тільки подумала собі: Коби борше по-вечеряли! — По вечери всі забирають ся спати, господинина мама лізе

на піч, а господарева задягнувши опанчинку пішла на двір, найшла драбину і вилізла на хату тай сидит. Коло півночи чує баба, що хтось іде дорогою. Оглядає ся і видит, що то якийсь чоловік. Увидів той чоловік і її на хаті, став тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз! Боже єго спомож! — відповіла баба з даху. За те Мороз — бо то він був — дав їй кожух і пішов собі. Вже баба в теплі пересиділа до рана, а рано злізла і розповіла свою пригоду свасі і дїтьом. На другу піч, ще й не смеркло ся гаразд, а господарина мати ввавши 12 кожухів пішла сидіти на хату. Не встигла вона виліти на дах, аж тут як не пустит ся дощ! Геть змочив бабі кожух. Баба скинула мокрий і бере сухий, та і той мусіла не за довго скинути. Так скидаючи одна по другім зістала вже лиш у остатніх, а й той мокрий як хлющ. Аж дивит ся, хтось іде улицею тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз — каже баба — дїдько з него тисне!

Мороз як того вчув, як потиснув, а баба лиш киц! тай злетіла нежива з хати. Поховали бабу, а господарева мама дістала кожух, а в зимні мясиці посватав ї молодий парубок. Так їй Бог дав.

Зап. 1875 р. в Лосячи, Борщівського пов. Лев Василевич.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360. — Zbiór wiad. III. 16, 2, ст. 65. Т. II, 2, ст. 59. — Чубинський, Труды, II, ст. 434 — 435. — Гринченко, Изъ усть народа. Ст. 240—242. — Манжура, Сказки, ст. 143—144. — Етногр. Збірник. Т. VI. Ч. 142. — Рус. Филол. Вѣстникъ, 1891, ч. 3: Сумцовъ, Сказанія о займѣ дней. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 361. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 159—160.

223. Вітер пробитий ножем.

Молотив один господар, як змолотив, розчав віяти зерно, і ані дай Боже звіяти; він собі стане по тім боці, і вітер також по тім боці дує; він стане по другім боці, і вітер по другім боці дує; так му всьо помішав, же не міг си ради дати. Відтак розсердив ся, хопив ніж і вер їм, а ніж десь ізчез. Від тої хвилі вже тому газді вітер не перешкаджав, але вже му ся нич не вело. Іде тот господар раз в дорогу, приходит до єдного села, там ся лише в єдній хаті ще світит, а в тій хаті мешкав тот Вітер, що за ним тот ножом вер, і тот ніж єму ся в литку

запав, а тот Вітер не міг го собі виняти. Приходить тот господар до тої хати і просит ся на ніч, а тот му повідат: — Якже я тебе маю на віч пріяти, коли ти мені ніж в литку впав? І не хотів го пріяти доти до себе на ніч, доки му не виняв того ножа зза литки.

Игнатій зъ Нилловичъ, Кавки, ст. 68—69.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387—388.

224. Вітер зятем.

Був собі чоловік і жінка. Одного разу жали вони збіже в поли і дуже піпріли. Тогди тая жінка рекла:

— Повій вітрочку, дам за тебе дівочку, як буду мати.

І зачав на ню дути вітер аж до вечера, а чоловік був так само зіпрів, як і перед тим. По якімось часі тота жінка мала дочку, назвали її Марусею. Росла собі тота Маруся, а як прийшов той час, що могла вже віддавати ся, то посватали її з одним парубком. Іде вже вона з ним до слюбу, а ту як не зірве ся буря, як не подує вітер, тай ухопив тую Марусю і поніс.

Минуло так кілька місяців. Мати дуже тужила за донькою і жадала дуже бути у неї. Вийшла вона раз на подвірє, а ту як не зірве ся вітер, ухопив її і заніс до її доньки. А тота Маруся була тепер того вітра жінка. Дуже вона втішила ся побачивши свою маму. Мати зачала її випитувати, як їй ся поводит, подивила ся на її господарство — достатки там такі, що Боже! Побула там мати пять день, а як уже хотіла іти до дому, тогди її дочка набрала досить грошей, положила матери на голову, облінила тістом, а потім завила матір у околот соломи. Вітер як подув добре, тай заніс свою тещу назад до її дому.

Пішла тогди тота мати до свого сина тай просит, щоби їй голову знив, але син каже:

— Ідіт, мамо, до доньки, най вона вам знив!

Пішла мати до другої доньки, а тая зачала їй мити голову, а з голви посипали ся золоті гроші. Тай так і тоту другу доньку було чини ввіпувати.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. М. Гуменюк.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360—361.

225. Богач, бідний і Вітер. А.

Вийшоў газда вярта, а вітер так дуйи, забірат сыно спэред быкіў. А він мовит, газда: А то дуйиш, згоріўбыс. І верг ножом за них, за вітроў. Тай байка. Али прийшло, то было йакось блісько Велікодне, а він быў газда богатый і быў блісько ко́ло нього тысьный чоловік. Али на самы́й Велігдєнь тот тысьный не майи вогня́. А ў нас на Велігдєнь вогня́ бы не дыстав нигде. Тот чоловік вийшоў на двір, дивит сьа, кўрит сьа так на горі, далёко вогєнь. І він мовит до жінкы: Йа йду нонды, де сьа вогєнь кўрит, мже принесу си вогня́. — Вийшоў там, чоловік лежит ко́ло вогня́ такый велікый! Чо хоч, чоловіче? — Вогня́. — Натстаў полу́. Тай ўзьаў му три разы прігоршчани вогня́ верг. — Тот мовит: Кобы сьа не иміло, бо йакось Вітрець сьваты́й тьагне. А тото Вітер быў тот чоловік. — Мовит: Не бісьа, не бій, йди. — Тот прийшоў доміў, вы́трйас, ўсьо злото, хьба вўгличок вогня́ йидєи жєджи злотож. Али тот богач мовит: Іду йа сьа подивіти де він, тот тысьный, так рано ходіў. — Прийшоў до нього, подивіў сьа: Ей, тот грóшний майи. Де вы тото ўзьали тількы грóшы? — Альо ходіў нонды на гору́, та ми чоловік даў. — І тот богач прийшоў доміў назад, ўзьаў ко́ноуцьцу воды, вальляў ў печі вогєнь, іде за вогньом, мислит си: Мже й йа дыстану грóшы. Али Бóга здуріти трўдно. Вийшоў там на гору́: Чо хочеш? — Вогня́. І дивит сьа, а йигó ныж ў новы йишу́. Йак тогды, кой вораў, кой дўло, кой верг і ўпйаў му сьа ў ногу і там му сьа показаў. Ну, шчо хочеш? — Вогня́. — Тóт му верг ў полу́ вогня́ три разы, тот віттам пустиў сьа іти, вітер йак подуў, иміло сьа на нйім шматъа, сырак і не доныс доміў; згоріў. А то за тото Бог даў, жи він мовіў Вітрови: Згоріўбыс.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанца, Старосамбірського пов. від Грйца Оліщана Терлецького.

226. Покараний богач. Б.

Буў одєн газда бінний. Прийшоў сьвйатий вєчерь, ніхто йошу не хотыў огня́ дати. Увідыў, шчо ў половини горіт, вийшоў там ко́ло того огня́ — а там буў сьвйатий Петро́ і Гóсподь Бог. І кáже йи́м: У шчо би мєны огня́ ўзьати? — Онй кáжут: Возьми́ ў сьвй сырак! — Він кáже: Йа не возьму, йа дрўгого не буду́ мати, а той погоріт! — Гóспоть кáже: Возьми́! — Йа не буду́ брати, бо погоріт, тай буду́ мєрзнути, бо не буду́ мати шчо загортати! — Гóспоть кáже: Возьми́!

Він ұзаў, а ходакі шаў із лыча выплетены. І прыйдэш домі, іззўй тоты личаныцы і повісь на клінец у коморі. І коли вийдеш т коморі і обысь ўсе на ны дивіў сьа, обысь за ны не забўў, йак вийдеш до коморі. І першій прэзник, чим булўт мйасніцы, обысь даваў! — Він каже: Не будў мати втки! — Не бі сьа, ож бысь ўшгко заставіў під Жиды за грóші, то найшй. І кóжного рóку обысь даваў прэзник і будэш богачóm.

— Він даваў кóжного рóку і ў оден рік буў великим богачóm. І азегля му жонá і справіў дьитини гостіну. Він такій пйаний! И того часу йомў було давати прэзник, а він забўў, він горіўку пйе; котрі його такі, шчо гóдны, то вóдят до коморі, пйе з вини. Прийшли жебракы, нич ім не дайце йисти, ви пйти. І прйшоў Господь і сьвйатий Петро. І Господь каже: Ци такой у тебе тоты личаныцы? — Він каже: Такой. — Каже: Ци знайеш, коли ты до мны виходіў на огень? Забўў йесь за Бóга! Тобі було насамперед давати прэзник, потым гостіну спраўйати! Прийшли жебракы, не дайеш йім йисти. Дай йім йисти! — Він даў, жебракы попойли і каже Господь Бог: Забсрайте сьа гет ўсы льуде с хаты! Ідыт до свойіх хат, а ты, газдо, ў хаты буль! — Господь вигнаў жебракы с хаты, килько своя чельадь вобстала сьа. І Господь с Петром вйшли на львпр і так Господь даў, шчо там ватрйаслó сьа і лишé тилько сьныло сьа.

Зап. 1896 р. в Хитари, Стрийського пов. від Івана Хомінца.

227. Огонь гроші. В.

За даўних чис не було сьиринкў і трўдно було за вогонь; йак не вйкресаў с крёміньа, то не шаў ў дома вогню. Буў бідний чоловік, шчо не шаў вогню і пішоў по сосьїдах на самий Велігдень, абй му хто даў вогню. А льуде так майут до себе, шчо на Велігдень ныхтó с сосьїдыў не хтыў дати вогню. Вйшоў він за селó і хтыў йти на дрўге, на стóрону, за вогнем. І ўздріў на граици, шчо там горйт вогонь. А він ұзыў мшók на плéчй і пішоў за тим вогнем. А то була вопіўнычна порá. А там наліли злы дўхи, чиствили грóші. А він йак прйшоў за вогнем, а вовй відобрали ў него мшók і насїнали му ў мшók грáни і вйсправили го до дому. Він прйшоў до дому, виспайце голоўны сёрет хаты, а то замісьть вогню сїллют сьй грóші. Довідаў сьй йего сосьїд, великий богáч, шчо він приньис замісьть вогню з граици багáто грóшей. А йак прйшоў дрўгий рік, то богáч на Велігдень ұзыў мшók і коньй, абй на конй бильше грóшей привести, йак

бідний на плéчих приньіс. Йак приїшоў до вогню, а то була ўчасна порá і казали йѣмў, абі на вогонь кидáў по трóха, шчо кільки майѣ коло сѣбе. Він кидáў одѣжу, а йак не стало водѣжі, то рубаў по кавáлку коньї, а йак коньї не стало, то ўрїзали кавáлок ногі і кїнули на вогонь. Приїшоў до до́му богáч на но́гу аранѣний і беѣ коньї і беѣ грошѣй.

Зап. в цвѣтнї, 1897, в Пужниках, Буцацького пов. від Тамка Гринишиного.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 123. — Т. IX, 3, ст. 66—67.

228. Чудесний огонь. Г.

Булі два браті: едѣн бідний, другий богáтий. Але ўперед, як то було даўно, люде ни мали запалок чи сѣркі тїлько крїсали вогонь. Отже той біднійший брат відкїньс шоў дорóгоу до до́му і давит сї, якісь два старці клалўт вогонь. А то буў Господь і свѣтїй Петрó. І він приїшоў до них і прóсит вогню. Той наставїў йому полў, а Петрó даў му вогню і кáже до ньóго свѣтїй Петрó: Іди до до́му і не дивї сї до вогню до полї, тїлько аж до́ма сї подївиш. Він сї дивит, а там грóші волотї (ўже ў до́ма). І він післаў до свóго брата дїўчѣ по чвѣртку грóші мїрети. Але йїмў чвѣртки ни було тра, він хтїў братови на збїтки і позалихáў грóші поза обручї і казаў дїўчѣту занести до брата, нїби то він тїлько грошѣй мáс. А брат сї здивуваў, де він тїлько грóші набраў і приїшоў до ньóго. Питá сї, де він грóші взеў. А він казаў, жи му далї два старці вогню і з ньóго зробїли сї грóші. І він пішоў та́же і надїбуѣ тих двох старціў і прóсит ў них вогню. А свѣтїй Петрó кáжи: Настáў полў! І даў му вогню: Абис же сї не дивїў нїдѣ, аж пїт хáтоу. А тогдї буў вїтер і він як приїшоў пїт хáту, ростворїў полў і хáта му згорїла гет до крїхти.

Зап. у груднї, 1899 р., в Дрогобичи від Василя Сумика в Черхави, Волод. Левинський.

229. Дванайцять місяців і бідак. Д.

Буў йїдѣн бідний чоловік, а другий буў брат богáч. Али приналó сьї на самий свѣтїй вѣчир, нїмá чим запалїти і нїмá шчо зварїти. Зачина́йут сьї обóйи з жїнкоу сварїти. Кáжи: Жїнко чика́й, йа дроу постарáйу, лишѣ шче ни знайу, де вогню упїтáйу, бо сїрникїў

ни було. Пішоўби ти пёр ў вечир до хати, та де мины нини дадут? Заўтра рано будут йти лўди на осиношні, а йа буду питати гасьдыў на даровы, можи котрый даст; абі дыти ни погыбля; поўкривають сьн ў кўтку, тай ўже пириспий туту ныч нишчасливу! Ў хаты тисни мороз, спати чоловікови бідному ни мож. Выходит він на дарогу, ўже йдут на осиношні лўди, лыйкувати Бóгу. Слава Йсусу Христу́, паны гасдо! Можи наййти сырничок, бо нема чни запалити, так студенó ў хаты, дыти так пшчут... Котрому зачне казати, кождий витповідайи: О, можи шчо хочи ворожити! Пирипустіў гасьдыў во пидисьить, ни дыстаў сырника́, а змерв ўже досить. Ўвийшоў він до своіи біднойі хати. зачыў собі думати, тра в морозу загыбати. Али конец хати так лыс буў, йак би у ту на Лысы (гора), а ў тым лысы такій огонь зробіў сьн, пал, пал! Грийи сьн дванацьить хлопа, а ў тих дванацьить хлопа пириминило сьн дванацьить місяциў, шчо на неби. Прийшоў він до того вогню, ўзыў собі йакесь мішчы дрантави, — а він ни знайи, жи то дванацьить місяциў — прийшоў тай: Слава й Сусу Христу́! — На віки віком. — Али той місяць кажи, шчо найлучши давиў тоїи ноци: Скажи, котрий місяць найлыпши і найстарши? — А він бідний чоловік кажи: Кáждий по праўды споўныйи свій обридок, йак му Пан Біх правначіў; кáждий споўныйи свойи по во́лы бóжі. — А той місяць, шчо го адавиў тоїи ноци, так гримко гóвóрит, кажи: Ну, загрій сьн, чоловічи. Ма́йш ў шчо ўзыти вогню? — Кажи: Га, кобисти ў шчо дали, ни ма́ў ў шчо, лишé мішчы. — Настаўийи, кажи, мішчы. — Він кажи: Та спалит сьн. — Ни би сьн, кажи. — А дрўгий місяць кажи: Дай му, дай досить. — Той кинуў му ў тотó мішчы бильши йак пїў кирцьн того попилу, грани й голóвиньку йидну — висé до дому й обаврайи сьн, ци ни горит шїх. Ни горит шїшок. Виспаў дома сирит хати, а с того попилу, с тоїи грани сирит хати — дукати. Йак тотó зачїло ростї, тотї дукати, трóхи ни пїт стéльу ростўт. Кинуў ў вогонь тоту голóвиньку, запалиў ў пичї, ей ўже горит; бóрши той бідний чоловік подійкуваў Богу, свиченоў водоў пирихристїў, шчо му пан Біх даў шчїсьтьн, жиєньу тих дукатиў ўфатиў, побїх до Жїда — шче то досвїток буў — набраў стрўцльїў, набраў сїра, набраў хлыба, тыпїт сьн — а дукатиў йи, шчо нима куда до хати йти. Шчо робїти? Ўже ту попойїли ў хаты, послали свойу найстаршу дьўчину до брата, абї му позичїў гилетку. Кажи: Стрийу, позичти гилетки! — Та на шчо сїну? А стрий богач. — Будём дукати мїрити. — Йди, жінко, та дай гилетки, най мїрийи дукати! — Мїрийи той, носит до дрўгойи хати, досить намирїў пидисьить корцьїў — (мины йак би гилетку даў, то йа би шчось в нїни зробїў). Али той богач кажи: О йакїй драб ма́йш

дукати, на йакесь ворожиство ўзьмў моїй гилётки! — Али нивадўгний чис тотá дьўчина назáт нисé гилётку до стрійа. Питáйи богáч: Багáто намірили дукáтыў? — Пйидисьить кóрцыў. — А брат йигó кáжи: О, він кобї пйидисьить грéйцаріў маў! — Али дівит сьи заўгóды по ты гилётцы тáкжи йигó дьўчина, кáжи: Тáту, йакіс грéйцар йи! — Йак далá богачéви, а той кáжи: Ей, адї, адї, та то дукáт за обручéш. А він вітки набрáў? Ей диво! Али той богáч — шчо робіти? Даў своій дьўчиннї вўшок і післáў до бідного на шпикулáцыїу, ци прáўда то: Та, нáти стрійу, трóшка пшиницы, тáто післáли, тай вўшок покўшáйти... Кáжи: Йа ни хóчу, йа ўже йїў. — Али тотá дьўчина бідного клїчи богачéву. А ходї по, Марійа, подівнш сьи, кїлько ў нас йи грóший! Адї, кїлько! — А та дьўчина кáжи: Е, то богáто! — На тобї одéн, шчос принéсла пшиницы покўшити. — Тотá післá, сказáла тáтови, мáжі, тотї ўже сьи своїáт до бідного; колї грóші мáйш, то ўже шчос варт, ўже онї собї балáкайт, ўже сьи сходьи дóбри, до кўпи, зачїў сьи богáч питáти: Вітки ти, брáти, мáйш, дукáти? — А він кáжи: Миньї Бог даў; так і так, зачїў він там, кáжи, йа ни маў вогньў, нїхтó ни хотьїў позїчити, а йа пішоў ў льис, там булó дванáцыт чоловїкїў, далї миньї вогньў, йа віснаў ў дóма с тóго вогньў зробїли сьи дукáти, а голóвенька сьи лишїла, шчом неў дьїти розьгрїў і хáту. Роскáзуйн прáўду. — Прихóдит рік, ўже сьи старáйи богáч так зробїти. Шчо то винáйсний! Йак ўже мáйш, пильнўй тóго. Казáў ў вéчир вїгасити вогньў, абї ни бўло, пішоў сьїрничкў зичити, йак льўди йшли на оснóшни, нїхтó ни хóчи позїчити. Дівит сьи ў гóру — горит ў льисї, дванáцыт хлóпа сидїт; ўздрїў, ўзьмў мїшóк, побїг ў льис, прїйшоў до них: Слáва й Сўсу Христў — так собї гóрдо поступáйи — богáч! — На вїки вїком, вїтповїли му. Шчо скáжиш, чоловїчи? — Прїйшоў йнн вогньў мóжибисти дáли! а ўсе гóрдо. — Али онї, мїсьицы, ўздрїли, тай йндéн по другому: Зирк, зирк! — Тай одéн мїсьиць кáжи: Кáжї, котрїй мїсьиць найстáрший? — А він залихослóвнв: Най бўди сéму мїсьициви тотó й тотó; йа нїны так змéра, жи аж мáло зўби ни стьїў! — Чикáй, чикáй, загрїйнш сьи! Мáйш мїшóк? — Йи. — На! — Кїнули грáни ў мїшóк, нисé в мїсьиць, обзирáйи сьи, ни горит мїшóк. Лише зачїў йти до хáти, зачнвáйи мїшóк тьїти. Віснаў сїрит хáти, дівит сьи, а то ўже так, гї нáфта займáйи сьи сїрит хáти вимльї, а нарéштї й сьтївнн займáйт сьи. Тотї ўздрїли, жи ни жарт, та с хáти. Ўсьо зничило сьи. Йде до бідного, кáжи: Поратїў минé, брáти! — Той му даў дукáтыў трóхи, хлїба, збїжи. Кáжи: Йак ти робїў? — Йа лиш Бóга згáдував, та ми Бог даў. А ти йзк? — Йа лихослóвнў, та мнвн покáраў. — Тай той богáч до тепér біднай, а бідний панўйи.

Зап. в цвітня, 1897 р. в Коропці, Бучацького пов. від Олехи Савкової Сеньчука.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 38—40. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. V. Ст. 635—627. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 30—31. Poznańskie. Т. VI. Ст. 162—164.

230. Різдвяні гроші. Е.

Було два браті, йиден богатий, другий бідний. І не маў шо прем дѣтѣм ѣсти дати. Али тей богач кажи: — „Іди до мѣни молотѣти до студолѣ, то ѣа тибѣ погодѣу і дѣти твої“. — Прийшоў він до жінки. — Каже брат іти молотѣти. — А ўона каже: — Ну, то йди, шо-ж будѣш дѣрно сидѣти — пидиш, то шо-сь буди. — Пішоў молотѣти. Молотѣт цѣлий день — ў вѣчер йинѣ дай вѣчерати; повечѣраў та ѣ ті кавалочки хлѣба, нѣ-би недѣйтки, — кае —: „Забері сибі дѣтѣм!“ — Принѣс він ті недѣйтки, там по два кавалочки йи даў, і вони зъѣли, каже: — „Коби-сьте бѣли вѣйници привѣсли!“ — „Тѣлько дѣатько вам даў, тѣлько ѣа принѣс!“ — Пішоў він на другий день молотѣти, і він зноў даў ті кавалочки хлѣба ві столѣ. — „А ўже заўтра свѣтѣй вѣчер, ўже заўтра, брате, ни приході молотѣти, бо заўтра ўже заходи свѣато. — Прийшоў до дому, жінка питаїть сѣа йигѣ: „Пидеш заўтра?“ — „Нѣ“. — „А бо бойѣў сѣа, шчо заўтра свѣтѣй вѣчер, шчо-б тибі не даў вѣчерати“. — Тай він ўже вістаў сѣа дома, цѣлий день плѣтаїть сѣа ў дома. Лѣуде варать, печуть, а она каже: „Чоловіче, а ѣа не маїу шо... То будѣм маїти свѣтѣй вѣчер допіру! — і кускѣ хлѣба нема“. — Тей польгаїли спѣти сибі: — „Нима шо ѣсти, то спѣти йдѣш!“ — Али приспѣли сѣа — ў хѣтѣ дѣуже зїнно. Вікна замѣрѣли досконѣлли... Він ўстаў, одѣагнѣў сѣа в лахмані, каже: — „Жінко, трѣба йти до гѣуби палѣти, бо зїнно ў хѣтѣ“. — Але він пішоў — ни мали сѣирникѣ (ше пѣрше ни було, 'но тѣлько крѣсіло); крѣсіло здѣбаў — крѣмінѣцьѣа нима; крѣмінѣць здѣбаў, то гѣубки нема. Тай бідѣ! — „Де та, жінко, гѣубка, шо була на полицѣ?“ — „Глѣади-но там, дѣсь йи кусѣк“. — От він маїцаїи — і такі нема. Але ўстаїла вона, глѣаїт, і кае: — „Такі нема, бо ўже вигорѣла, ўже нима. — Ну, і шо будѣмо тепѣр робѣти пѣз вогнѣў!... Чикѣї, ѣак поза-сѣвѣчуїт лѣуди — пидиш де до хѣти, то вогнѣў вѣзьмиш“. — Али він каже до нѣї: — „На такѣ свѣато вогнѣў нѣхто не дасѣть“. — Але вѣйшоў він сибі на двір — о та-їак коли цвѣнтѣраї лѣс: — горїт огѣя... Пішоў до хѣти, каже до жінки: — „Огѣнь горїт ўу лѣсѣ —

піду йа, принесу". — Пішоў. Приходит — сидіт три старушки сіві, огонь горіт добрий. — „Дай Бóже добрі-день вам!“ — бо перши ни було „Слаўа Бóу“ — добрі-день, рано. — „Дай Бóже добре здорóу-льа! Нагрійте сьа собі“. — „Ожи такі нагрійу сьа, бо дужи згэрз-ни“. Рускінуў по́ли, грійить сьа. Ка́же: — „Кóбесьте минні дали вогню!“ — „Йак, ви ў хаты ни ма́йите вогню?“ — „От, псы́а віра ба́ба, десь за-тра́тила гўпку, тай не́ма́ до чо́о зробіти вогню“. — „Нагрійти сьа до́бри, то дамо́. — Але вже нагріу сьа до́бри, тре́ба йти до до́му, не́сти ўго́нь. — „Йа ту нагріу сьа до́бри, а коли дь́ти поме́рзали!“ — Ка́же той стару́шок до дру́ого: — „Стань, дай вогню́ чоловікові!“ — Стару́шок ста́й, берэ лопату́ і берэ той жар і ка́е: — „Настаўля́й полу́! — „Але минні пола́ згоріт!“ — „Ни бі́й сьа, ни згоріт“. — У́сипаў йіму́ йідну́ лопату́, тай берэ дру́гу. — „Бу́де — ка́е — до́сить то́о ўогню́“. — „Тра́ дати́ три лопаты́“. — Даў йіму́ ше йідну́, по́уну полу́. — „Іди́-ж, чоловіч, а ни ўгляда́й сьа. До хаты́ принесеш, і на-се́рет хаты́ вісип!“ — Той чоловік іде́, аж йіму́ рука́ боліт, не́сти той ўго́нь. Прині́с до хаты́, вісипаў на се́рет хаты́, ка́е до жі́нки: — „Йди грі́й сьа“. — А жі́нка ка́же: „На шо́ тілько́ набраў вогню́? Голово́ньку (йідну́ голо́вню, вугля́к йіден) було́ взьа́ти тай ўжо... Він набраў цьіду́ полу́!“ — „Но, то́ тибі́ крѣ́да? За́ким засьві́тиш, но́ги нагрі́й, рўки ўо́“. — Пішла́ десь у за́пич, ска́яки гляды́ти. Дну́хайи і засьві́тила ска́лку, распальу́йи ў пї́нцу, — але́ дїўлять сьа на той жар на хаты́, ка́е: „Жі́нко, позбира́й у пї́нц тай бу́ди дух! — Жі́нка до то́о вогню́ збрати́ — а то́ гро́ші зробі́ли сьа! Така́ ку́па гро́ші, шо́ бу́ди во́ три ко́рци, са́мі чирві́нцы! — „Чолові́че, таш-то́ гро́ші!“ — „Хвалі́ти Бо́га, шо́ гро́ші, бо ни ма́ймо!“ — Так жі́нка ўты́шила сьа, чо-ловік собі́: — „Хвалі́ти Бо́га, нам Пан-бі́г даў гро́ши до хаты́“. — Рові́днїло сьа: — „Бі́жі, хло́пче, до дьа́тька, чвѣ́ртки позі́ч!“ — Пішоў хло́пець. — „Дьа́тьку, позі́чти чвѣ́ртки!“ — „На шчо́?“ — „Та́го купі́ли жі́та і хо́чут мі́рити, чи до́бра чвѣ́ртка“. — „Бі́жі там, дай йіму́ чвѣ́ртки!“ — Пішоў, дьі́ўчина дала́ чвѣ́ртку. Прині́с — мі́рать гро́ші. Ві́мірили. — „Занесі́“. — Взяў зані́с. Ожи́ він відібраў ту чвѣ́ртку те́й кінуў. А той десь йіден застра́г на обрў́ч, тай йак кінуў, тай йіму́ на підло́у ўпаў. — „А види́ш, каваў-ісь, бу́диш жі́то мі́рити, а то́ гро́ші ба́тько мі́рнў“. — Ка́же: — „Та́ту, йіден ві́трась сьа — дьа́тько ка́же, шо́ ви гро́ши мі́рили...“ — „Ну, нех́ йа́ й гро́ші мі́рнў. Ниха́й дьа́тько і сво́йі мі́рит!“ — Але́ він той: — „Тре́ба пи-рекони́ти сьа, і́ті на ту пра́ктику до бра́та...“ — Взяў ква́рту горі́лки, взяў бо́хонец хлы́ба: — „Добрі́-день!“ — „Дай Бóже здорóульа!“ — Ста́ви ту ква́рту горі́лки, бу́лку хлы́ба, і ка́же до бра́та: — „Йа́ до тебе́ прїшоў на свѣ́та“. — А бра́т ка́же: — „А шох ти прїшоў до

мене на свѣта, коли йа ни маю ныц. І ўчѣра ў вѣчир не палиў ў пійцу, і нійски ны". — А він кажи: „Шо-ж ти дѣриш, коли ти маѣш грѣші!“ — „А ти йак звѣиш, шо йа маю грѣші?“ — Ну, та ж брав-ись чвѣртку мѣрити!“ — „Йа жѣта купиў чвѣртку, то йа хтѣиў перемѣрити“. — „Нипраўда — бо йак хлопец приньис і йа кинуў, і за́ра вѣтрас, і на йіго здиньаў.. Але дай-но от кѣлышка, будем съныдати во“. — Тай жѣнка найшла кѣлышок, дала йиу; він нальляў кѣлышок горѣлки: — „Дай, Бо́е, вдорѣўля, бра́те!“ — „Та дай Бо́же!“ — Вѣпнѣ, видѣў до бра́та. Він пѣи до жѣнки, жѣнка зноў пѣи до йіго бра́та, і так помалѣнько ту квѣрту горѣлки вицили. І йіо пѣидѣишоў: — „Скажи-но миньі, бра́те, праўду — де ти ті грѣші дѣстаў?“ — „Йа ти́би скажу́ праўду. Вѣишоў уогѣнь і йа ў хѣты не маў вогню. Але жѣнка ка́же: — Сусьди засвѣгьать, то вогню́ дѣстанеш. — А йа до неѣи ка́жу: На такѣ свѣато вогню́ не дѣстанеш, ныхтѣ не дасть“. — А він ка́же: — „А такѣ праўда, шо ныхтѣ ни дасть. Йак би ти приѣшоў до мене, йа бим не даў“. — „Але йа вѣишоў на двѣр, — у льсы огѣнь горѣт. Йа до тоо огню́ пѣшоў — сидьѣло йѣх три старѣшки; йа йѣм сказаў: — „Добрѣ-дѣнь! — онѣ вѣтказѣли; йа йѣх прошѣ вогню. І вони миньі дали вогню. Йа приньис до хѣти, і грѣші зробѣли сѣа“. — А він ка́же: — „Ко-б йа зувѣдыў, йа бим пѣшоў“. — Ка́е: — Дивѣ сѣа заўтра, то вони́ бѣдут зноў кла́сти вогѣнь“. — Али він вѣишоў на двѣр, той мужѣк — горѣт вогѣнь. Пѣшоў. — „Дай Бо́же добрѣ-дѣнь вам!“ — „Дай Бо́же здорѣўля!“ — „А шо там, зѣино дѣже?“ — „О, зѣино, нех скавѣть сѣа! Але-ш то — ка́е — і морѣз тѣсне добри! Нех він скавѣть сѣа, так тѣсне. (А там і Морѣз сидьѣў, той старѣй — Па́н-бі, Петро́ і Морѣв). Хо́че вогню́. Ка́же: — „Дай йиу́ вогню!“ — ка́же так йѣден старѣшок до дрѣгого. Взаў лопѣту, ўсепаў йиу́ ў полу. Ка́е: — „Миньі полѣ бѣди горѣти!“ — Ни бѣи сѣа, ни бѣде горѣти!“ Усепаў йиу́ три лопѣты. Він забраў сѣа, пѣшоў. — „Али йди, ни ўглядаѣ сѣа — йак увѣидиш на порѣг, допѣру вглянь сѣа“. — Він вѣишоў на порѣг на свѣй — йак вглянуў сѣа назад, таѣ йиу́ с поли поло-наѣ пѣшла до стрѣхи, таѣ занала сѣи хѣта. Хѣта догарѣи, обѣра сто-дѣла — попалиў сѣа чѣсто — ўодежа, усе погорѣло, хлѣб, ныц не вихѣпнѣ — вѣстаў сѣа такѣй бѣднѣй, йак брат буў бѣднѣй.

Зап. в мѣртѣ 1894 р., в Берлині, Брѣдського пов. від Гандрука Кравѣцького О. Роздольського.

231. Два огні.

Зойшли ся раз два огні, та си взяли розповідати, які їх газдині. Єдин повідат: О, моя газдиня гідна, она ми все постелит і укріє мя (бо все огонь згортала на купку і до печі загортала). — А другий мовит: О! моя не така, она ми нигде і не постелит і не укріє мя, я ї коли хату спалю. — Єще не роби того, брате, она ся чей поправит. І так ся порозходили. Зійшли ся пак зновель у тої негідної газдині. — А що, ци поправила ся? — Ей де! я ї тої ночі хату спалю. — А тота газдиня, як тото зачула, зараз огонь позгортала па купку і до печі загорнула, і відтак вже все так робила.

Игнатій зъ Никловичъ, Кавка, ст. 68.

Парадєлі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387. — Чубинський, Труды, I, ст. 45. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 1151. — Wisła. T. III. Ст. 307.

232. Щастє і нещастє. А.

Були два брата: оден бінний, а другий богатий. Послав бінний до богатого, щоби позичив єму муки, але богатий відповів: Най іде пильновати пшениці, то дам єму муки. Піду, лиш дай, бо діти, не мають що їсті. — Пішов ід пшеници, таї сидит у ночи, дивит ся, а малий дїтвак збирає колосє і тикає у того пшеницю. Той видячи тов, заладив ся і їмив того дїтвака і звїдає ся: Що ти за єден? — Я є щастя твого брата. — Скажиж мені, де мов щастя? — О, я ни знаю. — Але скажи, бо я тя не пуцу, поки не скажеш. — Пусти мя, та ти скажу. — Я тя не пуцу, поки не скажеш. — Твоє щастя далеко від тебе о 40 миль, бо у тебе є за пічов нещастя. Іди в оден бік 40 миль, де нема 40 літ води, там твоє щастя. Лиш вибери ся, обись нич не забудь, бо як забудеш, то зле буде; обись ся не вернув. Іди, там вибрали вилику яму, шукали в нї води, але не могли найти. І дало му тото щастя три червачки: Як прийдеши там, то там шют намість води вино і в вині їсти ладят. — Той прийшов домі і їмив ся збирати. Збирав ся і забудь сокиру і вернув ся за сокирою, а дїдко зва печи скочив єму на шию: Газдику, де ти ідеши? Де мене лишавши? Бери і мене з собов, бо я тебе ся не лишу. — А як я тебе возьму? — Тогди той загнав до брата бочівчати, а брат каже: На що тобі бочівчати? — Бо ми ся жїона розтрясла. — Вчорась зичив муки, а тепер ідеши за горівков, но не знати, за що возьмеш. — Я мушу брати; в голови лупай, а бери. — Взав барівча і припіє домі, вибив курок і каже: Лізь ту. — Столочив там чорта і поніє з собою.

Несе, несе і найшов велике озеро і кинув там чорта в озеро в бочівчачьом, а сам пішов. Прийшов там, де нема води і каже: Чому у нас нема води? У нас 40 літ нема води; брали яму на 150 метрів глибоку і не могли найти води. Вкажіт менї тото яму. — Як указали: Пушайте мене у ню. І став копати і учинила ся вода і роздавив одного червачка на дні (що єму тото щастя дало три червачки), а другого на середині, а третого на верху ями. І пустила ся велика вода. Тогди пан дав му великі гроші, він став будувати доми і вістав паном. Лише одного разу прийшов его брат до того міста на ярмарок. І пізнав бідний свого брата і закликав до себе на гостину. Говорили внч, говорили доти, що брат почав звідати ся: Брате, де тото моє бочівча, що ти ввчв у мене дома? — Каже тот: Я тобі дам срібне бочівча, лиш дай менї покї, бо я сам не знаю, де ся діло. — Ай, я тобі не дам покї, поки менї не віддаш го. — Кілько хоч, дам тобі, чи грошій, чи що схоч. — Ніт, менї дай тото бочівча доконче. — Як я тобі дам тото бочівча, щобишь ся не звав моїм братом. — Раз пішли за бочівчачьом і найшли его в озері. А оде тото твоє бочівча. — І тот бідний вернув ся домі, а той багатий приплавив ід берегови і винчв і розбив курок, а відтам чорт вилїз: Газдику, де ти був до тепер? — Оссина ти, ти не шїй. — Ой я тебе ся не лишу. — Ай бо я не йду домі. — Коль я йду домі. — І зачв конї его до дому, а его лишив. — Поки газда вийшов, він попачив єму будинки і всьо потратив. Газда вийшов і заломив руки; а дітко втік. І той зробив ся бідний.

Зап. 1896 р. в Хітарв, Стрийського пов. від Тимка Веклина.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 182—184: Доля багатого и бѣднаго. — Чубинський, Труды, I, ст. 216—217. Т. II. Ст. 426—428. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 410—414. — Игнатїй з Никлович, Казки, ст. 69—72. — Максимович, Три сказки и одна побасенка, ст. 35—44. — Ваґач, Ваїкі, ст. 212—213. — Чубинський, Труды, II, ст. 426—428. — Грінченко, Этн. Матеріалы, т. I, ст. 109—195. — Манжура, Сказки, ст. 52—54. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 294—295. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, т. IV, ст. 46—48, ч. 35—37, ст. 204—209, ч. 54—55. — Шейнъ, Матеріалы, т. II, ст. 157—158. — Kolberg, Przemyskie, ст. 205.

233. Біда в кїстці. Б.

Було то колись в однім селї двох людей: Один багач, а другий бідний. Багач був великий, мав всякі достатки. Всьо му вело ся як с платка. Всьо мав, чо по душа забагла. Хиба му пташичого молока не

доставало. Відний его брат був кругом бідак. Бувало пооре поле, посіє і збіже посходить — то диви ся, як не миши з'їдят — то град так витьовче, що і сліду нема, що ту було засіяне збіже. Ба не стало паші — не стало худоби; худоба зварніла, схудла — послабла, декотре попродав, а декотре погибло. Купив за гроші ошаджені, що взяв за худобу котру продав — купив собі якесь тягло, щоби було чин обробити. — І всього поля не обробив — купне знову погнуло, а збіже, що мав, налетіла сараньча і стяла до тла. Ходит на заріски, аби по виживити ся та утримати свою родину; а мав ю півроку немаленьку. Що рік та Бог дав му новго чоловіка до хати. Заробляв, горює, бідусь — родину годув. А богач аби хоч одну дитинку мав, а то ні! Сам оден з жінкою як палець, хіба що по кількох парубків та кілька дівок тримав. Богач на нічім не збував — по дітій не мав; але за то збирав мастки, збирав-збирав. Аби то він хоч знав, що в сьвітї убогі, бідні суть — а то ні; нікого не споможе, не порадит, не поратує — але висьміє ще, наругає ся з него. Зразу гадав бідний удати ся і просити богача, аби го поратував, тай пішов, просив -- але той як почув, що ту о ратунок ходит, висьміяв, наругає ся его, кілька сам схотів — потому набештав го і ту-туй що го псами не вичвав з свого обістя. Тож бідак заробляв, заробляв, аж нарешті сил му забракло.

От загадав він покунути своє село, свою прадідівську хату та піти в сьвіт за очі. От загадав так зробив. Одної ночі перед опівночю забрав свою родину всю та що тільки мав — а не мав він що багато забирати. І от на якийсь час перед опівночю вибрав ся з села — щоби го ніхто не бачив — як буде покидати своє рідне село, а особливо, щоби го не бачив богач-брат. Вибрали ся за село, а там коло хреста принав з родиною на вколїшки і помолили ся Богу та поцюлювали св. хрест та земленьку сьвяту. В тім котрась дитина каже: „Мамо, дай бу, пий, пий!“ Оглядають ся, а вони не взяли з собою води, забули в дома барилку, котру повнісїньку води в літї, в жнива, на поле з собою брали. „Побіжу — каже — возьму барилку чи там баньку тай наберу води, бо хто знає, чи будемо мати всюди, коли де дитина запрагне“. Вертає ся він до дому, підходить під хату — а там щось так плаче, так заводит, а так жалїбно, що аж серце крає ся, розриває ся! Так дуже ревни. Ба не досить, що плаче та заводит, але ще бігає по пустїй хатї, бє головою о стїни. Та не надумуючи ся входить бідак до полишеної хати. Як іно переступив поріг, а ту як щось вискочит ему на плечі, як обїше го за шию руками, мало не задавит! „А то що такого!“ каже бідак та пекає: „пек осина!“ А оно обзиває ся до него: „Таж твоя доленька! А ти недобрий! Ти мене покинув! А я була ся трохи здрімала, а ти недобрий мене понехав ту самісїньку одну в пустцї

сій! О тепер я ся не лишу тебе!“ Промовляє доля до бідака та так сьміє ся з радости, що аж заходить ся. — Аж посоловів, аж моровом бідака пройшло, що ту недолу буде мусів двигати! — От взяв позабуту барилку, набрав повну води і пішов до своїх, де їх був лишив. Забрали ся тепер, ідут, ідут, ба вже розвидняє ся — вже розвидніло ся — і сонце сходить, ідут і самі не знають куди. Потомили ся, бо крім дітей та ще двигают свої манатки. А бідак таскає ще на своїх барках додатковий тягар недолі свої. Стали на відпочинок — діти спят. Повкладали на мураві сплящих і жінка лягла коло них. А бідака сон не бере ся — морока голову сушить му, що ту робити, а голод проймає до живого. Вийшов сухар чорний з за пазухи та подивив ся лиш на него таї сховав знов за пазуху. „З'їдят тя ті хробаки, що он сплят“ — промовив таї шепортає за пазухою, як би то там не знати що було! — По якійсь хвилі витягає руку з за пазухи, а в руці кістка. Йдучи по приворота богача захланника підняв кістку, що викинули по обіді. Погадав собі: От до борщу кину та хоч запах і позолота буде, бо трошка шпіку лишило ся! — Вийшов він тую кістку, тримає та взявши вломив якогось бурянья стебло таї жолобає за шпіком. Щось трошки шпіку зачерив стеблом, взяв в рот та жує і аж облизає ся. В тім єго доленька нахляє ся з за плечей таї питає ся: „Ти що їш?“ та так любо пролепетала... „А ось каже бідак маю трошки шпіку в кісточці“. — „Дай мені“ — каже доленька. — А бідак на те: „Та як ти дам, коли сам не можу дістати“. — „Я там влізу та висмокчу“. — „Та добре“ — відповідає бідак — а якийсь дух шепче му в серци: Приміряй палицю та задниш кістку. Як сказав, що добре, най висмокче — то біда пересунула ся му через плечі і диви ся: була як дитина, а ту взяла якось голову пхати і голова єї змістила ся в кістку, ба далі поринає толуб єї — ба тягне і ноги і вже і пальці ніг лишень під верхом. Оком бідак змірив грубість своєї палички і обєм дїрки в кістці. Як біда потягнула ноги до дїри, тогди бідак палицю шусть в дїру, як раз придала ся. Зловив камінь та валит ним в палицю, що єї з на'кілька цалів в кістку загнав. Взяв ніжик чепілик таї відтяв паличку. Тогди то му так якось любо стало на серци, якось так мило, якось так легонько та свобідно, що навіть журба о хліб не наверне му на думку! Взяв тую кістку, загнав в барилку, також заткав барилку. А розтаборили ся вони були над якоюсь рікою. Розглянув, де найбільша топіль, вир і кинув, відвернувши ся, в глублин барилку привязавши добре до каменяки. „Ту тобі амінь! Вже тобі сьвіта більше не видіти“. А на душі му так солодко, так свобідно, аж підскакує. Приходить до своїх, побудив, дав їм сухарці, наїли ся всі і ще вістало. Пустили ся дальше, а ту гора та гора височінь, а дорога понад пропасть таку, що як би но туди, так вже ніколи не

буде в дома. Йдуть вони під гору, аж дивят ся, їде дві карті; в 1-шій панна і паняч — а в 2-ій пан і паня. У першій вривають ся нашілляники і карита садит стріголов... От от вже над урвою, пропастею. Такий крик і войк підняли пани, що криї Господи. Бідак як спостеріг, як не кине ся напротив карити, птахом вилетів з чепіликом в руці. Прискочив від сторони від парову, підихав ся під штельвагу, аж ту кінь зі сторони від яру вже повис над пропастею. Обаяв одним нахом посторонки і кінь бебевхує в пропасть та лиш загуло за ним! Як бідак підсадив ся під штельвагу, в той час скочив фірман в козла і так уратував життя панячам! Що за радість настала! Яка втіха, то не списати, ні! Плач і слези мішали ся разом! Пани обіймали, цюлювали, стяскали свої діти. І плакали і тішили ся! Коли вже натішили ся, приступає пан, бере бідака за рамя і дякує ему за его учинок. Виймає калиту і віддає повну золота „На, на, чесний чоловіче, то твоє“ — каже і випитує ся его відки він, що ту робит. От бідак розповів все а все до крихти по правді. „Я тобі сего не забуду, що ти мені зробив...“ Поїхали пани до дому, а бідак жаючи тільки грошей, рада в раду з жінкою, постановив вернути ся назад до своєї батьківщини. Так і зробили. Сосіди дуже дивовали ся, що бідак вернув ся. Справив до дому, що найпотрібніше, бо мав гроші, а сосіди шепчуть нежи собою та покручуют носами. Якось за якийсь час, місяць, чи що, приїздит напакована брика збіжем, мукою, солонинною, а до воза привязана корова. Все те прислав пан той, що ему бідак уратував діти. Відколи біду втопив, то як би му світ розвязав ся, почало вести ся! Доки не прислав пан повну фіру всячини до життя потрібного, то доти думали і толкували люди розмаїто. Одні — що певни він когось напав та зрабував; другі, що от там а там знайшов. Бідак не заходив з ніким та не видів потреби розголошувати що і як то! Треті і інші доводили, що то, бий го сила божа! лихий з ним збратав ся: бідак ему записав душу свою своєю кровію з мівильного пальця; а були і такі, що навіть твердили — що все то на живі свої очи бачили. Тая переміна всім є дивнісіньким дивом! Лукавим і завидним оком споглядав особливо богач, его брат; а як прийшла коли бесіда про брата, то він тільки покрутит, покиває головою та виплетит із під носа „гу! гу!“ Як прийшла фіра, то сусіди повиходили аж на поріг, а другі то аж в воротах поставали, а дітиска то так чередою збігли ся перед обійстя бідака. Всі цікаві! А ту коні, як змії; фірмани і льокаї повбираві. Знаєні з бідаком, привитали ся з ним і постаскували з воза. Сосіди і очам своїм не вірили і гадали, чи не в сні то бачат все. Але ні, то було все на яві. Хтож би то міг з бідаком так заприявити ся?! От постаскали слуги панські з воза — коні трошка відпочали — та взяли і поїхали. Минає якийсь

час, бідак такий богач як его брат. Купив свиню, льоху — а тая аж 12 поросят привела, вівця вколила двох ягнят, корова така стала, що ну в тих часах давали 100 зол., — а якого бика привела і в панській череді не було такого, мов 1½ річняк! Поле породило, що збіже мов гай, мов троща, і граду вже не було і зливи і хробацтва. Всьо лихо щезло, пропало. Жінка, що в біди була чорна як ніч, вибіліла мов паня, лица поналивали ся краскою, така гожа, така пухната, мов пампушок. Діти веселі, рум'яні; але не довго всі в купі були. Тато взяв, запряг коні в віз, щось двох чи трох старших хлопців повіз до міста і віддав їх в школи, а відтам якогось бідака хлопака привіз, щоби молодших дітей вчив. Люди дивним дивом дивуют ся, а найбільше через те, що ось збогатіли та не згорділи. Знали вони біду, то ратували, спомогали бідних-нешчасливих. Пішла чутка і по стороні про них. З сусідного села найперший богач прислав сватів старостів до них, аби дали дочку, свою найстаршу дитину, за его єдинака. А дочка їх то не тота сама, дівча никле, придавлене з печаткою горя та нужди — то не те чорне дівчиниско розчухране і чорне мов ворона, що ледво блендала ногами! — Ні, ні! то пава, то краля. От небавки і знову з третого села що найбогатший кметь також прислав сватів до другої дочки. Віддали дочки, а свої парубки так лиш поцмокнули! Весіля відправили, вивінували і грішми, бо мав їх гук і худібкою і всім, чим загадали. Люде дивним дивом дивуют ся. От минув якийсь час, повезли знову одного сняка до школи і не привезли го, но там віставили. А хлопці учат ся!

Богач брат, скира та захланник і злостит ся, і лютує і сьміє ся тай плаче аж, коли погадає, що біда бідака відчипила ся! Кілька рази пускав ся він до брата провідати, як то стала ся така зміна — але досада брала го тай вертав ся, не йшов! Одного разу наважив ся і пішов. Приходить до брата, що колись бідував. А дивіт, не пізнав би ніхто, що то той самий богач, котрий мало-мало о волосок що псами бідака не вичвав з обістя! Дивіт, тепер такий масенький та солоденький, гадавбись з меду, з цукру! Такий любий і милий, масенький і солоденький, щирий і жичливий! Перепрошує, що не міг борше бути в них, що був хорий; що господарство-хлопотарство не дає годиночки вільної, спокійної! Виговорив навіть, що вони для него щось горді, а він їх так любить, а він для них як для себе жичливий. Всьо він оглядає, всьо хвалит, в пего неша нічого такого хорошого, так любого, так доброго, так пожиточного. А чо він прийшов властиво, не споминав про те, що цікавість его до них пригнала. Ще дещо оповів, що робит і буде робити. Винитав ся, що вони гадают де і коли сіяти; куди на котрий яршарок поїдут; що будут купувати, що продавати. От як то бував.

На відході запросив їх до себе. Попращався і пішов. Минає якийсь час, не йде брат, що був бідаком, до брата; не з за гордості або якого там завзятя — але от аби не наприкритись, не вкучитись. Але богач не має терпцю, приходив знову і знову. От одного разу балакають балакають то о сїм то о тїм, аж і впрост-виїздит та повідає, що він Богу встаючи і лягаючи молився, аби долю братову змінив. „І от Бог умилосердився над вами — но знаєте, я не такий як другі, що то всяко собі толкують — а однак рад би я знати, яким чином так сталося“.

„Котрась моя дитинка така щаслива“ відповідає брат. — „Е ні“ — впадає в слово богач — „ви всі щасливі!“ Бо як би дитинка котра лишень була щаслива, то їй би лиш щастилося! О ви всі щасливі! Я не хочу вірити в те, що дурні язика намолоти, наплели про зміну вашої, брате, долі... І пристав трохи на тїм слові, а дальше знову повідає: „Скажіть, братчику голубчику, як то все сталося — я рад би знати — бо ділю вашу втїху, як ділив вашу нужду: тото не одну ніченьку гірку, прегірку мав я задля вашої давньої недолі...“ От аж куди захланник богач загнався. — „Що люди собі про нас балакають — не цікавий я знати. Думати ба і говорити і толкувати вільно, не бороню. До думки є голова, за дїя мови язик, но я ніякої кривди нікому не заповідяв. Господь зглянув на мою недолю! Та тільки всього!“ — Але богача аж підносить щось; не дає му спокою ні в день, ні в ночи; не має він хвилини спокійної... „О я мушу все знати!... Мушу довідатись, хоч би не знати що мало бути! Та бо такий обідранец — о! такий, що він цілими тижнями не їв нічого, що в дрантю, котре на сьмітник викидають, ходив, що одні мав шкраби на всю свою родину — а він тепер богач, але що богач? дука! на всю околицю! — Худоби, якої в пана нема і тільки єї — є у него! Гроші — кажуть — що пересуше! Бахурія єго в школах. А кілька хліба! кілька стїжків! Ба з що найбільшими богачами подружився! А-а, ба! а той пан що так побратався з ним, тим голодраньцем — о — то не пан — вже я знаю який то пан!... Мушу знати, мушу дійти того, як то, відки така переміна з ним!... По тій розмові сам з собою навіщає необавки богач свого брата, та розпочинає з ним свою розмову такої просто з моста: „Прошу, брате, скажи, скажи мені, як то ти позбувся свого лиха...“ — „По що лихо нагадувати?!“ — відповідає єму брат — дяковати сьвятому Господу, що вже єго нема; най щезає-пропадає! Та щоби мир хрещений не знав, не чував про лихо, біду, недолю!...“ Але ба! богач недоволен з того, як почне, як почне: „Скажи, скажи, братку — я рад знати...“ от наляг та наперся та так наперся; все заєдно: „Скажи, скажи...“ Не може брат відмовити ся, спекати ся, відчїпити ся — що він го не утихомиряє; все пічо не помагає. Розповідає єму на послїдок, як він

Йдучи в сьвіт за очі, уратував панські діти — дуже великих панів — і пани за тоє ему так надгороджуют. Втихомирив ся богач. Перевідав якось і переконав ся, що дійсно так є! „Добре, та правда — але де він свою біду подів — як він єї позбув ся“ — сказав він до себе. І тая думка не дає му й очий зажмурити. Зажурив ся, чо брат его позбув ся біди. Не дурно приповідка каже: „Богач ся дивує — чим ся бідний годує...“ Отже і ту так самісінько, що до крихти! Не мав богач журби — сам шукає єї!

Не так то борзо діяло ся, як каже ся! Приходить знову богач до брата, що то бідував колись, то шіби з орудкою якоюсь чи по господарстві, чи по сусідстві, а ніколи не забував за властиве своє діло, вивідати ся у него, де він біду свою задів. Бідак завше му розповідає, що виратував від погибели панята, то з того часу ему й веде ся; що він біду свою в кість забив і втопив в барилці — не споминає. А того лишень богач потребує. Тож і повідає бідакови: „Я вже то всьо знаю, що кажеш, бо вже то тільки, а тільки літ про те правив; але скажи мені доконьчи, де ти свою біду заподів: Чи ти ю в лісі повисив, чи в огни спалив, чи в землю закопав, чи в воді втопив? Ото сесе скажи мені“ — Для сьвятого спокою свого (тай помислив: ну та що може стати ся, як я ему всьо розкажу?) починає розповідати всьо в порядку від початку: як то він вже не міг витерпіти з нуждою та загадав пустити ся в сьвіт за очі, як в ночі викрав ся, щоби сосіди не бачили, як дитина забигла води, як пригадав си за барилку полишену, як вернув ся, як прийшов до хати, а біда заводила, як то біда втішшла ся та вчипила ся его, як він ю двигав на собі — все до крихти оповідає, гет як стали над рікою на відпочинок, як то він не маючи чим голод свій заспокоїти кість вишмив, котру перед ворота слуги були викинули, а він ю кинув за пазуху, як біда наперла ся, щоби їй дати шпіку і в кість всунула ся, а він палицею зашпунтував, в барилку вкинув і з барилкою втопив. — А що більше та дальше стало ся, то того й не слухав вже богач; подумав захланник — буду мати барилку... Незабавки казав запрячи три коні до воза, сів і поїхав, щоби видобути барилку. Приїздит на те місце, де бідак з родиною був на відпочинок розтаборив ся. Каже шукати за барилкою, чи такий шукав сам. Наглядів, намацав барилку, витягає на беріг. Тож тото втішив ся, як би не знати чим. Розшпунтує барилку — а спробував перше, а в ній кість тарахкає. Розшпунтувавши, термосит барилкою і от через воронку видітила кість... Кинув барилку на віз тай каже: „Розшпунтую ще кість та най лихо вертає ся до брата, а при тім ще й то, що zobачу, яка та недоля!“ От таке! Зачав вижолобувати кілок з кости і вижолобує остаток. Аж ту біда як поперла ся тай гудьк ему на шию: „А любчику,

а збавителю мій! А як я ту нануждала ся, настраждала ся та як я натоскувала ся за тобою! А то вже тільки час! Тільки літ! О я тебе не покину ся!.. О вже ніколи!... ніколи!..." Вчіпила ся тай так ріпником тримає ся єго і приговорює і лебедит. Сідає богач на віз та до дому пускає ся. Чи далеко він в'їхав — не знати — аж ту віз заточує ся, вивертає ся, падають коні, оден з трійки на смерть забив ся, другі два покалічили ся, колеса і вісь і дишель вломав, а сам так і мало не задусив ся під возиском. Ледво го люди, що їхали з ліса, витягнули і коні і віз. Попросив людей помогли єму затагнути возиско до найближшого села. Там колісник направив віз, аж ту мац за мошонкою — нема: чи загубив, чи може не взяв з собою — а лишень мав завязаних грошей троха в паусі, котрі що но вистали на заплачу для стельмаха! О забаг подивити ся, побачити біду! Та зобачив най Господь мир весь хрещений від неї боронит. Побачив ю!

Іде він, їде; уважає на кожду грудочку, на кожду ямку, на кождий каміньчик — щоби знову де не вивернув ся — так осторожно їде, от вже не далеко дому. Ще но через гору та буде і в дома. Вже було соньце зайшло, вже смеркло ся. Аж ту небо так запалало, що як би то хто го запалив; так палає та луна розляла ся! Стало видно мов білий день! Дивує ся богач, що би то такого було; міркує собі чи то що палит ся горит, чи що? Наганяє коні, видрачує ся на гору. А станувши на горі, очам своїм не вірит; видит, а то єго все обісте горит — горит хата, студола, шпіхлєр, будинки всілякі. А ту з давіниці гуде дзвін бум-бам-бум! бум-бум-бум. Люди біжат-летят з коновками, драбинами — кричат і гавт!.. Тупотня страшна! Люди гаморят, дерево тріщит, сичит, солома прискає, огонь шепотит, сичит — язики огнянні високо зносят ся і лучат в один слуп грубий, високий. Сніпки зносят ся, літают в воздусі, мов би їх хто розкидав підкидуючи в гору! Пожежи крик одностайний і жалібний худоби, роканє і квіканє свиней, геганє гусей, ржанє коней, блєянє отари — проразливий крик людей продерає ся — „не пусти, заверни, заверни відтаж, гони, гони сюда, подай води“ — а сумний голос „давай води, давай! вали крокву! ту стели верету, ту, ту ляй, ляй! А через той весь стукіт, гамір, крик, рик, шик, шепіт, лепіт, шелест, вереск, тупіт проносит ся одностайне „бум-бум-бум!“ „Ляй-ляй!“ Аж за голову взяв ся богач побачивши тов. Поспішає, наганяє коні, їде, приїддит до воріт. Зєкакує з voзa — аж ту остатня кроква догаряючи валит ся з великим тріском, а з треску того почув мов би регіт. А то біда зарєготала ся. Все захватив огонь і найдальші будинки погоріли. З хати нічо не виратували, лишень кілька подушок, та як шпурнули ними через вікно, то роздерли ся та весь пух розсипав ся — лишились

лишень пошевкн мов би на торби! Що було в хаті, в коморі, стодолі, шпихлірі, пивниці — всьо попало ся, згоріло! Анї оджини одної не винесли, які гроші були, згоріли, розтопили ся і щезли. Зі стирт і стіжків лиш слід де були, попелу купа, де будинки — румовиска. З худоби мало що уратовало ся. Повипускали худобу — а ту анї суди Боже вигнати бі на улицю, реве і впрост летит назад до стаєн.

От біда! — Лишень об поли вдарив ся богач. За якийсь час — а було то в літі — таке веремя ладне було, так любо було подивити ся, що за красота була — збіже, так хороших жнив сподівали ся люди. То була ще одна потіха для богача! От кілька днів було хороших-хороших! що то за хороших. Пасіка его так і гудит, пчола вибрала ся в поле рояли за пожитком. Богач був рано в поли і зайшов до пасіки. Збіже і пасіка его потіха в его лихий годині! Але перед полуднем ні звідси ні звідти взяла ся хмарка, ровсунула ся в шиг ока, як гришне, як загрухотит, заблищит і посипав ся з хмари, що в одній хвилині всьо небо закрила, град страшений, потому туча. На сніпок оден не було збіжа, з поля зробило тік, боіско; навіть і мерви не було, а з пчіл і одна не вернула!

Черв в уліях з студени і з браку пожитку погинув, а пасіки зробило ся нічо. Не було паші, прийшла зараза на худобу. Падала худоба як солома і вигинула. Вигинула вся, котру ще не продав був на хліб!

Ну от і побачив на живісінькі очи і почув не лишень ухами, але і серцем богач біду, лихо. Чо хотів, то і дістав.

Зап. 1882 р. в Сапогові, Борщівського пов. І. Ляторовський.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 393 - 399, ч. 110—112. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III, ст. 317—319, ч. 67 - 68. — Kolberg, Pokucie. Т. IV, ст. 198 - 200. — Federowski, Lud białoruski. Т. I, ст. 137—138 і 143 - 144. — Манжура, Сказки, ст. 58—60.

234. Рицар і смерть.

То був йиден рицар. Та на війні йак забйут жомньира, той все кажут: Вже вмер — то така смерть. А він все слухайн — жомньири вогорут: Смерть тай смерть. А він сьн питайн: Шо за смерть, йак вона выгльндай? — Али ййму жомньири кажут: „О, така суха, така кострубата“. — А він кажи: Ану чикай, пойіду йа за нев, буду йа йі шукав, йа йі мушу здибати. — Зібрав сьн і пойіхав. Йіди, йіди, вже далеку дорогу вйіхав, аж йде йакась вокопом така кострубата, така суха, нисе мотику, кóсу і граблї. А він став теж кажи: „Шо ти за йидна така йа-

кась...?" — А вона кажи: „Йа смерть“. — А він став тай кажи: „Ага-га — вже сьн взлостив на пьуйу — то ти мінє льудий вигубила на війні? То йа вже за тобов давно шукайу.

„Ха-ха-ха — засьміяла сьн смерть — йакый то с тебе чоловік дивний...! Та на що тобі за шнонов шукати? Та йа тебе сама здібйу. — Йа до тебе сама прийду. — Али він слухайи, шо він вже вослап, тей кажи до нейі: „А шо ти то висеш? На шо тобі того?“ — Вона кажи: „Так йак сьн ровлощу, то так буду косов косила льудий, йак косар сьно косят. А бігов буду йаши викопувала, а граблєма так буду загортала — йак сьно на купи загортайут. А косов дальій і тобі голову зігну“. — Він кажи: „Йа сьн тебе ни бойу, бо йа майу мич“. — А вона кажи: Та де ти мнє мичом шо зробиш! — Той чим рас с сил спадайи — кажи до нейі: „Можи би ми сьн вобойи позжинили?“ — Вже йак можи бідний просат сьн в нейі, бо вже чуйи, жи си смерть здібав. — Вона кажи: „Йа йакбим хтыла, тобим сьн с царамн жинпла, али жи йа ни хочу“.

— „В мени будеш мала шо йісти, шо пити, в чім ходити“.

„Йа сьн в ньшо ни вбирайу йно так ходжу, йак мнє видиш. Йа жийу льуцким тылом і пйу льуцку кров. І с тебе сьн хочу крови на-пити“. — Чуйи, шо вже цалком с сил упав, шо вже йнму конец приходит, тей кажи до нейі:

„Смерти мойа, смерти, пусти мене до дому, най си хоць поритки поробйу“.

О нєи — кажи — йа тебе ни пуцу. Ти йак сьн народив, то поритки застав — і йак виреш — поритки будут!“

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від матери, О. Дервянка.

Паралелі: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 154—155. — Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника, ст. 14—20. — Národopisný Sborník. T. III, st. 103. — Етнографічний Збірник. Т. III, ст. 120—121. — Грінченко, Изъ усть народа, ст. 415—420.

235. Смерть кумою. А.

Ішов раз бідний прстенип дитину прстити, та не міг найти кумів (бо бідному все в очи піском мечют). Але надійшла екас жінка, тай каже до него: Я піду до тебе в куши. Тай пішли до пона тай дитину аерстили. Ек вернули т хаті, тоді та жінка каже до того чоловіка: Знаєш, чоловіче, хто я є? — Я є смерть! Я тобі дам файну фіров-

щину¹⁾, що меш мати і ти і твої діти в відки жити, лише щобс робив так, як я тобі скажу — ано слухай.

Я піду до богаче до Річки²⁾ і зробю так, що він тебе возьме за годованьце і тобі си запише ві всім мастком; вітак я его заріжу і змелю, а ти лишис си богачем на его місце. — Лише диви си, щобс шо року давав бідним по корові. А я за сім літ прийду і переконаю си, чи ти так зробив. — Диви си, сарако — бо я тобі так зробю, як твою попередникови.

Бідний як став богачем, то забув на другі бідні і не давав им по корові.

Як минуло сім літ, прийшла смерть, а він перед нев казав си циганам (ковалям) заковати в хаті³⁾, але смерть таки війшла в хату і з него кров віпіла.

Зап. від Федора Курндаша, в Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

236. Смерть кумою. Б.

Быў йндён чоловік, а дуже тысній. Йуш так притысній, жи ўродила сьа дьітіна ў ньбого, а віхто не хоче го навіть послухати іті подержати тоту дьітіну. Али він іде і думат собі: Йа десь собі пайду на дорозі бодай йакого жебрака. Іде, йакурат надібаў чоловіка старого і пытат сьа: Шчо ты йи? — Йа йи Бог. — О, ни буду тьа брати ў кумы. — А чому? — Бо ты ни робиш добре, бо ты йидному дайш нагуго, а другому нич. — Іде далы надібаў смерть. Шчо ты йи? — Йа смерть. — О, йа тебе возьму ў кумы, бо ты добре робиш, бо ты не ўважаш на никого, ци тысній, ци богатый, то ты береш усьо. У нас пан быў йакый богатый, тай ўмер; ты не ўважала. — І привіу смерть дошў і ўна была за кума ў ньбого. І так він собі жиў доўго. Али ўна повт: Куме, імай сьа ворожити, та будэ ти лыпше йакось жити на сьвітї. — Та бо не знайу йак. — О, чому не знайите йак. Йак будэ хось хорий, дай мы на то у павьсьтвї у великім, моўте: Йа тому дам рады. Прийдете там і йа вам сьа ўкажу. Йак буду стойати конець ных, ворожит, жи подужат беспечно. А йак буду конець головы, ворожит, жи

1) В Гуцулів є такий звичай, що куми дають родичам охрещеної дитини дарунок, звичайно вівцю або 5 банок на вівцю і се називав ся фіровщина.

2) Річкою коло нас називають Красноілю коло Голов. Є також „Річка Соколівська“.

3) Заковати ся в хаті — значить замкнутись на добрі замки.

ўмере беспэчна. Ёндным слэвом многа такых вышэаткiў было, жи вiн ворожiў i дэбрым ворожiльником зыстаў. — Али захорiла у ёндного крiльа дыўка, хыба ёндну маў. Довiдаў сьа за нёбога, прыйхаў кiньми, привiз го i вiн ўвiйшоў до хаты. Дiвiт сьа, смерть кёнець головы. Али ту дўже плачут за неў, бо хыба ёндна ёи i дўже ёнго прёсьат i плаьбат дэбре: Анў, обертайте сьуда нёгы, де голова была — Убервўли i подужала. Многа усьо бы мены оповiдати шче такi разы, дось трафiало ся, кiльканайцыть разы вiн так робiў, же убиртаў гёлову там, де нёгы. Али прыйшоў час, смерть прыйшла до нёбога: Кўме, не робiт так. — Ёй, выбачте кумцўну, бо ня грёшi кортыли. — Али, кўме, смерть поведат, вам час ўмiрати. — О бiйте сьа Бёга, кўмо, та шче дытiшча малы. — Мёўйат так, жи кўждый чоловик на небi сьвiчку маёи, жи горiт: Ёак догорiт, тогдi ўмiрат; здаёи сьа, жи сут дёўшi i кўрчi, бо ни ёнднако льўди жiють. I вiн поведат: Ёак сьвiчка догарат, чей дайак натстаьвите, быш шче трёхы жиў. — I смерть шче пiшла — не знаёу, ёак там робiла — дось вiн там пожiў шче, ци пiўроку, ци рiк, а час прыйшоў, смерть ёде. Дыти ўвiдыли: Ого, тату, нанашка ёдут. — А вiн горi драбiноў, таё на пiд. Смерть увiйшла до хiжи: Де отець, дыти? — Десь поёхали, не будўт ў дёма мёжи i за двi недёлы. — Ёй, кўме, вы на поды, ходыт сьуда, ўмiрати час. — Вiн злыз: Ёй, кумцўну, чей былпсте ми шче дайак поробiли, же быўйиш шче хоць мiсьаць-два пожiў! — Кўмцў, днесь ўмiрати! — I вiн рад не рад обрiтвиў сьа i умыў сьа i вычесаў сьа, ўбраў сьа, постелиў си нагнiнiцьу¹⁾, лыг i ўмер.

Зап. в лютiм, 1899 р., у Мшанци, Старосамбiрського пов. вiд Грiця Олiшчака Терлецького.

237. Смерть кумою. В.

Буў ёнден бiдний чоловик i маў осьмеро дытiй i ўродило му сьа дыўйати. Ходиў вiн по силу глядати кумiў — ни мiг знайти, бо нiхто ни хтыў ёти. Ёде вiн дорогою таё плачи; ёде стара баба i пытаёи сьа го: Чо плачiш, чоловiч? — Бог ми даў новонароджену дытiну; ёаке Бiг даў велике село i ни мёжу найти двоёи кумiў. До богатога ёдут, бо ў богатога знаёут, шчо горiўка буде, а ёа бiнний, ни маёу за шчо виннiсти горiўки i до мене ни хотьат ёти. — Тогдi тота баба кажи: Ёа тобi буду за куму. — Кажи: Та дэбре; каже: Кобпсте таку ласку зробили, абпсте были за кўму, а рейнит бы был за кума. Та кажи: Та ёа ёду за дытiёу, та нiсу до христу. — Принесли до христу, охри-

¹⁾ Нагнiнiця — прилад, на якiм возить ся гнiй; тут на неё кладуть мерца.

стили, пітписуїт сѣа куми, звїдаїф сѣа ксьонцз баби, йак сѣа наиват : Йа стара баба, смїртъ. — Ксьонцз кажи : Йак. йак? Йа стара баба, смїртъ. — Мусїў ксьонцз записати так. — Дужи тот сѣа спўнїў, шчо найи смїртъ за куму, али гїйбаба, треба закїнкаги і смїртъ до тому на гостїну. — Тогди кажи тота смїртъ ўже тому бїнпому : Ви звїстанїги вїлїкїи богачом, лиш мїне слухайти, шчо йа вам буду казати. Десъ далеко дуже пан занїдужаў ; ўже богато дохторїў було коло нього — ни можут му порадиѣти, лїку дьїбрати. Кажи : Йдїт, куми, і де зобачїте мїне ў ногах, до того сѣа бїрїт лїчїти, а де мїа зобачїти ў голові, до того сѣа ни бїрїт. — Рас пішоў тот бїннїй до того пана, дивїт сѣа, а кума ў ногах. Аїбо го ни пушчайут тая : Тутки ни такї доктори, тай ни можут нїч порадиѣти панови, а вїн такїй дрантавїй, шчось поможи панови? — Локаї набїў го ў потїлицьу і вигнаў. Али такої тот Іван ни польївїт ; (ни вступїт сѣа, прїм. онов.). Тогди панї ўзьала. званиа Івана до хорого пана і Іван кажи : Йа зараз пана польїчу. — Пішоў, набвїраў хїпги понїд город, їзварїў, даў сѣа пану напїти, понамашчуваў пана, хїкнуў на пана до трох раз і пльунуў і панови полекшало. Пан пїднѣаў сѣа і їмїу сидїги. На другїй денъ пан вїстаў зоўсїм здоровїй, бо кума ўже відойшла вїт пана. Тїпїрка пан дужи сѣа ўтїшиў і ўдароваў го, вїлїку платнѣу даў. Даў му борону, плуг, два воли, корови : звїстаў Іван богачом. Раз Іван учуў, шчо десъ панїйа дужи заслабла. Прїйшоў до тоїї панїїї, дивїт сѣа, а кума ў ногах. Зноў стаў лїчїти панїїу. Пішоў, нарваў хїпги, звариў, прївїрїнуў панїїу на другїй бїк і панїїїї полекшало. Зноў вїлїку плату ўзьаў. Ўзьаў 250 срїбнїх. Прївезли Івана домі, зноў десъ учули, шчо вїн вїлїкїй дохтор ; прїходьат ўже конї за Іваном. Прїйшоў до хорого пана, дивїт сѣа, кума ў ногах. Вїн зноў вїлїчїў го. Пішла кума та і пан подужаў. Тїпїрка ў газетї пишут, шчо оден кнѣазъ на Вєнїграх умїрат, дужи слабий. Хто би їнго вїлїчїў, даїи штїри села, їдно мїсто. Іван учуў, упрїаг конї, їде. Прїїїхаў на Вєнїгри до того кнѣазѣа, позирайи, кума ў голові. Мѣхат на Івана пальцьом, оби сѣа лишїў. — Іван прїсїт куму : Шчє лиш оден раз ! — А кума мѣхат : Лишї сѣа. — А вїн тогди росказаў столъарови, оби зробїў постыїл на однїї нозї, гадаў, шчо закрутїт, та сѣа кума лишїт ў ногах. Ано кума сѣа ни хотїла лишїти. І кнѣазъ умер. Иваново сѣа дохторство скїнчїло. Прїйшоў час шчо маў умїрати Іван. Росчала кума казати : Куми, тїпїр треба і тобї умїрати ! — Али вїн її прїсїт, кажи : Кумо, шчо робїти ! Йа сѣа тїпїр народїў на сьвїт (бо зробїў сѣа богачом !) — Али кума кажи : Нїч ни ратуїи (поможе), ўсьо мўсїш лишїти ! — І раз лѣгаїи вїн їз жалѣу на лїшко і вїдїт, шчо кума їде їмїу д' голові. Вїн і собї казаў зробїти таке лїшко на сьрубѣах на однїї нозї і ўсе оберне сѣа їд кумї ногами,

а кума йде ід голові. Аж до тако́го ча́су прийшло, шчо кума кажи: Ой куми! Кілько вóзьа, тілько вóзьа, треба ўмирати! — І нараз Іван хльап! і ўмер. Конець Іванови і байцьи.

Зап. 1895, в Хітарі, Страйського пов. від Тимка Веклина і Олекся Прохвата.

238. Смерть кумою. Г.

То буў сибі йіден бідний чоловік і маў сибі мно́го дьіточок. Но, і він сибі на́віть вже не жадаў, жиби то вййице бу́ло тих дьітйй. Але Бог фурт йимў даваў такі і жінка заступила ф цьйнжі — ну, вродила сьі дитїна. І жінка ка́же: „Та бігай, чоловіче, за кумами!“ — А він ка́же: „Ўстид миньй йти і не піду“. Але жінка такі фурт: „Йди і йди, йди і йди“. — Він ка́же: „Йа не піду“. Но, і забраў сьа і ка́же: „Піду ў сьвіт за очі“. Ну, і пішоў сибі на до́рогу і йде до́рогоу. Вййшоў на до́рогу, йде таї здібайи зибрушчу ба́бу. Ка́же та ба́ба: „Де ти йдеш, чоловічи?“ — Ка́же: „Йду за кумо́у. Може-б ви — ка́же — бабу́нью, булі ў мени?“ — Ка́же: „Бу́ду“. — І заверну́ли сьі нава́д до до́му і збира́ють сьі до то́го хресту́ сьвато́о. Ка́же: „А де-ж кума ма́йши?“ — та ба́ба. — Ка́же: „Кума нема́ і не бу́де, але ре́йнта вoзьму сибі“. — Но, і прийшли́ до хресту́, пішоў дьак за кума, дитїну ўхри́стїли, прийшли́ до до́му таї ка́же: „Ей, кумо, не ма́ю тебе чим при́ня́ти“. — А ўна ка́же: „Йди-но ти, вoзьми барильчину, до сво́го горенда́ра і нех ти́бі дасьть га́рнец горїлки“. — „Ей — ка́же — кумо, не дасьть“. — „Не пятай — ка́же — вьйц, но бері барїлку і йди до корши́й“. — Прййшоў він до корши́й таї ка́же: „Па́ны горенда́ру, дай ми́ни га́рнец горїлки“. — А горенда́р ка́же: „Для чо́го не дам?“ Вьаў він га́рнец горїлки, прихо́ди до до́му. „Но, а шо-ж, даў? Видиш, йа ка́зала, шо дасьть“. Но, таї ка́же: „Бігай но тепе́р, куме, спросі сусьїд сво́йїх“. — Пішоў кум на сусьїди, сусьїд попросиў, сусьїди вййшли́ сьа, горїлки принесли́ по кварта́х, по бу́льцьи хлїба, а дру́гі поїд вікнаши загляда́ют. „Шо таке́, шо такі гучні хрестїни йа?“ От, по тих хри́стїнах, таї кума́ ка́же: „Ну, куме, будь адо́роў, йа ўже йду від тебе. Оджи-ж тепе́р ти, куме, бу́деш до́хтором, від нїньї то ти вїстайиш до́хтором“. — „Йа́гже-ж йа, кумо, мо́жу бу́ти до́хтором, же йа вьйц не ро-зумїю?“ — „От, вййди сибі перед ко́ршму, ўбславі сьа, жи ти йист вїт слабіх до́хтор“. — „А йа́гже йа — ка́же — піду, кумо, коли йа вьйц не розумїю?“ — Одже хлоп вййшоў сибі перед ко́ршму — чу́ти, шо на си́лї йи слабе́. Так той чоловік ло́хне (жу́рить сьа), шо ньїби низабавом по́грїб буде. Оджи він ка́же: Куми, йди-но, нех-но йа подивльу́ сьі на

те слабé-хóре“. Але-ж та кумá казала так: „Йак прийдеш до хóрого, а йак зувидиш, жо йа стоїу в ногах тóму слабóму, то бері сьа йнó вїтходїти“. Оджи він прихóди — стоїт у ногах. Тай каже: „Кúме, не журї сьа, бóде те слабé здорóве“. Дау йїму там попид нїс трóхи поньúхати. „От, дивї сьї, фетáло на нóги вже“. — „А — каже — дай вам Бóже здорóвльа, жо ви менé вїтходїли вїт тóго. А шо булó бабїу, шо булó льїкарїу — ньїц не помагáло, аж ви — каже — помоглі. Но, шó-ж вам дáти за тóйи, же ви вїдратувáли?“ — „То, шо лáска вáша“. — Оджи вїт тóо чáсу спїзнáли йнó, жи він йї дóктор. Оджи то льúди спїзнáли і йнó запрóшували і брáли до поратóваньа, óджи він с тóго так спаньїу, шо зостáу великим богачém. Але-ж зачúли із далéка сь сьїл і з мїстїу, жи такїй-такїй чоловїк йї до хóрих... Ожи в йїднїм мїсцьтї буу такїй пан, грáбїа, і він слабїй лежáу і дохторї над дохторáми булі і ньїц не помагáло. Але дочúу же сьї той пан, жи у тїм-тїм сельї такїй дóктор йї, óже він посилáйи пóйазд. „Нех той дóктор приїздїт до мéне“. Оже-ж той пóйазд приїхау і стау перед йнó порóгом, і прóси йнó, жоб він зберáу сьа і йїхау тудї й тудї до тóо пáна. А він сибї вже постáрау мундур, бо вже йї дóктор. Пёрши кутún бїу, льúди сьа цурáли. Але льúди сьа здивльáйут. „Шо такé, жи до нáшого сусьди такїй пан приїхау с такїм пóйáздом!“ Чудовáли сьї, шо такé. Але він забрáу свої льїки і сьїу сибї на пóйазд, приїздїт сибї до пáна. Пан сьї вже лúху пускáйи, вже житьá кїнчит. „І шо-ж, пан слабїй?“ — каже. Дау йїму тих медїцїн сьї напїти, óджи йїму полéкшало. Ожи він казáу прикликати локáйїу і те лúшко перенéсти звїттам і зирвáти у пїдлóзы йїднїу дóшку і там пїт тейу дóшкоїу такá жáба-черпáха. Ож він йї казáу добúти звїтти і росплатáти йї, положїти на пїйцу, жиб вонá висхла, і то стёрти на мукú і зь льїкарством дáти пáновї пїти. Йак то пан тóго сьї напїу, так цáлком уздорóвїу: і ўстау, перейшоу сьа сибї по покóйу і „Богу дьвїнку, йїстем уже здруу“. Но, і дау йїму досїть грóшїй, жїта, пшилицьї пáру кїрцьї і валожиу своїх пáру фїр і казáу вистановїти аж до йнó дóму. Оже він великим солтисом зробїу сьї, пáном, той госпóдар. Ожи прихóдит та кумá тай каже: „Кúме, час — дóкясь дохторувáу, то дохторувáу, час ужé й тобї ступáти“. — Ой, кúмо, ше хоць рїк шинї подаруй, жибїм прижиу! Дуже йїму дóбре булó. Ше вонá йїму пустїла два рóки, жиб він сибї прижиу. Ожи він сибї за тих два рóки вїнслиу такї вїнсли, справнїу він сибї такїй вїкар на сирен-жїнах і, йак онá приїшла по нéго, то він покругнїу і ўбернїу сьа до нéбї погáми, і так фурт дрóчнїу сьа з нейу і розвэлóстнїу йїї. „Гей -- каже — кúме, крутї не крутї, такї трéба ўжертї! Тай прискóкла, за шїйу тай вже, будь здорóу. Тай вже по кúмовї, вже рéшту. Мóже вонá ше й йї далы, йа вже не розумїйу. — [Ви дóбре розумїйте, си-

лябівувати її, каже один з присутніх. „О, вже не доконечне, мині то вже не ў голові“ — оповідач].

Зап. в грудни 1895 р. в Берлині від Гілька Сеха.

Паралелі: Житє і Слово, 1895, I, ст. 219—220. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 113—116, ч. 20. — Kolberg, Chelmskie, II, ст. 87—88: Pan Bóg kumem. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. I, ст. 198—201, ч. 44: Der Gevatter Tod. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 365—368: Das Schloss des Todes. — Stier, Ungarische Volksmärchen. St. 30—33. — Максимовичъ, Три сказки и одна побасенка, ст. 45—48. — Борачевскій, Народ. слав. рассказы, ст. 82—87. — Чубинскій, Труды, I, ст. 217—219. — Тамже, II, ст. 430—432. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. II, ст. 89—91. Там зібрані також паралелі. — Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 118—124. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 66—67, ч. 44, а. — Federowski, Lud bialoruski. T. I, ст. 142—143. — Шейвъ, Матеріалы. Т. II, ст. 414—419. — Добровольскій Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I, ст. 316—318. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 156—157. Krakowskie. T. III, ст. 136—137. — Шейковскій, Бытъ Подолянъ, ст. 66—68. — Етногр. Обзорѣніе, 189, 1890, ч. 4. — Киевская Старина, 1892, ч. 8, ст. 147—148; 1890, ч. 12, ст. 506—507.

239. Якъ смерть сиділа на яблінці. А.

Мала баба йаблынку, а хлопцы ходили і с тойі йаблынки ўсе вочі зривали, ўна ніколи не позривала. Али падыйшоў Господь Бог, а тотá баба коло тойі йаблынки стоить. — Господь Бог пѣтат сѣа: А чо ты, бабо, ту стоиш пѣт тоў йаблынкуў? — Ой стою ѣа, дѣдуньбу, ту такі ходѣат зайѣдно хлопцы і ми вочі зриваѣут. — А ѣа ѣи, повѣдат, ворожѣльник, та ѣа ти поворожу, жи хто выльѣзе на тоту йаблынку, пок ты не повелиш, то не зльѣзе. — Али надыйшла смерть по тоту бабу, та ўна ѣи сѣа пѣтѣи: Шчо ты за ѣидѣа? — А ўна мовит: ѣа твоѣа смерть. — Али кáжи тотá баба смѣрти: Ідѣи з мого йаблынчати вѣрви собѣи вочѣи! — Тотá пѣшла, выльѣзала там, а ўна мовит: А бодáс там і сѣдѣила! — Тай сѣдѣи смерть, сѣдѣи великѣи час. Али ту старѣи лѣуди прѣсѣят сѣа, бы ѣшла смерть по них. Ну, аѣи ѣакъ смерть польѣзе з йаблынчати, колѣи баба не велѣит. Приходѣит сѣватѣи Петрѣо, бо ѣнгѣо Господь пѣслаў, таѣи мовит смѣрти: Зльѣзь вѣттам. Ідѣи, берѣи старѣи лѣуди, бо так сѣа прѣсѣят ѣмирати аж на небеса́и голоса́и бѣут! — Али смерть мовит: Ба, табо ѣа не мѣжу вѣтти зльѣести! Повѣдат: Минѣи баба́и тотáи шчо сѣа винна, ѣа сѣа нѣгде тѣлько не забаўѣала, ѣак ту. — Али прѣишоў сѣватѣи Петрѣо д бабіи таѣи мовит д бабіи: Пустѣи, бабо,

смерть, бо ўже час людий старіх забірати. — А вона мовит: Ни пушчу, бо вона й мине хоче ўзвати. — Мовит: Не бій ся, бабо, тебе ўже не возьме, бо ся буде бойати, быс йі шче не высадила на йаблыку, а мені волю зроби, бо йа сам не пішоў смерти глядати, али нья післаў Гóсподь Бог. — І ўна мовит: Зьлизь і іди, котрі ти ся подабають, то ўсых бері. — А сьвятий Петро мовит ты бабі: Бабо, таже й тебе Гóсподь Бог так лубит само йак дрўгого. — А ўна мовит: Та коли нья Бог лубит, та ньяй нья берé. Али жибы менé така сухорéбрица брала? — А тотá не доўго мышльачи вытáгла си ко́су тай на сэмий пéред бабу стьала. І тогды зыбрáли ся і сьвятий Петро пішоў Бо́гу повéсти, жи ўже смерть выпросіў у безўмно́й бабы. А смерть пішла і людий забирала, котрых Гóсподь Бог приказáў. Ба і днесь так са́мо уá рóбит, пóкы Бог не веліт, ўна ся за жáдным не трудіт.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Кузьми Лучкевича.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 79—81. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 409—414.

240. Коваль і смерть. Б.

Бив коваль. Прийшла до нього смерть, тай мовит: „Ну ковалю, час умирати!“ А коваль мав таке фляшча, тай мовит: Ци влѣзлабис в того фляшча? Я вже лазив. Як улѣаеш, то я вму. — А смерть мовит: „Чомуж бим не влѣзла?“ — Тай влѣзла. А коваль заткав фляща і поставив на грѣди. Тай люди вже постарѣли ся, а не вмирают, бо смерти нема. Аж приходят до коваля злѣ, тай мовят: „Ну, ковалю, час умирати!“ — А він си виковав таку велику скриню, йно там лишив таку дѣрку, щоби ся палець влѣа. Тай мовит: „Та час! Але як ви влѣзете в ту скриню, то ня возьмете до пекла. Я юж лазив“. — Чорти мовят: „Чому бѣсмо не влѣзли?“ — Тай повлазили в скриню. Коваль взяв, прикрутив шрѣбов тоту дѣрку тай зачав вогні під скринев класти. Тай як досит наклав, відкрутив шрѣбу і ще еден злий вискочив, тай пішов в лѣс. І коваль пішов. Прийшов злий до дуба, а в дубі дѣрка била. Тай мовит злий до коваля: „Аж тепер ты маю!“ — А коваль мовит: „Ану влѣзь в того дуба. — Злий влѣа. А коваль взяв тай заткав кілком дѣрку. Тай юж нема ани злих, ани смерти. Люде так старі, ей де, а не вмирают. Аж раз прийшов коваль до коршши, тай застав там так дось людей, а всѣ старі. Тай мовят. „То якесь диво, що смерти нема“. — А коваль мовит: „Доти не било смерти, а по полудни будут люде мерѣти, щоби

косов тяв". А люде мовят: „Ой, не мерли до тепир, тай видиш і що полудни не будут мерети". — А коваль повідат: „Ану ввидите". Тай пішов домів, зняв з грядий фляшча, випустив смерть, а він забив, що таж смерть била, бо то било може й з тисяч літ, як він смерть запер, а бодай 100, 700. Як пішла смерть по селу, як зачали люде мерети, то як би косов тяв. А ковала ся бояла, а навіть до тих хат, що били коло ковала, не йшла. Та ковальови павнувало ся жити, взяв, напрям нитків, тай мовит: „Каді клубок, туди і я піду". — Навив клубок і пустив го, би котив ся. Тай клубок коти ся, коти, аж нарешті викотив ся. А коваль го на ново навив. Так навивав щось три рази. Тай клубок до пекла ся закотив. Злі мовят: „Сам йис прийшов до нас". — Коваль зачав шіряти. А алї ся питают: „Що то буде". — А він мовит: „Ту буде костів, ту церков, ту престів". — А вни мовят: „Іди гет відти". — А він мовит: „Як ми позволите три рази вначати кожух в котел, то піду". — Вни цоволили. Він ужачав три рази і всі душі виняв, тай пішов. А Бог повідат: „Що ти за то дати?" — А він мовит: „Я нич не хочу, іно кобим з Богом разом сідів". — А Бог мовит: „Не видержиш". — „Видержу". Пан Біг не хотів ся перечити і посадив го коло себе. Сіділи на крислах. Тай раз вийшли жінки богача і тісного пшеницю жати. Прийшло полудне, а богацька жінка мовит: Час корови „цяпати". — А тісного мовит: „час", тай назбирала си ляду і пішла домів. А богацька заждала, тай взяла тісної пшеницю. І свої досить шала і тісної брала. — А коваль мовит до Пана Бога: „Я і забю". — А Пан-Біг повідат: „Дай поки". — „Я не видержу" повів коваль і забив. Вер крісло тай забив, і пішов до царства небесного, але в Богом не сідів.

Зап. в маю, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Луця Оліщака Терлецького Петро Зубрицький.

Паралелі: М. Драгоманов, Малор. преданія, ст. 120—123. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 181—182. Krakowskie. T. III, ст. 65—66. T. II, ст. 21—25. — Zbiór. wiad. T. XII, 3, ст. 14—16.

241. Як міщанин змудрував чорта. В.

Був собі один міщан. Раз їхав він дорогов цїсарськов тамтуди на долах, а був в него повен віз. Тогди була от як і тепер осїнь; на дорозі було повно болотї. Тай і застрїгла вам, біда, з возом в болотю. Шо сї він не намучив, то бє конї, то просит, нічо не помагає, не мож в возом ані руш вїхати, а ту нема нікого, шоби го підратував. Вже сї зачєло змеркати, аж ту стає перед ним той, моци би не мав, тай каже:

„Як ми підпишеш письмо на свою душу з жінков і з дітьми, то ти поможу!“ — Той видит, нема шо робити, сам не може си ради дати. Взяв тай підписав письмо тому, моци би не мав. За сорок років мав, щез би, прийти за ним по душу. Як лише той міщен підписав письмо, зараз той, моци би не мав, вітег віз, з болоте тай сам щез. А міщен заїхав борзо до дому. І такі зараз ліпше зачело сї му поводити, конї сї поправили, зачев богатїти; але то богатство не тішило го. Він все гадав лише над тям, шо записав душу тому, моци би не мав. В рік по тїм заложив він такий грахтір, де за дурно давав їсти бідним. Тими часами ходів ще по сьвітї Сус Христос з сьветим Петром. По дорозї зайшли і до того чоловіка. Той погостив їх файно, а то сї дуже подобало Сусови Христови тай сьвятому Петрови. Як вже відходили, каже до него Христос: „Шо хоч, чоловіче, за то, шос нас чужих людей так файно погостив?“ — А він каже: „Дайте менї золоте крісло таке, шо як хто сьде на него, то аби сидів доти, доки му не скажу „вставай“ і таку грушку, аби золоті грушки родила і аби кожного, хто лиш схоче рвати грушки, тричала при собі!“ — А Христос му каже: „Добре! Дістанеш і крісло і грушку, але памстай, абись дуже рано встав, а то, шо жадаеш, буде плисти років, лиш памстай, шобись сї рано вібрав на воду!“ тай пішов дальше з сьветим Петром. — На другий день зробив той чоловік якурат так, як казав Сус Христос, пішов дуже рано над ріку, дивит ся, рихтик, влине наперед золоте крісло, а за ним і золота грушка. Він взяв то з собою до дому, поставив золоте крісло до такої малої цимри, де він сам лише заходив, а ніхто другий не знав о ній, а грушку посадив під вікно тої цимри. По сорок літах, як надійшов на того міщена час йти до того, моци би мав, віправив той найстарший дїтько, люціфер, чи як там він сї називав, свого молодшого сина. А міщен, як лиш увидів, шо той вже йде, війшов наперед хати, скинув перед ним шепку тай каже: „Проше до мене до покою. Ви будете мене у себе гостити, то я вас хочу у себе погостити“ тай веде его до тої цимри, ставлєє перед ним золоте крісло тай каже: „Проше сідати, ви сї невне умучили, звичайно в дорозї тра, гий той кає, відпочїти“. — Як той сїв, то сидів гий би прикований 3 рокі. По трьох роках вісилає той люціфер свого старшого сина, а сам такий злосний! А міщен, як лиш увидів, шо вже йде другий, моци би не мав, йде швидко до тої цимри, де молодий, моци би не мав, сидів, тай каже: „Вставай!“ А той як встав, то так біг борзо, шо сї розминув з своїм старшим братом. Такий був лютий за то, шо сидів гий би прикований аж 3 рокі тай мав сї час за три рокі і фест виголодіти. Як лиш той старий прибіг ід хатї, війшов міщен знов ід вешу, скинув шепку тай каже: „Проше до мене до покою. Ви будете мене у себе гостити, то я вас хочу у себе погостити!“ тай виде вам

того знов до тої цигри, ставлѣе наперед него золоте крісло тай каже: „Проше, сїдайте! Ви десь певні сї умучили дорогов, треба вам доконче відпочети“. — А той бере тай сїдає тай сидит знов три рокі. Минєе третій рік, біжит вже сах старий, щєз би, а такпй злосний, так зубами креше, а половинь в рота так дме! — А міщен, як увидів, шо йде сам старий, вбігає до тої цигри тай каже: „Вставай!“ а той, як встав, так почішав, аж сї за ним закурило і знов сї минув в старим, моци би не мав. Прибігає старий, щєз би, до хати, але в середину не йде, бобет сї. Шо го той просит, „не піду“, каже, тай уже. Ну тепер сї вже не вікрутиш, ходи, вже аж 6 літ на тебе ждав!“ — Але міщен каже: „Заждїт ещє цьопку, най си хоть урву зо дві грушки“. — А грушка так була зародила такі файні золоті грушки! Але чорт, пук би, не довірѣе ему, але каже: „Не, ти ту почкай, а я сам піду. — Але, як пішов, як лиш посѣг руков, то так і лишив сї на місци. Тогди закнїкав міщен ковале, з ко валом тай з великими молотами тай гайда того, моци би не мав, бити. Бют, бют го так аж піре з него летит. Як вже го добре вібили, тогди каже той міщен: „Як ми віддаш то письмо, то ті віпушу, а як не, то ті буду поти мучити, аж не стане в тобі живої душі!“ — А той ти терпит, цїхо, ані пари з губи не пустит. Три рази го били, все шо го вібют то відпочивають, аж го збили на білий папір і аж тогди той щєз би відлупив з пети письмо тай вернув, і аж тогди го пустив міщен на волю. Господи! як той, моци би не мав, люціфер, сї схопив, як зачєв ударати, так ти шлєхом закопотів борєо, шо міщен мав лиш чєс оком клішнуги.

Зап. в Горохолнї, Богородчанського пов. І. Лянгєфус.

242. Старий вояк і смерть. А.

Индєн жоўньїр служїў ў вобьку дві капітїлїацїї. І йуж йїгó назывїали старий комїсьньак. Али він йшоў домїу на вурьлап і ни маў нич, хьбїа три цєнты коло сєби. І перейшоў йїгó старый чоловїк. Ей, комїсьньїаку, кобї ты лїскавий подарувати менї шчо. — Він вїньїаў, тай даў граїцарь. Индїям слобом перейшоў го другий дьїдо, він другому даў, перейшоў третий, він трєтому даў. І бїльше ўже ни маїи нич коло сєби. Али перейшоў го Ієус Христос ієв сьватым Петром, такїй так гї старцьї. І пытат сьї Сус Христос: Шчо ты хочїш, шчос обдарїў три дьїды? — А Петро з заду мругїт: Хотї грóшїй, він ти даст, то Пан Біх. — Али він ни хóче. Хьбїа, мовїт, хóчу такў льўльку, абї сьї самї курила і хóчу такў скрїнку, жи йак заграїу, шчо ўчїїи, жи бїь гульїало, аш пóкы ни стїану. І хóчу такў сикїўку, жи йак бы шчо такє

было, то гарувдер до сикіўкы. — І Пан Біг му даў. І він іде, прійшоў до коршмы. Али сут там такі пйакы і сп шчось там з ним почалі почывати. Йак він выняў скрипкы, йак заграў, йак тото ўсьо зачалó гульати і коршма і Жиды і навіть Жидіўка йак тысто мисла іс тыстом, во ўсым. Стань комісьняку! Уже му там шчось і грошій дали. Уже майи коло себе грайцарі, уже ни такій цалком голый, йак йшоў. Прийшоў до йидного сила, али там умер дьяк. Йак то даўнышше, льуди ни были ўчены, ксьяндз ўчуў, жи він выйшоў, старый комісьняк: Може ты бы быў коло мени за дьяка? — Та чому, йигомосьть, буду. — Так він стаў с ксьяндзом за дьяка, али слабо шчо звайн. Ксьяндз маў два сыны, а мали йти до воська оба. То, мусит, так было, жи йиден быў с третої клясы, а йиден с першойі. Досыть оба мали йти разом до воська. Може ты бы, комісьняку, учну ту мойі хлопцы? — Він учит по ўгороды, так гыбы ту, і сыли си с ксьяндзом оба і ксьяндз повідайн йишу сторию таку, жи ту быў дым і запай сьа і жебы під ноу ліпоу три ноци переночуваў, бы такій сьа найшоў, тобы выбавну тот дым і бы ў ным мусыў паном зьістати. — Йа піду, йигомосьть, на ныч. — І забраў сьа ў вечір і пішоў. Узваў собі йакысь столк і крісло і сьидит і курит собі с тої льульки і майи коло себе скрипкы і тоту сикіўку. Ту уже ў піўночи, йде злых досыт. А ты чо ту? — Али він скрипкы с стола, грайн, вони гульайут. Дали му сьа наўнувало: Гарувдер до сикіўкы. — То пішло ўсьо, замкнуў, може і днесь такій сьидбат, то ни звайн. Пішоў на другу ныч, сьамо так сьидит там і приходит д ньому злий і йиден такій, жи майи дванайцыть голоў. Чо ты ту, комісьняку? — Ей, йак тот возьме скрипкы, йак возьме грати! Йидным слóвом: Гарувдер до сикіўкы. Замок там і пропа́ло вьсо. І грошій тылько йак він за вышкы коло липы зробило сьа і дому видно уже по вікна. — Ксьяндз рано выйшоў, дивит сьа: Гроші йи. Берэ во́лы, збїрат на віз гроші, возит і для комісьняка уже й курка печена йи; йуж коло комісьняка ходит файно, ни так, йак ўперёд. Пішоў комісьняк на трету ныч, сьй собі, сьидит, іде д ньому злий такій, жи майи дваїцыть і штири голоў. Чо ты туткова прійшоў? — А комісьняк сьа ни ўгелашат нич, тылько дысьях скрипкы і грайн, а тот гульат. Гульай, гульай, запінаў когут, тот не стайн і розыльаў сьа на мазь тот злий, а дым выйшоў гет на верх і слугы, кухаркы, худобы, цаўком цїлэ панство, тылько нема пана й паньїї. І комісьняк сьа забраў на тото панство і ўжениў сьа і газдїи. Али за йакісь часы, він уже старый быў, приходит смерть: Комісьняку! Час ўмира́ти. — Шчо? Дысьях скрипкы сь сытыны, йак возьме грати! Йак смерть возьме гульати! Гульай, йуш хьба трóхы тѣпла. — Ей, пустї нья, комісьняку, бїй сьа Бóга! — А не підеш бильше ту? — Ныт! — Тай він собі жийн дали і смерть ни

йде за ним. Али Бог даў так, він десь поїхаў, тай маў с собоў скріпки, напіў сьа, і скріпки ўпати з вога тай перейхало колесо, йак йїхаў довіў. Так смерть приходит, а він сьа пытат: Чо? — Треба ўширати. — Ну, ну почкай. Йа ти зараз ўкажу, ци треба. — Тай сьа звертыў, тай ўказуйи на рўкы, жи будэ грати. Али смерть повідат: Комісьньаку, скріпки колесо перейхало. — Ну, ході во мноў, повідат смерти. Підемо обойн. — Выйшли на пєбо і він быў на варты, без нього нїгде й смерть ни пішла. Али повідат Пан Біх смерти: Іді, бы сым лыт лўди старі мєрли! — А він повідат: Іді, жебыс сым лыт лыс тєрла старый. — І вона тєрла. Приходит віттам така мізерна, бідна, али він ни пұшчат йї т Пану Бєгу, ай пытат сьа Пана Бєга сам: Де ньай смерть йде? — Серєдны лўди, жебы ўширали сым рокіў. — Повідат смерти: Йди, бес сым рокіў лыс тєрла серєдний. — Уна пішла й тєрла. Йуш така слабá, жи й ни мєжи лазити. Ішла бы т Пану Бєгу, йак прийшла ўже, комісьньак ни пұшчат: Йа сьа підү спытати, де ты майиш йти! — Пан Біг повідат: На молодї лўди. — Комісьньак вийшоў: Іді, быс молодый лыс тєрла, тернину де йака йи, сым рокіў. — Йуш смерть лєдво прийшла. Шчо то, ўже дваїцыть лыт і йндєн крєўцы жадной, не выпила. Али прийшла тай д Бєгу: Комісьньак ни пұшчат. Али Пан Біг усьо знайи: Комісьньаку, дай пєкы, бо сьа нарід задєржаў, ўсьо жийи; ньай смерть іде, ньай ўширайт усьакі лўди, старі, молодї, серєдны, ўсьакі. — Ну, комісьньак повідат: Йдиш, али йа там майу сєстру і двоїи дытєй, тьамй, бес не ўзвалá тотó, бо сьа ни майиш чо ту вертати. — Дивит сьа він за йакїсь час, йде сєстра й дыти — бо він на порозы ў е — йой, злый, нўдит сьа: Кобы ми гнєть прийшла. — Не за дóўгий час смерть йде. Йино на поріг, а тот позá-вуха: А шчо йа тобї повідаў, а на шчо ты брала сєстру з дытьми мєйу? Та за-волосы. А вона йигó. І позвертали сьа і попадали чєрес поріх до пєкла і ни знайу, ци тамой сут, ци повлазили.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліцака Терецького.

Паралєлі: Zbiór wiad. T. XVI, 2, ст. 37—39. T. V, 3, ст. 234—235. T. XV, 3, ст. 19—23. — Рудченко, Нар. южн. сказки. T. II, ст. 177—179. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 133—136. — Манжура, Сказки, ст. 61—63. — Gliński, Bajarz-polski. T. II, ст. 134—149.

243. Яє вояк дістав ся до неба. Б.

Ишоў йїден вояк на ўрльон и нєус сой три хлыбы. Стрїтїў го дзяд, прóсит го: „Панє вояк, ци не маш хлыба?“ — „Мам, але не

продам. Кобы мі дзяд даў файку, жебы сьа фсе куріўа, жебы йі не трэба быўо дугану, лем оген. — Дзяд выньаў файку и дайи му. Вайак даў му хлыб и дзяд пішоў. Иде даце вайак и стрітнўго дзяд зас. — „Ци не ва пан вайак хлыба?“ — „Мам“. — „Продай мі хлыб!“ — „Не продам!“ — „Та мі дармо дай!“ — „О, дармо не дам, бо йа подорозный вайак (жоньыр). Дай мі карты, што буду хотыў, жебы-м от каждого выграў“. — И дзяд выньаў карты и дайи вайакони, а вайак даў дзядови хлыб и розышли сьа. И иде и трибуїи файку и карты, ци файка кўрит сьа, што дугану йі не трэба, лем огна: — дугану ўсе на подост, не трэба до ний кўасти. И кўрит. Тейер карты трибуїи: — С кым сьаде, от каждого выграват грошы. И иде дале, — стрітнў го зас дзядок. — „Дай Бже шчысьта, пане вайак! Откаль идете?“ — „Од войска“. — „Ци не несете хлыб?“ — „Майу ййдеи“. — „Продайте ми!“ — „Ей, не продам. Кобы-с ми даў, дзядку, таку торбу, што скрїчу, жебы до ний фтыкаўо“. — И иде дале вайак. И прїшоў до йидного мїста, до йидной трактыйарны сой прїшоў. И там сой каже дати пїти и йїсти и приходжайут до нього: — „Ци можно, пане вайак, (ци дозвольат пан вайак) ф карты грати?“ — „Можно“. — Але выграват грошїи дўже, нїкто не може от нього, лем він от каждого. И прїшоў ййден пан до нього и вдаў сьа до нього до грана, — выграваў дўже грошїи от пана. Просит пана вайак: „Пане, йа пїду з вами на ныч!“ — „О, гльакого, може пан вайак пїти, бо йа пана переночўу уцїви“. — И забраў сьа и пішоў с паном. И пан не вьзаў го до свого дому, де сам мешкаў, лем маў на боцы такый дїм чїстый, выстаўленый дльа сьебе, и там вайака казаў запровадїти сўґїм: — Там бўде він маў ныч спокїну. И казаў му там постелїти, жебы сой спаў. Але вайак дўже быў мўдрый и прїшоў там до того дому (а там цыўком наньство не мешкаўо, бо не даваўо сїдїги), — а він потїм казаў сой принїести три свїчки и засвїтнў сой двї на стольї, а йидну над гоўовоў протї вїкна, де сїднў, бо не льуг сїати. И сїдїт собї гал, чытат сой кнїшку, файку сой кўрит, — бо коли хотыў, запалїў сой файку, бо дуган фсе г нї быў. Карты сой поўожїў на стїў, сїдїт до десьатой годїны, — прїшўа велїка музїка з бавлоў, зо ўшїткым и принїесли мїх пївзавїи на плєдох. А то не были льуде, але были дзаблї. Таньцўїут сой, граїут, йак на музїцы. И приходжайут г ньому (сьа г ньому зїаўльаїут) — а він сой сїдїт, свїчки сьа му свїтъат: „Ци не можно, пан, ў карты грати?“ — „Можно. Гльакого пыт?“ — И так граїут ф карты доўго, што аж фшїткы грошы од них выграў. И забрали сьа оттamtаль и пїшли преч. А він сой кўрит файку. Прїшўа звоўу друга банда. И граїут сой, таньцўїут, а приходжайут г ньому: „Ци не вїльно, пан, ф карты грати?“ — „Вїльно. Гльакого пыт?“

Вільно“. — И выграват од них грóшы, бо также принесли грóшнй. Выграў грóшы од них преч, леш сой зьмітаў до кúта. Тэпер зачалы крчáти на ньóго, же го забíют за грóшы. Терентетáют коўо ньóго, крчáт наць: „Што ту йст на грúдох?“ (Маў крест, скáрнйж, бо то быў католицкый вóйак). — Він повíдат! „Крест“. — Они забрали сьа, йак видыли крест, и фтэкли, бо сьа бойáли страху, што він йи за ййден. Пíшли преч, не быўо ййх. Але прхóдит дванатцэта годíна, — прйшўа трэтья бáнда. Тóты принесли моц грóшнй, — а він сой сьíдит, сьвчкы сьа му сьвítьат, спáти не льуг. Йак прйшли трэтй, так таньцуйут сой, грайут, а грóшй шмарйли до кúта в мíхом. И прхóдит на ны тэршнй (час), бо прхóдит йуж дванатцэта годíна, йуж не майут вальóру: — Пáне вóйак, цн вільно ф кáрти грáти?“ — „Вільно“ — дозвóлю ййм. И так доўго грайут, што фшйткы грóшы од них выграў (велíка кúпа быўа грóшнй, бо три мíхн принесли). Йуж ма гнет быти пйў нóчи. Они сьа барз на ньóго гнывáйут, же од них фшйткы грóшы забраў: — „Мы тья, пáне вóйак, не пустйме, мы тья мусйме забíти!“ — Він на ны скрчáў: „Марш до тóрбы!“ — óпн фшйткы до тóрбы пíшли. Велíкый мíх сьа зрóбнў, йак напáкуваўо до мíха, бо ййх быўо моц. Він маў посьвашчэный снўрок и завйáзаў ййх тым снўрком, абы ййм не вільно быўо фтыкáти, бо йуж по дванатцэтí годíны, та йуж были спокййны там ў станцййí. А йуж маў деп быти, бо ў лыты ныч малéнька. И пан пíсўаў сўўгу, цн жййн, — бо там пáну не давалй пóкйй, за то оттáнталь пíшоў. Жййн, сьíдит сой, фáйку сой кúрит, а сьвчкы сьа му сьвítьат, хоц сóнце сходнўо йуж, а він сой сьвítят фсе. Пíсўаў пан другóго сўўгу, жебы прйшоў до йóго дóму, — а він отпóвйў, же тáка пáну дорóга до ньóго, йак í йóму до пáна. И пан прйшоў до ньóго, там í вóйакóвн, до свóййх станцйй. И повíдат пан: „Гльачóго пан вóйак не хóче до мéне прййти?“ — „Гльачóго мéне пан даў на тáку псóгу, што йа так тэрпйў цыўу ныч?“ — Зьвídўйн сьа пан вóйáка: „Под зо ўноў!“ — „О пáне, не пíду!“ — „Што пан вóйак майн там г мíху так дўже?“ — „Птáхы“. — „А пóкаж мí пан йпдóго!“ — Вóйак пíшоў, развйáзаў и фказўйн пáну: — Птáшок крас, червэны. Пан го прóсит: „Што хóчеш за тóты птáшкы?“ — „Три фўры лысок“. — Пíшли сўўзн и прывэзли три фўры лысок. Нóтíм вóйак кáже сўўгíм пáньскым, жебы тот мíх вынэсли на двір. — Сўўзн вьзáли и вынэсли на двір. — Жéбы стáли двáйн хўóпы мццны и бйли лыскáми, кыйáми тьíма, мíх! — И пóталь бйли кыйáми, пóкаль не зломáли три фўры кыййў. И так сьа мíх пóдер, и тóўды на тóты дыры дэзáбли фтыкáли, — так ййх вйбйў, што аж ййм рўкы з’онтйпаў. И пíшли х пéкўо преч.

Тóўды сьа го пан довídўйн, вóйáка, йáку заплáту хóче, што му станцййí так вычыстйў, жебы му дэзáбли не ходйли там вéце. Пóвйў,

же нич не хоче. — „Грoшій, пaне, мi не трeба, бо йїх маш, пaне, ф станцїїи дос, будеш маў на фшїткы фамельїїи, пoкaть бyдyт“ (што выгpaў од нїх). — И зостaли тaм. Вoйaк покyюнїў сьa пaнy, пaн йoмy, и подьaкyвaў йїден дpyгoмy. Вoйaк подьaкyвaў, же го тaк дaў зьлї, же му зьлї бyўo г нoчы, и: — „Будь, пaне, здoрїў, йду прeч“.

И прїшoў дoмїў дo свoгo рoдїчa, вoйaк, и перeбьў тyждeнь и гмep. Йaк гмep, тaк прїшoў дo нeбa. A Бoг му пoвїдaт: „Вoйaкy, знaш, йaкы-с фїглы твoрїў? Нe бyдeш г нeбї, пoкaль нe бyдeш x пeклы“. — И зaбpaў сьa и дaлы дo пeкyа. Aлe сьa нa ньoгo прїзрїли x пeклы и пoзнaли го, и зaжклї пeкyo, нe хoтьaт го пyстїтї. Aлe вїн сoбї стoїїт, нe хoчe пїтї. Oтвoрїли пeкyo. Йaк скoчїт рaз жeджe нї, тaк фшїткы пoфтyкaлї. И пїшлї дo Пaнa Бoгa и прoсьaт: „Пaнe, вoз сoй зyфaўoгo чoўoвїкa, бо йaк го нe вoзмeш, тa тї фшїткы тy вьїдeмe!“ — И Бoг пeсyаў пo ньoгo и рoскaзaў му: „Пoд, чyвoчe, дo нeбa, бо пoкaль x пeклы бь-с нe бьў, тa бь-с нa нeбo нe прїшoў. A зa фїглы мyсьў йїс дo пeкyа пїтї, бо с зo зyїмa дyxaмї твoрїў вeлїкы фїглы, тaк штo сьa тьa бoїaт, штo фшїткы вьрївїлї с пeкyа.“

Зап. в серпни, 1900, в Бортнїм, вїд Пeтpa Бoрїшoвчa, O. Рoздoльськїй.

244. Вїчнїй дїд. В.

Тo шe бyлo тoдї, як Сyс Хрїстoс хoдїв шe пo нaшїм сьвїтї. Oт їдe вїн їднoгo рaзy з сьвaтїм Пeтpoм чeрeс лїс, aж дївя цї, a нaпeрeд нїх сїдїт нa рyвї стaрїй дїд жїбpaк. Тeй Сyс кaжї дo Пeтpa: „Зрoбї сї, Пeтpe, бїднїм дїдoм ї йдї дo тoгo дїдa тa прoсї, чї вїн тїбї дaсьць щo“. — A тoй дїд нї мaв тїлькo трї крyмцї хлїбa. Зрoбїв сї сьвaтїй Пeтpo дїдoм ї пїшoв дo тoгo дїдa, a Сyс Хрїстoс стaв зa дyбoм тeй дївї цї, a Пeтpo прїйшoв дo дїдa тeй кaжї: „Дaй, дїдy, мїнї кaвaлoк хлїбa, бо я щe нїї ї вчepa нїц нї їв“.

Тeй тoй дїд вїїнaв с тoрбї крyмкy хлїбa ї кaжї: „Нa мaш, для мeнe шe вїстaцe“. — Сьвaтїй Пeтpo вьaв хлїб, сxoвaв ї пїшoв дo Сyсa Хрїстa, тeй кaжї, щo дїд дaв хлїбa. A Сyс кaжї: „Тo йдї прoсї шe їднy крyмкy хлїбa, aлe зрoбї сї шe стaрїщїм дїдoм“. — Зрoбїв сї Пeтpo шe стaрїщїм дїдoм ї пїшoв знoв дo дїдa, щo сїдїв тeй спoчївaв нa рyвї: „Дaй, кaжe, мїнї кaвaлчїк хлїбa, бо я дyжї вжe нї злyжaю“. — Дїд вьaв ї дaв дpyгy крyмкy, a Пeтpo знoв пїшoв дo Сyсa тeй кaжї, щo дaв дpyгy крyмкy хлїбa.

„Ну як тaк“ — кaжe Сyс Хрїстoс — „тo їдї дo нeгo, чї вїн шe дaсть трeтy ї oстaтнy крyмкy хлїбa, aлe зрoбї сї якїм кaлїкoю“. — Зрo-

бив сі Петро калікою тей пішов і проси в діда кавалок хліба. Дід дав тей кажи: „На маеш, дідусю, остатний кавалочок хліба, бо нав три кавалки, то вже дав двоє дідам нинькай, бо я ше сильніший, то ше випрошу собі“. — Прийшов Петро до Суса тей кажи, шо дав дід і третю крумку хліба. А Сус Христос кажи: „То ходім тепер до него“.

Пішли вони до того діда тей Сус Христос кажи до него: „Ну, дідуню, ти дав нині тром дідам остатний хліб, шож ти тепер хочиш за те? Скажи мині, а я все тобі дам, шо тільки схочеш“. — Погадав дід, погадав, тей кажи: „Дай мині таку скатирку, шо коли я чого схочу, шоб все на ні було їсти і пити завжди, і шоб нігди ніц ни бракувало“. — Сус дубув з за пазухи і дав їму таку скатирку тей питає: „Ну, а за другу крумку хліба шо тобі дати?“ — „Дай мині, кажи дід, таку бандуру, шо як заграю на ні, то шоб всі веселі веселили сі, а всі злі, шоб сі злили.“

Дав їму Сус і таку бандуру тей знов питає ці: „Ну, а ше за третю крумку, шо тобі дати?“ — Дід погадав тей кажи: „Дай мині таку торбу, шо як шо схочу, то шоб все де неї йшло і шоб сиділо доти, поки сам ни скажу, шоб вийшло“. — Дав їму Сус і таку торбинку тей як мали відходити від него, то Петро обернув сі до діда тей похитав головою тей кажи: „Ни знав ти, діду, чого маеш просити за той хліб, ти колись сі опамятаєш, але вже пропало“ — тей пішли, а дід зістав сі.

Як вони відійшли, то дід хтів спробувати, чи то все добре, шо дав Сус Христос. Взяв тей розіклав ту скатерку і сказав, шо хоче того й того їсти. І зарас те все взяло сі на скатерці, а дід став зарас їсти і наїф сі фест! тей потім поволік сі дорогою. Йшов він тей йшов, али прийшов до такого міста, шо там жив кріль, і він зобачив на високій горі дужи файну церкву. Тей сі питає людей, шо то за така файна церква он там на горі? — А люди кажут: „То церква нашого кріля, али там нима тепер відирави, бо їдни ксьондз найстарший був там дужи тяжко согрішив, з якоюсь панію в захристії. І тепер гет ніхто ни ходи, бо там повно чортів“. — Дід послухав тей кажи: „А я-б вигнав ті чорти“. — Тей зарас донесли до кріля, шо є такий дід, шо хоче з іго церкви чортів повиганяти. І кріль сказав, як повиганяє, то ни знати, шо їму дасть. Пішов дід на ніч до церкви, зачинив сі там, повечерав, виліз собі на хори і сидит. Аж тут надійшла північ. А ту як зачало гуркотіти, нех Бог борони! А то чорти вже сі збігали. Тей як позбігали сі всі чорти тей тоді їден найстарший кажи: „Ов, хтось тут є. Але він з віти ни вийди живий, як відважив сі прийти!“ — А дід як то почув, як заграє собі на бандуру! як сі чорти зачнут злостити! як сі зачнут бити то страх! Били сі, били сі, трохи позабивали сі, а потім дід кажи: „Ану, гайда всі до торбини“. — Тей всі як їден і здорові і по-

биті опинились в торбині. Потім дід наказав, щоб ни виходили, аж поки сам ни скажи, а сам пішов спати до захристії. Врано як встав, взяв все своє і торбину с чортами теї пішов до коваля і казав фест молотом гатити по торбині. Гатили коваль с чилидником, гатили, аш помучили сї, теї дїд їм подякував теї пішов за місто теї висипав с торбини повно побитого шкля і шось трох чортів шэ було живих, то тїкли до пекла. Потім покромив те шкло побите сьвїченою водою і с того зробила сї їдна мазь. Теї вирнув сї до крїля і казав, шо чорти вже вигнані. А крїль кажи: „А кілько-ж тибі за то заплатити, дїду?“ „Я ніц ни хочу, тільки заплатїть ковалеві, шо гаратав їх молотом в моїї торбині“. — Теї с тим дїд пішов сьбі сьвітами, аж зайшов на кінець сьвіта і там купив сьбі в їднім силї хатину і жив сьбі теї вже більше на жебраннну ни ходив.

А шо то діяло сї в пеклі, нех Бог борони! Ни було тільки три чорти старших і менших кілько, теї ни було кому вогню підкладати під грїшні душі. Теї пішов сьвятий Петро до Суса Христа теї кажи: „Сусе наш, змелуй сї нима чортів в пеклі, нима кому вогню під грїшні душі підкладати, бо той дїд, шо ти їму дав ту бандуру, гет всіх позабивав, тільки трох втїкло“. — А Сус Христос кажи: „Добре їм так, нех би були сидїли в пеклі, нех би були нігде ни ходили“. — Від тоді минуло воже з десїть лїт. Аж їдного разу як той дїд вечер лежав сьбі на ліжку, шось пукає в двері. А дїд запитав сї: „А хто там?“ — „Пусти мене, бо я смерть, прийшла по твою душу“. — Теї дїд подивив сї, а на сцїні висить їго та торбина. Теї він казав: „Ану смерть до торбини!“ — І смерть зарас була в торбині і ни могла в вітантї вилїсти. Теї дїд тривав її в торбині пять лїт, аж як вона вже висохла була на трїску, тоді він і пустив, али перши мусїла сказати їму, шо душі в него ни возьме аж за десїть лїт. Як минуло знов десїть лїт, то тоді дїд той вже був дуже старий і сам вже ни хтїв жити, теї вмер. Теї як він пішов до неба, а там в сїнех було двое двирий. Пішов він до лївих, аж там пекло, а ті три чорти як зобачили їго та як стали либидїти, щоб він сюди ни йшов! Бояли сї їго дуже. Ну, теї він вирнув сї назад і пішов у правї двері, аж там сьвятий Петро. Теї як зобачив їго теї казав: „А ти зачи тут? Он їди у лїві двері там твоє місце. Бо тоді на землі, як Сус_питав сї тебе, шо хочеш за ті три крумці хлїба, то ти хтїв самих дурниць. А шобись був казав, шо хочиш царства небесного, то був бись нав, а так шуруй до пекла!“ — А дїд кажи: „Я вже там був, али нине чорти вигнали і я пішов сюди“. — „Ну як так, кажи сьвятий Петро, то нима їля тебе місця ані в небі ані в пеклі. Їди сьбі назад на землю на кінець сьвіта і там будеш жив до кінця сьвіта“. — І дїд

почував сі в потилицю, теї пішов назад до своєї хати на той сьвіт і жие собі десь там до нинї.

Зап. в липни, 1900, в Трєбіню, Каменецького пов. від Мих. Шмуля, А. Вєрєтельник.

245. Як воєнк грав із Богом у карти. П.

Один жоўнір служиў дві капеляцїі. — Дужи він любїў си напивати. — Шо грошїй маў, усі проїну. — Вислужиў собі дві капеляцїі і пишоў собі на вурльоп. — Ни майи бирши грошїй ў кишени йно три грейцарї. — Йдет дорогоў, адібали йнго три ўбогі люди. — Шо то аа люди? То Господь Бог, и Петро и Паўло.

Просьи ў него альмужну, він ўзьнў вітьг одного грейцара и питаїт си: Котрий єсте старший? — Господь Бог, видповідаї: Ми всі три однакі. — Натїж вам оцес грейцїр — лиш по праўдї погїліт си! — Пишли собі далї. — Господь кажит: Йдїм ши раз просїти альмужну! — Переходьи го на другиї місци, просьи зноў ў него альмужну. Він то само питаїи: Котрий йїсте старший? — Господь видповідаї: Ми ўсі три однакові. — Дайїт грейцїр и каєт: По праўдї лиш си подїліт! — Кажит Господь Бог: Идїм ши раз просїти. — А Петро и Паўло кажут: Йї, Божи, та він лиш майїт ши оден грейцар! — Переходьїт йнго третїй раз на дорозі, просьїт у него альмужну, витьгаєт він грейцар тот и питаїт їх: Котрий йїсте старший? — Господь кажег: Ми всі три однакі. — По праўдї цесїм грейцаром си погїліт лиш, и тепер най будет Господь Бог сьвідок, шо ни маю вже шо другиї дати, ни маю вьжи чїи навітїти.

Идет він собі дорогоў и вдриў гет делеко-делеко ўперїд себе другого жовнїра. Зачьїў він борши їти, ци би ни подогонїў; подогоньїїт, аж пїзнаў си — самий йнго камрат. А то сам Господь Бог си перекавнуў на жовнїра. — Той подогонїў и дужи файни си повїтали, яко камратї знакомї. Идут собі дорогоў, таї говорьи всьїке.

Кажет Господь Бог до жовнїра: Шо би ти собі, камрати, хотїў у Господа просїти? — Гай, коби Господь буў ласкаў мою просьбу вислухати. Нічо бїи собі ни просїў, но шоби Господь буў ласкаў, даў мнї тугу танїстру, ївир, шом носяў у компанїї — у кишени файку и кашук з тютюном, и такї карти, аби ў них ни годїи нїхто мене перейграти, а ў танїстру, шо своїоў рукоў покладў, аби то нїхто ни мїг вибрати, докїў я ни пушью. — Идут дорогоў, идут, а Господь си з ним прашьїїи: Будь здороў, камрати, бо я вже їду до цего сила. — Го-

сподь Бог собі пишоў, а вин дальше сам. Идет дорогоў и бачит, делеко на дорозі корчма. Идет коло тої корчми и гадат: Ий, Господи! Як у мене йи багато кишениў, ци нима де йикого грейцара, шоби я за него ни знаў? — Шукайт по ўсих кишених аж знайшоў карти. Дужи вин си ўтїшиў, такі красні карти, шо ни можна свої очи з них спустити. — Ўходит ў корчму. Там панови дужи великі грают ў карти. — Панови ни заграў би я з вами ў карти? — А майнш гроші? — Ні! я гроший ни маю, я маю лиш карти! — Покажи карти! — Йик зачыў вин из панати йграти, так пани поприйгравали с себи и сорочки. — Жовнір трохи си пиднапиў и пишоў поза корчму и вивоїтоваў, васнуў. Пропшумуїт си, коло него лежит и гвир, и танїстра и файка и капшук з тютюном у кишени. Ай Господу Богу сьвѣтому дьякую вдячне, шо сини собі вид Господа Бога просвў, дьякую Богу, Бог минї того даў. — Взьїў собі и пишоў. — Гроший у кишени доста майн. Ходит вин так сьвѣтом, аж приходит до йидного мїста, де мешкайи пан цїсар. Дивит си, а мїсто у жалобї ўпущене чорним сукном. Питайт вин ў коршмаря: Шо того йи за смуток такий? — Видповидайи коршмар: Ний Пан Бох боронит, шо тут си стало. Нашого пана цїсаря бїда с столицї виїгнала. — Вин докончи хочет пити и шильдуйт си там. Приходит вин, зараз йиго пан цїсарь пиєнаў. Питайт си вин ў пана цїсаря: Шо то таке йи ў ваших паляцах? Пустїт мине там! — Царевини ни хотїло си з него зробити попиў, ни позволїйт. — Але вин си напер, пустїт неведокончи. — Взьїли йиго, там запровадили, сїдайт вин собі коло цїсарского стола и свїтит свїчку. Набїгайт чорт: Шо хоч тут робити? — Хочу почувати! — Ой нї, ни меш! Перший раз пиди зо мноў ў данець, тогди меш почувати. — Ні, я с тобоў ў данец ни пиду. Заїграйт ти зо мноў в карти, тогди я буду с тобоў данцувати. — Питайт чьорт: А ти майнш гроші? — Ні, я гроший ни маю, я ў карти. — Чьорт скоцьїў, приїс бочку гроший, приїграў чорт! Ўзьїў чорта за чьупер, таї до ташки чїпайи. Йик зачыли ўсї играти, дванаїцїт їх було, и ўсїх дванаїцїт запхаў до танїстри. — Тенер вин собі лягайт спати. Раю йдуд дивити си и й в него виїтати костий порох, дивїйт си крїз дирку вид ключа, а вин собі йспит на душку. Кажут йиому, йик рано принесли йиому там води виивати си, цар: Шо ти хочиш за цесе вид мене, шо ти лишнї обчистиў паляци? — Набраў собі того срїбла й злота, шо виїграў, кльўко йиому потрібно и пишоў собі. Від цара нічо ни ўзьїў, шьн свого, шо виїграў, царевн лишьїў. Идет собі, килько йдет и шукайт стодоли, аби дванаїцїт змолоцникїў молотило. — Найшоў собі змолоцникїў и просит, шоби йиому молотили годину дзїгарову тайнїстру. — А змолотники кажут: Бери собі оньде цїца, таї молотя собі сам, бо ни найншо часу. — Ий нї, я дурно ни хочу, я даю кождому по червоному. —

А господар каже: То йи мої робітники, я йик скажу, то мут бити цілий день, дай гроші мені. — Вибили годину даягарову тайністру ціпани. Вин ўзьиў собі тайністру, тай пишоў. — Идет далі, шукайт такої кузьні, шоби дванайціт коваліў било на одний наковани. Знайшоў таку кузьню тай просит, аби годину даягарову побили йиму тайністру шлотками, клеўцями. Ковалі кажут: Бері собі оньде шлоток тай бий! — Ай ні, я дурно ни хочьу, я даю по червоному. — Майстер каже: Дай суда, то мої чыльыдники, будут бити цалый день! — Ўзьили ковалі, бйут! Так чьорти ў тайністрі пицьи! Питают йиго ковалі: Шьо того йи? — Ой то гріхи! — А ви тогди, тм душе, бйут! Вибили! Взьиў вин собі тайністру на плече, тай пишоў! Але на одний толоці каже старий чьорт а тайністри: Докый ти меш нас носити? — Буду вас дотиў носити, докиў шьи десіть рази ни будете биті. Два рази вже сми вас бйў, а десіть шьи маю бити. — Йй, чоловічи! бій си Бога! Ровийдїм ми си. Зробим псьмо, аби ти ни маў рації до нас, ні ми до тебе, ні до того дому, виткий ти нас ўзьиў, тілько ти нас пусти!

Изробили собі псьмо. и виспаў вин тоти каліки вже на заринку. Кажет: Найшоў сми си гаразд, типер йду шукати біди. Иду до пекла. — Идет, а там тх самх чьортиў сидит на варті одн. — Ўадріў йиго, пзнаў, крикнуў на свої товариші: Геэди наша біда йдет! — Йик набигли чьорти, брамоў луснули, ни допустили йиго ў пекло. — Коли ньи ни пустили ў пекло, йду до царства, йду до Бога. — Приходит! Там сидит Петро и Паўло на варті. — Паўли! Пусти мене туди сйгїти, де ти сидиш?! — Йй, ни пущьчу! — То зайграймо собі ў карти. Йик пройграйвш, то нине пустиш сйгїти. — Добре! — Прийграў Паўло! — Сїдаст жовнір, там де сйгїў Паўло. — Идет до Петра. — Пусти ньи сйгїти, там де ти сидиш! — Ні не пущьчу. — То зайграймо, Петре, ў карти! — Прийграў и Петро. — Сїў вин там де Петро сйгїў. — Идет тогди вишьше, до Господа Бога. — Господь Бог сидит на тронї. Вин просит: Пусти мене, Господи, там де ви сидите! — Кажет Господь Бох: Я тебе ни пущьчу тутечки, а чиму? Бо ти тому ни витримайиш, шо я витримую. — То зайграймо, Господи, в карти! — Зайграли, а Господь такжи прийграў! — Пустиў йиго Господь на свою трому, сидит ани на Господній тронї. Ўсьо вин того видит, шо Господь Бох вигїў. Але ўадріў вин, шьо богач берет на ниві вид удовиці колосьи из збизья, тай носит на свою ниву. Вин тому ни миг витерпіти, та зачьиў фїўкати та гїкати: Злогію! шьо ти робиш? — А Господь тогди важи до него: А видиш, я тобі казаў, шо ни витримайиш тому, шо я витримую. — Узьиў йиго видтиў, асадїў и питайт: Ци хочь ту бути в душеў и кілом, ци хоч кіло там лишити, видкиўс ту принїс а душу ту лишити!? — Узьиў відніс своє кіло на земню. — Йиму си ви-

гіло, шьо буў ў царстві три годні, а він там буў триста рокіў. — На земні ни пизнаў вже, йик то було, самі ліси та степи! Відніс кіло на земню, а душу Бог прийміў у царство. — Тай він йи типер у царстві.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов від Федора Вітлюка Л. Гарматій.

246. З одної доньки — три. А.

Так быў йндён чоловік і маў йндю дьўку. Али йндпым слівом сватали йи три сватачі. А йнгó кортыло за ўсєх датї, бо ўсє добрі газды, а ту йндвā дьўка. І сьа тым дўже загрѣа. А Сус Христос ходїў тогды по сьвїты в ннѣ і трафнї сьа ў нього. І пытайн сьа: Чомў ты, чоловіче, такїй сумнїй? — А він сāмо так почāў повїдати, йак відрāзу ту писано. — Узьми сўку і свннїў і своїу дьўку, запрї до кўчі на ныч та ў ўсєх будеш добрый, бо за ўсєх даш. — А ўно дльа-того Бох так даў, бо він хотїў ўсьо зїсти, а ни вїг в йнднїу дьї-коу за ўсєх трїох датї. І на рāно выпустнї с кўчі: Сут три дьўкы і ни мож знāти, котрā йнгó. І так вїтāk вїддāў ўсє три за тотї, шчо сватали ўсє. І ўни сāмо ни знāли, котрā йнгó. Али тот старїй гāзда повїдат жїньцьї: Ідї до дьївок ў гостїну та тогды будў знāти, котрā мōйā дьўка, а пōти не бўду. — Тотā првїшлā до йнднїї, затопїла. Вы ту мамўньцьу? — Йа дьївойко. — Посьїтьти си, йа побїгну до кумї — ци десь. Побїгла і пōкы сьа вернїла і с пїйца выгорїло. Пїятат сьа йи мāти: Ци дōбре, ти дьївойко? — Дōбре, мāмойко, так ньа ўсє лўбїят! Де пїду, то не мōжу сьа вїдорвāти. — Пїшлā-ж вїт-там. Првїшлā до дрўгої, тотā лежїт ў пōстели у солōмї, чїсьо сьа трōхы звєрха надвєргла, гōла, а тлўста така, горїўка кōло нєїї, хлїп лїтльованїй. Тотā ўвїшлā: Дай Боже! — Дай Бōже. — Та де гāзда, дьївойко? — Пїшбў до пāна Мōшка молотїти; а йа й нїч не рōбїу, йннō гāзда вїт пāна Мōшка прнєсє варєне і печєне. — Но, погостїла йїї, мāтыр си і пїшлā вїд нєїї. Првїшлā до трєтої, надїбалā дьўку на воборї. Попїтнїнāлā сьа, мєче с стāїннї, птелєпана по кольїна. І почалā плāкати старā мāти: Отōм тьа, дьївойко, утопїла. Йннō пїатєро тельāt, пōкы вїведи т корōвам і повьцьāпунї тїлькї корōвы і спочїўку нємā жāдного! — Првїшлā домїу вїттам і почалā повїдāти старōму, так сāмо, йак йа ту повїдāїу пāну. А тот повїдат: Тнєр знāїу, котрā мōйā дьўка: Тотā шчо бїгала пōмєлжї хатї, то с сўкы, бо сўка ўсє такў натуру мāїнї оббїчи цїлє сєлō. А тотā шчо лежāлā ў солōмї гōла і тлўста, то тотō с свннї, бо свннїā ўсє ў жєрвї лежїт. А тотā шчо вєталā гнїї і водїлā тельātā — тотā йи мōїа справєдлїва, бо тотā нєч нє цантруїнї тїлькō газдыўствā, обї була газдїнєў до смєрти.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. III, ст. 111—112. Т. IX, ст. 84—85.

246. Дівки з собаки і свині. Б.

Буў йндён госпóдар старій, вісімдцсьміт лыт маў і буў дужи майїтнйй. Ни маў тілько лишé йднў цўрку. І буў він дужи богомільнйй. Заўжди шчо вéчира браў сьн він до книшки і читаў і заўжди буў сумнйй, шчось думаў в за тóго, шчо маїи йднў донькў, а ни маїи на кóго майїток свйй лишїти. Він здихаў до Бóга тьїшко ўсе, жи маїи майїток, а ни маїи тілько йднў донькў. Уйавіў сьн йнмў чоловїк йднóго рáзу ў вéчир, йакїс подорóжнйй і птаў сьн йнó: Чо ти так, чоловїчч, сумўйшш? — А він йнму вїтповїў на тóйн: Тогó йа сумўйу, жи ни маїу тілько йднў донькў; сильнйй майїток маїу, а ни маїу кумў дáти, бо в за нéїй самóїй будé багáто тóго майїтку. — А той чоловїк подорóжнйй на тóйн йнмў повїў: Ти, чоловїчч, ни кїшшш сьн, кїлько ти маїшш доньок. Ти маїшш бїльшш. — Він кáжш: Нипрáўда, лиш тілько йднá. А звїтки ви мóжшш знáти, шчо йа маїу бїльшш? — А подорóжнйй чоловїк сказаў йнмў вїйти на двір. Він вїйшоў і вїйшла йнó донькá за ншш. Ухóдшш до хáти назад, дївшш сьн, а там три донькї йш. Йднá кáжш: Тáту, дрўга так сáмо і трéта: тáту. Ни мóжшш пїзнáти дшўншш дївом, звїтки то сьн ўзьїло. А він маў собаку і свшнў. Зробїлшш сьн с тóїй собаки і свшнї донькї, дьлатóго булó три. А він ни знаў, жи то Пан Бїг до нéго пршйшоў, áлш мїслшў, жи то подорóжнйй йакїс. Йак ўвїйшоў до хáти таї кáжш: Бóжш, сумншшчшй йшш стаў йак пёршш, бо дужи дóбршш знáйу, жи маўйшш йднў донькў, лиш тілько ни знáйу, котрá моїá типёр, бо типёр йш йїх три. А той подорóжнйй від нéго забрáў сьн зáраз і йнмў напшнўў, жи йа до тéбшш ўстўпшў шчэ, йак будў вшртáти. А то сьн дьїдало кїльканáцьїт лыт і він тотї свóїй донькшш повїдвїповуваў. Йдншш даў, дрўгї тáкжш і трéтї і собї лишїў чштвёрту чшсть. А йднáк тáкшш ни вїршў, жи то йнó три донькї. Алш той подорóжнйй повшршўў до нéго дрўгшй рáз, а він сшдшўў ў хáты і читаў книшку. І сказаў до нéго: Слáва Йсу Хршстў. — Вїтповїў. — Пштáйшш сьн той: Йак кóло вас, шчо чўтш? Мшслшў йшш сш, жи йак ўстўпшў до вас дрўгшй рáз, то будéтш вшсéлы, а ви шчэ гїршш смутншшчш, йак булшш пёршшй рáс. Кавáў йшш вáж, йак йшш повшршўў пёршшш і вїдшўў вáшу смўтншсть і хотшўў порáдшти вáж; порáдшў йшш, мшслшў йшш, жи бўдш вáм вшсвлшшчш, а йак йа вїджу, то вáм гїршш, смутншшчш. Скажїт мшнш, чо ви типёр тáкш смутнш? — Йа вáм скáжу, шчом гїршш смутншшчшй,

бо ни знайу, котра донька така моїа. — А той подорожний до него кажи: Тажи ж то ўси три ваши пеўны. — Йак биц, кажи, знау, котра моїа донька, то биц її шче своїу чїстку дау, шчобї бїла при нї. — Той подорожний кажи: Йа ты, чоловічи, пораджу шче на йидну сторону. Відложї си три ноци і шчо раньшї підї до йидної донькї, скоро ўстанїш і до дрўгоїї і до трєтоїї. І ни кажи їм, чо ти приходиш, нїкому. І тогдї спїзнайїш, котра твоїа донька, бо вона ти сїи сака покажи. А колїс йа шче до тебе ўступїу і запитайу сїи тибє. Тай той подорожний забраў сїи. — І він так зробїу, йак му казаў той подорожний. Пришоду вєчир, йак звїкльї старїй чоловік, вїтчитау сїи кнїшку молїтвенну і положиу сїи спати. Рано ўстайї скоро сьвіт, збирайї сїи, йде до донькї. Приходїт він до неїї, застаїї зьїтьї на подвїру зі слўгами, збирайї сїи ў полі сїїїати, орати. Він ўвїшоу до хати, той старїй, дьїти шче спїи, шче ни патєно рано, а він вїйшоу на двїр і питайї сїи зьїтьї: Романи, де пїшла Ганўська? — А він кажи: Йа знайу де? — Він на тоїи їмїу нїчо ни казаў. Шче сїи йїго раз запитайу: А ўже аварїла обїт, ци нїи? — Та де, кажи, аварїла. Свїтало на девь тай сїи зьїрвала тай дес пїшла. — Тай старїй пїшоу собї. Приходїт дрўгїй ранєк до дрўгоїї донькї. Той с слўгами робїт, зьїть, на гуньї, молотїт, вїпроваджїїи ў полі насїнньї сїїїати, доста цала робота. А він ўходїт до хати той старїй і сказаў: Слава Йсу Христу. — Нїхтo сїи ни вїдавїїи. — Вїдїт, жи донька лїжїт на постїли і двїїи дьїтїї коло неїї і ни вїтпвїдаїїи: На вїки вїком. Так лїжїт горїлиц, йидна дїтїна з йидного бoку сєе нїцку, дрўга з дрўгого бoку, а она спїт, аш сїи заслїїнила. А він на тоїи сїи подивїу, тай сїи забраў на своїу госпoду зноу. Жлє трєтого ранка. Приходїт трєтїй ранок до трєтоїї донькї. Зьїть пїшоу ўже с слўгами ў полі, сїїїати там, орати, а йидного наймїта воставїу ў стодoлы шчос робїти і коло худoби. Приходїт той старїй, дївїт сїи і так ссбї ў своїї голoвї мїслїт: Буў їмї ў йидноїї, буў їмї ў дрўгоїї, том так ни вїдїу, жїбї так бoло, йак тўтка! І йде дальї до хати. Уходїт він до хати і сказаў: Слава Йсу Христу. — Донька їмїу вїтпвїла: На вїки вїком, татунцьу. А ви шчо так рано приїшли? — Бoм так приїшоу до тебе ў гoсьтї; нїколи ни буваїу ў тебе. — Такїсти дoбрі, жи нїколи ни приходїти: до сїстрї Ганўскїи ходїлисти пєрши, а до мєни типєрка їнїсти приїшли, аїи так рано; такїсти дoбрі, шчо ни приходїти. І шчош там, татку, чувати дoброго? Чи так йак коло нас? — А шчо би бoло, сїїну, чўти? От нїмї мїнїї їїсти аварїти, нї обїїти мнїи кому. Повїдаваў їмїи вас на бїк, а типєр мўшу сїи сам мўчїти. І хтїї їмїи сїи завїдати, шчо ту рoбїти, йак вам сїи ту повoдїт. — Так той старїй дївїт сїи ў хатї, донька мїїи шчос трoїи дьїтїї, варїт обїд

і будé йти ў полі, збирайи сьн живéнько. Старий подавиў сьн на тоту господарку і ныц ныкому ни кажи нычо, тэлько сам собі ў свóйй голóвй так мислит: Сноé, йа бим казаў, шчо се йист мойа донька! А тих двй, то ми сьн ни сподобали. — І йде до дóму, ныц ныкому ни кажи. Приходит до дóму і ўвнў сьн до кнйшки, читайи і дўжи шче сумўйи, шчо ни знайи, тákй допéунн, котра йнго донька. Читайи вин ту кнйшку, чўйи, хтось ўтвирйи двéри. Аш тогдй си нагадаў за своўу собаку, шчо йак би вона бўла, то би минй дала знати, йак хто приходит, бо би гаўкала, тай йа би чуў. А так йй нимá тай ни чўйу. Ўтворйў двéри — дивит сьн, той самий подорóжний. Слава Йсу Христу. Шчо, кажи, з вамй йи, жи йа колй прийду, тай ви слутны? — Йак жи йа шайу висилышчий бўти, йак ни знайў, котра мойа цылковйта донька? — Али той подорóжний до нéго кажи: Али сти робили тотó, шчо йа казаў? — Чумў, кажи, робйў йим. — І йак сьн вам здавало, йакисти робили. Булысти ў ўсы трох донькйў? — Айа, кажи, бўў йим ў ўсы трох. — Шчош, кажи, вони робили, йак ви прийшли до них? — Ой, кажи, йа прийшоў до йидноўй, тай йим ни застаў ў дóма і том ранó буў, ни досипййў йим си навйть ныч. Прийшоў йим до дрўгойй дрўгийй день тákжи ранó, застаўйим: спит; зьить працўйи-вй слўгами на дворй, господарку провадит си, а вона си спит на постили аш сьн заслынила. — Ну, а трéта шчо сказала, йакисти прийшли? — Трéта, йак йим прийшоў, то ўжеш ни застаў зьйтьи ў дóма, пйшоў ўжеш на полй зй слўгами, з робйтниками, а вона сьн шче зостала ў дóма з дытьмй і варит обйд на полй дльа робйтникйў. І так сьн звивайи, шчобй то живо бўло, бо дес робйтники хьит йисти. Дьити тамнички кричўт кóло нéйй і так сáмо збирайи сьн ў полй. А йа прийшоў і подивйў йим сьн на тотó і забраў сьн. — І йак вам сьн здавало, йакисти там бўли? — Ў тойй остатнойй то ми сьн здавало дóбри, том си йй сподобаў в господарку, а тих двох, то ны. Йа бим казаў, жибй вона була тákй мойа донька, на нью. — А той до нéго подорóжний кажи: Ци ни стаў сьн вам йакйй вйпадок? Ци вам дешчó ни пропáло? — Пропало, кажи, али то ўжеш дўжи даўно. — Йак, дўжи даўно? — Тогдй, йакисти бўли пёрший раз ў мéни. — Шчо такйй за вйпадок вам сьн дўжи стаў? — Тодй стаў сьн вйпадок, шчо ми Пан Бйг даў три донькй, али пропáла ми собака і свинья. — Повидайи той подорóжний: Ожн обнеш знаў, чоловйч, тобй так Пан Бйг даў — а то сам Пан Бйг до нéго балакаў — шчо с собаки зробила сьн донька і с свинй так сáмо. Ожн йак йис прийшоў до пёршойй, то ўжеш ни застаў йй дóма, óжнеш мйг знати, жи то с собаки, бо собака такйй звйчай заўжиди шайи, стоййт приўйивана, йак йй спусти, то ўсы йаткй облетит; а дрўга лижйла так, йак звйкльй свинья і дьити ссали йак свинью пацьята; а трéта то йист твóйа донька пйтона, бо

вона пильнувала найтку так само, як ти пильнуєш. І ніг їнс знати зараз, жи то твоїа дитїна. Типер скажи: Котрїї сьї приймиш, ци тих двох, шчос вастаў, шчо ни було і шчо лажїла, ци ту трєту прийми сьї, шчос вастаў як вона працювала? — А він кажи до того чоловіка і здихнуў до Бога: Божї, а деж би їа таких недбалїц хотьї? Їа до тоїї бърши, жи працюїи, бърши би на неїї сказаў, шчо моїа дитїна, нїж на тих двох. — Ну, типер їди до твоїї донькї, бо то їи рїдна твоїа донькї, а тих двї с сўки і с свинї. — Він пішоў до тоїї своїї донькї зі своїоў пайкоў, шчо маў і даў шче ты доньцї своїу пайку і коло тоїї донькї кінчїў своїи жїтїи.

Зан. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Івана Мельничука.

248. Звідки походять Гуцули. А.

Їндєн госпóдар маў доньку їйдиначку і маў два наймити. І кажи: Як будєти їти на готó поля вїт полудньї, то абїсти позачїпали плўгон, абї донькї знала, кудї обїд нести. А як будєти їти до захїт соньцї, такжи так, а на пїўнїч такжи так. — Пішли вони і так робїли. Али її показала сьї їйша дорóга з обїдон; а то, шчез би, алиї дух зробїў таку бóровду аж до свого посьїдзєньї. Нисє вона обїд, трафїла на туту дорóгу, їде, їде, їде, стала тьма, шрака така погана. Вона нїц, Бóгу сьї мóлят і такї їде. Аш приходит над вєчир до однóїї скалї, скалї сьї ўтворїла, вїтти вїходит, шчез би, алиї дух, прикїнуў льї ў наймита пóтрать, таї кажи: Ходї судї. — Вона ўвдрїла, шчо то ни наймит, ўже такого мїсьцїи ў їїї тата нїма і христїт сьї. А він кажи: Христї сьї, ни христї, тобї ўже нїц типер ни помóжи. — І узьїў її на своїї лўшко, бирє її пїт сєби, шчо годїна ўсє дитїна. Була там вона чїрис сьїи льїт. Шчо годїна — ўсє дитїна. Али тато їїї, ўвдрїў, нїма, шукаїи за неў такжи чїрис тих сьїи льїт. А вона вїйшла ў сьїи льїт с тоїї скалї с тїи своїїи дьїтїи на туту гору і тотї дьїти баўїи сьї і прихóдїи пóпри ньу; шчо покўшиїи кáпку цїцки таї вїхóдит, а дрўги натхóдит. Такá нуждєнна, лєдвї тєпла. Татó її натхóдит, показуїи сьї їїї на тьї горї, шчо вїлїка мáса овєц. Таї пїзнала свого тата таї кажи: Тату, то ви шукаїити за мноў? — А він кажи: То ти, донько? — Їа, тату. — А він кажи: Ти пасєш вїўцї? — Ньї, тату, то моїї дьїти ўже. — А вїтки жїїиш ти дьїти тотї? — Кажи: Шчо годїна, ўсє була дитїна. Махаїти, тату, до дóму і ўсудїа роспїнїт по ксьондзãх ў сєї час, шчобї сьї зьїйшли ксьондãї і абї мєнши ни бóло вїт сто ксьондзвїу, а як будє бїльши, то будє льїпши.

І абі тоті ксьондзі ўзьмілі сьвічэнойі воді с собоў кужднй, абі тоті дьіти охрестілі і мннэ аш так бисти очістїли. Зьйшли сьн ксьондзі, сто, кобі було більши хоць йндэн ксьондз, тобі було лїпши. Йак зачили тоті ксьондзи хрестіти тоті дьіти, лишэ лишіло сьн чэтворо нїдохрїшчэних, шчо нї могли поўстїгнути. Слўхайут, шум ўстаў, лїтїт тнх дьітїй тато і крїчїт: Гоў, чїкаї, нї хрестї, шчо робїш? Пообзїраў тоті дьіти і сказаў: Ну, ўже пропало. Хрестїлїстї більши, хрїсьтьїт і мнншї, ўже нї моїї дьіти. Алї, кажї, хто йїм благословэнство тнпэр даст? — А ксьондзі моўчї. А вїн такэ йїм благословэнство даў: Йак будэш йти пópїд вїсоку горó і абїс мннї вїсэло сьа подивїў і абїс мннї красно заспїваў. Йдьїт жї собї від мннї, вї ўже нї моїї тнпэр і жїнка нї моїя ўже. Тн бнрї своў доньку на мїсцї і газдўї в нїмн. — І с тнх дьїтїй Гуцўлї зробїли сьн. То йак йде пópїд горó тнпэр, вїсэло сьн подївїт на горó, на сопїку граїнї і сопїкуоу йїнў вїсэло спїваїнї. То вонї томў грўдї так вїстаўлїйут, шчо ўсе голы ў зннї і морóз йїх сьн нї бнрэ, шчо вонї с тнх дьїтїй.

Зап. в лїшнї, 1902 р. в Коронцї, Буцацького пов. від Олексї Савкового Сеньчука.

249. Чому Волохи носять жуці сорочки. Б.

Була ў цара донька. Бїда ту доньку вїдокрала. Привела собї в печьїру таї була з неў. Учнїнила ї трое дїтїй, два хлопцї и одну гївчїну. Цар зажуриў сї за донькоу так, шо нї знаў, шчо робїтн. Розголосїў по свїту: Хто бн вїшукаў, де моя донька, то бнх даў пнў шїлїйона. — Ходїли вїўчнрї, таї найшли ї у печьерї на сам Велїкдннь. И питают сї ў неї, шчо тн ту робїш? — Ўна розповїла, шчо ї бїда вїкрала, таї учнїнила ї трое дїтїй. — Питают ї, де тепер бїда? — Ўна пїшла до старшого чьорта на сесїю, здавати рахунок, шчо робїла почерез цїлїй рїк. Так усї бїдї ходьн на Велїкдннь до старшого, складати рахунок. Я бн з вамн пншла, та однакó внн бн нас подогонїў, таї вїтратїў. А вн прїходїт на другїй Велїкдннь, гозвїт з собою дванатцїт попнў, протеснї (коругвн і фанн, патерїцї і крест з цэрквн), таї повїдправїте тут службу, печьїру освїтїте, цї гїтн охрестїте, таї тогдн я вїдснў вїїду, а внн нн мн знатн, де я сн дїла.

На другїй Велїкдннь, так йак уна сказала, усе то прннесли, прїїшли, усе то зробїли, таї ї вїтнїў ўзьмїли.

Йак прїїшла бїда, нн знаїшла ї, нї дїтїй, пустила сн за ннмн шукатн ў погоню, та нн могла їх ўдогонїтн. Тогдн йїла у тугó свн-

статн (у прѣтъж, тужно) и крчъла ў одно: Дїтн мої, дїтн, де естн сн гїлн? Тай пншоў бїда плачбучн. Дегле кажет: Абн з цего мого поко-лїнї куцо сн носнлн та у тугу свнсталн!

Зап. 1902, в Головах, Косївського пов. від Петра Шикарика Л. Гарматїй.

250. Жїнка гаднна. А.

Вїйшоу їндѣн пѣрубок собї за чїмось до лыса. Алн дївнт сьн, сндїт ў кольїсцѣ звнннн гаднна. А вїн ўзьнў бўка і хтїу їїї ўбїтн; а вона зачїла ўтїкати, а вїн роззлшчнннїй кѣжн: Тн ўже нн ўтїкннш! І бїжнт далї за неў до лыса. Дївнт сьн, стойїт їакѣсь хатїна. Тай за неїу, дївнт сьн, а з неїї зробїла сьн пѣнна така дўжн крѣсна, шчо вїн зарѣс сн погадѣу: Кобї вона хтїла, то бнн з неїоу ожднїў сьн. І кѣжн до неїї, жнбїй вона за него вїддавала сьн. — А вона кѣжн: Дѣбрн, їа пїду за тѣбн, тїлькѣ їак їа сьн будў ш чоґо сьмїїати, абїс ннн сьн нїкѣлн нн пїтѣу, ш чоґо. Тобї дѣбрн бўдн і мѣїтѣк бўднш вѣтн, дѣжн ннн сьн нн спнтѣїнш. — І вїн сьн зарїк, жн нн бўдн її сьн пїтѣу нїкѣлн. — Так вони жїлн пѣру рѣкїў і такїї вїн маў вн-лїкїї мѣїтѣк, жн ўсьѣґо маў подѣстѣтѣкѣ. Алн їндѣноґо разў поїїхалн вони ў полн, мѣлн їачнїнь сьїїатн. І гѣспѣдар роззлжїў бѣрѣнн, ўпрїх кѣнн, кѣжн до неїї: Тн волѣчї закнн їа росьсїїу. — Вїн зачїў сьїїатн, а надлѣтїла ворѣна тай сьїла на драбїну тай кѣжн: Кра! кра! — А вїн до неїї кѣжн: Сьгаґа, шчѣзла бнс! Ѓа шче нн посьїїау, а тн ўже прнлѣтїла їїстн! — А їнґѣ жїнка с тоґо зачїла сьн дўжн сьмїїати. А вїн зднвѣванїї і зачїў її сьн пїтѣтн: Ш чоґо тн сьн сьмїїїш? — А вона кѣжн до неґо: Вїднш, дѣбрн тн зї нѣѣу бўло і мѣїтѣк їнс маў, а їа тобї казала, нн пїтѣї сьн мннѣ, чо їа сьн будў сьмїїати. Тнпѣр їа тобї скѣжу, ѣлн тн ўже мннѣ бїльшн вїдѣтн нн бўднш. Тай кѣжн їнну: Ѓакїї тн дурнїї! Ворѣна прнлѣтїла і сьїла сн на дра-бїну, кѣжн до тѣбн: Дѣї, Бѣжн, шчїсьтѣн гѣспѣдару. А тн сьн нн обѣн-вѣїнш. А вона кѣжн дрўгїї раз. А тн кѣжнш до неїї: Сьгаґа, сьгаґа, шчѣзла бнс. Ѓа шче нн посьїїау, а тн ўже їїстн прнлѣтїла! — Будь здорѣу, ннбѣжн, ўже тн мннѣ вїдѣтн бїльшн нн бўднш! — І так вїн сьн зьїстѣвнў сам і мѣїтѣк їнґѣ сьн знншчїу.

Зап. в лїпнн, 1902, в Пужннках, Бучацького пов. від мамн.

251. Жінка гадина. В.

За даўніх час не зналі, шчо то ў недыльу робіти. Але буў йе-дён богач, шчо робіў йак день так ныч, ныгди сьи не міг обробіти. А він запріх коньї до двох возьїў і поїхаў ў недыльу за снопа́ми. І наложиў ў недыльу рано дві фі́ри снопиў. А йак браў остатний сьньїп, а піт тин снопом бу́ла га́дина; тотá га́дина наста́вила сьи до него ку-сати, а він ўтык на фіру, а га́дина за ним. І на фі́рі зробіла сьи з га́днини па́нна. І казала: Руба́й мене́ мече́м! — А він йак йї затьїў рас, то с пїска литьло самé гадьї, а йак зарубаў дру́гий рас, то самі звїїї і пóлови, а йак затьїў трéтий рас, то скїнула с себе́ лыновиско і ка-зала до него, абї пéред неў присьигну́ў, шчо йї не ска́же, га́дино, то будé йе́му жінко́у.

А він посьсьїваў велікі лані і вїї́хаў в до́му на доўгий час і казаву́ йїї, абї зїбра́ла людэ́й і тотó збі́же, шчо сьи ўрóдило на по́ли, абї повбирала ўсы́ до гумна́. Она́ ўсьо повбирала, а по́при до́рогу лишїла: Тудї чоловїк будé повертаў в далéкойї до́роги до до́му. І свї-снула на птї́цьї, а птї́цьї сьи злётїла і дзёрно поно́сїла до шпихльи-рїў, а солóма сьи лишїла на пни. А чоловїк йак повертаў в до́роги, зобачиў, шчо то на пни стої́т збі́же. Прїї́хаў до до́му розгнїваний: Шчо то мо́же б́ути, такой га́дина га́диноў! — А она́ оберну́ла сьи ў га́дину і обвїну́ла сьи три рази йе́му на шї́ю; жа́дны доктóри не могли́ му ра́ди да́ти. А він пої́хаў до то́го краї́на, де буў доўгий час бeс самі́ жнїва́, же́бї здоїшиў йе́му га́дину ш шї́ї. А той йего́ краї́ан пі-шоў ў лыс і вїломаў лыскóвих три прўти і ўдариў го трїста рас по шї́ї і га́дина розвїла сьи і ўты́кла ш шї́ї, але́ го ўкусїла і він не-живї́й лишїў сьи.

Зап. в сі́чни, 1897, в Пу́жниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Zbiór wiad. T. II, 2, ст. 56—57. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 263—268 (два варїанти).

VI.

Легенди про позагробове життя і кінець світа.

252. Як дівка завмирала.

То в Йесеници йедна дівка була завмерла, а потім йак йейі вже несли до гробу, то сьї пробудила тай сьїла в труні. Жила потім довго, віддала сьї. То вна повідала, йак йї там було. Каже: Тут йа лежыла, слаба, а тут сьї буджу, а йа на йакімось пастівнику широкім такім, шчо й кінцьи не видно. А дождж такый пере, плъуѣ така! Йа йду тай іду, так змерала, так сьї трісу. Дальї приходжу над ріку. Тече ріка така широка, а каламутна, а шумит так, шчо страшно приступити. Дивїю йа сьї, а через тоту ріку лавка тонка, без поручьї, а довга така, шчо й кінцьи не видно. А тут мінї так виходит — кончї йти на тоту лавку, аж ту дьїд йакись надбїгає тай кричит: Дьїво, дьїво! Чекай но!

Йа сьї обертайу, а він до мене: А ти куди?

Та — кажу -- хочу перейти на таттой бїк.

— Шчо, ти хочеш перейти? А диви сьї, таже ти зовсїм мокра!

Та йак ухопит мене за плечї, а там коло лавки над ріков верба стойала, йак мнов гринне до тойї верби, аж йа сьї пробудила. Йа сьї дивїю, а то мене вже ховати несут.

Зап. в Нагуевичах, Дрогобицького пов. від матери Марїї Іван Фраґко.

Житє і Слово, 1895, вн. 2, ст. 225.

Паралелї: Кулишъ, Записки о южной Руси. I, ст. 306—308. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 71—75.

253. Як баба завмирала.

Була у нас бабуся — вона ще й досї живе — та замерла. Пролежала два днї, та вже на третїй, як заходились її ховати, прокинулась. Ось що про той сьвіт вона розкаувала. Як обмерла — не знаю; як

устала, то хтось мені наклав повне плече мокрих сорочок. Пішла я, аж гульк — рівчак здоровий, аж денця не видно, а через яр — дошка, от така завбільшки (показує рукою), ребром поставлена — тільки й дивишся, щоб не власти. На зустріч іде дід з сивою, довгою бородою та старевний-старевний! Бере він мене за руку та веде — я не хочу, а він веде. То мабуть Бог був. На силу перейшла. Дивлюсь, аж там рай. Скрізь світло — таке сяйво, що аж очі сліпнуть. Трава рясна та висока. Навкруг доріжки й стежки. Вишневий сад, а вишні кучеряві-кучеряві! А скрізь младенці, 30 літ кожному, старих не було. А гарно скрізь! Що помер маленький, то в рай, а там єму зараз і 30 літ. Старих нема. Глянула — це було саме як настав третій день — і сорочки позпадали з плечей, я й прокинулась.

Життя і Слово, 1895, кн. 2, ст. 225.

254. Подорож на тамтой світ.

Буде тому уже чимало літ, як розповідала покійна уже нині селянка ось таке диво про себе саму, закликаючись на чім світ стоїть, що ні слова неправди нема у її оповіданню.

По довгій і тяжкій хоробі прийшло ся мені попросити з тим світом — я умерла, неначе заснула та бачу, що я вийшла у поле, а перед мною стоять мої покійні діточки. Вони витю прибігли до мене, вняли мене за руки та стали вести якимсь лісом — долами, довго-предовго. Привели мене на дорогу, а на ній стоять густо прегусто острі ножі повбівані вістрем до гори. Ось тою дорогою, по тих ножах, треба вам, мамо, перейти, а то за се, що ви в неділю рано дещо робили — не святкували. Але пождіть, ми полетимо до Пресвятої Діви благати, щоб милосердилась над вами. Она вислухає нашу горячу молитву. Тільки, мамо, закликаєи вас на Бога, щоб ви не тикали ось тої там червоної ягоди, бо буде велика біда, як би ви, не дай Боже, з'їли. — Діти щезли, а я лишилась сама. Сонце так світить та гріє, що і серед живих не буває, а мене так і спрага пече, що гинь. Випилаб і гноівки, не то що, та нігде і на тлі води не видко. Щож робити, годі стерпіти; сягнула рукою по тую червону ягуду, урвала та проликла, чей може, думаю, пити так не схоже ся. І справді полекшало, але щож! Господи, гляну я вкруг себе, а ту в землі як не стала всяка гидь вилазити: і жаби, і ящірки, і вужі, щурі, миши, таке що і розказати сором — та як не верже ся усе те на мене, як не стане мене кусати, гризти, щіпати, я гадала, що таки не выдержу. Аж ту на щастє прилітають мої дітонь-

ки: „Щож ви, мамо, надіяли, речуть, на що ви з'їли ягоду? Бачте, щасте, що ми вернули, а то була б вас ось ся гидь з'їла до кровти“. Тепер ходіть з нами. — Я встала, дивлю ся, а ножі на дорозі усі до одного поховались у землю. Дорога стала чиста наче поміст у сьвітлиці. Ідемо ми дальше лісом, аж вийшли ось на нашу струтинецьку гору. Ту знов кажуть діти: Сідіть ви, мамо, ту, а ми мусимо десь йти; незадовго вернемо знов до вас. — Тай полетіли, а мене лишили. Сиджу я сама та розглядаюсь по нашій горі. На противнім горбі, виджу, сидить Н. — дівка, що недавно померла, та сидить, ні словечка до мене не кажучи. Мовчу і я та все розглядаюсь. А оподалік мене стало горіти дві ватрі; бачу, йде ід ним, двох пан-отців, оба гей би людий словідати з книжкою та пітрахилем на шиї. Одного таки зараз спізнала — се мої покійні тато (я з попівського роду стала сільською газдицею). Поглянули на мене, нічого не сказали, тільки оба стали біля ватер та все молять ся з книжок тихо-тихо, тільки кричать: О Боже, Боже! — бо їм обом став страшний огонь сипатись з рота, наче би ціле вутро їм горіло! Я так і дрожу з переполоху та жду дітій — виглядаю, а їх як нема так нема.

Між тим помолились мої тато тай тогді питають мене: „А чого ти, небого, сюда прийшла?“ — Не знаю, кажу я, діти привели та ту ї посадили. — Не довго она буде між нами — каже тая дівка що досі ковчки сиділа против мене. — По тих словах усе щезло з перед мене, а мої синки знов прилетіли, взяли за руки та стали мене вести ід селу. Привели таки до моєї хати, поставили мене на відчинене вікно та кажуть: „Лізьте, мамо, вікном у хату“. — „Не полізу, кажу я, бо проти вікна на столі лежить таке смердяче стерво, туловище з кониска — не полізу“. — Діти тогді силоміць пхнули мене через вікно, так таки прямо у те смердяче туловище і я прокинулась, сіла таки жива, а ту в хаті повно люда та пан отець з старим реєвтим сьпівають мені „вічная память“. Усі наполохались, а я злізла на хату, перехристилась і стала знов живою. — Усе що бачила я, їм розповіла.

Зап. у Струтині, від М. Вітвицької з Долини, незнаний записувач.

255. Як чоловік завмирав.

Буде тому кільканайцять літ як жив таки у місті Долині чоловік, що був на таїм сьвітї. Про свій побут він не хотів докладно розповідати, хотяй жив ще опісля 30 літ. Розповідав тільки, що як умер, то хтось его поніс кудись далеко та вкинув у хату, що не мала тільки

одно вікно в горі, а в хаті буда всяка гадь. Він дуже зажурився, бо ті вужі та ящірки стали его дуже кусати. В тім узрів ясну зірницю, що через вікно так до него промовида: Не журись, се я твоя сестра, я тебе виволью з тої біди. — Зірниця стала дівкою, взяла его на плечі і понесла сьвітами. По дорозі бачив він всяких людей, що робили свої роботи. Чим хто займав ся на сім сьвітї, таке діло він і на тамтїм робив: Орали, косили, писали, судили, мірили землю і т. д. Вкінци принесла его до хати опять і всадила в смердяче туловище в коня, що лежало на столі, а він ожив.

Від того часу став він вельми сумовитий, мовляв мало, а коли его питали про загробне житє то він казав: Бачив я багато річий та не вільно казати, кажу вам тільки то, що мені приказали: Як маєш робити яке діло, то веди до кінця, а ні, то навіть не зачинай. Говори мало, а щобись не грішив словами то держи люльку все в роті; де бють ся, утікай від тих людей. Так він і до смерти поступав.

Зап. у Струтині, невідомий записувач.

256. Чоловік у Бога на гостині. А.

Так то быў йиден чоловік і до нього ўсе льўди на ныч приходили. Али навіть сьвѣта тако́го нема, бы ў нього ни быў бода́й йакый жебра́к. Йак підбыў сын йигó і ўжениў сьѣ, йуш тотó не лубиў, жи льўди так йшли до хѣты. І бесьїдуѣи си ж жинкоў сьѣойоў: Кобы мы забрали вѣтты хѣту, бо ни даѣт льўди ў хѣты перебыти, ўсе йдут. — І так зробиў, жи забраў гет на йивчий пляц. Йуж йак іде йакый жибра́к поза хѣту, а до хѣты му ўже гóды ўвѣйти. Али на самы́й велїдєнь тот йигó тѣто старый гѣдат собі: О, пїдү йѣ хоць на свѣй пляц днесь подивѣти сьѣ, мóже бы йѣ там дако́го найшоў. — Вѣйшоў, йакурѣт йде чоловік старый, сѣвый, пы́тат сьѣ: Вѣткы вы, чоловіче? — От, сь свѣта, хóджу йѣ. — Но, ходѣт до мѣни на гостїну. — І так тот чоловік прїйшоў; шче хѣту не утворили, за́пахы с хѣты, паска сьѣ пороскрайувала на столі гет і сѣў він с тым старцьом і гостѣат сьѣ, йїдѣѣт. Али ўже й сын рад, бо даўно ў хѣты дайакый жебра́к быў, абó йинчий йакый чоловік. Погостѣли сьѣ фѣйно і паска стоїт так йак бы́ла цѣла і шче адѣйи сьѣ бѣльша йак бы́ла. А тотѣ невѣста, жонѣ гѣвды молодóго: Чѣй наш отѣць йакый чарѣўник? Дивї, два хлóнцы йїли і паскы бѣльше йак бы́ло! — І він іде с хѣты тот чоловік: Но, йѣ сьѣ ў вас погостїў, мóже бы ты такый дóбрый быў, абы ты до мѣне пїшоў ў гостїну. — А ци знайуж йѣ куды? — Йѣ ту прїшлѣ коньѣ сѣвого

і сьатеш і пойдеш до мене. — Али він жіньцьї повідат: Жебы ты паську не роспушчала дўжи, прійди ту сестра йидна, друга, а ты переміньбай паську, йидны дай, шчо тотá принёсла, другі даш тóйї, а сво́ю не край. — Сіў на коньа, тай поїхаў. Йіде, а дыўка сьа чёше і кроў йї йде з очій. А він сьа пы́тат, тот кінь, йнгó: Зна́йиш, шчо тотó йи? — Йа ни зна́йу. — То тво́я сестра, котра́ сьа ў недыльу чesала і тепёр сьа чёше. — Йде да́ты, сто́йг сьва кобы́лишче ста́ра і пэ́ред неў шчїг жельїзна пїт пь́ском, жебы не пасьла. А тотó зна́йиш, шчо тотó йи? — Ны́т. — То тво́я ма́ти; зна́йиш за шчо вона́ так ма́йи пэ́рет собо́ў, абь не могла́ па́сти? — Ны́т. — За то, жи льу́цьке мо́локо вона́ поїда́ла, пóкы на сьвїты жы́ла. — Йіде да́лы, сто́йг каплі́ца. Сьы́бат два сьвату́цї ў каплі́ци, йиде́н ста́рый, друкы́й малы́й і ба́ўяат сьа злóтоў га́ўкоў. Вїдиш тотó? — Вїджу. — Зна́йиш, шчо тотó йи? — Ны́т. — Тьвїй отэ́ць і тьвїй брат наймо́лотшый. І йиде́н друкы́го не зна́йи. — Іле́ да́лы, сто́йг ла́ўка чэ́рес потóчнну, така́ вóстра йак бры́тоў. — Ходї тоў ла́ўкоў. — Не пїду, бо сьа ўрїжу. — Не бї сьа. — І пэ́рейшоў чэ́рес тотó, сто́йг гнїла́ кобы́лишче: Но, нїма́ стéшкы да́лы, хьба́ чэ́рес тоту́ кобы́лу мус льїстн, а смїрїт такы́й, жи ни мош вьтрїматн. Зна́йиш, шчо тотó йи? То йи тво́йи тьло. — І йак ўльїз ў тотó, стаў чоловїком і ўже зна́йи, де йи. Йуш тьльма ў сво́йи селы́. Али дїват сьа, де йнгó хата, не мо́же спїзнати. Йнїу́ сьа здайї, жи днесь поїхаў, бо сьа ни змерка́ло, а ту са́ і пля́ц не тот, шчо быў. Він пїшоў до ксьїндза, прыконаў сьа тóго, колї тотó было, кой він пїшоў і ўже застаў семе покольнѣ на пля́цу. Пїшоў до ксьїндза, вьсповїдаў сьа і росыпаў сьа на мак там.

Зап. в лю́тїм, 1899 р., у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грїця Олїшача Терецького.

Паралелї: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 30—32 і ст. 123—128 (три варїянты). — Грїченко, Изъ усть народа, ст. 191—193 паралелї на ст. 432, ч. 217. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 337—338. Т. IV, ст. 32—34 і 188—190. — Kolberg, Pokucie. Т. IV, ст. 202—103. Krakowskie. Т. III, ст. 99—101. — Садовниковъ, Сказки в пред. Самарскаго края, ст. 283—287. — Federowski, Lud białoruski. Т. I, ч. 1092. — Шейнь, Матерїалы. Т. II, ст. 376—386.

257. Божий друг. Б.

Малї родичї сына. Було то на рїздвїне сьвето. А родичї були богацькї! Всього наварили, напекли, ще й горїлок принесли. Приходит свий дьїд до хати тай просит, жеби йїму шчо дати. Але скупї родичї

вигнали го ще мітлов тай ньіц не дали. Видит то шаленький син, скочив до стола, маєт пів пляцка тай несе дьїдови.

— Бог запласть! каже дьїд. Ти мене тепер нагородив, а я тебе колись надгороджу. Памытай, як задзеленькає коло хати коник і як ти дасть знати молоденький парубок, то йди з ним, сьїдай на конє і ньїц не кажи. — Тото собі добре закемив хлопець. Тай богато пішло чїсу від сьветого вечера. Родичі повмерали, а син оженив сьї. Справяв раз син той сьвітїй вечір тай чує — дзеленьк, дзеленьк перед вікном. — Попрасцели сьї тогди з жїнков, дьїтьми, каже: Я зараз верну! — Тай пішов на двір. Ту звєв го хлопець молоденький (а то був ангел!) тай посадив го на конє. Полетїли вони просто до неба. А там здїбає го той сивий дьїд: Аа! каже, друже, а ти ту? ходи за мною! — Тай йдуть вони, аж приходет в єдно місце, де була велика трава аж по саму шию! Дивлют сьї, аж ту пасє сьї корова така суха, що криї Господи! А так жре траву аж землев. А там далї видїт поле, таке болоне, а на ньїм трава така, що ледви вистає. Тай там пасє сьї корова, але така тлуста, що її тїлько до шляхтуву. А дьїд каже: Видиш, друже, тота суха корова то чоловік скупий, а тота тлуста, то чоловік гойняй такий, що кождому давав всього на тамтїм сьвітї. Тепер вони так панують! — Йдуть вони далї. Аж ту видїт двї птїчкі. А так вони бют сьї крильми, що страх, так шамотають сьї. А дьїд кажи: Тотї птахи, каже, то чоловік і жїнка, що жили вїчно в негодї. Раз каже чоловік до жїнки: Жїнко, дай на боже! А жїнка не хтїла дати. А другий раз жїнка каже: Даймо вини на боже! А чоловік: Чекай, каже, маємо ще цєс до Покрови; не хтїла ти мене слухати, тепер і я тебе. І так вїчно жили, а тепер за то карають сьї. — Йдуть вони далї, аж ту пекло — огонь вїчний, смола. Так горит смола, смердит, клекоче в серединї, виски, плач, войки, що криї Господоньку. Дивит сьї син в пекло, тай видит там свої родичі в страшних пекельних муках. Тай тежко гіренько заплакав... А відтак до него долечують крики: Ратуй, ратуй! — Дає йому дьїд цибульку тай каже: Ану запахай троха тоту цибульку в вогень. — Запахав він в вогень цибульку тай держит, а за головку тїлько душ ухопило сьї! Тисьїчу може!... Він витїг цибульку, а душечкі хребтами попадали в ще гирший вогень. Тай каже дьїд: Видиш, друже, якї їїх вини тай кари великі, що навїть їїм помочи не можна. Мучїт сьї вони вїчно за свої гріхе. — А той чоловік лег собі в зєлю за родичїма під корчиком тай спит. Тай так му сьї смачненько спало! Усе горе своє забув. Аж приходит знов дьїд тай будит го. Вставай, каже, вже сьї виснав. — Чи знавш кїлькос спав? — питає дьїд. — Може с пів години! — Та де, каже дьїд, вже сто лїт спиш — видиш, як ту приємно, любенько, але щож... ти мусиш йти назад на землю. І вони по-

прасцели сї тай поцьїлували сї. Тодий той чоловік зїйшов з неба на тїм самїм конї. Дивит сї він на сьвіт — не пізнає го цьївком; дивит сї на хату, а на нїий кропива тай хабузе росте. Ах, аж лечно му стало. Він нараз такий сивий став, як той голуб, як тото молоко, аж горб виріє на плечох. Тай приходит до нього смерть з косов: Уу! каже, я за тобов цьїлий сьвіт обшукала, а ти десь с сьвітїни бавив сї! Стыла го косов, а його душенька полетїла просто як сьвїчка до неба.

Зап. 1898, у Дрогобичи, від М. Мамчина, Вол. Левинський.

258. Вандрівка до неба.

Один парубок хотїв ся довідати, що робят в небї его татуньо та мама. Для того вибрав ся раз в дорогу до неба. Іде він один день, другий, і не може дійти до того неба. Аж подибує він раз якогось янгола ци апостола, цїлого біло вбраного. Той его запитав ся, де він іде? — Іду, каже до неба, довідати ся, що там мої тато й мама робят! — Добре, — каже сьвятий. — Іди собі туди просто, а як би тобі було потреба помочи, то заклич: Ісусе мій, ратуї мене! Парубок пішов дальше. В дорозї натрафив на велику ріку. Не знаючи, як і перейти, закликав так, як го сьвятий научив. Через воду зробила ся сейчас суха дорога. Як тільки перейшов на сей бїк, вода ся до купи зїльляла. Пішов він дальше і дійшов до того місця, де душі покутуют нїм дійдут до неба. Єден висїв за ногу, другий за вуса, третий за варгу — і інчі муки терпіли. Він пїйшов дальше і прийшов до раю. Іде через рай і дивит ся, аж тут два соколи бют ся. Соколи кричали до него: Розжени нас! — Я вас не зганяв, то й розганяти не буду. — Дальше надїбав він дїда тай бабу. Вони сидїли тай котили до себе яблуком. — Возьми від нас — казали — оте яблуко, бо ми вже многі літа тут бавимо ся і не можемо ся розділити. — Я вас не зганяв і не буду розганяти, — сказав він і пішов дальше. Іде, іде, так все далї та далї, аж зайшов до неба. Там так грали музики і гуляли сьвятї, аж шибї брєніли. Прийшов до него якийсь сьвятий і позволив єму три години гуляти. Він гуляв три години і просив ся вже тут на віки зістати. — Ні, сказав єму сьвятий, — верни ся на землю, твоє тіло муєт там лишити ся, а твоя душа прийде тут. А як будеш вертав на землю, то розлучи там соколів і дїда від баби. Він вернув ся і відобрав дїдови та бабі яблуко, і вони перестали бавити ся. В них пізнав він свого тата та маму, що цїле житє дармували та тїлько бавили ся. За те муєли на тїм сьвітї яблукми бавити ся. Пішов дальше і розїгнав соколів, а в них пізнав своїх

стриїв, що ціле житє сварили ся за кавалок поля і за те муїли на тїм сьвітї бити ся. Зайшов він на той сьвіт, але нічого вже на нїм не міг пізнати. Прийшов там, де стояла єго хата, але вона була вже розвалена, а з грушки, що ї був засадив вибираючи ся до неба, лишив ся тільки старий штурпак. Від того часу минуло не три години, як єму здавало ся, але триста літ. Він розсипав ся тогди в порох, а душа полетїла до неба.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 373—374.

259. Сон.

Перед Василїєм на давїть того року снів сми, но дес прийшов сми на краєц кичери і став сми нац самою глїбокою пропаствєв. На тїй пронасти був перехїд через малу берцу (кладку) на тот бїк и я перейшов сми через ню. — На тїм боцї єк перейшов сми, вздрїв сми колесо млинськє, котре обертало на собі грїшні люди, поприсилєні за голови. За млином була знов велика пронасть, а над нев стоєла таблиця біла, а на нїй були виписанї мої грїхи. Під сєв таблицєв стоєв сїдий (сивий) чоловічок, котрого я дуже злєк си, але він каже: Не бїй си, чоловіче, тобї ше єс ити в пронасть, бо ти маєш ше два грїхи зпокутовати [за два торші (дві смєреці), які вкрав із камерального лїса]. — Вітак тот чоловічок показав менї єу таблицю, на котрїй були мої грїхи виписанї, тай каже до мене: Чїтай, чоловіче! то твої грїхи виписанї. — А коли я єму сказав, шо не вью чїтати, він зачєв сам чїтати з неї мої грїхи: Як то я давнїши пив, блуцтво провадив, крав часом з лїса і як я пустоту заводив. — Вітак закликав мене тот чоловічок і я пішов за ним поза млин, понад тоту пронасть и завїв віч мене до малої нїби церковцї. В тїй церковцї була дєра в помостї, а з тої дєри вийшла панна і каже до мене: „Чоловіче, єк не зпокутуєш свої грїхи, то я тебе возьму на сїм дєнь до себе на покуту. — Менї стало дуже лєчно і я сказав, шо зпокутую. Вітак з тої цимбри завїв мене чоловік тот в другу цимбру; я там дивлюсь, а то грїшні душі в огни горят; а тот чоловічок каже до мене: Диви си, чоловіче! то грїшні душі за се, шо в корчму ходили и недїленьку свєту та божу не шєновали, в огни горят. — Єк на се дивив сми си, тоди завїв мене тот чоловічок в третю цимбру; а тут знов стоїт чоловік голий, держит на плєчєх бєсаг соли і горит в огни по саме плєчє за то, шо в недїлю муку змолєв. А другї люди коло него також в огни горїли за се, шо до церкви не ходили, а на печї в недїленьку божу лежали; а инші знов, шо всєкі грїхи провадили. Завїв мене далї тот чоловічок в четвєрту цимбру, а тут дивлю си, то

вже сидит самий Ісус Христос зі свєтими ангєлами в єсности. І рік до мене : Куди меш, чоловіче, ходити, шобис кождоу казав, шоби люди не грішили, до коршми в недїленьку божу та свєту не ходили, горівку не пили, блуцтва не провадили, других не кривдили, чоловік зі жінков шоби по правді жив, сусід зі сусїдов в смиренности та по добру жив, та шоби люди оден другого любив, та всєкі инші грїхи, шоби люди не робили, а я их за се му благословити ; а ек не мут по божему жити, то мут так в огни горїти, як ті грїшні душі, шос бачив!).

Зап. 1902, в Полянках, Косівського пов. від Дмитра Шпитка, О. Галєвич.

Паралєлі ; Kolberg, Kujawy. Т. I, ст. 149—150. — Що Иванъ на татювъ свѣтѣ бачивъ. Написавъ Левъ Трещаковскій. Четвертое исправлене и дополнене изданіе. Коломна, 1890. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—24.

260. Подорож по небі і пеклї.

Перед 20 роками, коли був сми ше парупком, лежав сми 9 років на ногу, дуже тєжко. Раз коли так лежу, прийшов до мене старенький чоловік і каже до мене : А ну ко, Дми', иди за мною! — И я пішов сми за ним. Идемо, идемо великем полем и показали си нам великі три доли. Ми вийшли в одну хату и лишив сми си сам. Дивлю си, там є много панів, котрі запиєют кождого прихожого. Оден з тих панів прийшов до мене и зачєв питати си : Відке ти, чоловіче? Ми те ніколи не бачили до тепер. — Я им відповідаю, шо я из Полєнок. — А они мене далі питают : Чому ти тут прийшов? — А я відповідаю, шо не можу трафити на добру дорогу. — Пани сї на се менї кєжут : Підпиши си нам та підеш добров дорогов. — Бог знат, відповідаю я, ци я піду добров дорогов. — На се они нічо менї не відповіли, лише втїкли від мене і зачєли далі записувати, хто увїде в хату. Записали они вже всїх, а я стою та давю си, а они всї вийшли з хати, та питают си оден другого за мене. А чому сєє чоловік стоїт та не иде з нами? — А другі пани відповідают : Він до нас не належит! — Вітак прийшов тот самий чоловік идь шинї, шо мене тут привів тай каже : Иди ко, Дми', за мнов!

¹⁾ Я питав ся того Дмитра, чи він то розказує людям? Він каже : „Я розказую кождоу, але они не слухняні. До них, шоби Господь Бог самий заговорив, то они би не послушали. Они ше сміют си з мене як ии розказую сесе“. Мушу тут зазначити, шо сей чоловік фактично від часу того сну поправив ся, як то каже Гуцул : „Став божим чоловіком“. О. Г.

— А я пішов за ним. Він привів мене до другого дому, тай увів мене у хороши перед двох дверей. Двері си отворили. Я дивлю си крізь двері, а там люди у файних крисанях з павами стоять на зеліньних горничих шинах, а зі споду під шинами кепит смола. Єк си тая смола ровкипіла, то пішла поверх голови людем, так високо, шо не видко их було и поверх них кепіло. Вітак бла та смола потухати, а люди такі стали чорні, єк головня, а пави за их крисанями такі стали єсні, єк бм нові. — Тот чоловік самий, шо мене тут привів, каже до мене: Ходи ко, сарако, далі зі мною. — Я иду в середнну за ним, а мені так страшно дивити си на сі обсмалені люди, та бійно було, шо в середні огонь горит, бо я зізнав, шо то пекло, а люди то за свої гріхи в пеклі кінет, бо я видів такі знакомі люди, шо на сім сьвітї грішили, горівкою пеньчіди, блуцтво провадили, людяй шахрували, не навіділи си оден з другим. Видів сми також атамана (війта) з нашего села¹). Єк мене ті люди уздріли тай єли мене кликати, шоби я також сїдав на це горече місце, тай кажут до мене: Ти, Дми', також такий грішний був єк ми. — Я иду та паду помежи тоти шини тай Господа Бога милосерного прошу, шоби мене укрив від цієї муки тай кажу: Бог знат, ци я буду тут межи вами. — А тоті грішні люди, шо в пеклі горіли, аж зубами закрицкотіли, тай заплакали, а той чоловік, шо зі мнов прийшов, почув, шо я Бога молю, каже до мене: Ходи суди, моя дитино. — А я прийшов тай Бога далі прошу: Поратуй мене, Господьку. — А тот чоловік каже: А тобі сьвещеник не казав, шо би ти був чемний та не пеньчів, та пустоту не провадив и пави не носив (не був пишпий)? Жди, сарако, зараз меш видіти великий страх! — А я в одно молю си: Поратуй мене, Господьку. — Я дивлю си на другі двері, а там скрісь двері видко ше більший страх и то великий страх! А то видко було спіжову піч, а в тії печі велика вогненна кепінь, коло тої печі сидит черлений страшний дідо, а в того діда велика зелізна двєбня. Тот чоловік, шо мене водив, закликав на грішників тай каже: Ви ставьте на переді; а на мене показав, тай каже: Цес чоловік не стояти на заді, та не дивити си на страх и кару божу. — Я стою, та дивлю си; с тої зелізної печі верло чорну жінку, а тот дідо черлений кажет: Иди, вибери собі кого хочеш в данець. — И вна прийшла и завла такого самого єк вна чорного и завела перед печі данець. Оден данець відданцувала, тай стала. Вітак ханпула попід плеча чоловіка, а тот черлений дідо загнав их добнею у кепінну пропасць, аж заgrimіло та зашуміло за ними. Вітак

¹) Коли я його запитав, котрий то там був атаман, оповідач мені не хотів сказати, лише збув мене тими словами: „Ви єго, пан професор, не знаєте, він вже давнічко, як помер“. О. Г.

з тої залізної печі викинуло другу жінку, а тот черлений дїдо сказав знов, аби собі вибрала єкого чоловіка. Тая жінка вибрала собі чоловіка до даньцю, а він зі страху упав, а черлений дїдо каже до неї: Ануко, бери другого, маш в чім вибирати. — Она вибрала собі другого чоловіка, переданцувала, а дїдо черлений загнав их знов в пекельну пропасть. Так кілька разів викидала тая залізана піч чорні жінки до данцю, а я дивлючи си на ту кару, застрашив си си дуже, тай прошу в одно Бога, шоби мене укрив від сеї кароньки. Тот чоловік, шо мене привів суди, каже до мене: Не бій си, хло'. Бог з тобов, дитино! Ходи за мною! — А я з великим страхом пішов за ним, де тота піч залізана. А тот чоловік обернув мене під сонце лицем, тай каже до мене: Диви си, Дмитрику, куда тебе твоя мудрість привела! Ти любив до корчмий ходити, ти ходив у неділю на музики, ти ходив на всекі розпусти, на вечерниці! Видиш, куда тебе водило? Єк би Господь не змисерднив си над тобов, то був бис пропав на вічну пропасть. Через се, шо ти засьлюбував і відступив від гріха, Бог тебе усокотив від вічної тої пропасти. Но диви си, сарако, и памстай, шобис більше не согрішив, бо то твоя смерть. А найбільше диви си, шобис не пішов у коршму и не провадив блудтва, то Бог тебе помилує и поратує, єк тебе тепер помилував. Диви си, шобис ходив до церкви, шобис розказував людям, шоби до корчми и на вечерниці не ходили, блудтва и всеку пустоту не провадив. А єк тебе мут твої давні товариші коло корчми перебігати і кликати на пиве, то ти им скажи: Я не йду в коршму, тай ви добрі люди не йдіт, бо це гріх великий, бо Господь не на це сотворив чоловіка, шоби пив та пустоту провадив, лише шоби чоловік молив си, щіро працював, а свою працю не пропивав та свій мувіль не гайнував, а єк це не мете робити, лише по своєму жити, то Бог не вас карати вічним пеклом. — Вітак тот чоловік завів мене до третього дому. Я там дивлю си, а оден чоловік склав руки, тай молит си до свьетих; і вздрів мене тай каже до мене: Ти прийшов єс тепер, дитинко, до мене? — А я відповідаю: Прийшов си, Господи! — А він кличе до трох раз: Иди и підпши си, дитинко, мнї. — Я пийив за перо, а він каже до мене: Иди, дитинко, у другі двері, а меш шось видіти. — И я пішов. Дивлю си там, а там сидет жінки у лавках, сидет и люди з ними, а всі они прості (смеренні), а на ні так ясно сонечко гріло, а перед кождов душев могила хліба стоєла, тай ше дают миске (привоси). Там так красно було, шо я не міг си налюбувати; здавало ми си, шо я у красній церкві є. Стою так, а цес чоловік взяв мене попід плече, тай каже: Диви си, меш ще шось видіти. — И занїс мене у красну, дуже ясну хату; були там и вікна, а було там так дуже в тій хаті мило, шо Боже! У тій хатці був зелений столик, а на нїм був полумисок, а в полумиску було

шось таке пахнюще, шо на цїм сьвіті певне такого нема. Так пахло гей би цьвіт в садовини, ек сонце на него по дощи загрїє. Верх того полумиска стоїт обрас чоловічий, такий красний, шо мило на него подивити си; и той образ до мене заговорив: Ти прийшов тут до мене, дитино? — Пришов си, Господьку! — И знов питає мене до трох раз то саме. Я знов відповів, шо: Пришов си, Господьку. — А він каже: Коли так, то дайти и єму того, шо в полумиску. — И дитинка файна та мила поклала у полумисок таку маленьку ложочку, як від закону, тай каже до мене: Бери, чоловіче, та їж, бо то Бог показав тобі рай сьвітлий. Ек меш си добре справувати и грїха сукотити, то Бог тобі прикаже царство небесне. Тепер иди и розкажуї на земли другим, а меш мати надгороду від Бога. —

Зап. 1902, в Полянках, Косівського пов. від Дмитра Тимофійчука Матївого О. Галевич.

261. Вояк у чистилищи.

Буў йиден жоньыр, служуї при войску. І ў тым ча ы вїбухла вїйна. І він ў тї войні буў. А маў знайомого товариша с собою, камрата і оба багато цивільних людїй пострїлїали, чи порїзали нивїнни для здобичу грóшиї. По скінченьу вїнї дїстїали фрай і зговорїли си о своїїх дїлах ў войсковїм стїанї. І зачїли собі говорїти о тих лїудїх, котрїх нивїнни в лїкїмства грóшиї смертїу покарали, бо їм сумлїньї їїх ни давало спокóїу і мусїли о тым найбільши розмаўлїти. Ў корóткїм чисї йиден із них житїї своїї закінчуї і пїшóу на вилїкї мўки за тотї нивїннї лїудї, котрїх для лїкїмства нїсчїасного усмертїу. Лїубили си вони оба зза житїї дїжи і по смертї душа тóго камрата за живўшчого гїтку мала. І стараў си ўмерлїї озвїстїти черес сон живóму камратови, жи за той чин, шо ў вїнїї учинїли над нивїннїми лїудьми для лїкїмства, пїмсту смертїельну обївавїу му Бог, шо ўси грїхї, котрї посїдаў ў житїу своїїм, булї би нїчим прóтыў тóго грїха, шо нивїнни лїудїї посмертїали для лїкїмства грóшиї. За той чин доўга і вилїка кїра ў чистїлищи — і ознаїїу му ў сьнї, жи мóжи за животї до чистїлищи си дїстїати. І пїтїї си їнго живїї ў сьнї, ци би то лїпши бїло в за животї до чистїлищи си дїстїати і пукўту чинїти, їак по смертї. — Вїтновїў ўмирлїї, шо лїпши за животї. — Пїтїї си живїї, їак жи си дїстїати до чистїлищиї зза животї? — Кїжи ўмирлїї: Ў лїсы на захїт сóньцьї вїт твóго мїшканьї їнст їаскїньї пїд вилїкоу горóў. Далéко то вїт твóго дóму, аїи

взьми си на ошкву Ісуса Христа і попроси йнго шчїри і постанови собі пїрид Ісусом Христом, шчо хощьби і на смерть сам йис сьи нарааїу або на найбільші страхи, то ўсьо тото будеш зносиў мило і хєнтни дльа витпущєнья грїха за побїдженья смєрти невїнних людїй дльа лакїства грїшїй, шчос попоўнїу. І взьми собі пїру слыїу, котрі тоби скажу, а тотї слова будўт тибє боронїти у кїждї мўцї, на кїждїм мїсцї, ў котрїм сьи будеш знаходїти чистїлишчи. Тотї слова сьут : Сўси Хрїсти, сїну божїй, помїлуй мїа! Тїми словами оборонїш сьи від усьїх мўкїў ў чистїлишчїх. Дльато тибє раджу, жибєс за животї тото учїнїу, бо по смїртї душї бєс кїла ни йнєт ў стїни тїми словами сьи оборонїти, бо зїрас по смїртї душї чоловіка стїни пєрїт суд божїй і відбїраїи засудженїи мук ў чистїлишчїх за свої грїхи, аш потїму до чистїлишчїй приходїт, то ўже за пїзно словами тїми мўку си зменшїти або від нєї сьи охоронїти. — Пїтаїи сьи живїй ўмєрлого, йак доўго йа тоў йаскїнаў будў йшоў? — Вїтпїдаїи му ўмєрлий, ў сьнї: Чїм скїрши і хєнтнїши поофїруїш сьи на тўїу пукўту, тїм ти сьи дорїга корїтшоў і лекшоў стїни. А за кїждїм страхїм, хощьби тьї й найбільшїй спїткаў ў чистїлишчї, то абїс нїц йїншого ни мїєслї і ни хтїў говорїти, лишє тїї слова: Сўси Хрїсти, сїни божїй, помїлуй мїа! — І ў тїм живїй зї сну розбудїў сьи. Хощє пїрїт тїм сном сумлїньї йїмў виражало той йнго кишкїй грїх, а по тїм сьнї, ў котрїм му кїмрат претєстївїў, жи то йнєт грїх найкїшшїй за ўсьї грїхи, постановїў си зїрас ў тўїу дорїгу сьи вїбрати до чистїлишчї. Ўзьнї собі на помїч Ісуса Христа, просїў йнго с плачєм сєрцьї своґо, абї му допомїг до чистїлишчї сьи дьїстїти і ў тїлї той грїх вїтпукўтувати. І пїшоў на їннї бїжї ў дорїгу. Блїськї мїсьацьї подружї своїї дьїстїў сьи до тїї горї, пїт котроў сьи знаходїла йаскїньї, йако дорїга до чистїлишчї. Кїло тїї горї льїг на спочївок, абї шчє на сїм сьвїтї приспїў сьи, бо подумїў собі, жи по тї дорївї шчє тра спочїти тўтка, бо там, у чистїлишчїх, ни будї спочїўку, алї мўка. Льїг на хвїльку, алї спїти ни мїг, лиш найскїрши наў зїмїр ступїти ў йаскїньї, абї сьи дьїстїти до чистїлишчї. І ўступїў ў йаскїньї. І ўзьаў с собоў кїлька сьвїчок, бо думаў собі, жи ў зїмлї такоў дьїроў йти будє дўжи тємно. Зрїзу зробїло му сьи тємно. Засьвїтїў си сьвїчку, алї цук покїгнїў і сьвїчка загїєла, а пїрид нїм засьвїтїла сьи сьвїчка, за кутрї вїн ни знаў і адавало му сьи, жи ни дўжи далєко на пїрєдї. Йак зачїў йти до тїї сьвїчки, ішоў дўжи доўго, аж му сьи наўкїшило було, аж зобачнїў, жи то ни сьвїчка, алї конєц дорїги тїї, шчо до чистїлишчї провадїт, а там зорї така, йак бї сонцї грїло. І зближїў сьи до того отвору так, йак до брїни прїйшїў, а кїло того отвору стоїало трї старцї на бїло поўбїранї. І кї-

жуг йиню: Чо ти, чоловічи, ту прийшоў ў кілы? Ту приходьд дўші бис тыла, а ў кілы ту нького ни було, аш ти перший прийшоў. Хто тебе ту спровадиў? — Вітпвідайи той: Їа ў імня бџи прийшоў; ньхто мине ту ни привіў, бо ча маў тьашкій грїх на сумлыньу свџім і просіў йим і прошу Ісўса Хрїста, абї ча той грїх ў кілы вітпокутуваў. Чуў йим за чистїлїшчи, жи то йист місци дльа грїшникїу на пукўту і заждїдїуим собі с кілом ў чистїлїшчи той грїх вітпокутувати. Стїрцьї вітпвїдайуг: Вітпокутуйиш, али зарас прїйдуг злї дўхи і надокџа тџи запальїт вогџнь. Али абїс ни бойїў сьї, лїш абїс сказаў: Сўси Хрїсти, сїну бџий, помїлуй мїа! — і той вогџнь зникне, а ти оппеченїй ни будїш. І потьїм кілька мук тьї надџбли, то ў кїждї зарас іс шчїрим сџрцџм абїс тїї слова поўтарыў. І стїрцьї зникли. — Злї дўхи прїскџчили, ни знїїи, звїтки сьї ўзьїли кџло нџго і займїў сьї вогџнь надокџа нџго, а вїн во страхї остџпїў. Алп ў момџнты нагадїў си за тїї слова і зарас вірїк: Ісўси Хрїсти, сїну бџий, помїлуй мїа! — Вогџнь зник, злї дўхи повїтскакували, а йїдџн прїскџчїў до нџго, злїпаў го ў половїннї і знїс го на долїну і поклаў. На тьї долїннї йїак покїгнўдо зїмно, то си гадаў, жи там жїтгїї скїнчїт, бо такогџ зїмна з за жїтгїї ньїгда ни тїрпїў. І зноў вірїк тїїї слова: Ісўси Хрїсти, Сїну бџий, помїлуй мїа! Зїмно устїло і зарас зїваїў сьї новїй злїї дух і вїннїс йїгџ на горў, де було мнџго душ на ланцїх прїкџванїх до зїмльї і жїбї кроў ссїли в нїх. Накџлї йїгџ ланцџм прїўїавїти хтїли, зарас поўториў тїїї слова і зарас го покїнули ўїавїти і ланц від нџго шчџв і ўсџо. — І ўхџпїў го злїї дух і заньїс го на дрўгїї бїк горї, де зобїчїў вїлїки кџлісо гїаками набїти і на кџждїм гїаку чоловік завїшений: йїдџн за рїбрџ, дрўгїї за рўку, трџтїї за нџгу і так за рўвпнї чїсти тыла. А так сьї мџцно обїртїло, жи залџдво було пїзнїти, жи то нџстїти льудїї на ньїм вїсїят і йїнчїт і ўсїльїакїми голџсїми пишчўт. Узьїў злїї дух йїгџ і на тотџ кџлісо хтїў зачїпїти, а вїн крїкнўў зарас тїїї слова і злїї дух го опустїў. — Зноў го злїпаў злїї дух і заньїс йїгџ пїд вїлїкїї дах. Пїт тїм дахџм було студнїў мнџго, а с кїждџї стўднї курїў сьї дїм і гџлџс плачлївїї вїходїў з дїмом. Хотїў злїї дух йїгџ ў стўднью кїнути, а вїн нагли поўториў свџїї слова і злїї дух го лїшїў. Подивїў сьї до стўдннї до однџїї, там горїт смџла; йїдџн чоловік трїмаїи ў горїчї смџльї рўку, дрўгїї нџгу, трџтїї по нџїас ў смџльї; ни мїг вїн сьї дивїти дїльї, бо ў вїлїкїм страхў буў. Узьїў йїгџ злїї дух звїтти і заньїс йїгџ до вїлїкџїї водї, шчџ дўжи смїрдьїла і хтїў йїгџ ў нью кїнути а вїн зноў спїмнўў тїїї слова і дух пустїў го на бџерїзї. А ў тьї водьї мнџго льудїї гџлїх плачут, хтїў бї ни йїдџн хоць гџлову з водї вїставїти, абї ни прїходїла водї йїнїў ў пїсџк, а злїї дўхи гарїанами

біт і заринайт у воду кáждого. Збйшоў нйши, дала му сьи видьіти дужи вузэнька скльинна кáтка чйрис туту воду. Постановіў собі тоў кáткою прійіті, хоць показувала сьи дужи нибеспечна, али видьіў на дрўгім бóчы за водоў, жи показувала сьи прійинна околицьи, йак би новій сьвіт. І зачыў на туту кáтку стуна́ти. Поступіў три кро́ки по-валнью на кáтку, а злы́ дужи зачыли го з неіі тручы́ти; али він зараз поўторіў своїй прыбраны́ слова́ і ныц му ни шко́дило, прійішоў на дрўгий б́к. І за́раз за́пах ўда́рнў на не́го вилі́кий, а ўсьи тоты́ страхі́ зникли́ по́ва не́го, шчо ўже ни видьіў а́ны то́йі води́, а́ны тих ўсьи́ля́ких мук, котрі́ прійішоў. С то́го висéлого поздрéньи і пахўшчого пові́три так заспоко́йсь сьи, шчо го аш сон огорнуў. Заснуў він і снят сьи йнму́, шчо прыхóдит стáриц до не́го і ка́жи му: Ўстань і ході́; ни-далéко шприт тобоў йи бра́ма; там запўкайи́ш і то́бі отво́рут і зобáчиш мй́сци шча́сьтя, шчо нйхто́ живий́ шче тако́го ни видьіў. — Ўстаў він за-рас, стáрца нйна́, а́ли бирé, йде, так йак му ў сьны́ возві́стиў. Пры-йшоў ни далéко, зобáчиў прі́красну бра́му і сьм́ло запўкаў до не́йі. І отво́рйли му. Ўхо́дит до сиридни́ і ўда́рнў на не́го смак солóткости і за́паху днўно́го, йако́го нйгди́ із за животá ни чуў і ни видьіў. Було́ там лудий́ мно́го за тоў бра́моў так нйби́ ў за́мку йакім і ўсьи́ на бі́ло поўбра́ны і мо́лили сьи Бо́гу і жа́дни йидно́ до дрўгого ни говорі́ло нйц. На́раз отво́рйи сьи ў тым за́мку су́фіт — так нйби́ облоки — і с то́го отво́ру спуска́йи сьи жоўтнй́ і пахўшчнй́ нйби́ днй — він сам ни знаў, шчо то́то йи — і так на часткі́ подыліў сьи ў пові́тьу і нат кáждого го́лову йидна́ часьть відды́лена спу́сти́ла сьи і ў кáждого ўвй́шла, по чім усы́, шчо там б́ли, попа́дали на облі́ча свої́й і чесьть Бо́гу скла́дали за по́карн небéснйй, котрий́ шчоде́нно ды́ставáли. І він то́то самé учиниў, бо буў насичéний тым по́карном небéснйй, хоць ў кі́лы буў. По тым ўсьім поўставáли і зноў мо́лили сьи Бо́гу йак ўперéд. І прыхóдит стáриц до не́го і ка́жи йнму́: Час то́бі звітци вихо́дйти! — А він ўпаў стáрцнви́ до нйг і почаў пла́кати і просй́ти йнго́, шчоби с так шчаслі́вого мй́сьцьи йнго ни виво́дйў. — Стáриц му вй́тповіў: Ти ту ў кі́лы на заўши́ зыста́ти ни мо́жиш; грй́х твй́й спокўтуванйй чйрис шчйри́ здихáнййи до Го́спода Бо́га і за по́праву, котру́с постановіў ў свої́м сумлы́нью. Видьіў йис мўки, шчо сьи назывáйт чисты́лишчи; гипéр вй́диш мй́сци жытья́ шчаслі́вого, шчо сьи назывáйи пёршй́ стўпнй́ лáски бóжой дльа лудий́ прй́готоўленййи, по смй́ртй тьла́ на вй́чнйсьть. Али то́бі Бог обй́авйў, абй́с огльи́даў ў кі́лы дльа по́прави жытья́ тво́го і йншых лудий́, котрым́ ознайи́иш, йак сьи по́вернйи на мй́сци дочéсности. І до грй́ха бй́льши ни по́вйрта́й і лудим́ ознайи́, шчос видьіў вáру за грй́х і вй́чну лáску бóжу дльа спокўтуванйх грй́хй лудим́ прй́готоўлену. І хўтко спй́ши тоў до́ро́гоў, кудáс йшоў, бо прыхóдит то́й

час, шчо ту доўши б́ути ни м́ожиш. — І отвориў му старіц б́раму і він с плач́ем з вилікни і жильом в́иступити м́усыў. Б́рама сыи замкн́ула, а він ў хв́іли дыстаў сыи ч́ирис тут́у цылу́ околицьу, де му сыи об́аў-льили м́уки ў чистилишчи аж до йаскни, а выч́о́го ўже страшн́о́го ни видыў. І ч́ириз йаскн́ю х́утко прирйшоў і в́итко му сыи б́уло. Прирйшоў пазад на сей св́іт п́іт тут́у гор́у, кльакнуў на колына і дыакуваў Б́огу шчирим с́ерцим за т́ойи, шчо му Бог допоміг гр́иха сыи спуќугувати і ў ќілы л́аску б́ожу зобачити. І жив́у шче ќільканáцьть л́ыт, п́ыч́им сыи ни трудн́іў, лиш́е опов́іданьом видоќіў св́ойіх і напо́мина-ньом л́удий, шчоб́і гр́ихіў уникали і заслуж́или соб́і на л́аску б́ожу, шчо найсолотша, найми́лы́ша надо ўсьо доч́есне житьи, а́мн̄ь.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Буцацького пов. від О. Рововського.

262. Ќоли буде ќонець св́іта?

Зд́ібала сыи ж́інка ж́ ж́інкоў ту ў Пужниках, — йидна́ називала сыи Станьіслáвска, а д́руга Боска, — сэго т́ижњи, та́й ка́жи до н́ейі: Ќумо! Ви чу́ли, шчо сыи ў Р́имі ста́ло? — Та ка́жи до н́ейі: Шчо? — Тамт́о́го т́ижњи ќсьондз в́ітпраўййіў ў Р́имі, а до н́его пром́овиў Іс́ус Христ́ос з в́іўтара. Ка́жи так: Скаж́і ќсьондзám і роспи́шй ў ѓазитах, шчо йа тоб́і казаў, шчо йак сыи л́уді ни попрáўйут, то буд́е сќінчынн́й до д́есьіт л́ыт, бо йи б́ільши ни́правидних, йак прав́идних. — Так вона́ казала, жи йи ў ѓазиты.

Зап. в липню, 1902, в Пужниках, Буцацького пов. від Я. Махновського.

263. Д́іти при ќінци св́іта.

Ка́жут, жи при ќінци св́іта мал́ы д́ыти в́ийдут на пр́отив татів та мамів сь св́ічкáми. За котр́ими р́одичами б́удн б́ільши св́ічок, то будут б́ільши засл́ужинн́й.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від Сирватки, О. Дервянка.

264. Ѓршники при ќінци св́іта.

Йак буд́е сќінчынн́й св́іта, то а́нжолы затр́ублят на вс́і шт́іри боки і л́уды поф́стайут. І кожда душа б́удн виртати до св́ого т́іла. А а́лы душі буд́ут казали:

Хоць, хоць, сьмьньрдзонци цьало,
Тись нья завши до їжику побудзало.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиривої Ганусі О. Дервянка.

265. Жида при кінци сьвіта.

Як прийди конец сьвіта, то по йднѣм боцѣ будут стойали Жида с кобасами, пѣвом, горѣвков, а на другѣм боцѣ будѣ вогонь. Потому старшѣй сѣи запитаѣи, де хто хочи йти, ци до Жидѣв, ци в вогонь. Кто пѣди до Жидѣв, то вѣстанѣи сѣи ф пѣкльѣ, а хто пѣди в вогонь, — то ни будѣ вогонь, то так сѣи будѣ здавало — то вѣстанѣи в небѣ.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Дервянка.

266. Антихрист при кінци сьвіта.

При кінци сьвіта покажи сѣи Антихрист і будѣ лѣтати ф повітьу. А лѣуди будут си мислѣли, жи то сьвѣтѣи і будут сѣи до нѣго молѣти і кланѣти. Потому Антихрист фпади на землю і розѣлѣни сѣи на лѣзѣу. По одному пофпадаѣют гвѣзди і сѣонци і цѣла зѣмльѣ спалит сѣи на пѣпил, а потому йак сѣи зѣрви вѣтир, таѣ розвѣиѣи той пѣпил.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Дервянка.

267. Що буде при кінци сьвіта ?

На землѣ живѣть рѣжнѣ лѣуди і народѣи ; простѣи лѣуд каже, що язѣкѣв рѣжнѣх є 77, а народѣв 99. При кінци сьвѣта буде одѣн нарѣд і одѣн язѣк. Тодѣ вѣйде на землю Антихрист, межѣ лѣудѣи буде голод і спрага, бо анѣ хлѣб не зародѣть сѣи і жѣрѣла всѣи повѣсѣхають. Антихрист буде ходѣти помежѣ хати та частувати лѣудѣи хлѣбом і водою. Але се буде не хлѣб, анѣ вода, лише камѣне і смола. При кінци сьвѣта зѣмля запалѣть сѣи і згорѣть цѣла, спалахкотѣть небо в сонцѣм, мѣсяцѣм і звѣздами.

Зоря, 1896, ст. 53: Земля в лѣудовѣи вѣри, Д. Лѣпного.

Паралѣлѣ: Ястребовѣ, Матѣриалы, ст. 135. — Чубѣнськѣи, Труды, I, ст. 221.

268. Чи варта чекати кінця світа?

Ни дай, Божиньку, дочкати скіньчиний світа! А тогді люди будут такої жити. То тогди так дасьць Панбіх, жи всі ріки і зрудда висохнут і люди будут дужи вмирати віт спраги. Тогді з'явїт сьє святий Міхал і злий дух. Святий Міхал буди мав в збанку ростоплину смолу, а злий дух во́ду. І хто си шче ви́бири: Йзак смолу́, то піди до неба, а йзак во́ду, то до пекла.

Зап. в Будванові, Теревельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 109—110. — Fedorowski, Lud białoruski. T. I, ст. 15, ч. 38. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 27. — Wisła. T. IV, ст. 104.

269. Признаки кінця світа.

...А як має бути кінець світа, то будут такі знаки: Сім літ дожджу не буде і буде ворогувати цар на царя, брат на брата, отець на сына, син на вітця і всі люде зненавидять ся. Тогди чорт буде зіпятий з ланца, що на нім стоїт припятий від початку світа. А як буде зіпятий, тогди возьме терновий вінець на голову, ребра собі прибе і буде казати, що він Господь Бог. А Ілія пророк — він не вмирав на землі, бо его на огнистій колісници ввято на небо — то при кінци світа він прийде на сей світ умирати і буде ходити всюди по світі і буде людей навчати і буде казати: Дайте ся на муку, а не дайте ся на підмову, бо то злий дух, бо то чорт буде їздити, абисте ся не дали на підмову! А той чорт буде возити с собов воду, але то не буде вода, а тільки з великодної пятниці зола: Хто в великодну пятницю золат шмате, то тоту золу чорт збирає і ховає, щоби було при кінци світа чим людей поети. Хто ся тої води напє, того чорт запише собі, а хто не схоче пити, того верже у такий зелізняий пецок, що в нім страшний огонь горит. Але той огонь не буде печи, то так тільки чорт буде страшити людей, жеби му ся всі люде підписали.

По тім усім такий ся випасє віл, же він сім гір трави випасє, а сім рік води випивє. А як той віл згине, то шкіра з нього буде мати сім миль довготи і сім миль широкости. То тогди чорт скаже святого Ілію злапати і тоту шкіру простерти і на ті шкірі будут святому Ілії голову стивати, а то тому, бо чорт знає, що як святого Ілії хольє една капка кєрви на землю капне, то земля ся запалит. Але як йому зітнут голову, то една капка тої кєрви бризне аж за сім миль, упаде

на землю і відси земля зачне горіти і згорит каміне, дерево і гори, все згорит і ціла земля перегорит на попіл. Потому пові вітер і арівняють ся гори з долинами. Тогда затрубят ангели в труби і кождий жертвий буде вставати на страшний суд. Прийде Господь Бог судити і буде казати: Станьте ви праведники по правици, а ви грішники по лївици! — І вии будут ся видіти і пізнають, котрий грішний, котрий праведний. І скаже потім Господь Бог: Ідїт ви, праведники, до вітця мого, там маєте царство наслідувати, а ви, грішники, йдїте ви в огонь проклятий, там будете мати страх і скрежет зуба. Був єм голодний, не накормили мене, був єм прагнушчий, не напоїли мене, був єм наг і не приодїли мене! — А вии скажут: Ми тебе, Боже, не видїли! — А не видїли мене, то сте видїли ближнього свого! — А ще по тїм усім сьвята Покрова шие ризу від початку сьвіта до самого кінця сьвіта. І вна з того єї шие, що хто дав до церкви яке будь убранє або бідному одїж, а вна з того шие ризу. То тогда, як Господь Бог скаже тим грішникам іти до пекла, то вна тих грішників накрїє тов ризов. То ті, що будут накритї тов ризов, то ще будут спасенї, а лиш ті, що на них тої ризи не вистане, підут у вічну погибель.

Житє і Слово, 1894, I, ст. 145—146. Початок сеї лєтєнди „Про початок сьвіта“ пропуская, бо маю повнїйші варіанти.

270. Про сьв. Ілію.

Іак ужє Ілій сьвятий маў піти на небеса, дльа того, жи Ілій по-йїхаў на небо, ни ўмираў, бо він шче зьїде на тот сьвіт, йак будє ко-вєць сьвіту, будє сьа з алым брати на бұваловї ськірі. І алым йак го-прїбїи і кроў піде на зємљу корос тоту дьрку, де будє дьрка, де вўгарь быў, і имит сьа ціла зємля і бұде горіти. І перегорїт гет і Бог даст вітер і здуїи порох тот у йидну долину, і бұдут дүші йти, і кўжда сьа ўтре ў тот порох і станє ў тылы ўсьо на суд у трийцьять і три рокїў, так йак Ісус Христос ўмираў на хресьтї. Али йа добри не знайу того і не вўгадаў сам, алим чуў так.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грци Оліщана Терлецького.

271. Запродажє людий злomu і конець сьвіта.

Йик Адам и Йива жили ў раї, то сотана скусила їх до блудства и ўни вінець ни дотримали. Тогда Госпіть Бог вигнаў их з раю, шоби

потавали в спид. А на земни біда ходила за ними в сьлїд, шоби зробила на своїм. Тай на земни учинила си перша дитина, а біда хотїла видобрати гльи себе всїй плид людський, тай викрала цю дитину.

Тогди, в тот чьис, ни сьвітили сьвітла в ночі при дитинї і біда підїнила. Ўзяла дитину цю собі в одноў голову, а підїнила з сїма головами. Від цього чьису, докиў шьи дитина ни ршьина, то вже люди в'одно сьвітїи сьвітло, тай ни держїи доўго ниршьиноного, бо ни всокотили би абó ни ўсе сьвітило мож ўдержити, а йик би, ни дай Боже вгасло, а ни йи сьвїчки, сирнику, тай пропала би душа пусто дурно.

Тота дитина дуже гїрко ссала. Сии головиў так і нуждали, шо аж кроў чурїла, йик вужї ссали, бо то були покуси. Вин в'одно до них прихóдїу. Йива скаржила си Адамови, шо ни годна тому терпїти, бо приходило си ўмерати. Сотана приходила и казала, шо цему порадит, йик му запишут си із своим плодом, йик ўробльи контракт и вин зробит з сїмох одну но голову. Адам ни хотїў на це пристати, но йик зачила перед ним Йива плакати, то мусїв.

Тепер жи, йик они стали до того контракту, то Адам пидписаў си, а сотана кажет: Цесе письмо ни может нїкто скасувати, хїба такий, шоби си народиў, ўмер и оскрес, тогди цес контракт ниважний. Цесе письмо понїс вин ў море и пид таку плиту поклаў велику, шо там йи. Вин, сатана-Ирод ни гадаў, шо такий си найдет, народит си, ўирет, и оскреснет, тай викупит рид и плид ўсїй людський. То письмо стояло штири тисїч лїт ў мори. За той чьис ўсїй народ, йшоў до аду, ци грїшний буў, ци нї.

Аж Христос си народиў, ўмер и оскрес, пишоў до ада и випустиў ўсїх там, шо були до неба. Тогди сотана-Ирод варидаў, шо аж пекло-ад задрижили, мало си ни розсїў в жили за тильки народом, шо стратиў.

А Христос кажет: Ни ридай, сатано-Ироди, твоє пекло будет у послїдним веремю, наймудрийшими людьми, панами, вїйтами, тими гоноровими, шо си величают над мїру, довершене в ўверх. — А йик то си станет?

При кїнци сьвіта, сии рокїў ни будет жадного плоду, ни межи людьми, ни межи маржиноў, ни межи абїжом, хлїбом, ни пашї, будет голод ужесний. В тот чьис вин (сотана) будет випущений и будет сьвітом ходити и питати людїи: Хто си мнї пидпише, то ни не бїдувати, мет мати хлїб, їсти, пити, курити. Ўсї земнї тогди перейдет. Ў такий бїлї, богато йишу пидпишет си и так мет мати повне пекло до верха, шо пукати будет. Але будут дес и такі, шо будут мерти, а йишу ни запишут си, ни пидпишут си.

Але на небесах йи ши сьвїйтий Илїя в тїлом и душеў, на облаках, шо громом орудуїт.

Тепер шьн йи такий виў, буйвол, дес на котрісь полонинї пасет тепер, ни знаю на котрий.

Перед страшним судом, Илія зийдет з небес и мают си з Иродом-сатаноў спраўати, перед судом божим.

Илія заріжет того вола, а на йнго шкирі будут си бороти. Ирод-сатана побідит Илію, шо вбійт го на тий шкирі. Тогда кров з Илії почурит по тий шкирі. А шкира та велика, бо вил вид віка пасет но сам на одній полонинї. — Шкирі міри нема.

Кроў Илії праведна така, шо вид неї земля имет си. Кроў трафит на вугрик, шо йи на шкирах, и кріз той вугрик почурит на земню. А шо то кроў праведна, то ўса земля вид неї имет си и згорит на сім латрів¹⁾, бо так за тоўсто грїхами запорошена, грїхом з'осквернена.

Йик згорит, тогда стане спуза за сім латріў тоўста, за груба верства.

Тепер йи такі сим витріў, шо шьн ни війкли, аж тогда знимут си, звіют си, дужи бура вилка и звіют ті спузи на Сафатову долину.

Йик Сус Христос тогда зийдет на су земню и своим духом дунет на цу спузу, то з цем спузи станет народ всий, шо буў на земни докий Христос ни ўмер. — Бо ті вси, до штири тисїчі літ, шо були в адї, ті вже свою муку відбули, на судї ни будут. С тих спузиў, станут з тілами и душами но ті, шо по Христї померли.

Всїй нарид станет до ладу, всїй народ познасть свий грїх, и станут одні на право, другі на ліво, йик вівці на струнці з кожами. Ні-йикой говірки тогда ни будет, грїшні заставати мут свої очі від Христа світлости. Ніяких бесід ни будет, бо кожний мет знати свою вину, свий грїх. Конец. — Илія, йик помрет на шкурі, то підет до царства.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Леся Шиварика Л. Гарматій.

¹⁾ 14 метрів.

VII.

Моралізацыйкі і філ'сософічкі легенды.

272. Божі слова. А.

Йиден чоловік вітказував на ксьиндаа. А той ксьинда був пийак. Кажі: Йак йнго наука можі бути правдива, коли він пийак. — Али йидного рау́ вийшов він ф поли. Дивить сьі, а звіткись така чистенька вода плине, жи він шче такоїі в житю ни видів. Він хтїв сьі приконати, вітки вона плине, де йі зрўдло. І він ішов, аш здібав на дорозы здóхлого пса. А то с під нєго так тикла водá. Він сьі здивував і стойт. І чуйн голос: „Видиш, той здохлий пес, то ксьонц, а та вода, то слово божі. Хоць ксьонц здохлий пес, али йнго слова, то словá правдиві, то чиста вода“.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиривої Ганусі О. Дервянка.

273. Божі слова. Б.

Йедєн хлоп звенáвидиў дўжи ксьондаа. І йак ксьонц пішоў до цєркви віпраўйити ў недыльу, а хлоп нє хтїў йти ксьондзовой навўки слухати, алє пішоў на полє, шчобі огльїнути свойє полє, йак котрє абїжє вигльїдаїє. І схотыў дўжє водї. А такі бєз йєго полє бїгла боровдóу водá. А він лых тай тóїі водї напиў сьі і ўподóбаў си, шчо дўжє фáйна водá. І йшоў тим потычкóм аж до кєрїицьї, бо му дїўно бўло, шчо на йєго пóли ныгди нє бўло водї. І приходит ў конєц, а там лєжиў здохлий паскўдний пес, а йєму с пїска така здорóва і чїста водá бїгла. І показáў му сьі а̀нгєл і йєму росповїў, жє хóтьби і ксьонда буў такий йак той пес, то йєго навўки трєба слўхати, бо хоць ксьонда грїшний, то в йєго пїска бóжі молитви так вихóдьн чїсьты, йак с тóго пса тотá водá.

Зап. в цєвітнї, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гриншиного.

274. В чому лежить правдива побоженість? А.

Так быў індэн парубок молодый, а йакось маў Бóга ў сэрци і мовит: Не буду йа ту грішнїти ў селы, іду дадэ ў лыс! Али ни знаў сьа молїти, ни пацьвру, ни нич, тылькo си ўзьаў ў гóлову скакати чéрес фóсу. Шчо скóчит на пéрет: То, Бóже, тобї. Шчо ў зад: То мннї. І так фурт скаче. Али прїйшло велїке сьвáто, Велїкдень і вїйшоў отець: Ходї, сыну, домїу, бо гáвба тобї ту бїти ў такé сьвáто велїке. Та пїдеш до цéрквы. — Вїн ідé, льўди йдут лаўкоу чéрез вóду до цéрквы, а вїн водóу і не їмат го сьа нич водá цыг. І вїн ў цéркви стоїт собї, ўсьо вїдїт. Али чорт, пек му, маїн ськїру сь цылóго вола і гет списаў ськїру, шчо льўди то бéсыдуїут, то сьа сьмїїут — і ўже не стайї му де дописати і ўзьаў си у зўбы і натїгат. Али вїн вїдїт дóбре тот, шчо стоїт. Тай пéрднуў тот злыї. А тот сьа вáсьмїяў с тóго. І записаў вїн і йогó. Ідé вїттам, ідé чéрез вóду, ўже му сьа подошвы ў вóду мачаїут. І вїн сьа забраў і пїшоў ў лыс і дáлы си там провáдїў свїї гїшэфт.

Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Гриця Олїщакa Терлецького.

275. Молитва дикого чоловіка. Б.

Йедэн чоловік переступаў бéс потóчок. Йак ступїў на лїво то казаў: То тобї Боже; а йак ступїў на правó, то казаў: То мєнї Бóже. Надїїхаў ксьондз: Шчо ти рóбїш чоловіче?

Мóльу сьн Бóгу.

А чому сьн нé молиш молитвáми, алe так?

Кáже: Бо йа не ўмїїу.

Ходї, йа тьн наўчú. І ўчиў йегó молитвїу бóжих. І сьїу на óкрент і поїїхаў мóрима дáлы ксьондз. А дикїй чоловік йегó здоганїїе, пóверх водї бїжит, кáже: Чекáї, ксьёнже, бо йа забуў. (Грéба казати: Чекáїте, ксьёнже. Ну, то ўсьо йеднó).

Кáже: Вèрнї сьн, вèрнї, ть шчїсливїшчїй йак йа, бо ть йдеш пóверх водї. Йди до цéрквы.

А йак прїйшоў дїкїй чоловік до цéрквы, ксьондз вїпраўїїу службу бóжу. Бúло багáто згромáдженого нáроду. І вїдїў дїкїй чоловік, йак писаў ангел кóло вїўтара, а чорт писаў за двермї ў кúтику. Ангел писаў на папéри, а чорт писаў на волóвї шкїрї. Ангел писаў, котрї сьн Бóгу моїли і вїдїхáли шїри до Бóга, а чорт писаў, котрї дрїмáли

і сьмія́ли сьм і йѣнци ра́ди ма́ли ў свої́х ўчи́нках. І а́нгел спи́саў на папе́ри ма́ло шчо, а чортя́к спи́саў во́лову шкі́ру, же не́ було де йі́глоў дзьо́бнути. А ди́кий чо́ловік сьм с то́го засьмія́ў, а́ле ўже го не́ було де записати́. А він (чорт) во́лову шкі́ру накі́гнуў зу́бамі і записа́ў го на са́мім кінці́. А йак ди́кий чо́ловік ви́ходіў с це́ркви і говори́ў сам до се́бе: Лы́нше би то́ було, шчо ў йакі́й релі́гійі чо́ловік сьм ўро́диў, абі́ ў такі́ буў і ўмира́ў, бо буў би мен́че со́грішіў.

Зап. в січні, 1897, в Пушниках, Буцацького пов. від Тамка Гринишиного.

Паралелі: Pauli, Schimpf und Ernst. Ст. 209, ч. 332 і 333. (Там вказана також література предмета). — Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 349—350, ч. 20—21. — Zbiór wiad. Т. XVIII, 2, ст. 485. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 140—143, ч. 34—35. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. I, ст. 74—74. Т. II. Ст. 152—154. — Основа, 1862, кн. V, ст. 79. — Етногр. Обзоріне, 1890, кн. 2: Ивановъ, Легенда о краткой, но искренней молитвѣ. — Кіев. Старина, 1884, кн. IX, ст. 174: Васильевъ, Великій грѣшникъ. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 373—376. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I, ст. 318. — Kolberg, Krakowskie. Т. III, ст. 143—144.

276. Бог не погубить чоловіка.

Буў йиден пан і маў два хлопцы. І вьворожили му ворожилы, ци шчось, жи йіх забий грім. Али він собі вьмуроваў такій гріб у землі, шчось на двіста сьагіў і мовит, там ўже знайи ў котрый час: Там йіх замкну. Али вони были трохы учены тоты хлопцы. Привіў йіх там: Ідыт тамкова ў землю, там вас замкну. — Али вони того ни слухали, ай гадайут собі: Бох йиден і ўсевидучий йак нам судиў, то нас бы й там грім побий; а йак ныт, то й ту нас не забий! — І стали си квшкы читати; захмарило сьа, почало гриміти і нич ним сьа не стало. І мовит: Видиш, жи Бох йак буў хотыў, то буў нас борше побий там, йак ту. Али Богу вірити і Бох чоловіка нигде не вгубит.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшаниці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терецького.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 158—159.

277. Призначена.

Йидного разу прийшов подорожний на-віч просити сьм. Али ни йіх ф ті хаті ночувати, бо сьм жінка з дитинов росходила. Тей той

господар кажи : „Йдѣт собі на вобѣсьть, тай там будети на віску почувати“.

Лижит він, лижит, приходит шось на вобѣсьцьи і вогорит — так йиден до другого. Тей кажи :

— А шчо, кажи, йи вже ?

Кажі : Нь, нима шче !

Ов, кажи, шкода !... добра година. — І пішоў собі йиден, а йиден сьи лишив. Приходит знов другий рас.

— А, шчо, кажи, вже йи ?

— Нима !

Знов кажи :

— Ов, добра година... шкода.

Приходит потому знов третий рас, тай сьи питаий :

— А шчо, кажи, йи ?

Кажі : Йи вже — кажи : Хлопц сьи народив.

— Ей коли, кажи, кипска година дльа тих родичів : Бо, кажи, ту йи кирницьи за ворітьми, тей той хлопц йак буде мав дванайцьїтє льїт, тей ф ті кирниця сьи фтопит. Тей буде слуток дльа тих родичів, бо то буди дужи йїх потьїха вилка. Буди росла.

А той подорожний всьо тойи слухайи, шчо собі тїїї душі вогорили. Али фстав рано, приходит до хати. В хатї сьи тышут.

— Ото, паньн, Памбіх нам дав з вашим приходом сина.

Він там повнячував. Али ни майи сьи часу далї забавїтї, бо йиниу сьи вже траба забирати від них. Тей кажи :

— Вововім вац, шчо йа сейї ночи чув.

Росповів він йїм всьо, шчо він чув. Йак вони собі вогорили, шо той хлопц ни буди жив но дванайцьїтє льїт. На дванайцьїтїм він сьи ф ті кирниця фтопит, шо за ворітьми. А вони трохи вірут, трохи ни вірут.

Так той хлопчик ростє, ходит до школи, так сьи добри вчит. Такий дужи розумний, так вони сьи тышут ним, жи страх. Е, прїйшло водинайцьїтє льїт мивуло. Так вони сьи радьїт :

— Чось наш хлопц ньїц — но до тойї кирницї заглядаий, тей заглядаий. Може то й бути правда, шо нам той подорожний вогорив. Возьїм ми тей туйу кирницю забиймо дошками і най стойїт цьїлий рік. Най сьи той рік мине, а потому ми йї відібїишо знов.

Взьїли, забїли дошками. Стойїт кирниця вже забита.

— Е, вже він сьи ни фтопит ф ті кирниця !

Прїйшов хлопц зі школи, повобїдав. Пішов на тїїї дошки. Так збиткуйи, так гудьайи... йак траснув назадгусь — забив сьи на смерть. Тогда тато, мама прїбїгайут; сусьїдів сьи назбїгало; прїпровадїли

доктора. Вже нема ратунку, вже такої ниживий. Хоць кириця за-
бита була — ни фтопив сьї, на тїм сїмїм мїсци на смерть забив сьї.
Такої йїго та година ни минула.

Зап. 1902, в Будзановї, Теробовельського пов. від Ганї Фелїцкої (Кучерявої
Ганусї) О. Деревянка.

278. Чудесні пси.

Маў чоловік двоїни дьтїй і трафіу сьа, пек му, злий і він про-
даў, хлопця і дьїуча. І не тышит сьа тым дьтїом чоловік. Підрослі
ўже дьтїи бїльші, ўже зрозумїли, приходит тот час, жи ўже алий мїйи
їїх узьати, али дьтїи мўїят: Чомў вы сьа нам, тїту, не тышите? —
Ба, небожїта, бо їа вас продаў злїму, заўтра вас мїйи ўзьати. — А ўни
повїдаїют: Мы їдежї си дадє ў сьвіт. — І были три дорїги і ўни пішли
серєдноў. Злий прийшоў за дьтїмї: Дес дьїў? — Пішли десь ў сьвіт. —
Котрїу дорїгоў. — Горїшноў. — Він побїх, нема. Мўвїт: Непраўда. —
То мїже пішли дольїшноў. — Він бїгїй дольїшноў. Не догонїў, нема.
Ідє серєдноў, а ўни найшли, тотї дьтїи, дьвї чорнї кїсти і вїмовили
кїло тых кїстїй пїать раз Отченаш і пїать раз Богорїдїце Дьїво
і зробїли сьа с тогїо два пси. А то не бїли пси, тїлькїо їангелы за-
кляты. Посьїдали на тотї пси і ўтычут. Али злий доганьят, а пєс
мўвїт: Їи ў правїм вўсы ў мєне клубїа, вєрзь і цыкаїмо далї. —
Він їак верг, зробїла сьа скляннїа горїа, тотї цыкаї. Перетєр злий
горїу, доганьят. Мўвїт пєс зноў: Їа мїау ў льївїм вўсы грєбїнь;
верзь і цыкаї. Він верг, такїй сьа льїс зробїу і пок тот злий льїс
перетєр, вонї ўтеклї і переплылї на псых за мїре. І там си ўже
жили. Дьїу-
чина підбїла ўже велїка, а тот злий, їакїсь там перейшоў і мўвїт
до тїї дьїуки: Мы бы сьа двоїни поженїли, айбо бїїу сьа тых псыїу
брїатовых. — А вонїа повїдат до нїогїо: Ба та шчїж бы робїти,
їа бы їнїгїо дайїак стрїтила, та їак? — А тот злий повїдат до нїїї:
Зробї сьа хорїоў і будєш мўвїти їїмў: Десь там їи такїй їлын,
жи їи дванїайцїть кїменїй; жєбыс в за кўждогїо кїменьїа
прїнїєс ми мукї, быи зїла вогльїанча і быи подужїала.
Він пішоў і ўзьяў мукї в за кўждогїо кїменьїа,
а там у тым їлынїи усїо злї бїли і їнїгїо вїттам
вїпустили, а пси заперлї. І тот прїнїєс мукї і спїк її
вогльїанча і їна подужїала. Али тот злий с сестрїу
му їїуш тогдї не бойїт го сьа. І їна мўвїт злїму:
Возьмї і вїдотнї гїолову му! Ньїбы брату. — А злий
мўвїт: Е, тат їа го сьа не бїїу, ходїм ў льїс,
там погўльїано мы двоїни, а їнїгїо спалїу на
вогнї. — Наклаў тєньогїо вогнїїа злий, а тому їи
брїату мўвїт: Носї дрїва, абї вогнїїа нагорїла тєньїга
кўпа. — Тот носїт

дрива, ай йангіў кліче : Сырэ носі, гнеть псы ко́ло тебе тво́йі. У́же восьме́ры двéрі вы́кыршили. — Тот но́сит сырі дрíва, а влйй йак по-дўйи, так горіт, жи аж до не́ба. А ўна повідат злому : Не пыта́й, хыба́ вераь ў вогéнь, бо він тья шче дайак зра́дцт. — Шче ма́йу час, ньяй нагоріт льйше. А тим часо́м псы надбігли, йак а́лого імíли і розы́рвали. А він ты дыўчнны́ відрубáў го́лову, а сам то не зна́йу, де сьа дыў. А псы йа́нгелами были; він ййх вы́бавиў і пішли до не́ба.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Се оповіданє зложено властиво з двох казочних тем : 1) З казки про запис дитини злому духови; 2) З казки про невдячну сестру (матір), що стараєть ся задля любаса позбути ся всяким способом брата (сина). Чудесний елемент, взятий з духовної царини (ангели), каже його зачислити до легенд.

279. Записана чортови. А.

Оден чоловік мав дівчину Касю. Той чоловік записав душу теї дівчини чортови. Раз в вечер прийшов чорт по Касину душу і затаракхав до дверей. Кася ішла відчиняти двері, вмочила пальці в сьвячену воду і відчинила двері, але нікого не було. Прийшла до хати і каже : Нема нікого. Батько сказав : Лягай спати. На другий день пішла Кася на панське. Прийшов чорт і каже до батька : Спряч ту воду, бо я через ню не міг взяти Касиної душі. Батько спрятав воду, а Кася в вечер як прийшла з панського, питала ся, де батько воду спрятав. Батько сказав : Баняк розбив ся і вода виляла ся. В ночі прийшов знов чорт по Касину душу і знов застукав до дверей. Кася йшла відчиняти двері і вмочила пальці в воду, що стояла в горшку. Кася відчинила двері, але нікого не було. Батькови зачав чорт відгрозувати ся і страшити, що єго самого возьме. Батько пішов з Касею до ліса, повідрубував єї руки, щоби не мала що вмочити в воді, і там мав вже її чорт взяти. Кася пішла до ріки, обмпла руку в воді і там побачила якогось хлопца. То був Ісус Христос. Він дав Касі ключі і сказав : Іди до царства небесного.

Зап. 1895, в Половім, Камянецького пов. від Манарка Батенька, Яків Миколаевич.

280. Записана чортови. Б.

В однім селі жив мельник і мав дочку Касю. Небавом умер єї батько, а потім і мати. Дівчина була побожна і працювита. Чорт хотів купити душу Касі і дав мельникови за ню мішок дукатів. Мельник сказав чортови, щоби він прийшов о півночи, зачукав до дверей, він після Касю відчиняти єму, а чорт возьме єї. Кася о тім ніц не знала. Вечером прийшла з роботи, повечерала і лягла спати. О півночи прийшов чорт, зачукав до дверей, а мельник післав єї двері відчинити. Коли йшла, то вмочила пальці в сьвячену воду і перехрестила ся, — відчинила, але нікого не було. Вернула ся і лягла спати. Рано знов Кася пішла на роботу, а мельник зістав в дома. В день прийшов чорт і сказав, щоби виллв воду з хрестильниці на гній, а хрестильницю розбив. Мельник так зробив. В вечер прийшла Кася з роботи, з'їла кавалок хліба і лягла спати. О півночи зачукало щось, а она пішла відчинити. Як йшла, то перехрестила ся, відчинила двері, але нікого не було і она пішла спати. В день прилетів розгніваний чорт і сказав: Як ти нині не врубаш єї рук по самі лікті, то я тобі голову вірву. Мельник завів Касю до ліса, повідрубував єї руки по самі лікті, а сам, щоби єго там хто не побачив, кинув сокиру і втік до дому. В лісі збирала якась старушка гриби, она прийшла до Касі, об'язала єї руки і казала йти в сьвіт. Коли йшла, то здибала сивого старця, що сидів при студії. Кася прийшла до него і сказала: Слава Ісусу Христу. Дід запитав, де она йде така заюшана. Кася оповіла єму все. Дід казав єї вложити праву руку в студню, она вложила і рука єї назад приросла. Кася вложила і другу руку в студню і стала цілком адорова. Втішила ся дівчина, подякувала старцеві і просила, щоби єї сказав, де має йти. Дід дав єї ключі і казав іти просто дорогою, там буде замок, щоби єго відчинила і він вже буде єї. Казав также прийняти слуг, котрі там прийдуть. На відходнім сказав: Моли ся, а чорт тобі ніц не зробить. І зараз сам зник, бо то був Ісус Христос. Одного разу в тім лісі, де був Касин замок, полював королевич, прийшов до замку і так собі сподобав Касю, що з нею оженив ся. Чорт розгнівав ся на мельника за те, прилетів до него, відірвав єму голову, а душу взяв до пекла.

Зап. в марті 1895 р. в Половім, Кам'янецького пов. від Миколи Грицьоха Янів Миколайч.

281. Дівка скуска.

То був еден пустельник і мав сина, що з ним разом від маленької дитини жив у лісах. Виріс той хлопець ладний, а нічого не знав о сьвіті. Далі вже як му стало двацять літ, зачев напирати на тата: Ходім, тату, подивити сі, що там за лісом, тай ходім! — Не хотів старий, не хотів, далі що робити, вібрали сі оба тай пішли. Вийшли вни з ліса, приходет до села, а там на вкрай села кузьні стоет. Увішли вни до тої кузьні, людий повно, коваль робит. То тому хлопцєви дуже сі подобало, як коваль велізо кує, тай каже: Тату, ану й я стрібую! — Добре, синоньку, стрібуй! — Пішов той хлопець до горна, а там велізо розпечене в огни лежело. Він не питає, бере тото велізо голов руков, мече на ковадло тай кує. Всі люде аж заревіли з диву, а старий швидко хлопцє вазєв тай пішли далі. Йдут бни селом, аж там молода дівчина по воду йде. Тай хлопець дивит сі на ню, дивит, що то, ще такого не видів. Тай питає сі: Тату, а то що таке? — То, синоньку, скуска! — каже старий. — Ей, тату, як би нам у лісі таку скуску мати! — Ну, як старий тото почув, вже му стало за досить вандрувати по сьвіті. — Ходім — каже — синоньку, назад у ліс! — Прийшли до тої кузьні, знов уступили, а старий каже до сина: Ану, синоньку, йди ще троха покуй! — Пішов той хлопець — еге! Як хопив голов руков розпечене велізо, як не крикне: Йой, тату, та бо то пече! Вся рука струном стала! — А видиш, синоньку, — каже старий — що значит скуска. Ти лиш раз на неї подивив сі, тай уже твоєї сили не стало. А шож би то було, як би ти довше пожив на сьвіті! — Тай з тим уни сі забрали тай пішли знов у ліса і вже молодого не кортіло більше в сьвіт меже людий.

Житє і Слово, 1894, кн. 2, ст. 186—187.

Паралелі: Грінченко, Етногр. Мат. Т. II, ст. 150—151.

282. Яє чорт скусив аскєта.

Післав Андхрист чорта на земљу по душу. А чорт заліє на якєсь весільи. Там була чарівниця і пізнала чорта і мислит си: „Йа вобвінжу йнго сьвиченим шнурком. Він буди мій“. Так вона зробила. Вобвізала йнго, а той сьи пирикнув в гадину. А люди тогди в крик, а вона кажи: „Нибіти сьи, люди, то чорт, він сьи зарас стани чоловіком. І він сьи віткнув в чоловіка і зачив дужи просити, жиби вона йнго пустила. Вона кажи: Ньи, йа тьи пушчу, али миньї фпирет вислу-

жш два роки. Дьтько на то сьм згодив. За три роки вирнув сьм чорт до пекла биз нічого. А старший казав йнго збити, кажи : „Ти сьм будиш з бабами зачіпав? Ти так мине слухайиш? Дайу ти два роки часу“. І вигнав дьтька. Пішов дьтько знов на землю. Вліс в йакусь ріку і відмачуйи собі рани. Надійшов пняк, зобачив дьтька і кажи : А ти сявий такий, тай йде за дьтьком в воду. Той кажи : „Ану блишши“. — Шо си мислиш, можи ни піду? Пішов на сьридину води, а дьтько йнго фтопив і заньс душу до пекла. Али старший ни був добрий, кажи : „Душу пняка, то потрафит льада дуринь принести. Али принеси душу сьвѣтого“. І нагнав. Пішов дьтько на землю та сьв собі коло кирнички і прикинув сьм ф пташка. А до неї приходит пити воду пустельник. Приходит він тай зобачив того пташка, тай зачив йнго жалувати, зачив йнго гласкати. Потому вьвѣв йнго на руки. А той дьтько йнго схопив тай политьв в ним ф повітье. Литьт вони, а пустельник так сьм просят. Дьтько кажи : Зроби ми три річи, то тьм знесу на землю, а йак ньв, то тьм кину і сьм забйиш. — Добри, кажи пустельник, бо сьм бойав, жиби йнго дьтько ни кияув. Кажи дьтько : Видиш, там де сьм сьвітит, ми там зарас підемо. І вони злитьли, а то була коршма. Дьтько вогорит : Перша річ : Майиш випити кварту горівки. Друга річ : Майиш приступити шести приказань. Трета річ : Майиш забити чоловіка. Пришли до коршми, там була тільки жінка. Дьтько вильс на пйиц і кричит : Випий кварту горівки. Він випив і підохотив сьм. Зачив сьм з жінков зачіпати, зачив сьм листити і приступив шести приказань. Аш ту стук, йде ййї чоловік. Прийшов до хати і зачив кричати, а дьтько с пйица кричит : А майиш ніш за хольивов. Пустельник мац — с ніш. Вьвѣв і зарізав. Тогди вискочив дьтько с пйица і кажи : Ого, ти вже мій! Бух і вилитьв на двір і пішов з ним ф повітья. Литьт вони, а пустельник кажи : „Ой, йа ни хочу жити, миньї ни мило“. Дьтько кажи : „То повіш сьм. І дав йиму шнурок. Вони прилетьли в льс і пустельник сьм повисив. Тогди дьтько вьвѣв йнго душу і заньс до пекла. А всьї дьтьки понаствѣвлили йиму фости до паради.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від Михлиа О. Деревянка.

Паралелі : Аванасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 75—79 і 168—170. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II, ст. 11—15. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края, ст. 288—289.

283. Пустельник і ангел.

Йден пустинник пробував дуже довго на молитві і пості у глухій пуші. А як вже скінчив життя у тій пустині трицять лїт, то прийшов до

нього ангел з неба і сказав, щоб пустинник йшов за ним. Йшли вони тай йшли, аж прийшли до великого міста. А коли проходили через місто, то стрінулись с трома гарними і молодими паничами, котрі наче ті ляльки були повбирані. Як зрівнялись з ними, то ангел затулив собі носа і відвернув голову на бік і дивитись навіть на паничів не хтів. Тоді пустинника се дуже здивувало, що такі гарні паничі проходили поуз них і аж запах милий заносив від них, а ангел заткав собі пальцями носа й не дививсь на них. „Що то може бути?“ думав собі пустинник, але не сьвів о те ангела запитати. І пішли вони далі. Прийшли до йдного села і впросились до заможного газди на ніч. Там вони зобачили на столі якесь яйце, котре сьвітило на всю хату — то був диямент. Той газда дав їм добре повечерати, відступив своє з перинами ліжку і пішли спати, але пустинникови чоґось не спи-ції. Прийшло так десь коло півночі, дьви-ця пустинник, а ангел встав по тихо, пішов до колиски, де спала мала дитина того газди — сьнок-єдинак і задушив її, а далі пішов, взяв з стола той диямент і прийшов до пустинника тай каже: „Ходїм скорше! чуєш!“ Пустинник встав переляканий і пішов за ним і вийшли, що навіть ніхто й не почув. Йдут, а пустинник думає собі: „Що то за ангел такий, що за таке добро господарове він так йому але відплатив ся? Той прийняв нас, як добрих людій, а він маєш! взяв удушив йому єдину дитину і вкрав диямента?“ — Йшли так, а пустинник все роздумував і не вірив, щоб се був ангел божий, аж на-решті прийшли на греблю, а там сидів хлопчина і ловив на вудку рибу. Ангел підійшов до него і пхнув його з греблі у вир і хлопець втопив ся. І пішли далі мовчки. А пустинник ще гірше налякав ся і думає, що то ще далі буде с тим ангелом? „Він ще такого лиха наробить, що замкнуть нас у тюрму і там зогниємо?“ Йшли вони далі степом і над ровом зобачили кіньське стерво, котре дуже вже з далека смерділо, а стерво точили обридливі хроби.

Підійшов ангел до того стерва, сів собі біля нього і весело став пальцями перебирати смердючі обридливі хроби і ще гірший сморід пішов с того, так, що пустинник не міг встояти, мало не зомлів і мусів відійти на бік. „Ото, думає він собі, кат зна, що то за ангел такий? Йшли такі гарні паничі, аж мило було дивитись на них, то він заткнув носа ще й відвернув ся від них, а то маєш таке смердюче стерво а він сїв і ще й пальцями в ньому бабрає! Тьфу! яка погань!“ Як встав ангел тай тоді каже до пустинника: „Ну, чоловіче, як тобі подобаєть ся моя прохідка зо мною? скажи мині, і чи маєш охоту ще далі йти?“ „Ні, каже пустинник, мині подорож подобаєть ся, тільки твої грішні діла не подобають ся“. „А щож ти зо мною бачив такого грішного?“ знов питає його ангел. А той каже: „Аво, як ми перший раз переходили

через те велике місто, а там йшли такі гарні паничі, а ти ніс заткав собі і ведвернув ся від них, навіть дивити ся не хотів, а тепер сівись коло такого смердячого кінського стерва, і ще й пальцями в ньому бабрав ся, чому се ти так чинив?" Ангел на те йому каже: „Ті паничі, що я від них носа затикав, великі погрішники, хоть гарно убрані були, а гріхи від них так смерділи, що я мусів носа затикати і відвертати ся. А тепер сидячи коло того, як кажеш, смердячого стерва, я любував ся його пахощами, бо воно зовсім для мене не смердить, тому що се був працьовитий дуже кінь. Ну і велике диво, каже, чим я ще согрішив? Ну, то є правда, що ти мнї сказав, але на що ти так тому гавді погано відплатив ся, у котрого почувалисьмо? Він нас так по людськи прийняв був, а ти йому за те удушив єдину його потіху дитину і ще й діаманта того украв... „А знаєш ти, де той діамант?“ запитав ангел. „Та в тебе, каже пустинник“. „Ні, каже ангел, я його кинув у воду за тм хлопцем, котрого я з греблі пхнув“. „О, і видиш, говорив пустинник, то замість пожитку, який міг би був принести той діамант, то ти кинув його у воду і змарнував. Абож то по божому?“ „Побачимо, каже ангел, тільки слухай“. Тому гавді я мусів дитину задумети, бо коли-б вона була дійшла до зросту, то була-б свого вітця і неньку забила, а діаманта я змарнував на те, щоб він, той гавда, не був срібнолюбний, бо се є найтяжчий гріх, а друге, булиб прийшли і забили його лихі та жадні гроша люди через того діаманта. Тоді пустинник каже: „Ну, а на що-ж ти того хлопчину, що сидів з вудкою на греблі кинув у воду і втопив?“ „А на те, каже ангел, що з него був би великий влодій та душегуб і такому ліпше, коли він не дійде до зросту“. „Ну, то як бачу то ти нічим не согрішив, каже пустинник“. Ангел каже: Так бачиш і ти ще багато чого не знаєш, не маєш ще кріпкої віри і спасенни бути не можеш. Тож йди і ще покутуй на пуці, а за який час, я знов навідаюсь до тебе, і він зник.

Чув від свого батька Ільма А. Веретельник.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 280—283. — Bystroń, Historje rzymskie, ст. 45—49. Ч. IV. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 396—399 і 724—725. Ч. 80. — Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника, ст. 31—36. Ч. 8. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 92. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 153—156. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 94—99. — Kolberg, Poznańskie. T. VI, ст. VI, ст. 166—167. — Kulda, т. III, ст. 20. — Rohde, Die Erzählung vom Einsiedler u. dem Engel. — Národopisný Sborník. T. III, ст. 103. — Клоустов, Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни, ст. 31—40. — Добровольській, Смол. етнографич. збірникъ. Т. I, ст. 308—310. — Сборникъ за народ. умотвор. Т. VI, 3, ст. 117. —

Sitzungsberichte der kais. Akademie d. Wissenschaften. Wien, 1901. Band CXLIII, XII Abhandlung: Die Legende vom Engel und Waldbruder, st. 1—63. Там вібрана також широка література, головно західна.

284. Таїда покутниця.

Називала сьм йидна Тхайїда, така, нї дьўка нї жінка, костру-ба́та. Заўши вона собі пустоти шукала, ци пан, ци хлоп, котрий до неї повернуў, ўсе добри шморгнуў. Так распўсно, гоїно собі починала чїрис кількана́цять лїт, за Бóга нїко́ли ни згадала. Али йиден за́конник знаў за неї чїрис Дўха свѣтóго, пішоў він до неї. Вїднт, хлòпц ладний, пристóйний, приймаїи йигó рўвним йидвєньим, напоїим і хотыла приймити го до грїху. Булі то покоїи вилїкі, бу́ло кїлька штóкіў, бу́ло кількана́цять покоїїў, шчо завидє го до йидно́го, а ўсе кажи: Тут? — Ёбрана, гожа... А він кажи: Ньм. — Обвила вона ўсы покоїи йигó, ўсы станцьїї, а він кажи: Ньм! Аш завилá го до льóху. Кажи: Мóжи тут бис шчос здылаў шныї? — А він кажи: Ньм. — А вона кажи до него: Та тут ўже нїхтó ни буди видыти, хїбá би, кажи, Бог, шчо йи на небї, видыў. — А він кажи: А ти знайш Бóга? — Вона бу́ла поганїнка. — А вона кажи: Знайу. — Коли эпайш за Бóга, моли сьм від нинька до него і будєш шчїслїва. — А вона кажи: Абó так мóжи бўти? — Той за́конник кажи: Мóжи бўти, лиш ўдай сьм до поку́ти і від нинька ни робї нїчóго злóго. Йа до тєби на тотó прїйшоў, бо Бог послаїи такїх йак йа, до такїх. — А вона кажи: То пєўни будє? — Пєўни, се ўсьо нїчїи. Вона там казала мульїрі заклїкати собі і казала сьм замурувати, лишє йидно́ вїкóнце лишїти такє, абї ў него дали йї скльїнку водї й хлїба. Наўчыў йї сьм молїти і даў йї кнїшку таку до молїньи і вона йак зажилувала за свóйими грїхами, то чїрис кількана́цять лїт там покутувала так. Молїла сьм Бóгу і ўсе пїла скльїнку водї і грїжку хлїба на день. Али йде той за́конник до-ро́гоў по лїта́х, молит сьм Бóгу і дївнт сьм: Небо сьм ўтворїло. думаў собі, шчо то свѣтїй Пїтро́ ўмер, шчо сьм небо ўтворїло. Чўи вїтти гóлос: Йди до тóї поку́тницї. шчо шчїро покутуїи, Бóгу сьм молїт, вє сьм Тхайїда, вона йи заму́рована; кажї той мур розвалїти, вознї водї, абїс йї охрїстїў і абїс йї вїсповїдаў, бо вона шчїслїва ўже ў Бóга. — Прїйшоў до неї с прїнайсвѣйтїйшим сакрамєнтом і свѣчєноў водоў, мур розвалїў, йїї охрїстїў, вїсповїдаў і за́конїў йї, ў ть хвїли ўмєрла і стáла шчїслїва ў Бóга.

285. Лакіміству — нема кінця. А.

Був йиден чоловік бідний, жи носив з лыса на плечох патики, продавав людом і с того сьи отримував. Али він рас кажи: „Божи, Божи, ти видиш, йак йа працьуйу, амилосирди сьи, дай ми хоть візок. Дав му Памбіг візок. А він возит, возит тай кажи: „Дай ми, Божи, конь!“ І Памбіх йишу дав. А той ни задовго знов просит, жиби му Памбіх дав господарство. І Памбіх му дав. А той кажи: Божи, я бни хтїв розмавлити сь цїсаром, йак пани. Памбіх му і то дав. Йнго вибрали послом. Він хтїв потому вістати ще цїсаром. Памбіх і то зробив. Аш рас він кажи: „Ото, Божи, жиби йа був такий сильний, йак ти!“ І рас він йшов і здібав дитину над ріков, жи копала чирпаньков йамку. А він кажи: „Що ти, дитинко, ту робиш?“ — А то ни була дитина, тільки аньод. Вова кажи: Хочу ріку пирильити ф ту йамку. — О дитино, ти того ни зробиш! — Він кажи: Йа борши то зрую, йак ти будиш такий, йак сьвита Тройца. Він тогди дивит сьи і ни півнайи сибє. А він так подертий як перши нєси патики на плечох.

Зап. в Будзанові, Терєбовельського пов. від Кучиривої Ганусї О. Деревянна.

286. Чоловіка не наситиш. Б.

Був собі раз бідний чоловік, що не мав ні поля, ні хати і жив тілько з того, що носив до міста глину з мішком: кому треба глини, то в него купит за грейдар, за два і він з того жиє.

Раз якось іде той чоловік до міста, несе в мішку глину, а здібав його старенький дідусь. Привитали ся, розбалакали ся.

— А що синочку, — каже дідусь, — як тобі жити? добре?

— Та щож, — каже чоловік, — за все Богу дякувати, поким здоров та дужий.

— І нічого собі не бажаш? — питає дідусь.

— Та що маю бажати? От як би так Бог дав мінї коника, щоб я міг возити глину до міста, то думаю, що міг бни далеко більше заробити.

— Щож, моли ся Богу, Бог тобі дасть, — мовить дідусь, тай пішов йинчою дорогою.

Вже там чи молив ся той чоловік Богу, чи ні, досить, що за пару день копаючи глину знайшов тілько грошей, що міг купити собі коня. Врадував ся дуже, возить глину вже не одним, а двома мішками і заробляє в двое більше.

По якімсь часі здибає його знов той сам дідусь і питає :

— Ну, що, синоньку, добре тобі тепер?

— Добре, славити Бога. Маю коника. Тільки біда моя: коник є, а нема чим його годувати, нема де його поставити. От як би міні ґрунт, хата, щоб був господарем і не потребував глину до міста возити!

— Моли ся Богу, синочку, Бог тобі дасть!

І справді почало тому чоловікови так щастити ся на его зарібку, що не задовго він ускладав ладний гріш і в своїм селі купив собі ґрунт, побудував хату, зробив ся господарем. Уже він не возить глини до міста, але працює на своїм ґрунті. Аж раз оре він, а надходить той сам дідусь.

— Як ся маєш, синочку! А що, бачу, ти вже господар. Дав тобі Бог, чогось хотів. Ну, щож, добре тобі тепер?

— Та добре, нема що кавати.

— І не жадаєш нічого більше?

— Дуже бим хотів бути вїйтом у наших селі.

— Проси Бога, Пан Біг усе тобі може дати.

А той дідусь то був сам Пан Біг, але сей чоловік того не знав. Досить, по кількох днях громада за щось там скинула свого вїйта і вваля ся вибрати нового. Міркують сюди, міркують туди, далі кажуть :

— А, та отсей чоловік ще недавно був бідний, не мав ні кола, ні двора, тільки носив мішком глину до міста, а тепер доробив ся такого ладного маєтку, то він мусить бути розумний і порядний чоловік. Виберімо його на вїйта, він певно буде і в громаді порядкувати добре.

Вибрали його. Такий він рад, такі в громаді робить порядки! А по якімось часі дивить ся, йде селом його знайомий дідусь.

— Ну, синку, — мовить він, — тепер уже маєш усе, чогось хотів. Ну, що, задовольнений єсь зовсім?

— Овва, велике ми то щастє вїйтом бути! — відповів чоловік. — От як би я був царом, то йинча річ.

— Щож, і на се божа воля, — мовив дідусь і пішов.

Не минуло кілька день, аж чути, в тім краю вмер цар і не лишив по собі наступника. Збирають ся всі пани, барони, графи, міністри, будуть нового царя вибрати. Пішов і той вїйт на той вибір, і як уже там ся стало, то стало, видно божа воля була, досить, що його вибрали на царя. Зачав він панувати, а все собі міркує, який то він мусить бути мудрий, коли в такої біди та нужди вийшов аж так високо. Йому ся здавало, що то він своєю власною силою того все осягнув і почала його розбирати така гордість, що всіх людей, всіх панів, і міністрів

і простих хлопів мав за ні защо. Аж раз дивить ся, йде той його знайомиї дідусь, кланяє ся йому — звичайно, як царови, тай каже:

— Ну, найяснійший монархо, тепер ти певно вже вовсім задовольнений. Маш усе, чого тільки душа забажає.

— Е, що то все варто! відповів той чоловік. — Тепер я хотів би бути божком.

— А, так! — відповів дідусь. — Га, небоже, коли хочеш бути божком, то йдиж назад носи глину мішком!

І сказавши се дідусь щев, а разом з ним щевло все царство, всі мастки і строї того чоловіка. Він обзирає ся, а на нім стара брудна полотнянка, а на плечех у него його старий мішок з глиною.

Етнографічний Збірник. Т. V, ст. 114—116.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 296—297.

287. Мати сьв. Петра.

Петрова мати була дуже недобра та скупа. За ціле жите не дала вона ані убогону, ані жебракови кусничка хліба; лише раз полола в городі цибулю, надійшов жебручий дід, станув коло плота та зачав просити ялмужни. Петрова мати розлютила ся, зачала на діда кричати а дальше вирвала одну зелену з гичкою з грядки цибулю та кинула дідови за пліт. Дід підняв цибулю, подякував, сховав до торби тай пішов. По смерти дістала ся Петрова мати до пекла, та жаль стало сьв. Петрови своєї матінки: він вьяв ходити до Ісуса Христа та молити його, щоби виратував його матір із пекла. — Добре — каже Христос — але щож вона доброго зробила? — Ага! — каже Христос — дала раз дідови одну цибулю. Ось і лежить у мене та цибуля; вовьмиж її, Петре, іди, та з неба подай цибулину гичку матери, сам жеж держи за головку, та тягни так матінку свою з пекла до неба. Вьяв сьв. Петро цибулю та подав мамі до пекла. Петрова мати хватила ся обіруч цибулиної гички, а її похватали ся другі душі. Та кобиж була нічого не казала, а то вам вона, коли вже була близько неба, озирнула ся псзад себе тай каже до душ, що до неї почіпали ся: То моя цибуля, не ваша! — тріпнула собою, гичка урвала ся, а Петрова мати знов бухнула до пекла.

Зоря, 1890, ст. 168: Про небіжчиків, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1887, ст. 115: Домашне жите нашого люду в деяких его вірованах, Д. Лепкого. — Порів. літературну перерібку із серб-

ської нар. пісні (Вук, Српске Песме, I, 208, 133—4). — Житє і Слово, 1895, I, ст. 7—8. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 273, ч. 30. — Аеана-сьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 31—32. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 1091. — Шейнъ, Матеріали. Т. II, ст. 363—364. — Kolberg, Lubelskie. Т. II, ст. 207—208. Poznańskie. Т. VII, ст. 172. — Подібні мотиви дивн також: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 40—41.

288. Не кажи гоц, доки не перескочиш.

Прийшло на виликдннь, зачили сь дѣлити йайцем. Тей кажи ййден: „Кажут все, хто знайи, хто виликодньи дочикайи, а йа вже й дочикав“. — А другий кажи: „Та зачикай но, абис зьв“. — „Ну, та шо... та вже зьв“ — так сказав зухвально. Іно хтѣв лигнути, тай му стало в горлы тай сь вдавив. Зьмили го там ф карк бити, чутьят го то шо... Ратуѣт го, а він такой вже загинув — вже ни лигнув йайцьи.

Зап. 1902, в Будванові, Теробовельського пов. від Юльи Стецій О. Деревянка.

289. Чи на Великдень великий день?

Буѣ у йвидным силѣ скотар. Ньиц він до цѣркви ньіколи ни ходѣу, ньігди сь Бóгови ни молиѣу, тьлькьо робѣу йак у бѣдний день, так у сьвѣято, абі маѣ найткѣ багато. Али у субóту виликóдну увѣйшоѣ до него сусьѣт, тай кажи до него: Мòжи би сти ньи, кѣми, пѣтстрѣгли, бом сьн ўже пáру нѣдль ни стриг, а заўтра Виликдень; буѣ йни два мѣсьѣцьи кóло латѣр, та кобиь хоть заўтра пѣшоѣ Бóгу сьн помолѣти. — Шчош то, кажи той скотар, за Виликдннь — до тóго кѣма. Анѣ, пѣдуж йа орати, ци багато йа ўворѣу, ци то виликѣий день, ци ньи? — На Виликдннь рáно гáзди збирáют сьн нести паскѣ сьвѣтити, а богáч годѣйи волѣи, йде у пóли орати і то шче у той час, йак бѣла четвѣрта годѣина рáно, так сьн рáно сфатѣѣу до годóваньи. Лѣуди пѣт цѣркѣу с паскáми, а богáч на пóли з волáми. Тай зачѣпáйи плѣгом: Гѣй, соп, сѣвѣй! — тай оре. А за ним і пес вѣйшоѣ йигó. Али ўбѣгнаѣу він рас на окола, зачинайи пес шчос шчикáти, а волѣи стогнáти, а зиньлѣ так заривѣла, йак леѣ. І ў тѣи хвѣли зачѣѣу він с тоѣ зиньлѣу ў зѣмльѣу литѣти так йак на гóйданьцьи. Тай затрѣслó сьн йигó пóли чѣсто наоколо сусьѣдних мѣжѣу і зробило сьн óзеро, а такѣ смирдѣйчи, жи ў ньим ньѣ жáба, ньѣ рак, ньѣ щчупáк, аньѣ лен (лин) жити ни мòжи. Та бо нáвѣть птáхи, йак чѣрис то óзеро пѣрильѣтáѣут, то вѣт тóго сморóду ниживѣи ў то óзеро

ўпадаўт. Віт то́го ча́су на Вялікднйь ра́но йак ксьниц ў цёркві віт-праўльйй, то там ўсе чу́ти ў тым ба́зры, шчо хтос покликáйи: Ге́й, сон сьвйй!

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Буцацького пов. від Давида Гнатюка.

Паралелі: П. Куліш, Зап. о Южной Руси. Т. II, ст. 30—31.

290. Дивний тесля.

Був собі оден панок багатий, тай загадав собі покласти двори (заменяцю). Розписав він письма, шо ек найде си де такий стельмах і покладе ему такі двори, шо в цілім світі нема, то він ему дуже файно заплатит. — На се письмо зголосив си до него оден стельмах, а був се съветок (але сес панок не знав, шо він съветок) и вповів ему, шо він такі ему двори покладе, шо в світі красних нема, але шоби ему пан дав наперед гроші. — Панок згодив си на се и дав тому съветкови, ніби стельмахови, великі гроші. Съветок тот ек ввез від панка гроші, то роздав всі межі бідні люди. По трох роках приходит він до панка, а панок питає: Чоловіче, а де ті двори, шо ти обіцєв мені покластє? — Съветок каже: Е, пане, вже рік минув на другу Богородицю, ек я тобі двори поклав, але не на сім, лише на тім світі. — Пан зачєв лютити си, на того ніби стельмаха та єго всїлєко флєчити та кричати: Віддай мені, алодюго, гроші, шо я тобі дав на двори. — Съветок каже: Пане, я гроший не маю, бо я роздав на бідні, а за се я тобі поклав красні та файні двори. — Пан не дав собі говорити, лише шимфує того съветка та кричет, шоби ему він гроші подав, шо він ек схоце, то сам бідним даст. На тот крик надійшов того панка брат, а він, бачіте, тот браток був раз завмер та вітак знов ожив и був на тім світі и бачив ті двори, шо тот съветок єго братови поклав, та питає си того панка: Братчіку, чо́го ти лютиш си? — А панок каже: Диви си, мій брате, я тому шахрунови дав гроші, шоби мені двори поклав, а він ввєв тай якимис дармоідам роздав! — Брат того панка каже: Не гївай си, мій любий братчєку; я був на тім світі, та бачєв твої ті красні двори, шо сес чоловічок поклав; ек ти их, братчєку, не хочєш, то відпродай мені, а я тобі за них верну гроші. — Панок ек се почув, дуже вradoвав си тим, тай перепросив того съветка и ше єго бїльше обдаровав грїшми, а від того часу памєтає вже за бідних.

Зап. 1901, в Довгополи, Косівського пов. від Василя Пататюка О. Галєвич.

291. Як цар дістав ся на другий сьвіт.

Бив єдин цар дуже набожний. Єдного разу снит ся єму, жеби всіх убогих спросив до себе на гостину. І велит своїм міністрам, жеби всіх бідних спросили. Тоти так і зробили, спросили, де який бідний бив; і бив там єдин старець, вже му вісімдесять літ било, і того запросили. Тот цар всім тям бідним послугівав і дуже ся ними тішив. По обіді тот старець повідат до того царя: — Бив я в тебе на обіді, а тепер я тебе прошу, але аж тогди прийдеш, як по тя прийду або пришлю, абись бив все готовий до мого обіду. Так тот цар жде, жде, так довго; іде до костела, уляк собі, молить ся до Господа Бога, так дивит ся, а тот старець стоїт по правім боці, і так ся якось любо до него усьміхає! По службі Божій приходит ід ньому, до єго палацу, повідат: Монархо! тепер я прийшов і прошу тя на свій обід. Тот цар повідат: — Добре, я прийду, але аж за три дні. Тот старець пристав на тоє, і повідат, же вже тутки не прийде, тільки на нього буде ждати коло тої і тої керниці.

Відтак вже тоти три дні виїшли, повідат тот цар до своїх міністрів: Жебисте тутки вьсо добре зробили, бо мене не буде дома, але я прийду. Убрав ся в чорне одія, іде, іде, іде, так сї іде поволі, нукус му ся дорога не навірат, дивит, ци тот старець де не стоїт, нігде го нема; вже не знає ци обертати ся, ци ще іти, вже кільканаїцять миль уйшов; але собі мислит, мушу того доконати, жебин знав, де тот старець мешкає.

Відтак дивит ся він, стоїт маленький хлопчина при керниці, повідат: — Найяснійший монархо! напий ся тої води. Так тот взяв, напив ся, іде. Хлопець му нич не повів. Так він іде, іде, іде, іде, іде, іде, став і думат, не знає, ци обертати ся, ци ще іти, вігде того старця не видит; так іде, приходит, є невеличка ріка, стоїт панна, повідат: — Найяснійший монархо! обий ся в тій ріці. Він ся обив, заберає ся, іде, іде, іде, іде, іде, іде, позират ся всягде, нігде нема старця; не знає, ци обертати ся, ци ще іти, а єму ся все видит, же він ще не далеко від свого двору, а він вже кількадесять миль уйшов. Як же ся тота дорога скінчила, що нею право ішов, виїшов на зелену луку, такий запах, думат, як ту любо, так му ся тота дорога сподобала; чоловік сидит усе у дворі, а ту преці так красно; урвав цьвітку таку красну, так любо пахне, же ся не може через дорогу нею налюбовати; повідат: — О! який тот цьвітка красний запах має, аж єм здоровіщий став. Так він собі іде, іде, є скала, приходит ід тій скалі, ковтат три рави і повідат: — Отвори ми ся, скало! Тот скала отворила ся, він входить, а тот старець клячит на молитві так твердо, що і оком не

глянув на нього, і по тій молитві промовив до нього: — Витай, найясніший монархо! Я тебе так ожидаю. Просит го сідати на такій лавочці із зеленої трави; сїдай, повідат, і диви ся, десь прийшов. — Но старче! повідajte ми, де я є? А тот го ся взяв розпитувати за тоту лука: Цись уважав, царю, кудась ішов, там била лука, ти цвѣти пахавесь, уважай десь є. А тот єго ся пичат, де він є. А коло тої ріки, десь ся обнив, там єсь твої грїхи обнив, робив єсь ним обрахунок, а тепер уважай, десь прийшов. Повідajteж ми, старче, де я прийшов? Тись тепер на сьвітї, де всі сут. Відтак скликав старець всіх убогих, посадив того царя в середину і сам си коло него сїв, дав всілякі страви: Видиш, монархо, ти певно в твоїх добрах того не їдавш. А тот нич не чув, що їв. По обідї став тот цар із за стола, подякував тому старцьови, а тот повідат: — Тепер, найясніший монархо, вістанеш в мене, вже не підеш домів. І так му єсьо повів, же є на таятїм сьвітї, же до своїх вже не буде ся обертати. І він там вістав ся на віки віков.

Игнатій зъ Никловичъ, Кавки, ст. 44—46.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 401—403. — Пор. також ч. 256—257 повисше.

298. Як богач розмовляв із Христом.

Йидного разу йиден богач прийшов до ксьиндза до сповїди. Ксьонц йїго висповїдав. „Шош, майиш, кажи, великий майиток, коли, кажи, Бога ф тебе нима. Возьми но ти, звари но вобїт, наскликуй бїдних, дай йїм повобїдати“. Взяв той, прийшов до дому, наварив вобїду, скликував гет, аби йшли вобїдати — нїхто ни прийшов. Тай приходит до ксьиндза і кажи: „Нїхто ни хтїв вобїдати“. — Ксьонц кажи: „Намір но тілетку грошїй, теї возьми тїї гроші поросїнай. Най си луди визбирайт“. Намїрив гроші — поросїнав, нїхто ни хтїв тих грошїй збирати, іно йакись йиден грїш підїйнив. Приходит до ксьиндза і знов ксьиндзови воповїдаїи: Нїхто ни хтїв тих грошїй збирати, іно йакись ішов і йиден грїш підїйнив“. — Ксьонц кажи до него: „Муєш йакїє хрест носити і підеш до неба“. — Приходит до дому, взяв дерево і робит хрест. Приходьит сусїди до него і питайт сьї: „Шо ви, куни, робити? Нїхто в вас ни змер, ані нїчого, а ви хрест на щось робити“. — Він кажи: „Йа буду брав той хрест і піду до неба“. — Зробив той хрест, взяв на рамиьоно і нисе. І кажди го сьї питаїи: А де ви той хрест нисети? — Він кождому вітповїдаїи: До неба. —

Та вже сьї люди сьміють з него, вже учинили дурним, али нисе, нисе, вже можи на други, або на трети сило, теї питаїи сьї : „Ци далеко ту до неба?“ — То був кльашгор на горі, там були законники такі. Кажут йїму люди : А вон там блишши неба ; йдѣт там на гору. — Тай він пішов там на ту гору пирит кльашгор, теї поставив той хрест. Виходьт слуги с кухні, теї сьї дивїют — йакісь прийшов старий, хрест прийєс, теї питаїут сьї : А чо ви прийшли, старенькі? — А він повідаїи : „Та прийшовїим до неба; минїи люди казали, жи то ту небо йї“. — Зачили сьї слуги сьміяти, дали знати до тих ксьїндзїв, до законників : „Прийшов йакісь старук, прийєс хрест; ми сьї йїго питаїимо, чо він прийшов, а він кажи : До неба прийшов. — Зара ксьїондїи казали слугам йїго закликати, зачили йїго питали, шо то йї, а він йїи повідаїи : „Бо минїи ксьїонц казав, йак будеш носив хрест, то підеш до неба. А йїа собї зробив хрест, ношу, ношу, всьуда питаїу, а минїи ту люди показали, жи ту небо“. — Взяли вони сьї троха сьміяти з него, теї кажут : Буть тутка, будь, підеш колїсь до неба. — Казали йїму йти до каплицїи мовити пацьїр. Він вельїк, мовит пацьїр і дивит сьї на Суса Христа, жи такий дужи мїзерний і зачив аш дужи плакати : „А йїайї, Сусе Христе, йакїи ти дужи мїзерний“. — Пішов до кухні, дали йїму йїсти, взяв в мїскїв і пішов до каплицїи. Набрал лишку і даїи Сусови Христови : На, Суси Христе, йїч, шо минїи дали, то йїа й тобї даїу. — Видавало йїму сьї, жи Сус Христос йїв. Вже ни стало нїчо в мїсьци теї вже пішов. Прийшло в четвер живний, дали йїму вичерїти : Натї, старенькі, йїшти, бо йак нинї повичерїїти, то аш на вилїгдїнь будети вобїдали, бо в нас такий закон. Взяв він в мїскїв, понїс до каплицїи, теї кажи : Суси Христе, на йїч, бо казали, шо нам вже ни дадут йїсти аш на вилїгдїнь. — Тай зачив плакати. А Сус Христос кажи до него : Вичерїї, вичерїї, а на вилїгдїнь прийдеши до мене на обїт. — Тай той повичерїв, теї приходит знов до кухні. Приходит ксьїонц старенький, бирут слуги, сьміють сьї : шо, кажи, той дурний робит? Вжесмо сьї дивили бис дверї; шо ми йїму даїим йїсти, а він все нисе до Суса Христа і все просит Суса Христа, аби йїв! — Теї ксьїонц питаїи : А шо ви, старенькі, а йїв Сус Христос, жисти давали йїсти? — Тажи йїв, прошу ксьїндза, али казав так : Вичерїї, вичерїї, а на вилїгдїнь прийдеши до мене на обїт. — Застановив сьї ксьїонц с того і кажи : „Йїди проси Суса Христа жиби Сус Христос і мине на вобїт прийїив на вилїгдїнь“. — Пішов той старий просит : Суси Христи, просив старенький ксьїонц, жеби йїгось прийїив на вобїт. — Приходит — а шо, кажи, просивсї? — Казав Сус Христос, жи прийїи і ксьїндза на обїт. — Зачили собї то ксьїондзїи вогорити сами мїжи собов, жи то йакісь цут. І ше йїден ксьїонц бїре, про-

сит того старенького, жиби пішов просити Суса Христа, жиби і йнго Сус Христос приймив на обіт. Приходить до Суса Христа і кажи: Суси Христи, можи ти сьє будиш гнївати, жи йа тобі так докучийу. Просиу мнше ше йиден ксьонц, жиби сь і другого ксьондза приймив на обіт. — Кажи: „Добри прийму ше й того другого ксьондза, прийдеши всьє три до мени на обіт“. — Прийшло в суботу, повинвали вони сьє всьє три; повби-
рали сьє на видьлїу на рано, теї всьє три повирали.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від матери, О. Деревянка.

293. Чому дяки не йдуть до неба?

Був йиден дяк і мав доброго соьїду і вони собі все воповідали, йак то ф пеклї, йак то в небі, йак то ф цьєсьцьу; али кажут раз: а чикай, йак ти борши виреш, то прийдеши і мншє скажиши, а йак йа борши виру, то йа тобі скажу. — Прийшло і вмер того дяка сусьїт, теї вже го нема, али за три роки приходить. А дяк слухайи — хтось прийшов до хати; питайи сьє: То хто? — А він кажи: Та йа, твій сосьїт; казави мншє, жиби йа прийшов, жиби ти казав, шо сьє ф чисьу дьїи. А йа був ф чисьу три роки, теї вже вітпокутував, теї вже майу йти до неба. А лиш мншє то йно дивно, шо вітколи йа — три роки — ше жадн дяк ни пішов до неба. Бо він йак прийдє до церкви, то він ни правит серцим, али жадн дяк правит тандинтно. А той почув: Майу йа до неба ни йти, то йа сьє скину з дякївства! — І скинув сьє з дякївства і господаруйи.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від матери, О. Деревянка.

294. Комашня по Богови.

Як Бог умёр, а бідний справяв комашню. Билї два брата; єдєн був бідний, а другий богатий; обє билї жоньтї і дїти малї. Тот ходїв, зарабяв си, бо дїти годував, з ними ніколи і не обїдав і не вечєряв, би они малї, мовив: „Я в брата попойи“, бо у брата робїв. Бив він все у брата і днував, хобє в вечір домів прийдє.

Прийшли рїтвянї сьвята, а він дїстєв си у брата пшенїцї на сьвята, а жоньтї му повїдєт: Чей сьє обїдеже, бїсми йї не рїшали, маємо булянку¹⁾, нє чим засїяти, мѳже бїсми засїяти. — Тай они не ру-

¹⁾ Поле, де в яри бульби садили.

шали пшеницю, а пак повідат: „Чей бис пішов дістати плуга, бжмо віорали“. — А він повідат: „Я підү до брата, чей ми брат віоре?“ — Він пішов до брата і мовит: „Будь такий ласкавий, бис ми пішов віорати булянку, бим си посїяв трюхи пшениці, чей би Бог урідив, та би било для дітїй!“ — А він повідат: „Та деж ти Бог урідит, кой Бог умер!“ — А він мовит: „Йой! умер? га?! Та деж ти таке чув, що Бог умер?“. Повідат: Кой Бог умер, то я вже і сїяти не буду. І став за Богом банувати. Прийшов дошів і мовит: „Не підє брат орати, та дивї, брат повідат, що Бог умер! Коли умер, то змєлю тотү пшеницю, та хоть зробю за Богом комашню. — Она мовит: „Яка та комашня будє, в чого, кой лиш гярниць пшениці тої є?“ — А бідний повідат: „Абим лиш двоє хлїба спїк, яка будє, таку будү робїти“. — Пішов до ксєндза і дав на слүжбу таї повідат, же будє комашню за Богом робїти, бо повідают, же Бог умер. — Ксєндз повідат: „Ей, де, де, чоловіче, так не мже бїти!“ — „Ой я знаю пєвно, мнї брат повідав, що Бог умер“. — А ксєндз знов повідат, же то не може бити. — А тот мовит: „Ци вмер, ци не вмер, а я даю на хвалу божу і бұдьте ласкаві в мєне в домі бїти“.

Прийшов дошів, таї повїс у млин молоти пшеницю. Мєльник подивїв ся, що мєле си, — „няй си мєле“ — вїдит, що тїсний чоловік, таї му не митїв, не хотїв мито у нього брати, таї си лїг спати, а той мєле, мєле. Потому вийшов, дивят ся, таї мовит: „А що ти, чоловіче, навосив пшениці? повен кіш є!“ — А тїсний си подумав: „Боже! що ся стало, що тїлько ся муки намололо?“ — Намолов дванайцїть мїхів муки. Приходит до брата, як вїбрав муку, склав си на кўпку в мїшкї і мовит: „Ходї, братє, привєсти ми муку з млина“. — А він мовит: „А деж ти тїлько набрав? Не знати по що, там не мав гярниць пшениці, не знати, по що їхати!“ — „Ей братє, Бог дав ласку, жєс не гїдеи на фіру забрати!“ — Вїїхав в млин, дивит ся і мовит: „Котрїж твої мука, давай сюдї“. Таї пішов брати. Котрїж твої мїхи? — „А о тотї“. — „Та всі твої?“ — „Всі“. — Привїз му муку дошів і приходит до свого дому і не мже ся начудовати, що брат намолов мїхів, таї повідат: „Жоно, жоно, що брат мїхів намолов, обїцяв комашню робїти, мже би й ми робїли, мже би й нам так било?“

Як бідний розчинїв си, як жонá бідного розчиняла, то тїста бїльше нарєсло, як билó і хлїба як напекла і юж владили ся на тот обїд і юж трєба їти людїй просїти на пóранок і з пóранку такий до церкви за-вертав людїй, котрї мали їти. А вни і не дўже до нього спїшили їти, повідают: „Він тїснак, няй берє трюх, штирьох, таї будє. Хоче, би ксєндз бив у нього, буде яких штирьох“. А він ходїв, просїв, кланяв ся: „Бұдьте ласкаві, ходїт до церкви, я вас прошу!“ Відтак вїйшли

а церкви на вбід до нього, дивят ся, же він так ладно владив ся на вбід, найстарший газда так би ся не постарав, як він. За столóm сідят і брат му приймає тоті гóсті. Ай бо прийшті два старці, дивят ся з порóга до хиж. Він взяв їх просити: „Будьте ласкаві ввійти до хиж“, так їм ся тїшит, же ввїдїв них, тай їх приймає до себе в гостїну. А брат му мовит: „Надїбав двох жебраків, і будє коло них сїдїти, не йде сюдї д людїм“ і кричит: „Лишї юж óнде, ходї сюдї!“ — „В мене і тотó людї, я ним ся тїшу, як і ним людьом“. — Старці пішли домів, а він них просив, би ще си даколи прийшли до нього. Він дуже ся скáржив і плакав, же Господь Бог умер. Тепер хóче богáч команьню робїти. Повїдат: „Жóно, суши до млина, бо будєме молóти, будєш печї хлїб, будєше робїти обїд“. — Насушїв шенїці і вївїз у млин два мїхи. Як ся стáло молóти та не билó і мїшóк. Стáла печи хлїб, тай всьо ї ся не подóбало, всьдї ї ся зменчáло, амáлювало, хлїб не нарастáв. Ходїв до ксендза, що будє обїд і прóсит людїй на поранок. До нього идут, бо він богáч, запросїв до церкви. Вийшли з церкви. Запросїв свóго брата тáкже, би ходїв коло людїй. Брат ходит коло людїй, запрошує, кой є що давати. Він ся дивит, а тоті старці идут і там на команьню. Прийшли, а він юш них прóсит до хиж, він дуже їх прóсит, клáнят ся ним до нїг і вони ввійшли до хиж і він ним дає горївки, ци що, ай бо брат кричит на нього: „Не мавш коло когó ходїти, та коло жебраків?“ — Він мовит: „Билї в мене, а тепер прийшли до тебе, я ним ся тїшу, же прийшли до тебе і приймаю“. — А брат мовит: „Та бо ти коло людїй ходї, я в тебе коло людїй ходїв, а не коло жебраків!“ А тїснак обїзвáv ся: „Та цит, брате, не галáкай на мене. Дóбре, же прийшли, а ти кричїш на мене через нї. Щобї: що робїв, а я них буду приймає“. — А вони повїдають: „Ей, газдо, газдо, не гнївайте ся ви тóго, не будьте гнївнї, ми вам за гостїну заплатимó“. — Він мовит: „Я не потребую твєї платвї, в мене сут людї ходїти коло них“. — „Газдо, газдо, не будьте гнївнї; щóбисте найлїпше любїли? Мовїте, що всьо маєте, мóже дэчого не маєте, може би вас дащо файнїйше скортїло“. — „Койнєс такий мўлрий, даїже ми, дай, що тя буду просити. Я тя буду просити, дай ми коня“. — „Якóж ти коня хóчеш? ци сївого, ци червóного?“ Він мовит: „Червóного“. — Вони му мовят: „Ну дóбре, вийдеш завтра рано до стáйнї трóхи пїзнїйше, як усє і чєлядь дуже рано не зганяї і сам не йди“. — Він відтáк рано встав, обув ся і сам иде до стáйнї насамперед. Вийшов до стáйнї, отворїв дверї, а поломїнь з стáйнї иде.

295. Гроші — смерть.

Быўо трёох братіў и забрали сьа в доро́гу на ўці з грошами. И пришли в далёку доро́гу. Идут брез йидны крйакы. Схотыло сьа йи барз пíti вóды, — там сто́йит дьа́д. — „Дьа́ду, дай Бо́же шчасьт'я!“ — „Дай вам, Бо́же, до́бре здорóў'ля! Де вы, л'юткóви, идéте?“ — „На йáрмак“. — „За чым до́брым?“ — „За уцьа́ми. Пора́йте нам, дьа́ду, вóды, бо сьа нам барз пíti хóче“. — „Йист там стúдньа по лыві́й сторoны́ доро́гы. Але йист там вóда до́бра, а при ті вóды смерт'“. — Але óни не пыта́ли на то, лем пішли, понапыва́ли сьа вóды. Йист там са́квы пив'а́зы. И óни вьза́ли тоты пив'а́зы и так до сéбе бесы́дуйут: „Брэ́хаў тот дьа́д, бо пові́даў, же смерт, а то гро́шы“. — И пішли далéко, аж на йáрмак и накупи́ли дúже óвец. И выгна́ли на пóле, а йидно́го брата́ післа́ли купити йід'а, бо селáми не йшли, лем пуста́тня́ми. Але со́й бесы́дуйут óба брата́, тóты, што востáли при ўцьах: „Йак прыйде брат, та го заб'йме, а будéме ма́ти óба ўці“. — И на́ то прістаў дру́гы брат. И прішоў і ним, прін'ус йи́м хл'я́ба, а й до хл'я́ба солоні́ны. И óни го помна́ли и заб'или. А він йи́м за́даў трут'яны до хл'я́ба, што óни не зна́ли. И óни йак го заб'или, так го поховáли там і сьлі сóбі йі́сти. И йак со́й по́йли, так сьа там спереве́рта́ли. А ўці востáли там. — Йжу.

Зап. в серпни, 1900, в Бортнім, від Павла Горбана, О. Роздольський.

Паралелі: Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 268 — 269. — Kolberg, Kujawy. Т. I, ст. 150 — 151.

296. Душогуб і невинно засуджений.

Были два кúпцы і óба сусы́ды до́бри си. І йшли óба на купéство дльа́то́го, жи ўни нера́з ході́ли. І прійшли до йидно́го селá і ўвйшли до кóршмы. Пóлыгáли спáти, а жебра́к за пийцом си лежаў і ўстаў ў но́ч, ўзьаў ў дру́гого купця́ ныш с тóрбы і зарізаў йидно́го. І ўзьаў гро́ші і положиў му вы́ж ў тóрбу наза́д. Тот сьа схопіў ра́но, во страхú, тай ўтык гет, лишыў тóго. Же быў му пан Биг не судиў такú пен'у, та виг мóвити, йак ўстаў, шчо сьа зробило́ такé, та мóже бы́ло му да́йак бы́ло йина́че. А Жид ўстаў, купéць зарізаны́й. Хто з ним быў дру́гий, спільник? Бо видыў, йак прійшли óба. Так даў знáти по шанде́ры і прійшоў ша́ндер тай догониў тóго купця́ дру́гого. Мóже сьа то́то провелó і два дни — не зна́йу. Ты зарізаў! — Йа ны́т. — Він

Ї тóрбу, нáвiть нiш с крóуноу йи сьвiдок. Так подалi до сúду, засудили на двáйцiть лiт. А то не йи бáйка, тiлько праўда, А тот высьидиу двáйцiть лiт, ўже й не молодый вiн быу, а шче й тiлько вiтсидиу, ўже й вiн старый быу. Али пришоу до тоiй кóршмы самоi, де тогды ночувау. Выпиу горiуку, сыу i плаче. А лyде сьа пытаiут — там были йакiсь: Чо вы, чоловiче, плачете? — Чо плачу? Бо ми жаль. Йа iшоу ту купцём з дрyгым i дóбрiемо си были, Бог знаiи, i йигó хтось зарiзау, а йа мyсиу двáйцiть лiт сьидiти, та ми жаль, та тогo плачу. А тот старый чоловiк — шчо зарiзау, злáзнт с пийца, стау, по-вiдат: То йа. I росповiу гет цiлy стóриу, йак было i росыпау сьа на мак, бо сьа спокутувау. Йак быу тот не зайшоу, вiн быу там лежау i Бог знаiи пóкы. А йак вiн му вiтпустив i тогды пiшоу там, де Бог назначиу.

Зап. в мартi, 1899 р., у Мшанца, Старосамбiрського пов. вiд Грiця Олiшана Терлецького.

297. Забитий на плечах живого.

То у йидным силi ходиу пáрубок до дыўки i хтиу сьи з неюу живити, а дрyгий хтиу у него туйу дыўку собi ўзьити. I ўже мау на него за эле. I подумау собi так: Коби ти де йшоу лысом, ци далёко пóлим вiт силá, то йа тоби смерть зрóбiу. Али йидного разу пiшоу вiн до мiста, той пáрубок, шчо до тоiй дыўчини ходиу, а той дрyгий знау, шчо вiн до мiста пiди, бо вiн з ним дóбрый буу. До тогo мiста бyло далёко, с пiўтора абó двi мiлы i тра бyло йти дóушии кавáлок лысом. Той дрyгий пiшоу до лыса i там чнкау на него, аж заким вiн з мiста ни бyди виртау. Йакурáт на нишчáсти вiн йшоу сам з мiста, жи нiкого нiгдe ни бyло. Той йигó пpийшоу на дорóзы i удáрив йигó колóм по голови так, шчо вiн вiд разу ўпау. Тогды вiн сьи кiнуу на него i добиу йигó до рeшти i ўзьиву йигó на плeчi i нисe ў лыс, ў гушчкi, далёко вiд дорóги, аби го там поховáти. Там такi бyли купи лóму дpибного, фopосту i вiн хтиу йигó там кiнути, прикiдати тим фopостóm. Али жи вiн йигó йак ўзьиву на плeчi, а той забитий чи сам, чи йиню Пан Бiг так дау, жи злáнау йигó за шийу руками i так мóцно рyки затiс, пáльцы пóза пáльцы, шчо той живий роздоймити йix ни мiг. Так вiн йигó носиу по лысы цiлий день i скидау йигó i здоймау йигó i ни мiг йигó здоймити; на ўсылвáкi спóсоби: i ўкльикау i сьидау i лыгау i той ўмирилий з него злeтыти ни мiг. Так вiн з ним ходиу цiлy нiч i дрyгий цiлий день i цiлy нiч i трeтий дeнь. Дивит сьи, шчо ни мoжи нiц зрóбити i зголоднiу i змyчиу сьи i збi страху, ни знаiи,

шчо в них удійати. Тогді дұмайи, жи нѣц ни зробїю, лишѣ піду до ксьондза і росповім тоїи ксьондзови, шчо ѡа йнго ўбїю за даремно, бо він минї нїчого ни вїнни. Тшпѣр ѡак задұмаю, так і зробїю. Іде до сила в умирлїм. Лўуди, хто де ўадрит, ўтїкаїи від него здалѣка, бо то виглядало так, ѡак ѡакѣ чўдо, жи живїї ўмирлого нисѣ на плѣчох до силѣ. Дїюїт сьн за ним, ле він піди, він прѣсто їде до ксьондза. Прихѣдїт до кўхнї, чѣльїдѣ ѡак то погльїнула і с кўхнї поровбїгалн сьн; йиднї на двїр, дрўгї до ксьондза, до покоїю. І сказѣли ксьондзови, жи ѡакїїнсь живїї прнїнїс ўмирлого на плїчѣх. Ксьондз здивованїї двѣрї ўхїльїи до кўхнї і пїтїи йнго: Шчо ти ту прнїнїс ўмирлого? — Він зачїю тогді ксьондзови ўсью прѣўду оповїдати, ѡак то сьн в ним зробїло. — Ксьондз йнму сказаю: Їди до цѣркви і вїсповїдайнє сьн і ѡак ти Пан Бїг грїхї вїпўстїт, то ўмирлїї с тѣби спѣди, бо ѡа ни йн ў тым стѣнї, шчо бї ѡа ти мїг дѣти розгрїшенїи, ѡак то бї Бог грїхї ни вїпўстїт і ўмирлого с тѣби нїхтѣ ни здѣїи. — Казаю ксьондз дьнкови утворїти цѣркою і пѣру лўудїї, абї пїшли до цѣркви на тоїи чўдо подивїти сьн. Прикльїк він до спѣвїдї і вїсповїдаю сьн шчїро і прикльїк до причѣстїї, тогді ўмирлїї рўки розїмкнўю і скотїю сьн в него на зѣмльу. Ксьонц тогді казаю йнму ўзвїтї того ўмирлого до свѣї хѣти і поховѣти го фѣїно на цвїнтару, бо він тѣкжи нивїнню смѣртїю погїб. А лўудїї на тоїи клїкаю, шчо бї йиднї дрўгїм про тої заўзвїток росповїцѣли. І йнго поховѣю на цвїнтару і тогді бую спокїї.

Зап. в липнї, 1902, в Пужнїгах, Бучацького пов. від мамї.

298. Жовтї мухи. А.

Було два краўци: Їдѣн богѣч, а дрўгїї бїднїї. І робїли обѣ на селї і ѡакѣсь малїї зарѣбок мѣли. І вибрали сьн с того сѣлѣ до мїста на бїльшїї зарѣбок. І йшли бѣз їдѣн лїс і тої бїднїї забїю богѣтого і вїдобраю ў него грѣшї. ѡак він їего забивѣю, а він вїтанвѣїє сьн: Хтож шѣнѣ вїдасьтѣ?

А шчѣсь там в лїса вїтанвѣїє сьн: Жѣўтї мухи.

Набрѣю грѣшѣї дѣсѣтї і прїйшою до мїста. ѡак го прїсылїи ў мїсьтї жѣўтї мухи і не тїлькѣ, жѣбї сьн сам обганвїю, ѣлѣ й лўдѣ в него обганвїли. І так го гўсто прїсыли, жѣ аж мїтлїи обгортѣли. А ѡак му дѣбрѣ докўчїло, то зачїю до лўдѣї крвѣїтн: Не обганвїїтѣ тотї мухи, нїї нвнї за кѣру жиўцѣм вьзвїдї, бо ѡа забїю свѣго товѣрїша!

Зап. в цвїтнї, 1897, в Пужнїгах, Бучацького пов. від Тннѣ Грнвншнїного.

299. Місяць свідком. Б.

Йіхау Венґер ў світ с своїм товаром, на гіндель, і здібаў го йеден збуї ў лысы. Венґра ўбиў, а йего майґток забраў. А йак добиваў Венґра, а Венґер казаў: Хтош тотό забійство видасць, коли нема світка?

А місяць відозваў сьн: Йа видам ў сьн лят.

Ў сьн лят лых чоловік на поськіль спати, а місяць без вікно зачїў на поськіль дўже світити; а він сьн зачїў дўже сміятї; а жінка му докучила: Чо ти, чоловіче, так смієсь сьн?

А чоловік каже: Йа ўбиў Венґра ўже минуло сьн лят, а тепер ми прийшло на гатку і с того так сьн смііў.

На другий день шчос си позаходїли, а він побїў і жінку. А жінка побїгла до суду і визнала свого чоловіка. Озьміт го де, бо він хоче нечє ўбити так, йак ўбиў Венґра йедного. Не минула збуїа смертельна кара.

Зап. в цвітїи, 1897, в Пушниках, Буцацького пов. від Тимеа Гринишиного.

Паралелі: Житє і Слово, 1895, кн. 2, ст. 223—224: Лісковий корч свідком. Сей вариянт ріжнить ся тільки тим, що в ньому парубок убиває дівчину-коханку, а вона прикликує на свідка лісковий корч. Решта ідентична. — Zbiór wiad. T. XII, 3, ст. 10. — Рудченко, Нар. южнорус. сказки. T. I, ст. 207—209. — Гр. Квітка: Перекотиполе. (Літературна перерібка).

300. Пес відкриває злочин.

Даўно йедного разу буў гаяда ў тоўмацкїм повіты і також маў наймита. І поїхаў на полі з наймитом орати тай шчос сьн попіречиў з наймитом. Приїхаў до дому шче з наймитом і уже хропїў на него. Шукраў си напасти гаяда на наймита. Ўвійшоў до стайни рано досьвіта, наймит шче спаў, він наймита ўдарїў палициў на лўшку тай ўбиў. Напўдиў сьн гаяда; шчо робїти, сховаў наймита ў дрова. Питайут сьн, де ваш наймит, гаяди другї; кажи, нина, дес пішоў. Той чикаїи до ноци, ўзьїў наймита ў ноци на фіру, повіз на сїножіть своїў, далеко віт свла, ўзьїў рикаль і там йнго закопаў на своїї сїножити, лишїў го там. Ни бїло світка, лишє пес буў, шчо бїг в ним на ту сїножіть. І поїхаў вітти с тойї сїножити с тьшкїм сєрцим до дому. Али фалабу, шчо нхїтό ни видїў, шчом го поховаў, можи ни бїду арештом каранїй. Али пес той, шчо го лишїў там на полі, видїў, йак гаяда

закопуваў найшита, а пес дужа в найшитоу ўсе ходіў ў полі на ныч с кіньши. І пес на ты сыножыти йак зачыў за найшитоу вिति — бо ўже так Бог даў, абі вікрити праўду — йак зачыў вешлю біти, аж добуў того найшита тай відіў ногу і прычыс на знак до дому. Прийшоў шан-дар пятаги за найшитоу, де найшит, а гавда кажи: Йа ни знаўу, де най-шит. — Де ти йїздиў, гавдо типер? — Йа йїздиў на своіу сыножыти за дриваши. — Е, ти там найшита маў відвєсти, тас закопаў можи. А гавда кажи: Ньш. — Дівит сьш шандар, а пес кігаши ногу в найшита по подвіру. Шандар буў шпиккулярнтний тай скаваў наугад, а то праўда. Прийвєды на туту сыножыти, пес прибїг ўрас с фіроў, добуваши рєшту того найшита. Казаў шандар того найшита добути, на фіру ўаїти і най-шита поховали, а гавду до крїміналу віддали. І заўши льуцка крїўда ныкєли ни скрїи сьш пїрид Богом. Хто вє рєбит, то заўши на вєрха вихєдит.

Зап. в лїпни, 1902, в Коронци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

301. Юроваве тісто,

Вїйхаў гавда на полі с своїм найшитоу! А то даўних давєн шче було, шче за паншчини. Буў то добрий гавда, кєни маў добрі, а найшит бїдний, йак звїкли, кєло гавди. Шчєс му найшит, гавды, ни догодіў на полі, той гавда злапаў найшита тай ўбиў. І закопаў йїго на каватку тым глыбєко і посїяаў пшнїицу. Пятагут льуди сусьїднї: Де ваш найшит? — А вїн кажи: Йа ни знаўу. — І так йїну сьш ўходїло. Али Пан Бїх показав цуд свїй. Зыїшла пшнїицьш файно, ўсьуди вилєна, а там, де гавда ўбиў найшита, на тым мїсци, шчо закопанїй, зыїшла страшно чирвєна. Прихєдит висна, пшнїицьш чирвєна. Вїшли жиньцьш жїти пшнїицу, дїўїт сьш, шчо такє, шчо так чирвєна. Казаў гавда, абї жиньцьш вїжили особлїво туту чирвєну і особлїво казаў йї змєлєти, казаў йї ўсушїти, казаў йї змєлєти і мукє в нєї чирвєна. Казаў жиньцьш рошчїнїти, хтыў спичї с тєї мукї, жїнка рошчїнїла, на спєдї кїсто, а вєрха кроў стєла ў дыжи. Жїнка скавала до чоловїка: Ах, йой, се шчо за бєжа вєльш, шче ми сьш такє ныкєли ни придавало, шчо на спєдї кїсто, а на вєрха страшна кроў. Скавала жїнка до чоловїка, шчо сїсє йї за бєжїй цуд? Чоловїк скаваў до жїнки: Вїтко, шчо цуд бєжїй, бо йа свєго найшита ўбиў і на полі-м поховаў, с того мїсцьш пшнїицу особлїво-м зыбраў і типїр сьш кроў показєла; ўже вїтко, шчо мїнє чикаїи бєжа кєра, шчо йа так зрєбїў. І так жїнка. Льуцка крїўда ныкєли ни бїди сьш лєхко мїнєти, за вєле Бог будє карєти. Вїтко, шчо

їа ўже пропáў, шчо так зды́лаў. Мо́лі сьы й ты, жінко, Бо́гу за ме́ні, бо йа сьы ўда́йў до по́ку́ти, шчо́бй йа сьы то́го грі́хў міг очы́стити. І за́рас сьы пры́знаў і сам сибé до ў́йны́зьы́ньы відда́ў. І так, хто эле ды́ла́йы, заўши Бог за эле. кара́йы. Най сьы ныхто́ до злóго ни допу́ска́йы, най кў́ждый праўды́ву віру тры́ма́йы.

Зап. в листы, 1902, в Коропці, Буцацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

302. Бог знае, чим чоловіка карати має.

Був один господар заможний, і добре заможний; мав будинків достатком, було де в чим діти ся. Мав він у себе одного разу гості, та сказав до них (бачите в буті): „Коби мої будинки погоріли, я-б знав, де і як ставитись“. — Бо він, бачите, дуфав у гроші, а мав їх таки хороших. — Рік і стало ся... Коли так в гістьми забавляє ся, аж вийшов хтось на двір, а ще скорше вернув ся і мовить: Горите! — А господар: „Най там, бо я так хочу“. — І сам не гасив і другим не дав гасити, і так спопеліло все, іно місце лишило ся. А він байдуже і не журить ся; а мешкав над водою, та у вербі заховав свої гроші, то собі і безпечний був. Небанком спала велика повідь, а заким він оглянув ся, вода вже вербу підмулила, та й понесла... І тогди став він бідним, що прийшлось ему другим служити. Мусів панам листи носити.

От і придало ся раз, що йшов в листом, та заскочила го ніч у дорої; що-ж тут робити? Просить ся у одного чоловіка на ніч; а був то чоловік маючий, був і людяний, тай каже: „Добре, та-ж мені, чоловіче, хати не перележиш“. — За тим часом жінка зварила вечеряти, а повечерявши Богу ся помолили, та заким спати полягали, то о тім, то о сім балакали собі. І став подорожний розказувати, як то і сам собі був заможненький, як погорів, тай на біду перейшов. Мав я, каже, ще троха гроша і сховав ем у вербі, але надійшли великі води, підмулили вербу, пішли в водою мої гроші! Так я в нічим остав ся, а тепер приходять ся не раз просити хліба у людей. — Скоро господар тоє почув, то глянув на свою, — бо та верба приплила під їх стодолу, а коли взяли рубати, посипали ся в неї гроші. — Вийшли они обое в конору, та стали радити, як би то ему тії гроші віддати, щоб він і не знав, де то они ся у него взяли. Радять — аж каже госполар: „От що зробимо. Відраємо в хлібови спід, виберем мякушку, вложимо гроші, тай знова закрим шкіркою, а як відходити буде, дамо ему буцім то на дорогу“. — Так і зробили. На другий день, коли брав ся дальше йти, дають му бохоня хліба, тай кажуть: „От вам! адасть ся в дорозі. — Взяв, скло-

нив ся, тай пішов в свою путь. По додові зустріхи его купці (вбачте мені згінники, що свині скуповують), котрі то нераз бувало і до него заходили, і питають про тее то — от знаєте, за чим ходили, а він повідає: „Колись то і у мене було! Найшло на мене нещастє — погорів ем і тепер другим служу“. — Коли тее новив, торкнув з небачка по торбі, тай каже: „От купіть собі хліб (та добуває); я якось не голоден, а тяжко нести; борше здасть ся в дорові який гріш“. — Торгу торг, і згодились, купці за хліб, а він за гроші і розійшли ся.

Зайшли купці до того самого села, і вступили до того самого господаря, відки той хліб був, і стали у него звідовати ся за своє діло. — „Не я, а Бог має! каже він — сядьте за тим часом, та спочиньте“ — і післав за почесним. — А они ему кажуть, най ся не трудить; по дорові купилисьмо бохонець хорошого хліба у якогось чоловіка, що з листом йшов. — А їх аж за серце тронуло, догадали ся; — а скоро виняли і положили на столі, так таки тот самий хліб, що від них, який дали подорожному; господар зирк на жінку, тай каже до гостей: Зажки що буде, ходім зоглядіти, може що і купите. — Ходім! і вийшли з хати, а він на свою моргнув, і она уже знала, чого він хоче. Коли они вийшли за овоім ділом, господиня внесла другий хліб і положила на столі, а тот спрятала. — Вернулись, поснідали — чи згодились чи ні, і пішли.

За який то час іде знову той чоловік з листом і заходить знов до того господаря на віч уже як до знакомого. Приймили го і раді були, бо думали, чи не удасть ся тепер яким сьвітом віддати гроші. Погодували, заночували, і як вийшов був із хати, завинули гроші у платок, положили ему в торбу, дали поснідати і відпустили. Пішов він, а ідучи стежкою через сад, подумав собі: „Ех! Які яблука красні! Ану, урву собі трохи на дорогу“. — Зняв торбу і повісив на дереві, щоби му не заваджала, а сам спиняє ся за яблуками. — Аж тут господар іде; він уздрівши его, та чим боршій в теки, і відбіг торбу на дереві. Господар уздрівши ту торбу, як на сучку висить, щось став думати, а далій і каже: „Налякав ся неборак, тай о торбі забув“. — Зняв торбу і мовить: „Дорога ему на кладку; от забігну он туди лозами, щоби мя не видів, та й положу на кладку, а уже там то і певно возьме“. — Так і зробив. Оббігав боками, положив гроші на кладку, а сам за корчем не дуже подалеку і присів, та навирцем нагледає, що ся стане.

Небавком надходить і подорожний над кладку і спустивши очи думав — а потому і каже: „Добре, що ще хоть сьвіт бачу, та могу в дорогу ходити; та собі якось на хліб заробити! Щоб я робив, коли-б я був отешній, як би я через сесю кладку перейшов? От побачу, чи би ся удало?...“ — Та зажмуривши очи, стук по кладці палчкою, стунає

прямо, переступив гроші, тай пішов. А господар аж адумів ся, тай каже в голос: „Прогніївв Бога!“

Въногъ Русинамъ на обжинки. Т. II. Ст. 332—337.

303. Звідки взяла ся зазуля? А.

Молода, гарна княжна залюбила ся всею душею в одного молоденького панича. Однакож горячу свою дівочу любов скривала обережно перед могутнім батьком князем, бо він не знати задля якої причини ненавидів панича і не хотів його навіть ніколи видіти на очи. Та молода, залюблена княжна не вміла закрити у своїй дівочій душі того горячого почування, яке від давна горіло ясним горячим полумінем у її серці. Вона якось забула ся і тоді, коли князь завізвав до себе молодого панича, щоби на него насварити, вона жалкуючи свого любого, забула ся тай сказала до него: Ох, ти моя зазулько дорога! За те прокляв її отець і вона в сій хвили стала птицею і полинула зазулею, бо князь виразно закликав її: Бодай же ти сама була зазулею!

Зоря, 1885, ст. 118: Людові вірованя про птахів, Данила Лепкого.

304. Звідки взяла ся зазуля? Б.

Зазуля — се заклята від рідної матері гарна, молода дівчина, заклята за те, що сховавшись на печі за димар, стала з матери сьміяти ся та приговорювати до неї своїм дівочим голосом: Куку, мамо! Мати розлютила ся тай закліяла доньку в таку годину словами: Щобись кукала, поки сего сьвіта! — І дівчина зараз пурхнула з хати птицею, сіла в саді на зеленому дереві тай почала кукати.

Зоря, 1883, ст. 200: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Лепкого.

305. Звідки взяла ся зазуля? В.

Тужила дівчина, що пари не має. Пішла у ліс і вилізла на дерево. Йде Господь Бог лісом, а та дівчина зобачивши Господа Бога притаїла ся межі гільом і кликнула: Ку-ку! — А Господь Бог сказав: Будеш кукала до суду-віку! — І так з дівчини стала зазуля.

Правда, 1868, ст. 48.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 120. Тут переіменний в зазулю мельник, що покривляв ся правдивій зазулі в часі, коли духовний ішов до хорого в божини дарами. — Житє і Слово, 1884, II, ст. 182, ч. 10: Відки взяв ся медвідь і зазуля. — Zbiór wiad. T. V, ст. 142—3. T. XI, 3, ст. 43. T. VII, 3, ст. 112, ч. 17. T. XV, 3, ст. 266, ч. 11. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 8—9. — Аеанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 61. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV, ст. 166—167, ч. 19—20. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ч. 631—634. — Wisła. T. III, ст. 493. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I, ст. 276—278, ч. 38—40. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II, ст. 129. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II, ст. 144.

306. Звідки взяла ся в ластівки під шийкою плямка?

Ї йеднѣм селѣ була відьма і мала на́рупка сїна. А на сторонѣ далеко була друга відьма і мала ды́жку доньку. І післала відьма сво́го на́рупка, абї сьн ожени́у стоїи відьми донько́у. Йак ожени́у сьн і приві́у їй до до́му, ўадрїла свєкрѣха, же вона не ўмїє чарувати і нагна́ла до до́му до рїдної ма́ти. Приходит вона до до́му: Ма́ти-ж мо́я, ма́ти, на́учи мене́ чарувати!

Роби́, доньку, обї ма́сло.

Йак зробили і понєсли на ста́у на во́ду. Ка́же: Ки́дай, доньку, на во́ду сво́є ма́сло!

Ки́нула донька́ на во́ду сво́є ма́сло — стої́т ма́сло спокі́йне, ни́чого не то́ркає.

Ки́дайтє, ма́мо і ви сво́є ма́сло!

Йак ки́нула ма́ма ма́сло на во́ду, кї́лько бу́ло птї́цьїу ў пові́тьїу — йа́струбї, воро́ни, ласьтьї́ўкї, а ў водї́ шче бу́ла рї́ба й хробакї́ і ўсьа́ка пло́дь, то ўсьо сьн над ма́миним ма́слом дє́рли, росчї́пували, шчо на найме́нші ку́сники.

Ци ві́днш ти, доньку, йак тотá птї́цьї мо́їє ма́сло росчї́пуїє? Так на тамтї́м сьвї́тї́ бу́дут мо́ю дўшу росчї́пувати за льў́цку кри́їду.

Донька́ йак сьн на́стра́шила і не хты́ла льудє́й чарувати. А рї́дна ма́ма нагна́ла їй: Ідї́ гет, ў сьвї́т! Ходї́ла она́ по сьвї́тї, ба́вила цї́лий рї́к, а ў рї́к прї́йшла до чоло́віка і ста́ла під ві́кном. А за даўних час та́кий звї́чай бу́у, шчо йак не бу́ло жї́нки цї́лий рї́к, то во́льно бу́ло чоло́вікови ожени́ти сьн, а йак чоло́віка не бу́ло, то жї́ньцї́ віддати сьн. А він сьн ожинї́у та ўвї́ну другу жї́нку і сидї́у ў вє́чер під ві́кном на лавї́, а жї́нка варї́ла вє́черу і поски́дала рука́вї з рук і ві́т-

сувала рукавами горшки с пїєца. А вона без вікно до чоловіка про-
моульїла: Кільком с тобоў, чоловіче, газдувала нїгди рукавами с пїєца
горшки не витїгала!

Чоловік йак ўчуў і вибіг на двір, йак їй притиснуў до себе, аж
кроў їй пішла с пїска на шїю. І зачуў до неї промуїйти. Кажє:
Голубочко, ти лубочко, ласьтївонько!

А вона сьн обернула ў птаха, видирла сьн в рук і полетїла. На
туту памїитку і до нїны маїє ласьтїўка пїт шїюў жбуїте і по булін-
ках гнїєда лыпїт, йак домова газдїньн.

Зап. в січні, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Парадїї: Драгоманов, Малор. преданїя, ст. 7, ч. 20. — Ястре-
бовъ, Матерїалъ, ст. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст.
128—129.

307. Звідки взяв ся крет? А.

Буў йиден богач, маў багато польн, и ў йиднїм мїсци найльїпши
кавалок. І маў кількоро дїтїй. А йак дїйшоў найстарїши сн до своїх
лыт і казаў татови, шчобї йимў даў той найльїпши кавалок. Али жи
тато ни хтыў дати, а сн казаў: Іди на тотó поли, тату, і запїтай сн
того польн, чїйї то йн поли. А той сн то називаў сн на мнї Крет.
І викопай сн на тым поли ў сподї ў змїлї потайну йаму і до тойї
йамнї словай сн, шчобї го на верха ни витко. А третїй день рано ви-
ходит той тато до схїт сонцьн і пїтайн: Чїйї то йн поли? — А сн
сьн витивайн: То йн Крєтови! — Тато кажи: Рїй жи, Крєти, доки
сьвїта і змїлї! — І ш чоловіка зробїў сн крет і рїйї і до нинї.
Навїть йак кумў шкодо робїт, то до схїт сонцьн найборши го вико-
пайн, бо він биз нїч спїт, а рано найгїрши рїйї, жбурльїйї змїлї
під верх.

Зап. в цвїтнї, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

308. Звідки взяв ся крет? Б.

Було два брати: єден богатїй, другїй бїднїй. А мали вони рїлї
о нежу від себе, єднако великі, бо по смертї батька подїлили ся єднїм
кавалком рївно. Посїяли вони оба жито на тих своїх кавалках, та Го-
сподь Бог дав, що бїдного брата краснїше жито було, як богатого.

Богатий той брат був лукавий і як побачив своє марне жито, а братове файне, пішов до него таї каже: Та то ти, Стефане, — так звав ся бідний брат — нічо жита не маш! — Як то, каже тамтой, та то ти жита нічо не маш, бо таке марне, ціло нічо! — Е, говори си, відповів богатий брат, ти чось чи забув, котре твоє поле, чи що. — А то що? Чи-ж мий Господь Бог не зародив файного жита на моїм кавалку? — Але бо саме той кавалок файного жита мій, а твій тамтой; чие ся скрутив, чи що? — Сперечали ся оба брата за той кавалок доброго жита, а нарешті каже богатий брат: Таки не погодимо ся, бачу, інакше, як тільки так, що підем оба до тих житів і будем питати ся того файного жита, чие воно; кому обізветь ся, то того буде дісне той кавалок. — Бідний брат пристав на те — і пішли оба. Приходять, бідний брат питає того жита раз, другий, третій - нічо не обізваєть ся. Тепер питає богатий раз, другий, а за третім разом відізваєть ся голос десь як з під землі: То твій кавалок жита! — Здивував ся бідний брат, настрашив ся таї відступив братови богатому своє жито. А знаєте, як той богач бідного підійшов? — Ото викопав він в тім житі яму, всадив у неї свого сінка і навчив его, коли і як має обізвати ся. Але Господь покарав его за братню кривду. Чекає він на сина, чось не приходить з поля; йде сам, приходить до ями, а там порожне місце, тільки якусь нору темну видко. Зляк ся той богач, а голос божий дав ся чути: Твій син буде рити землю до суду-віку! — Так то з богацького сина став крет. Тим то він, коли ви бачили, руки й ноги такі має, як у христянина.

Правда, 1868, ст. 23—24.

Паралелі: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 99. T. XV, 3, ст. 65, ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 385. — Чубинський, Труды, I ст. 56. — Kolberg, Pokucie. T. III, ст. 141—142.

309. Звідки взяв ся крет? В.

Буў один чоловік ў сусідстві с попом. Пип поступиў у чоловіче, ў межу. Чоловик закликаў міринника, мірити ґрунт, шоби знати, кильки пип забраў земні ў нього. Їнк чоловік пішоў за міринником, то пип викопаў йиму на чоловічим ґрунті, поклаў у ту йиму свого сина и прикриў. Вин си з сином змовиў, шоби з земні за ним потыгаў, йнк они перечити си мут на межи. Їнк війшоў міринник, то пип зачиў си тогди лагодити. Вин казаў: Їнк земля заговори, шо ґрунт мий, то мий буде! А йнк заговори, шо твій, то най буде твій. — Міринник зачиў мірити,

а син з земні говори: Най! це попове! — На той чьис чо ловік кажет: Йик ти так по прауді говориш, то абис пішоу черваком земню ріючи! — А Бох так даў, шо с того сина попового стала кертина. Віттак пип виткруў йиму, а нина сина, но діри. Але грунт за те, стаў попівський!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шиварика Л. Гарматій.

310. Камгодать.

Давно то було, але то факт. Був на Чехах йіден шлехтич. Тот шлехтич мав кусник поле, а тото поле граничило з попівським полем. А давно, майете знати, граничило сї полї не межов, тїлько по просту вляли камїне, такї плити, тай то було за границу. Але тот пїп був захланний, видьте шкода, що пїп, а злодїй. Він, каже, раз посунув того камїне бїльше як на локоть. Варїв того шлехтич і: Е! каже, тото і так не дуже то много, не треба з сьветов особов, як то кажут, сї задирати. Тай нїчо. Бе, але пїп собї знову, видите, так на локоть посунув камїне, а тепер вже файний кусник вкрав. Як увидїв тото шлехтич, порадив сї з людьми тай заскаржив попа до суду. А майете знати, що мїг зробити такий шлехтич і ще до того бїдний, протїв такого попа. Пїп там з паньством знайоий, троха помастит, він потребує тїлько слово пискнуги тай вже всьо по йего боцї. Прийшли до суду, то пїп не тїлько брехав, але ще до того присєг, що він тото камїне не посунув. Присєг то присєг... Але присєга то сьвета річ! До чверть року пїп пішов за зельїзну браму. Ну тай нїчо. Аж раз виходит шлехтич півно в вечер на тото поле. Но прийшов, а ту чує, як щось з під землі гуде: Камгодать, камгодать! Тай так що хвилї гудит, аж му в вухах від того дьвонило. Прийшов шлехтич до хати тай оповїдає жїньцї то, що чув. А жїнка помїркувала добре тай каже: Знаєш, дорогий, що? Бог старий господар, йего воля! Най він тобї даст так, щоби ти на то щєсливо відповїв. — Пішов шлехтич до людїй тай того сї питає, того сї радит, а всї тїлько видивуют сї тай: Йой, яке тото диво, що страх, кажут. Ну нїчо. Вїйшов шлехтич ще раз в поле, а в вечер, тай чує знов: Камгодать... — А він як раз сказав: Камос взєв, там го дай! — Тай на другий день приходит на поле, а камїне лежит вже там, де давно лежєло.

Зап. 1898, у Дрогобичи, від батька, Вол. Левинський.

311. Піп з рогами.

Йіден ксьондэйско почуў, жи йідна паны дўже велікі грóші вйграла. І він взыаў с вола шкіру, казаў обдёрти і ту шкіру взыаў на себе з рогами, зі ўсым і пішоў до паны за тїми грóшми в дванайцяті годныи ў ночі. Вйшоў до покойу — так та паны дўже зьявакала сы: — Но, паны, йа чуў, жи паны дўже велікі грóші вйграла. Бо йа йи прйсланйй від Гóспода Бóга; йак паны ті грóши дадўт, то паны будўт жыти на свйты. — „Но, нех Господь Бог берé гроши, коли то від Гóспода Бóга“. — Попйско фтышыў сьа, за ті грóши, хап на плечі в мйшкóм, подуў на клембанййу до дому: — Гей, жінко, йа маўу грóши! — Но, той попйско порохуваў ті грóші, два мйльйóни тих грóші, самі папэрамы бўли. Али він тейі шкіри не скидаў, но пёршы грóші порохуваў. От, він хóче ту шкіру скйнути, тай та шкіра прйросла до йнго тыла! — Гей — жінка каже — шо ти наробйў, чоловйче! Не тре було тих і грóшыў... — Вжесь попйско жўрйть сьа, сóнце схóдит — він пішоў до цэрквы правйты, с тейу шкірейу, зі ўсым. Прйшоў брэтчык до цэрквы, подывйў сьа, жи то чорт стойт коло гоўтара з рогами — той брэтчык зьявакаў сьа, подуў до ксьóндза. Ксьóндза ни застаў ў дома — ксьóндзová ка: — Та ксьóндз пішлй, ййгóмосьць, до цэрквы! — А він кае: — Та там ў цэркві йи чорт з рогами, стойт! — А ксьóндзová кае: — Та то мйй піп, чоловйк, бо хтось в ночі наробйў, з рогами шкіру насадыў на ксьóндза... — І він пішоў до цэрквы, той брэтчык, дывйть сьа: — Праўда, жи то ксьóндз! — Ах, бйда — каже — Ййвасьу, шось мнйні — кае — в ночі стáло сьа, шкіру хтось на мéне насадыў... Йа — кае — прйшоў до Гóспода Бóга вйпраўльати, мóже ту шкіру йак скйнеть сьа... — Але той брэтчык берé за ту шкіру тай ту шкіру гет ссувайн с тылом, зі ўсым. Попйско крйчйт: — Гвавт, не руш, бо тейі шкіри не мóжна здйвати! — Зробйла сьа дўже рóзверка, от, ўсы ксьóндзй, де дочўди сьа, ўсы вййжджайуть сьа до нéго. І той попйско сядйт ў покойу с тейу шкіроу, йак той чорт з рогами, наставйў рóги до горй... Аж прййхаў сам мйтропóлыта, найстаршйй, каже: — Де-ж ти ту шкіру взыаў? Де-ж та шкіра взыала сьа? — Аж він, попйско, зачаў сповйдати сьа, прйзнаў жи: — Йа пішоў по ті грóші, шкіру нарадыў... — Допйру він ка: — Нашо ти зробйў? — Прóши ййгóмосьцьа бйскупа, йа ни маў звйтки жыти... — Берўт тоо попйска с провóдом до тейі паны, попйско несé ті грóши іс тейу шкіроу до тейі паны, ті грóши вйддавати. С процёсийу, зі ўсым ішли, вйддали ті грóши, і каже той бйскуп, жйби та паны здйняла з нéо сама шкіру. І та паны здйймайн ту шкіру і не мóна здыйняти... Попйско крйчйт до сáмоо Гóспода Бóга: — Господи Боже! Отпустй мнй, шо йа согрйшйў!

— Сам берé бiскуп адiйшаи — ни мoже теi шкiри здiйняти! — Ка-
заў iйму скрiсь по отпустах iйхати с теiу шкiроу, с тiми рoгaми, де
но тi вопустi, жиби вiн скрiсь сповiдаў сi... I вiн сповiдаў сi
скрiсь аж до сaмого рoку. У той день прiйшлo, шо вiн шкiру нарадiў,
i та годiна прiйшла i вiн с теiу шкiроу ўмер. Ну шож, тут рoзверка
зробiла сьа — жаден ксьондз не хoче хoвати зi шкiроу i з рoгaми...
Усьi ксьондзi зiйхали сьа i казaли iйго поховати на роздорoжi. Похо-
вaли iйго на роздорoжi. На дрyгу нiч попiско прiхoдит зi шкiроу
i ўпадaи до свейi жiнки, милостiт, жиб iйго вiкопали i поховaли
звiкле на цвинтарi, так iйак би то ксьондзa. Вiкопали, с порaдоу
вазaли iйго назaд, а тупiру та шкiра зьлiзла, вiстaла в iйaи. I тoо
ксьондзa поховали так iйак звiкле кaжноо ксьондзa. I вiн своiу покyту
на тiм сьвiтi спокyтуваў, жiнцi прiснiў сьа, жи вiн вiстaў ў цaрствi
небeснiм. — Кiнeць.

Зап. 1895, в Лешнeвi, Брiдського пов. вiд господаря Демчука О. Ровдольскiй.

Паралeлi: П. Кулiш, Записки о южной Руси, II, ст. 83: Баллада
изъ временъ Уни. — Zbióg wiad. T. IX, 3, ст. 149—152. — Драго-
манов, Малор. преданiя, ст. 154—155. — Чубинський, Труды, II, ст.
108. — В. Н. Добровольскiй, Смолен. этногр. сборникъ, I, ст. 703. —
Етногр. Збiрник, VI, ст. 110—111. — Романовъ, Вiлорус. Сборникъ.
T. III, ст. 334—335.

312. Звiдки взяла сьа осика?

Одна дiвчина стала сьа матерню, а не хотячи, шоби ровiйшла сьа
лiха слава про неi мiж людьми, забила свою рiдну, шо тiльки наро-
джену дитину та закопала пiд плотом. На могилi нехрещеноi забитоi
дитини вирiс величезний корч боу, а у корчi сховав сьа чорт, дiвчина-ж
била корча стала осикою. Вона, скоро тiлько повiс легецький вiтер, дро-
жить зi стыду та страху.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людoвiй вiрi, Д. Лепкого.

313. Душа в видi миши.

Вiйшоў чоловiк iйдeн ворати i стойала кiнцька голова; а чоло-
вiк ворэ i дiвiт сьа, а мыш вiбiжит i назaд ў гoлову ўтечe. Так раз
i дрyгый раз, дось кiльканайцьи раз. Али чоловiк сьа закраў, тай
iшў ў рyкы; а мыш повiдат: Ты не знаiшш, шчо iа iи. Iа iи душа,

али сѧ покутуѳу ѳ тѳ головѳ. І хто бы сѧ такѳй найшоѳ, жебы цѳ-
лѳй рѳк поѳтѳѳ кѳжду пѳятницѳу і бы нѧ вѳтты вѳбавѳѳ. А жебы
лѳшку не положѳѳ николи, ѳак ѳѳст. — І вѳн повѳдат: ѳа буду! ѳидным
слѳвом остѳтного днѳѳ сѳѳ ѳѳсти, а худѳба ѳ стѳѳни ѳак зачалѳ ры-
чѳти, і вѳн во страхѳ верг лѳшку, побѳх до стѳѳни і вѳѳшоѳ т тѳ го-
ловѳ, пѳтат сѧ: Цѳ ѳуж? — А вѳнѳ мѳвит: Нѳт; же быѳѳис не бѳг
до стѳѳни. — Но, та ѳа ѳче рѳк бѳду. І поѳтѳѳ другѳй рѳк і уже
востѳтного днѳѳ, сѳѳ ѳѳсти, худѳба рычѳт, вѳн не кладѳ лѳшку. А на-
рѳшты і хѳжа сѧ имѳла і так не кладѳ. Попѳѳѳ гет краснѳ, хѳжа не
агорѳла і вѳѳшоѳ там і тогдѳ вѳбавѳѳ душѳ сѳ кѳнѳцькоѳй головѳ.
І мѳвит до нѳго: Лѳсь си на вѳмдѳу і закрѳѳ си вѳчи. Вѳн си закрѳѳ,
ѳли ѳиднѳ так — кортѳѳло го дивѳти — і влѳтѳла колеснѳцѳа вѳгнѳнѳѳ
і сѳла душѳ і вѳн поѳѳд рѳку сѧ подивѳѳ, а вѳко выскочѳло. І сѳлѳ-
нѳѳ до днѳѳ тѳкѳй гѳвдѳѳи.

Зап. в мартѳ, 1899, у Мшанци, Старосамбѳрського пов. вѳд Грица Олѳщѳка
Терлецького.

Паралѳлѳ: Federowski, Lud bialoruski. Т. I, ч. 903—904. —
Wisla. Т. IV, ст. 903.

314. Чѳму не можѳна до сѳв. Ризи їсти ягѳд?

Однѳѳ жѳнцѳѳ умерла маленька дѳпѳка. Та жѳнка була дуже лакома
і николи не видержала, щобѳ ягѳд не їсти до Пречѳстоѳ, а яблѳк та
грушѳк до Спѳса. Якѳсь у самѳ полудне у жнѳва заснула вѳна на поли
твердо. Та снѳть сѧ їѳ, що прѳкрасноѳ широкоѳ долиноѳу їде Мѳтѳнка
Божа, а за неѳ бѳжить нечисленне множество маленькѳх дѳвчатѳк; бѳ-
жать вѳни, бѳжать, та все дорогоѳу схиляють сѧ і збирають до малень-
кѳх запасѳчек солодкѳ ягѳдѳки. На самѳм заду їде і її маленька дѳнечка,
їде і плаче рѳснѳни слѳзоѳами. — Чѳго ти плачѳш? — обертаѳть сѧ та
питаѳ її Прѳчѳста. — Бо ягоди гублю — каже дѳвчина. І справдѳ, що
назбираѳ троха в своѳу запѳщѳну, то вѳни гѳть розкотѳть сѧ по шѳро-
кѳй долинѳ, а дѳвчинѳка знов бѳгаѳ за нѳми, знов розщѳбаѳ сѧ та збираѳ.
— Нехай твоѳ матѳ не буде така лакома, най не їсть ягѳд до сѳв.
Ризи — сказала Прѳчѳста. І вѳд того часу та жѳнка не була бѳ за
нѳщо в сѳвѳтѳ вѳїла нѳї однѳѳ ягоди до сѳв. Ризи.

Зоря, 1892, ст. 258—8: Про небѳщѳякѳв, Д. Лѳпного.

315. Закаменіла баба.

Була баба и мала невістку и ховіла ї стратити! Післала ї у січню з козами на пашу (шоби замерзла), і шоби назбирала малин у січню. — Невістка пішла в полонину з козами і з кошелем на малини. — Зайшла в чигарі, а студінь — що гинутти приходилось. Аж надибала старого діда коло ватри. Він си ї питаєт: Ти чого суда зайшла? — Уна кажет: Теща мене післала кози пасти і збирати малин. — Дідо взьїу гравн, всипау ї у кошіль і кажет: Завертай кози і неси це тещі. — Невістка приносить д хаки і подає бабі-тещі. Теща зазираєт, а в кошелі малини. Відтак пішла теща сама шукати собі малин і козам паші, та Біг так дау, що ўна закаменіла wraz з козами. І тепер на „Ігнатесси“ полонині, показуют цю закаменілу бабу з козами.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шварина Л. Гарматій.

316. Як прокляла себе жінка.

Мої мама йшли на йармарок і поперечили сьн с татом і заклили собі: Остатній раз, аби йа йшла! — Повіяу поганий вітер, упали на зємлю. Далі минї знати, шчо упали на зємлю, принїє йа до дому, сто крокіу було тому, пїять рокіу мучили сьн, шчо ни могли війти на двір і ўмерли.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропці, Бучацького пов. від Олексн Савкового Сеньчука.

317. Прокляті діти.

Индна була Марїа, писала сьн Йацкова. Мала два хлопчики і дужи сьн бавили, а йїї докучїли, шчо вона соробку шїла, шчо пририскаржили ў йїї роботї. То сьн дьїало ў суботу; а вона заклила своїм дїти: Матїинко Христова, субото сьвітá, віхапай тотї дьїти! — Нараз упали тотї два хлопцї до зимлі. Удрїла вона, шчо прогнївала Бога, шчо тї дьїти лижі на зимлі так, йак побїтї і поўторїла: Матїинко Христова, субото сьвітá, вирнї минї тотї дьїти! — Уж моменьтї ўстала, ўхопїла старшого хлопцї за рїку, той сьн хлопцї уже запїниў, виттрїсла го, дала му водї і той хлопцї відїйшоў. Хопїла дрўгого колотшого за рїку, піднесла го від зимлі, ни могла добўти дўха ў нїм. Аж колїс найшоў сьн дух ў нїм, виттрїсла го, дала водї такжн і сумне

житій тойї дитини, бо діти говоріў, а типёр стаў нийий. А старший говоріў шче, ходиў до школи і помер.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

318. Як мама заляляла хлопцеві.

Йиден богач пішоў на ныч косіти, а жіньцьї казаў, аби досьвіта збуділа хлопцьї і зїбрала конї до плуга і аби вислала на полі, бо він буди орати. А вона ўстала другий день досьвіта і зачїла хлопцьї будїти. А то хлопцї буў шче малий, тай ни хотїў ўстати. Али нова йнго торгайи, підносїт, зачинїи кльїсти: А ни ўстаў бис, а йа тибé ни мóжу сьї добудїти! — Пішла сама, ўпрїгла конї до плуга, прихóдит вї влóстиў до хати, хлопчїна сьїў, тай сьї чухрайи. Вона з влїкоў влóстиў хлопчїну за рúку, прїводит го коло конїи, дайї йнїў батыг ў рúки і випраўїиї йнго с плугом і кажи до него: А бодай йис вїтти ўже ни прїйїхаў, аби йа тибé ўже остатний раз вїправила! — І хлопчїна поїхаў. — Йак ўїїхаў кавалок ў силó, конї сьї чось сполóшили, плуг ўдарїў хлопцьї по нозї так шкарáдно, жи ни тїлькó тойї, жи му скальчїло, али му на прах кїсьть приломáло. Льуди конї злápали і завирнóли до дóму і йїї приносїт хлопцьї скальчїного і на пїў мїртвóго. Она тойї йак зобáчила, зачїла дўжи нат тим ляминтувáти. І побїгла до ксьондза, зачїла ў ксьондза дўжи плакати і кричати. Ксьондз зачїў йї питати, шчо стáло сьї. А вона кажи: От шчо! Випраўїїлам здорóву дитїну ў полі, а типёр нишчáсьтьї; плух тьгло скальчїнї, кїсьть ў нозї приломáў. — А шчош, питайи ксьондз, мóжи ти кльїла, мóжи ти сварїла па него? — Та йа йнго випраўїїла ў полі, а він ни хотїў ўстати; а йа го припровáдала коло плуга, коло конїи і сказáла му: На ти батыг тай йїдї, бодай йис ни прїйїхаў. — А вїдиш, кажи ксьондз, ни тра бóло так випраўїити, бо Пан Бїг тирпїт дóўго, а ўкїнци карайи.

Зап. в липни, 1902, в Пужнивах, Бучацького пов. від мамї.

319. Проклїнниця.

Булó двóиї льудїй, — али жи булі бїднї. Мали вони трóиї дьїтїй, а тотї дьїти булі шче малéнькї: йиднó ссáло шче цїцку, али ўже самó ходїло по трóшка, а двóиї бїльшéвьких. І тотї дьїти звїкли йак

то рано плачут йісти. А йіх ма́ма десь то обід варіт, кру́тит сьм сьудá ни тудá, клине́ йім дужи. Чоловік пішо́ў ў по́ли, а вона́ ту борзє́нько збира́йи сьм, дала́ йім йісти, ни дала́, клине́ йім: Жибі́ йа вас ту ни заста́ла. Та́й полиши́ла тьйі́ тро́йничко́ дьйти ў до́ма, а сама́ пішла́ ў по́ли на робо́ту. Тоты́ дьйти ба́вили сьм ко́ло сту́дны, шчо бу́ла пє́рит ха́тою, та́й тотó найме́нчи йак зачы́ло ко́ло сту́дны загля́дати, а то сту́дны бу́ла ниська, та́й ўпа́ло ў во́ду. А тотó найста́рши йак прибї́гло, дьйит сьм, жи то́йі дитйни нива́, зачы́ло сьм хлї́ти нат сту́дню, шчихі́ўзлó сьм і ўпа́ло собі́. Нальйшла́ сусьб́да по во́ду і дьйит сьм, тотá дитйна трета бо́уть! ным вона́ дьййшла́. Прихо́дит до кирні́цьи, дьйит сьм, ўсы трóйи дьйти потопї́ли сьм. Післа́ли ў по́ли за то́йоу жінко́у, тьйі́ дьйти йак повийма́ли, вона́ тогді́ зачы́ла дужи пла́кати і ни зна́ла, шчо с собо́у робї́ти. Йде до ксьондза́, ка́жи: Отчи духо́ўний! Ў ме́ни нишча́сьтьи сьм ста́ло. — Шчо за нишча́сьтьи? — спита́ў ксьондз. — Ма́лам трóйи дьйтйй, ўсы трóйи сьм потопї́ли нара́з. — Ксьондз зачы́ў тогді́ пита́ти: Йаким сьвї́том, шчо, йак? — А вона́ ка́жи: Ой, йа ни зна́ю йак, тьйлько-и йак йшла́ рано, то йим кльї́ла йім: Аби́ йа вас ўже ни заста́ла, йак ви мнѝ докучу́йти! — Ксьондз ка́жи: А вї́диш, ко́біто, ни плач і ни льаминту́й, бо ти йіх ни хтьб́ла заста́ти і Пан Біх так то́бі да́ў, а на дру́гий раз жибі́с паййї́тала, йак то дьйти малы́ прокли́нати.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мамі.

320. Дівка з гадюкою.

Бу́ла дї́вка така́. І вона́ ма́ла чє́тверо дї́тйй. І нї́гди сї не спувї́дала, а́нї нїчо́гу, а ті дї́ти тра́вила. І дї́ти ма́ла, а в ко́сах худї́ла і а́нї сї не спувї́дала, а́нї нїц. І по́тім вуна́ субі́ пішла́ ду ко́сєндея́ ду сповї́ди і заче́ду сму́ пувї́дати тутó. І він йї́йї не да́ў рузгрї́шенїе, не да́ў йї, а́нї йї не виспу́віда́ў. Іно́ йї заўда́ў такú пукúту, же́би вона́ субі́ йшла́ в сьвїт. І вуна́ субі́ йшла́, йшла́ ну́під лї́с і га́дина лиже́ла. І та га́дина чї́пїла сї йї́йї карку́ і сса́ла цїцьку. Же ма́ли дї́ти сса́ти, ту сса́ла га́дина. І вуна́ так в то́у га́диною йшла́, йшла́, прийшла́ ду ко́ршии і прусї́ла сї на нїч Жидá. І він йї не хтї́ў переначу́вати, бу́ сї буя́ў то́йі га́дини. І по́тім той Жед́ йї переначу́ваў і да́ў йї восóбне вїнкє́р і замкну́ў йї там на ключ саму́. По́тім він рану́ відшкї́айї випуска́ти йї, а відтам йно́ гадь на двір пуле́гїла, а сї́йї ино́ ко́сти билї́ — і ю́ вся.

Зап. 1897, в Угерцях, Городецького пов. А. Гнатшак.

Паралелї́: Чтє́нїя Общества́ Исторїи́ и Древностей́ росе. III, ч. 9, ст. 212—213.

321. Як жінка позачинювала діти.

Йидна була така дьўка гожа і зачинила собі дьіти, шчобі дьітій ни мала. Йак сьм вона віддала за чоловіка, пубўла рік, два, три, ниім дьітій, ба десьїть, ба двацьїть, ба трїцьїть, та бо ўже й сорок, ниім дьітій. Ўзьїла вона кїшко си жїлувати того. Шчо та зробїла? Пішла сьм сповїдати. Та бо до йидного ксьондза, до дрўгого і до трєтого, і аж до дьсьїтого і нїхтї йї ни дайї розгрїшєнїи за тутї роботу. Зачїла вона просїти того ксьондза дьсьїтого: Заўдавай ни пукўту, йак найкїшчу, лиш абїм сьм грїхїу спокўтувала! — Кажї ксьондз: Ньн; йа ни мїжу дати, то йн вїлїкїй, тьшкїй грїх смртєльний, йа ни мїйїу тїїї уласти; йди до того ксьондза, тїї мїжи тобї даст розгрїшєнїи, йак бн ти пукўту заўдаў. — Она пішла до татїого ксьондза ў далєку дорїгу, допитала сьм до нєго, зачїла просїти, шчобї йї вїсповїдаў. Кажї вїн йї: Га, ходї до цєрквн! — Пішла она з ннм до цєрквн, ўзьнї йї сповїдати, кажї: Га, кшкїй грїх мїйїш, смртєльний, ни мїжу ти дати пукўти. — Она зачїла просїти: Дайтї нн, йнгомїсьть, пукўту. — Вїн йї сказаў: Прїйлєш ў вєчнр, то тн дам. — І напнсаў на картїцьцї собї пукўту, закнм она прїйдн ў вєчнр, кнвуў до шуфлїадн. Алн попадьї йак звїкли — до тїїї шуфлїадн, найшла тутї пукўту, тутї картїчку, таїї поставїла назаїт, тїлькї шчо ўже знала ў тїї пукўтїї попадьї. Дївнт сьм ў вєчнр, прїхїднт жннка до кўхнбн, а пнп ўзьнї кльчї, пншїў с тїї жннкоў до цєрквн, а жннку наказаў, шчобї с хати ни вїходїла ннїгдє. Ўтворїў цєркву, ўвїў йї до цєрквн, засьвїтїў двї свїчкн, поставнїў хрєст, так йак сьм мїйї дьїти хрїстїтн, ўсьїо вложнїў, тї жннцьї казаў клькнїїти пнрнт тнм стїлїком, даў йї пукўту ў прїаву рўку нїжн пальцьї і кажн: Трнмаї до горн рўку; трнмаї йї так цїлї нїч і молї сьї Бїгу, шчобї тн Бог подаруваў грїхн. А йа рїано прїйду, будї вїдїтн знак, цн твоїа пукўта прїймлєна. Замок пнп цєркву — замок жннку ў цєрквн — і сам пншїў до двора, трїха на забаву, бо сьм заходїў с пїаном дїбрн. Алн попадьї шчїс сн подїмала, вїт котрїого чнсу ннїа попї; пншїў с тїї жннкоў, нннї казаў нн вїхїднтн с покїїу, тнпєрїчкка шчїсь то йн новїго! — Внрє вона с собїї старї кўхарку, йдє пнт цєркву слўхатн, шчо там йн. Чўїн, тїхо ў цєрквн, тїлькї свїтло свїтнт сьм. Рїадн сьм, попадьї с свїїїї старїї кўхаркоў, кажн: Бнрїм драбнву, до вїкнїа пїдоїмїймїо і будєм вїдїтн, шчо там йн. — Прїставнлн до вїкнїа, вїлїзалн, дїўїн сьм: Жннка кльнчїт, двї свїчкн горїт, хрєст на стїлїку стїїт, жннка нїжн пальцьїнн до горн картїчку днржїт і дїўїн онн сьм на тутї роботу. Ннзадїўгнїї час вїхїднт, поїнавїла сьї йїїї найстїрша донька, лїдна пїнна, кажн до свїїї мїнн: Вїднш, мїмо ннїгдннцн, шчїжнс дїбрїого зробїла? Свїїїс

дѣти зачинила! — Їа була би великоу гадѣннѣ, швачкоу, та була би йїхала штирма кіньми і потѣмство мойї було би на сѣм сьвѣтї змѣнени і ласку були би смо ў Бѣга заслужили; тепѣр ти свуйу дѣшу стрѣтила і муѣу-с душу стрѣтила; ўже, кажи, пропало. Али чикай, шчо ти мойа молѣтша сестра скажи, а твоя донька. Тай сама зникла від неї. — Поѣауйуйи сѣм у захрѣстній друга йїї донька, самош так кажи: Видиш, мамо, зробилас так, шчо абї нас ни бѣло на сьвѣтї; йа була би йїздила шѣстьма кіньми, була бим великоу пѣннѣ, була бим маа потѣмство; шчос дѣброго зробила, мамо? Пропала твоя душа, тай мойа душї с тобоу, чїрис твїй дурний рѣзум! Заплакала тай кажи: Уже пропало; али, кажи, шчо мїй брат скажи! Тай шчѣла. Поѣавїу сѣм йїї брат а захрѣстній, чїстий пѣнок, тай кажи: Видиш, мамо нїгдниця, шчос дѣброго зробила? Зачинилас свої дѣти, двї сестрї і минѣ; йа мау бѣти великий губирнѣтор, великий урїдник, маўїим йїхати ў влѣтїх повѣзах, було би мойи потѣмство розмножини, була би й ти пѣннѣ великоу а за нени, булї би смо маа ласку бѣжу, а так шчос, мамо, свѣїим дурним рѣзумом зробила дѣброго, га? Потрѣтилас свуйу душу, свѣїїх доньѣк, мойїх сестрїу і мойа пропала душї і много душ нашего потѣмста і шчос дѣброго зробила? — А попадѣї с старѣу дїўїят сѣм ў вїкнѣ на туту ўсѣу робѣту і слѣхают. І йа буу нїт цѣрквоу, тай йим слѣхау туту їсторїїу. Али той син йїї кажи: Чикай, мамо! Тай йак йї лапцуу за одну ногу й за другу, тай так роздѣр йак драпнїву бѣнду: Однѣу половїну кїнуу пїд одну стїву, а дрѣгу кїнуу пїд дрѣгу, тай сам шчѣз. А тотї йак сѣм напѣдили, попадѣї с старѣу, тай си гадѣли, жи так йїх будѣ дѣртї, жи сѣм дїўїи, тай попадали стрїголѣу а драбїни на зѣмльї. Старѣа ўпала, лишѣ свїшчи ў нїс гї кобїла, а попадѣї лишѣ шчо сопїт, так сѣм тѣшко побїли. Аж нарѣшты попадаї відїїшла лїцїши, старѣу кїгни гѣї бас до кѣхнї. — Пїп прїїшѣу а двѣра тай кажи: Засьвѣтїт, гѣспѣсу. — А дїўїчина вїтпѣвїдїї: Ой, йїгѣмосьтѣ, наші баба так сопїї, ги ў рїшїтѣ грѣїут! — А йї шчо таке? — А йа знаїу шчо? — А йїмосьтѣ здѣровї? — Шчос тагїи слабї на гѣлову, тай шчос си трохи і ўїїзи покрутїли! — Пїп побїг до попадї, трѣха йї ўїїзи накїг, а старѣа кѣхарка до рѣннї йаїк закусїла. Умѣрла тай йї поховѣли. Тай а нїми такѣ було, шчо ни слѣхали попа.

Зап. в цьвѣтїи, 1897 р. в Корѣци, Бучацького пов. від Олѣксї Савковѣго Сѣнчука.

322. Пожараний сѣмїхун.

Ішѣу старїїй чоловїк а мїста. Прїхѣдїт на пѣле тѣго силѣ, с которѣго вїн похѣдїт, а кѣло дѣрѣги на пїрилѣзї пѣсли парупкї кѣнї.

І почали сьє с старбго чоловіка сьмія́ти і прозива́ли сьє йи́мў, бо він буў кривий. Міжи тїми парупка́ми знаходіў сьє вітыў син. І той найсьміливіши прозиваў сьє йи́мў і сьмія́ў сьє з него. Наколі старій сьє обгльнуў і зобачиў, шчо вітыў син з него сьє сьмії́ і прозива́и сьє йи́мў, йак він криво йде і сказаў до него: Сьмії́ сьє, сьмії́, аж до́ки йа ти ска́жу! — А сам пішоў до до́му. А вітыў син сьмії́ сьє, тай сьмії́. Дру́гі парупкі́ гово́рут до него: Пириста́нь сьє сьмія́ти, чо́го сьє сьмії́ш, бу́де ўже с те́би, ни будь дурній — рузьні́ му притстаўля́ли, а він ны́ц, лиш сьмія́ў сьє, тай сьмія́ў.

Прийшоў час ко́ньї до до́му ве́сти, ка́жут парупкі́: Бирі́ ко́ньї, види́ до до́му! — а він сьє сьмії́ і ве́сти ни хо́чи. Видьят парупкі́, шчо го віт то́го ни відмоўля́т, абї сьє ни сьмія́ў і настра́шили сьє, бо гада́ли собі́, жи мо́жи й з розу́му еступіў. І забра́ли ко́ньї свої́ і повели́ до до́му, прихо́дять до ві́та і ка́жут йи́мў, шчо йи́го син сьмії́ сьє віт полудньї́ і ни пириста́и сьє сьмія́ти. І відраджа́ли йи́го на ру́зьні́ спосо́би, а́ли за дурно́, бо ны́ц йи́мў ни помо́гло. Пита́и сьє віт парупкі́, чи ни бу́ло ко́го йи́ншо́го ко́ло него і ци ни сва́риў сьє с кнї́ абó шчо. Сказа́ли йи́мў парупкі́, шчо ны́кого ни бу́ло ко́ло них, лишє кривий Паўло́ йшоў з мі́ста, а він почиў йи́мў сьє криві́ти і сьмія́ти сьє з него. Паўло́ сьє на него подви́вў і зобачиў, жи сьє сьмії́ з него, кривит сьє йи́мў, пока́зуи, йак він йде і сказаў йи́мў: Сьмії́ сьє, сьмії́, аж до́ки йа ти ска́жу. І сам пішоў до до́му, а ваш син сьмія́ў сьє і сьмії́ сьє аж до тепе́р і ни мо́ж го бу́ло ў жа́дни спосо́б від сьмі́ху відвисті́. Пішоў віт на по́ли за́рас, застаў сво́го сї́на на пиріло́вьї, шчо сьє сьмія́ў ко́ло ко́ний так, йак і ўпиред. Сва́риў на него, чо́го він сьє сьмії́, просіў го, абї сьє ни сьмія́ў і ни помо́гло ны́ц, ны́ просьба́, ны́ гросьба́. Ўзьиў віт ко́ньї і сї́на ўсадиў на ко́ньа і сам на дру́гого сы́ і прийхаў так до до́му. Видьїў, жи ны́ц ни помо́жи, аш тре́ба йти криво́го Паўла́ пирипросі́ти і закли́кати до се́би, абї йи́го сї́нови той сьмі́х пирпрваў. Даў криво́му Паўло́ви пийтна́цьїть срі́бньї́кіў за зви́жаєньї́ ста́рости́ йи́го і почи́туваў йи́го і ле́дво ўпросіў Паўла́, шчо сказаў йи́го сї́нови: Бу́де ўже с те́би, ни сьмі́ї́ сьє. — Пириста́ў сьє за́рас парубок сьмія́ти і ны́гди ўже ны́ко́му сьє ни кривіў, ни прозиваў і ни сьмія́ў сьє з ны́кого. І віт то́го ча́су кривий Паўло́ і дру́гі старі́ і удо́мньї́ лю́ди ма́ли спо́кій від пу́стих хло́пцьїў, шчо йи́м сьє ны́ прозива́ли, ны́ ни кривили́ сьє, а́ли шинува́ли старї́х, йак сьє належит.

323. Рука з за гробу.

Була мама і дитина. Дитина все маму била, а мама за тойї ті дитинні вніц ни казала. Потому та дитина йак вмерла, туїу дитину поховали, присипали зємльов; потому та дитина виставила руку з гробу. Взяли туїу руку, теї сховали знов дитинні до гробу. Потому виходьт знов кільи день — знов рука на верха. Вони взяли, теї знов сховали. Потому та дитина знов виставила туїу руку. Вже дивит сьї — вже вніц ни поможи. Аш мўсьїла мама бити прутом. Йаг вдарила три рази по руцї прутом і дитина сховала сама туїу руку і вже більши ни виставїла.

Зап. 1902, в Будзановї, Тереховельського пов. від Юльки Стецїї О. Деревянка.

324. Як жїнку ссали вужї.

Пїшла йїдвї кобіта на Спаса у полі за хоптоу. Тай ўже нарвала поўну верету і хотьїла йти до дому, аїи приходїт до неїї йакїїиьс старушок і питайї йїїї сьї: Шчо ти робиш? — Кажї: Хопту зьбраїу. — Чиш ти ни мала часу ў буднїй день собї налагодити, аж на такє сьвїто? Чо ти сьї типер приймаїиш, скажї мнї — кажї до неїї — чи сьїм лїт лжїти, чи дьїти пликати? — А она собї помїслила, жи лїпши дьїти пликати, вїш сьїм лїт лжїти, бо она мїслила, жи мїїи корову й молоко, то будє дьїти годувати. Типер приходьт до неїї два вужї величєзньї і чїпайут сьї до грудїї і ссут. Кобїта вї страхї ўже тойї хопти ни брала, а той дьїдок зник, ни зпати де. А тотї вужї обвїли сьї йї аж на плєчї за шїїу і так сьї йї тримали. Приходїт до дому, чоловік здивований і лўди, зачїли то відоймати і на жадїи спосїб ни могли. Зачїли сьї радїти, жибї йїїї по божїх мїсьцєох возїти, по вїтпустях, мже би тьїї вужї повїтпадали. Али ўсуда сьї лўди дивїли і йїїї возїли і то вніц ни помагало. І вона кждому говорїла, жибї лўди ў вилїки сьвїто такоїї кишкїї роботи ни робїли. А тьїї вужї до сьїм лїт ссали; потьїм йак повїтпадали, то кобіта жїтьї скїнчїла. То ў Зарванїци багато видьїли туту кобіту і оповїдали. Иа навїть знала, йак вона сьї звала, тай забўла.

Зап. в липня, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мамї.

325. Завзятий. А.

Буў виден богач і тілько ўже богацтва маў, аж ни маў де поды́ти. І ўже йшоў до Гóспода Бóга, абí йнмў Пан Бiг трóха уйшнiў тóго богацтва. Тай вiн iдe, а пiд лысом кладe дьiд вогóнь і пiтáйни сьи йнiгó, де вiн йде. А богач вiтповiў, шчо йде до Бóга, абí Пан Бiг йнмў уменшiў трóха богацтва. А той дьiдóк йнмў кáжи, абí сьи спiтáў Гóспода Бóга, дóки йнiгó Пан Бiг будe тримáў тaкóго бiдного. І той богач e тим пiшóў. Аш пpихóдит ў йнднiў гушчавiну, а там на пни зноў здибáйни дьiда. І той дьiд зноў йнiгó зачiў сьи пiтáти, де вiн йде. А той богач йнмў кáжи, шчо: Йду до Гóспода Бóга, абí ми трóха уйшнiў богацтва, бо ни маў де го поды́ти. — А той дьiдóк кáжи йнмў: Тобi Пан Бiг давáў і шче ти дасьть за тóйни, шчо йак ти буў ў мiсьтьбi і бýло тогдi болóго, а ти полўдноваў, йак тобi ўпáла дрiнка с хлыба, то ти купиў сьвiчку за грeйцар і шукаўйис, дóкис тóйи дрiнки ни знайшóў; то за тóйни ти такiй богáтий. А зачiў сьи тогдi пiтáти богáч, шчо бýди e тим дьiдом, шчо вiн йнiгó здiбаў пiд лысом, шчо клаў вогóнь. А той дьiд на тóйни сказаў, шчо, кáжи: Гóсподь Бог вiд нeго шче тоты торбинкi вiтбирe, шчо з ними хóдит. І так сьи розвiйшли обá. — А тот дьiдóк то буў Гóсподь Бог. — Iдe той богáч до дóму і здибáйни зноў тóго дьiда, шчо кладe вóгник пiд лысом. І зачiў сьи той дьiд пiтáти, шчо йнмў Гóсподь Бог казаў. А богáч йнмў на тóйни вiтповiў, кáжи, шчо Гóсподь Бог вiд нeго шче тоты торбинкi вiтбирe, шчо з ними хóдит. А дьiд вiтповiў на тóйни: Абiя йix спалiў, то Бóгови ни дам. — І здохнiў e сeбi тоты торбинкi і зáраз кiнуў йix ў вогóнь і сказаў: Най згорўт зáраз, а Гóсподь Бог вiд мeни йix ни дьiстáни!

Зап. 1895, в Пужнивах, Бучацького пов. вiд брата Гiлярка.

Паралeлi: Етнограф. Збiрник. Т. IX, ст. 22—24.

326. Упертий бiдак. Б.

Але був то раз великий богач, та не мiг собi дати раду з мастком, тай пiшов до Бога, абí му уймив трóхи мастку. Та йшов вiн, але надiбаe якогос чоловiка лиш ув однi верiнци, шо сi грив при вогни. — „А куда ти йдеш, чоловiче? питаe сi eго тот, шо при вогни“. — „Йду, каже богач, до Бога; маю великий масток, та ни можу собi з ним дати раду — може би ми Бог трóхи уймив“. А тот, шо сi грив при вогни, каже: „А запитай сi там, ци буде шо з мене“. — Добре, шо то мiнi

вадит — тай пішов. — Але приходит до Бога, а Бог: „Ти чьо?“ — „Так і так — каже — маю дуже великий масток, ни можу собі дати з ним раду — може би Бог трохи уймиє“. — А Бог до него: „Будеш, каже, мати у двоє тільки“. — „Ну, а з того-ж чоловіка, шо сі гріє при вогни, лиш ув одні веріцці, та буде шо з него?“ — Е—е! я ше каже Бог, з него й тугу верітку о́зму“. — Віслухав того богач, тай вертає сі, але надибає знов того чоловіка, шо при вогни, в одній веріцці. — „А як там?“ — „Так і так — каже богач — казав, каже, Бог, шо міні даст у двоє тільки мастку, а з тебе ше й ту верітку о́зме“. — А тот чоловік такі: „Оже, каже, не озме!“ З себе верітку та в вогонь. А богач сі вернув до дому теї застав у дубельт кілько мастку.

Зап. Л. Мартович в Городенськім пов.

327. Цар і його побожна дочка.

Будá йідна пánні, крúльа дочка, пóльскоо крúльа. І ўна фсе на-перед Бóга йшла, казала, жи ныц ййі ныхтò ни зрòби. жи бóди она жити, поки сьвіт сьвітом бóде. Але незадóуго тим чáсом, мала она пñат-найцять лят, огрòмну она слáбсьть дїстала і моц слáбá стала сьа. Допіру она увірила, жи то йи Гóсподь Бог. Така слáбá аїстала, шо аш ксьондз прійїхаў с Пáно-Бóгом сповідати йї. Признáла сьа ўона перед тим ксьондаом, жи ўона ньгди ў Бóга ни вірила. А ксьондз каже: — Чем же-ж ти, дóвчу, не вірила ў Гóспода Бóга? Та Гóсподь Бог тримáйи цýлий сьвіт! — Йа мїслила, жи то мій тáто сам Гóсподь Бог, бо мій тáто крúлем йист... — Твій тáто йи на земльї крúлем, а Пáн Бїг йи висóко Бóгом, цáлком нас тримáйи фсьїх і нáми завїдуи. Твій тáто йи крúлем, то твій тáто над лóдзьми ўтримúє кльуч, а ў небї Гóсподь Бог йи... — Но, шо тут робити, та дочка такі ни вийди. Алеш прихóди смерть, дівить сьа: — С косóўу за плечїма стоїт! Але вона тáтони казала жїво, але тáто йак то крúль, цїсар сам, жїво казáў зрòбити корóверд і йї на корóверд взáти ф середїну і тим корóвердом крутїти наўокола, жиби та смерть йї ни взáта. От той крúль вїратуваў своїў донькú, донька ўстала, ўже рóбит — треба зрòбити сьа крúлеві слáбóму. Ў ночї му прїснїло сьа Господь Бог, крúлеві: — Йа твоїў донькú хтýў взáти до цáрства небесного, тепер — каже Гóсподь Бог — ходї ти зо мнóўу, колїсь ни хтýў дочкї дáти. — Гóсподи Бóже! — каже — берї дочкú такі! — А Господь Бог каже так: — Хто мечем мечúйи, то сам погібáйи. Вже не по ўчáсы, такі ти ходї

во мнѳю! — І ввау йнго до пекла с собѳю. Він там у пеклы буу, йак свѳт свѳтою бѳде, а дочка йнго присьйатѳла сѳ. Так йї бѳтько приснѳу сѳа: — Ей, дѳню, дѳню, вольѳу йа тебе дѳти до Гѳспода Бѳга, йак сам ѳ тѳ мѳцѳ, ѳ смольї кѳшті і в огнѳ пекѳльному, а смѳга мнѳнї на гѳбу падаѳн, нѳхтѳ мнѳнї водѳ не подѳсьть... Но сѳлї косто-мѳшки вже з мене йн... — Так він допѳцьї приснѳу сѳа. Але дочка, зачалѳ йї дѳже жалѳ за бѳтька і вона плакала йак день так нѳч. За-чалѳа молѳтн сѳа Бѳгу йак день так нѳч, зачалѳа просѳтн: — Гѳсподн Бѳже! Візьмѳ мнѳнї того тѳта, жнб він так ѳ такнм пекѳлнм вогнѳн не буу! — А Госнодь Бог йн ѳслѳхау — вона була угѳдннцѳа ѳ Бѳга — і ввау йнго, вннѳау с пекѳльного вогнѳу і каау йнму дрѳва возѳтн, лѳкшу робѳту. І він тѳ дрѳва бѳде возѳтн аж до стрѳшногѳ сѳду. І він зноу допѳцьї приснѳу сѳа: — Дѳненько, уратовѳлась менѳ с тѳї нѳн-даѳ. Хоць йа дрѳва возѳу, мнѳнї тѳашко, бо шкѳра поѳблызѳла, — але лѳкше мнѳнї, йак пѳрше булѳ, і йакѳсь вже свѳт вѳджу. — Кннѳць.

Зап. 1895, в Лешневѳ, Брѳдського пов. від господарѳ Демчука О. Ровдольськнѳн.

328. Година — вѳк.

Так были два парѳкнѳ, ѳлн сѳа дѳжн лѳублнлн. І йндѳн дрѳгому повѳдат: Йак мы будемѳ жѳтн, то нѳдемо йндѳн дрѳгому дружбѳтн, котрѳй сѳа бѳде уперѳд женѳтн. А йак ѳмремѳ котрѳй, то мѳснмо просѳтн на вѳсѳльѳ йндѳн дрѳгогѳ с цѳвнтарѳна бѳдаѳ. І йндѳн ѳмер. Йгѳгѳ поховѳлн, а дрѳгнѳ вѳдѳѳу де. І затѳгѳ сѳа женѳт. Йдут у сѳло з дрѳжбоу йак молѳтцѳї просѳтн на вѳсѳльѳ. Тот собѳ прѳгадау за товѳрнша: Йак мы собѳ дѳбре жѳлн, трѳба ітн го попросѳтн на вѳсѳльѳ. Алн нн хѳчн він нѳвѳтѳ дрѳжбѳ повѳдатн, де він йде. І мѳвнт дрѳжбѳ: Постѳй но ту трѳхѳ, йа дѳсь побѳжу, трѳба нн. — Побѳх там на грѳб на йнѳгѳ, грѳп сѳа ѳтворѳу, він там увѳйшоу: Анѳ, цн такѳ ѳ тебе музѳкн, гѳ ѳ мене, мѳвнт ѳмерлѳй. — Загрѳлн музѳкн раз, він пѳшоу погульѳтн. Загрѳлн дрѳгнѳ раз, він шче сн погульѳу трѳхѳ і хѳче йтн гѳт. Алн тоѳ ѳмерлѳй: Йндѳнѳ там застанѳш, шче сн рас погульѳѳ. Тот сн погульѳу трѳтѳй раз і вѳтклонѳу сѳа йндѳн дрѳгому і пѳшлн, розѳйшлн сѳа. Тот йде, шчо сѳа женѳт, бѳжѳт бѳраѳ: Кѳбѳм сѳа не забѳвѳу! Алн гѳдат собѳ: Мѳже ѳжем сѳа забѳвѳу з двѳ годѳннѳ. — Дѳвнт сѳа — лѳдѳн нн тотѳ ѳ слнлѳ йнго, хѳты — не так стоѳѳт. Прнбѳх на свѳї плѳац, зладѳн му сѳа, жн знѳѳн, бо тнпѳр пѳшоу, а ту нѳвѳтѳ йннча хѳта ѳже, ѳсьѳ. Почѳу сѳа пытѳтн, йак ту йн, шчо, чѳму йннчѳ лѳдѳн: Тѳтже ту нѳї плѳац! — Йакже то мѳже бѳтн, жѳбы то тѳвѳй плѳац буу, колѳ мы тебе

ніяк не звайнмо. — Він собі гадаїи: Їа йду до ксьиндза, то ксьиндз левы уповісьть, йак тотó йи. Выйшоу до ксьиндза, ксьинц сьа подивіу гал у метрїку: Триста лыт, йак ты пішоу у вінці і вісьільбає лишіу ў хаты. — І ксьиндз заклїкау йнго до хаты і высповідау, запричїшчау і хыба сьа на мак росыпау. І йуж.

Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщана Терлецького.

Паралєлі: Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. I, ст. 287—291.

329. Вічність.

Так робіу ксьиндз обід, йак бы наш ту, такїй си примір даїмо і спросіу собі ксьиндзы, може десьїть, а може пїитнїайцьїть, Бог звайнїлько, йа то ни мѳжу звати. Вітправїли хвала бѳжу ўсьї рѳзом і похїли дар бѳжїй і ідѳт на обїд. А йидѳн старїй ксьиндз в вѳду йшоу, а пѳгьа ў перїд ньѳго на слїуцьї, жи маїи злѳте прїа і тѳкїй блїсько, йнѳ досьагнути рукѳу. Він гадаїи собі: Кобї йїити, тѳ бы ўнести мѳдзи ксьиндзы тѳкогѳ фѳйного пѳашка. Пѳашок в галѳскы на галѳску, він за ним і так чѳрес цвїнтарь перейшоу за пѳашком. Вернѳу сьа вїттам, прїйшоу т цѳрѳквї, а ксьинц правїт хвала бѳжу. А він собі погадау: Шчош то такѳ? Мы маїи собі хвала бѳжу рѳзом, а ту йакѳсь ксьиндз хвала бѳжу правїт. Хыба бы прїйїхау пізно, абѳ шчо! — І він увїйшоу до цѳрѳквї, дївїт сьа, ни тотѳ цѳрѳкоу. Почѳу він сьа пытѳти сьвѳшчєннїка того, шчо у цѳрѳквї, вїткы він і йак, а тот обѳртѳт сьа до тѳго старѳго, мѳвїт: Бѳжїй старѳцу, йа вас нїяк ни звѳйу. — Та чѳмѳж нїт, тѳтьже тепѳрь пішоу с цѳрѳквї с ксьиндзѳми, мѳжи йи квѳндзас, а мѳжи й нїма, пѳкым перейшоу чѳрес цвїнтарь. Тот сьвѳшчєннїк сѳмо ўчѳный побѳх шчоє і пішоу, подивїу сьа ў правѳ старї, ў метрїку: Гш! старѳцу бѳжїй, ужѳ сьїм сот лыт, йак вы пішли с цѳрѳквї! Высповідѳу того, запричїшчау, тѳкїй сьа росыпау на пѳрох.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщана Терлецького.

Паралєлі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 187—188. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 218—219. — Barącz, Bajki, fraszki i t. d. Ст. 127—130. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 101—102.

330. Що то таке вічність?

Так були два камра́та із малности и так сѣ любовали лѣа, аж бы были за гра́йцар шчо купили, так сѣ подылили обидѣа. Пришло ўже килька лѣт, до двайцѣать лѣт ма́ют, тогды́ йидѣн дру́гому повіда́йи так: „А, камра́тче — ка́же — йак йа — ка́же — умру́, а ты будѣш жити, йак сѣ будѣш жени́у, бысь мене́ проси́у на весы́льѣ (мертво́го значіт)“. — Ну, тогды́, не трева́ло то́му, йак дві неды́лы, у дві неды́лы йидѣн ис тих умер. Но тот, шчо живы́й на сѣвты́ йи́ст, йаў же́нить сѣа. Тогды́-ж весы́льѣа, вже йи сьлю́б, вже посьлюбо́вани сут — він тогды́ повіда́йи так: „Зна́йште шчо — ка́же — льу́де, — тото то́го камра́та — ка́же — шчо шче з ма́лности йа сѣа з ним за́ховував, и бу́дьте ми́ны пробачы́и тепѣрь, бо йа йду то́го камра́та про́сити на весы́льѣа“. — Тепѣрь же він приходіт на цѣвнтарь до гробу и кльа́кнуу на колы́нкы и на самы́й пѣред мо́лить сѣа Бо́гу. И тогды́ ка́же: „Камра́тче, будь такы́й до́бры́й, прийді до мене́ на весы́льѣа!“ — Тепѣрь же тот повіда́йи так, мертвы́й из гробѣа: „Но, тепѣрь же ты сѣа — ка́же — же́ниш, — йа про́шу на весы́льѣа на мойй сѣа подивіти, до гробу“. — Уходіт до середы́ны: — Три шѣрегы́ на́рода у білых рѣзах. Тот же камра́т повіда́йи: „Про́шу-ж йа тебе́, позво́лы ти йидѣн та́нець танцьова́ти“ — тот ме́ртвы́й у се́бе. Йак тот та́нець танцьова́у, и йому́ сѣа выдава́ло, шо нема́ йак година, то́му живому́, а йак та́нець тот танцьова́у, то двіста ро́киў мину́ло за тоту́ годину. И він тогды́ повіда́т: „Ой, камра́тче, йак сѣа ми́ны тут подобало у тебе́ бы́ти!“ — Тогды́ ка́же він: „Камра́тче, позво́ль ми шче йидѣн та́нець танцьова́ти!“ — Тот же тогды́ ка́же: „Йа ти — ка́же — позво́лы“. — Но, тот уже та́нець танцьова́у, але доўший, тот двіста, а тот уже тріста, тот та́нець на дру́гы́й раз. Тогды́ ка́же: „Ой камра́тче, йа бы собі тут угодоба́у у тебе́ бы́ти ўсе“ — так тот живы́й до мертво́го. Но, тогды́ повіда́йи: „Позво́ль ми шче трѣтій та́нець танцьова́ти! — Трѣтій та́нець йак танцьова́у, то ўже пѣятьсот лѣт, — то ўже тѣсьача лѣт. Тепѣрь же він йаў ка́зати йому́: „Позво́ль ми шче четвѣрты́й та́нець танцьова́ти, про́шу тѣа; лу́же ми сѣа ўгодобало ў тебе́ бы́ти“ — ка́же. Тогды́-ж камра́т повіда́т: „О, доўго то́то будѣ, доўгы́й час трева́ти“ — повіда́йи йому́. Тогды́ він повіда́т: „Е, ми́ны сѣа не выдайи йак три годины́, йак йа у тебе́ йи...“ — Но, танцьуйи шче четвѣрты́й раз, — то ўже штириста лѣт. Тепѣрь же тот ка́же: „Но, камра́тче, час тобі ўже — ка́же — вітходіти від мене́ гет...“ — Воходьѣт из гробу, — тогды́ повіда́йи він: „Ци так ми́ны сѣа — ка́же — ўдайи, ци шчо? Йак йа до гробу ўходіу́, не вітко ны́кого було, ўдава́ло сѣа, шчо гробы́ сут, а тепѣрь лысы́-дубы́ сут зверьх цѣвнтаря́а“. — А тот мерт-

ввій камрат повідайи: „Та ци знайиш, кільки ты ў мене лыт забавиў?“ — каже. — „Ны, не знайу“ — каже. — „Тысяча лыт минула штыри ста — каже — йак ты ў мене быў... А ци будеш же ты теперька знати до дому йти?“ — А він каже: „Буду“. — „О ныт — каже — ўже теперь туды, куды село было, теперь Дунай-море йи... Но, іди-ж — каже — за борзейкый час прыйдеш до мене и будем сьа забавяти обьдва — так тот шертвий до живого. Но, теперь — каже — шю-ж теперь, вже села тут нема, но Дунай йи, — теперь же шчо-ж теперь будеш йити? Наш тобі фляшчыку — малевьку так йак палець оттой і ў ти фляшчыны олива була і ў ти фляшчыны корок і ў курку пйуро было положено — тым же пйуром йак намазаш, йак ісхочеш до склену йти, тот сьа склеп тобі сам отворит. И тілько ож бысь йиў, а ў кышены нп браў; шчо зыш, то гріху не буде, а йак бысь у кышены набраў, то ўже бы з гріхом было“. — Но, приходит на то місце, де його село было, — там Дунай ўже теперь йи, море, Дунай. Приходит на свій ґрунт и пизнаў свій ґрунт, шчо його батько положиў ўзырky (межу, камень межи свій ґрунт а чужий), и сыў на тот камень и ваў плакати, але ў винці, йак сьа ўжениў, так ў тим винці такої быў. И приходьать до нього два льуде: — „Шчо вы — каже — плачете? — звідайт його. — „Вже тысяча лыт, йак йа на сьвіты жиўу — повідайи тим льудом двом — и мого батька то — каже — можа, на межи камень йист...“ — Тогды тоты льуде повідайут: „Ойой — каже — тысяча лыт жийиш, тай ты такый молодый ў винці! Та шчо ты плачеш ў винці — ци жона ти вмёрла, ци мати?“ — „А йа — каже — тысяча лыт забавиў, йа ходиў камрата просити на веселья“. — Но, тогды-ж тоті повідайут льуде: „Оў, то ты тысяча лыт жийиш, то ты такый молодый віглядайиш, а мы сорок и пять лыт не майише і мы такі старі!“ — каже, так сьа по бородах мацайут. То приходит вже ттому Дунаю, ид воды. Дивит сьа, йак ту перейти, — не было лаўкы, пач, гола, ани чоўна, ани корабля, йак перейти на той бик. Він тогды сьа дивит на той бик воды: — Извирьх воды оздоба маленька, так маленька йак хлопец иде, извирьх воды до него на сей бик (дитвачок малый, хлопец). Приходит до него: — „Шчо-ж ты — каже — хочеш?“ — звідайи сьа тот хлопец до него. — „Рад бым на той бик перейти, ани чоўна ани корабля ника...“ — „Подивить сьа з заду себе значит“ — йи корабель, стойт уже. И тот хлопец повідайи: „Йа по тебе прійшоў, тебе перевести на той бик мориа“. — А тот хлопец у білых ризах быў. — „Но, сьдай, йа тьа перевезу на той бик мориа“. — Но, перевіз на той бик мориа, невидом бысть, не витко того хлопця, ўже ниіа. И сам сьа зоставиў ўже він. И там йи гора, а на ты горі кляштор (косцьол значит). Приходит до кляштору кляштор замкне-

ный. Припішуть ся, шчо майн ту фляшчыну с пйўром, и вьзяў, намазаў, де ключ сьа тїкайи, и кльаштор му сьа ўтвориў, увійшоў до сьредїны. И дївить сьа — майн голод — и вьзў двї бұлкы, зьзыў и двї склянкы вина вопіў. И ўсыў собї ў лаўку и читайи кнїгу, тогды ў кльашторї. И приходит ксьондз вїт тоґо кльаштору, шчо слўжбу служїў, и зьвїдайи сьа: — „Йак ты — каґе — ту ввійшоў?“ — до тоґо чоловіка. — „Минї сьа сам кльаштор отвориў. Йа уже тысьсача лїт, йак на сьвїты жиў“. — А ксьондз тогды повїдат: „Так йи — каґе — йи тутка, шчо йндєн ходїў камрата просїти на веселья и там тысьсача лїт нема го...“ — Тогды тот повїдайи: „Та будеме — каґе — гльадати, ў кнїгах повїнно записано быти“. — Йали гльадати, гльадайи на горы аж на долину, шукайи тоїї кнїги — знайшли, отвариўаут, йндєн рахўйи, другий диктўйи. — „Истина праўда — каґе — йи“ — бо знайшоў, йи ту записано. Тот вже ксьондз такий маў сто рокїў, старўшок быў. Но, ксьондз повїдайи: „Ходї-ж ты теперь до мене, до шого дому“. — „Нї — каґе — йа не пїду, йа ту буду и такой туй“. — „Ну, а шчо-ж ты теперь будеш ту йїсти?“ — каґе. „Йа-ж буду хлїпця послати и кухарку, тобї йндєнєна тутка до косцьола“. — А тот повїдайи: „Нї, таким хлїпцем посылай мацьўпкнн, шчо вїн шчи за жаден грїх не знайи, аначит, шчо ни дїброго ни злїго ни знайи, тот хлїпєць“. — Йак то вїн зробиў ўже: — „Но, будь же-ж трипайцьцать лїт у кльашторї, йак нїч так днї“. — Трипайцьцатой нїчи засьвїтїло му сьа сьвїтло ўшїтко у кльашторї и райськї му сьа двєри отворили и три гльїды наґоду у райських двєрах, значїт у олтари, у бїлых рїзах. И тогды ксьондз узьаў кадїльницю и кадїт перед олтар. Тогды-ж вїн нич не повїдайи, ни ксьондз до нього, ни вїн до ксьондза: — Тот собї сьа молит, а тот собї сьа молит. Но, тогды ўже по ўсьїму, ксьондз йнґо сьа зьвїдат: „Шчо-ж ты за йндєн йист?“ — зьвїдайи го. — „О, уже тысьсача лїт, йак йа на сьвїгї жиў, и молю сьа Бїгу, йак найборше обїм умер“ — повїдайи до тоґо ксьондза вїн. Той ксьондз каґе: „Но, час тобї сьа забєрати — каґе — а наїи ўже“. — А шчо то буў за ксьондз? — сам Бог, сам Бог до него говориў. — Но, облєчили йнґо ў таких бїлых рїзах, йак тотї гльїды бїли. Зьвїдайи сьа го ксьондз: „А ци пїзнайиш ты — каґе — свойў жену?“ — „Нї — каґе — йа не пїзнайў“. — „Йи ўпа — каґе — межн тїми наґодами, шчо три гльїды сут, туткы ўона — каґе — йи. Тогды — каґе — йак ты пїшоў на веселья просїти, и она за тобоў жаловала, жаловала и умерла“. — Тишїр же привели до нього: — „Оде — каґе — вона йи“ — привели перед очн йнїу и потвєрджували сьлюб йнїу (другий значїт). Но, вїн сьа тогды зрадуваў, шчо майн свойў жену, шчо видпт. А вони каґут, тотї наґоды, шчо ў бїлых рїзах, и тот

ксьиндз: „Но, ты з нами — каже — не підеш (шче не підеш), бо ты — каже — мусиш ішчэ умірати, тогды-ж из нами підеш“. — Овін тогды дуже жалуйн, шчо відыў своўу жену, ўшитко тотó облечєня ўже маў. — „Ты шче індвў добў мусиш ту быти, штирнайцату, у кляштóри, Бóгу сьа молити. Для твоїи — каже — душ даўно — каже — тыло збудоване йи, але тотó тыло, шчо з змилы йи, и ў змилу мусит піти“. — Штирнайцату добу вочўйи у кляштóри, Бóгу сьа молит, и сьвітїў сьвїчку так и здрїмаў сьа мольачи сьа. Снит му сьа сон: — „Гоў — каже му сьа так — не спи, Бóгу сьа моли!“ — Овін підверг гóлову до горы и ўшитко сьвітло сьа засьвітїло, ў кляштóри самó мори, шєрегы народа зноў такы ў бїлых рїзах. Но, тогды той ксьиндз каже: „Но ходї з нами, час тобї сьа ўже забєрати!“ — И зь йїгó тыла тылькó порох пішоў, піпїл, тóго, шчо тысьсача лїт на сьвітї. Но, иде-ж він з нїми ўже там, приходит на тамтот сьвіт с тыми народами. Зьвїдаўт сьа йїгó: „Ци познայиш ты своўу жену?“ — Познаў. — „Ци познайиш свóо тóо камрата, шчось ти сьа забавўльали?“ — Познаў. Тогды камрат до нєго повїдаїи: „Йак сьа, камратче, маш?“ — каже. — „Дóбре сьа — каже — мам“. — Но, и тот камрат до нєго повїдаїи: „И йа сьа — каже — дóбре мам“ — оба два дóбре сьа маўт. — „Но, йа-ж тобї дóбре повїдаў, шчо ты прїдєш до мєне и будєм сьа оба два забавўйати“. — И так же сьа оба два забавўйаўт на ннєшнїй день. И йа бы так хтыў сьа забавўйати, йак онї сьа забавўйаўт, и конєць, спокїй гóловї.

Зап. в липни, 1896, в Лавочнїм, Стрїйського пов. О. Роздольський.

331. Нагинай дерево, поки молоде.

То быў йїден óтец, маў сына. И до дватцєтох рóкїў пич не рóбў тот сын, ни наганьаў го óтец до рóбóгы до нїякої. По дватцєтох рóках забраў сьа и пішоў мєдже збїйцыў. И хóдит. И пóтїм пішоў óтец на йармак, заїаў сої штырї быкы и прóдаў. И иде без йїден лыс з йармаку и стрїтїў го убїйца. — „Дай, старї дьяду, пїньазы!“ — „Йа пїньазы не мам“. — „Йак то не маш? Кóлис прóдаў штырї воўы!“ — Вьняў палаш: — „Дáвай, бо ти гоўову одотну! А йак óдаш, то ти дарўїу жїтє“. — Тот сьа застрашїў и óддаў грóшы му. И пішоў дóмїў, а збїйца до лыса. Йак прїшоў дóмїў, с пўачом велїкым, — а сын на пєпу. Óтец пўає, сын му гварит: „Ну, што, старїй пўачєш?“ — О, сыну, бóйаў иєс сьа піти зо ўноў. Та быў мї збїйца грóши не вьзаў!“ — „Бо не трєба мїа там! Не дати бѣўо!“ — „Йак

же не дати быўо, кой мі хогыў гоўову отгъати“. — Сын сьа забраў, с пѣца зышоў и вьвус, обблук сьа до того одыньа ф коморі и паўаш в рўках си вьвус. И гварит: „Мѡже тот быў?“ — Отец му повїдат: „Самый ты“. — Тѡгда му грошы оддаў, вїтцу. Отец му отповїдат на то: „Та ты йуш такый майштер, што йуж льўди побїваш? Та йа того не знаў, бо быи тьа не ховаў!“ „Ньяньу, йа йуж сьим рѡкїў тым баўўйу“. — И тѡўды старый ѡтец настрашїў сьа барз, же такоґо сына выхѡваў. Заклїкаў го сын до лыса: — „Ньяньу, пїдеме до лыса. Покажете мї, де вам збїйцьа одѡбраў грошы“. — Тѡўды забрала сьа ѡба и прїшли на тѡту польану и показўйи му, же: — „Ту ў тїм мїсци одѡбраў мї збїйцьа грошы“. — „А то тѣпер знайте, же то йа сам. А гльаѡбо вы сте мене не познали, йак йа вам росказаў, жебы сте грошы оддали?“ — „Але йа сьа барз настрашїў, бо йа такоґо драба не видїў. Лыпше мї быўо грошы одлати, йак жїтьа мѡйи поўожїти“. — Тѣпер припровадїў го сын і йаворѡви, каже му прыгнати до зѣмльї йавѡра. Старый сьа чїшїў йавѡра: — „Гльаѡґо го, старый, не прїгнеш до зѣмльї?“ — „Бо грубый, та му радѣ не дам“. — Клїче го к тоньшѡму йаворѡви: — „Прїгынай того“. — Ани того не прїгнуў. Поклїкаў го к тонкѡму йаворѡви и подайи му вѣршка до рўкы, вїтцу. И того прїгнуў до зѣмльї. Тѣпер му отповїдат: „Гльаѡґо-с грубоґо йавѡра не прїгнуў до зѣмльї?“ — „Бо барз грубый, та му порадиѣти не мѡжу“. — „Гльаѡґо-с не прїгнуў другоґо?“ — „Бо и тот за грубый, и того не прїгну. А тѣпер тонкѡго том двїгнуў го, то прїгнуў йим го до зѣмльї“. — „Гльаѡґо-с мїа, вїтче, до робѡты не паґаньяў, пѡкаль йим быў маўўый, йак тот тонкый йавїр? А тѣпер мїа не важѣнеш до робѡты, йак йис грубоґо йавѡра не прїгнуў. Пѡталь дьїгїну паґаньяйут до робѡты, покаль му роскажут, пѡкаль сьа бѡїт. А ты мїа не паґаньяў до робѡты та-с мїа пўстиў по вўых пўтьѡх, — тѣпер мўшу жїтьа свѡйи стратїти. Але пѣрше тѡбї, ѡтче, арѡблѣу смерт, бо-с мїа не паґаньяў за маўу до робѡты. Тѣпер прїхыль, вїтче, гоўову, бо ти одѡтну паўашѡм“. — Але ѡтец доўго не хогыў и повїдат: „Ну, сыну, даруй мї жїтьа!“ — Але сын повїдат: „Кой жем сьа пўстиў на тот пут, то не даруїу жїтьа ани свѡму вїтцу“. — И тѡўды стьяў гоўову вїтцу. И скїнчїло сьа жїтьа, а вїн пїшоў мѣдже розбѡйникїў, мѣдже збїйци. — То йуж тѡту.

332. Непростимий гріх.

Йдён пан, кавальєр, гра́пчук, прийіхаў на трахтійірниу і ўпо-
добаў ся дўжи туту паныу трахтійірничку. Казаў до трахтійірничка
гра́пчук: Шчо би ти хтыў, шчобіс мині сво́йу жінку звольіў? — А тра-
хтійірник казаў, шчобі му пан даў сто дукатыў. І пан вийіну і даў
трахтійірникови сто дукатыў. А трахтійірничка ни хтыла, бо вони
мали сво́йих досьят грóшій. А трахтійірник йиіі такі до того змўсыў,
шчо вона пішла с паном до дрўгого покóйу. І йак гра́пчук відііхаў
с трахтійірни, а трахтійірниак дыстаў туман до голови, шчо ни знаў,
шчо рóбит і за чим де хóдит. І пішоў до ксьондзыў трахтійірник того
сповідати сьи; а ксьондзі ни хтыли йимў дати розгрішэньи. Трахти-
йірник сьи выбраў аж до Ріму. Ішоў биз йидён лыс і здібаў го абуй,
шчо ўже ни трóха на ты дорóзы лўдий нобіў. І запітаў йигó: Де ти
йдеш? Трахтійірник казаў, шчо йде до Ріму до папарімскаго на пу-
кўту. А абуй кажи: І йа пілў, бо йа ўже ни йидвого на ты дорóзы
убіў. Більши йа майу гріхіў, шчом лўдий поўбиваў, йак ти за жінку.
Прийшли обá до Ріму. Папарімский питаіи: З йакóйі причіни ви обá
гўтка? А абуй расповіў, шчо побиваў лўдий, абі дыстаў за то́йи роз-
грішэньи. І казаў йимў законати туту палицьцу ў зёмльу, шчо побиваў
лўдий і носіти ў піску во́ду, доки ни розвійі сьи і ни зрóдит йапка.
Йак зрóдит йапка, тоглі будўт гріхі вітпушчэні. А дльа тебе за жінку,
за цужолóство то нивá вітпушчэньи, хібá би сьи тобі зямльи россту-
пїла. І зямльи сьи росступїла і він пішоў під зёмльу.

Зап. в цвїтїи, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимма Гринашиного.

Паралелі: Грінченко, Этногр. Матеріалы, ст. 294—295. — Kolberg, Radomskie. Т. II, ст. 201.

333. Через гордість не спас ся.

Був іден дуже великий грішник. Вже шось трийцять літ він тяжко
грішив: Забивав лўдий, грабував, крав і навіть свого батька та матір
забив.

От ідного разу він опамятав ся тай каже: „Доки буду вже грі-
штити? Час перестати, піду та висповідаясь і стану чесно жити!“ Пішов
він до ідного попа, а той вислухавши його тяжкі гріхи, не хоче дати
розгрішэня, каже: „Йди до старших“. Пішов він до канонїка, до дзе-
кана, але жадеи не хоче розгрішити. Що робити, йде він до біскупа,

а той довідавшись о гріхах його, каже: „І я, чоловіче, не можу тебе розрішити, йди ти до Риму до самого Папи римського, а той тебе висповідатиме і розрішить“.

Пустив ся йти до Риму пішки. Йшов так з місяць, аж в іднім місці питає, чи далеко ще до Риму? Люде кажуть: ще три милі. От він, щоби спокуювати ще перед сповіддю, впав на коліна і став так йти до Риму. Постановив собі, що так зайти мусить! Як же став він йти, то йшов ще тиждень і м'ясо на колінах від ходу вже вперлось йому аж до костей, а він не питає, а йшов і вже навіть кости почали стиратись до камінної дороги.

А коли він вже перейшов римську браму і увійшов так таки на вколішках у місто, то зараз у всіх церквах і костелах задзвонили голосно самі дзвони. Почув се Папа теж каже до своїх слуг:

„Якась спасенна душа вступила в місто, йдіть подивіть ся і запровадьте до мене її“. Слуги вийшли, а той грішник вже під церквою на колінах і просить, щоб Папа прийшов висповідати його. Пішов Папа сповідати, а людей повно нашло. От вже скінчили сповідь, наступив щирий жаль за смертельні гріхи, а в кінці й розрішене, при чім Папа мовив: „Покути тобі не задаю, бо ти вже відпокутував йдучи сюди три милі на колінах і тепер ти esi праведний, а от і Господь зсилає до тебе причастника свого, в котрого запричастив ся“. І справді, він глянув, а ясний ангел з чашою золотом в руках спускав ся до нього, щоб запричастити. Люди як се зобачили, здивували ся дуже і стали казати: „Ото чоловік праведний, ото дочекав ся, сам Господь зсилає йому з неба свого ангела, щоб запричастив його!“ А грішник на те каже з погордою: „А чиж вже не час?!“ І в тій хвилі ангел зник, а він розлив ся мазею і провалив ся у землю. А Папа тоді й каже: „Видите, люде добрі, який вже він був праведний, а одним словом согрішив, і все нідо чого“.

Зап в Камінці Струмівій, від батьва Ілька, А. Веретельник.

334. Пустельник і розбійник.

Буў пустельник на пущи ў лысы. Ўже сьа ўстаріў і веліг, комўсь там, не знаўу кому. ксьиндза си приклікати. Так ксьинда іде д ньому з божим даром, а розбійник буў ў лысы і ўчуў двінка. Він шче тако́го ніколи не чуў, ўваў си камінь і почаў сьа біти ў груді: Бо́же милосёрный буди мені грішному, Бо́же милосёрный очисти мої гріхи! І почаў лысти на ко́лынцих іт сьвашчённикови. Де ты йдеш?

Питає сьа розбійник. — Ксьмда мовит до нього: Іду старця на пущчу сповідати і причашчати. — Розбійник повідат: Висповідай мене і причашчай. — А йа не маю на дві особы часеть, тьлько на йидну. — А він повідат: Йа тьа кабіу, то мусиш. — Він ўзяу, бойау сьа ксьмнда і висповідау го і причашчау. А пустельник увидьу тото і гадає собі сам до себе: Шчо він за сьвашчєнник, жи він уперєт стау сповідати такого, жи побивау людий, а йа прєтцьи на пушчи, йа йи сьватий. Йуж осудьу себе на перєд сам і дрўгого шче. А ўно нїхто ни мѳже судити ни жибы дакого, ати й себе нїт. Али ксьмнда йнго висповідау і причашчау про тото. І зачау йїхати вїттам гет. Дївит сьа с слугѳу, такі блискавицьи, такі громы, аж нє мош сьа двїтити. Али тот слуга мўдрый быу, жи шчось знау, ксьмндєвїу. І мовит: Вїдїте, йнгомосьть тото? — Вїджу, бѳжа дьїтїно. — Знїйїте, шчо тепєрь сьа рѳбит? — Ньїт, бѳжа дьїтїно. — Тепєрь дїйавѳлы дўшу берўт пустельникову за тото, жи дрўгого осудьу на перєд, йак бўде. Пройїхали трѳхы далї, вїяснїло сьа, така йасньїсьть, так краснѳ: Вїдїте, йнгомосьть, тото? — Вїджу, бѳжа дьїтїно. — Тепєрь розбїйникву дўшу берўт йангєлы і нєсут до нєба.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грнця Олїшцака Терлецького.

335. Як грїшник спас ся через убийство. А.

Був то колись один розбїйник страшний, розбивав, лютував, рабував всюди. Того розбїйника всї всюда бояли ся. От допустив Господь на того розбїйника хвилю опамятаня: Задумав ся, розгадав всьо, що коли учинив, взяв го такий жаль, що постановив поправити ся, занєхати свое ремєсло, висповідати ся та спокутовати. Але до села до церкви шїти бояв ся. Не довго вичїкував часу, дєсь в дорозї подїбав ся з духовним та до него з словами кинув ся: „Вїдратуйте, отче, душу від погуби! Я такий і такий, висповідайте мене“. — Сьвященник каже: „Я ту ось так не могу тя висповідати; приїди до церкви так, як належит ся“. — „Як мене не висповідаєте такий ту, то ладьте ся в дорѳу на той сьвіт!“ — повідає розбїйник таї підняв друк до гори. — „Клякай, сповїдай ся, ти пагубо!“ — каже сьвященник. — Сповїдає, сповїдає, довго сьвященник го сповїдав аж і дає му покуту, по не розрїшенє: „За кожду душу, шчєсь згладив з сьвіта, маєш двгати камїне, а то за кожду душу по камїневи чверть лїктя грубий, довгий і широкїй. Пороби собі торби з буйволової шкїри і в тих торбах тото камїне будєш посити; а як ті торби самї з тебе обпадут, то знай, Господь роз-

рішив тебе від твоїх провин. І будеш перебувати на кладбищах, цвинтарях". Урадовався розбійник, подякував за покуту і зробив так, як йому наказано. Величезні торби пошив собі в шкіря буйволової, кілька душ забив, тільки камінів в торби вложив і двигав, праві тягнув з собою і на цвинтарях перебував молячи ся та постячи!

Був в однім селі пан, а такий лютий, що крий Господи, а єго по-сіпака економ то пана перевишав, бо нарид катував, правдивий кат був. Одного разу на сам великдень до якоїсь тяжкої роботи заставляв людей, але люди не уболяли ся єго і не пішли. От летит він через цвинтар, бо туди була стежка до двора, та в лютости своїй, що нарид і бійкою і катованєм не дав ся від заповіди божої відвести, гараником обіруч зачав по гробах бити та горлаючи: „А нероби, гадюки, а хахи, прокляті і вам в голову залізло сьвято? Дармоїди, ану вставайте та до роботи! А вам сьвятковати хоче ся!“ Так горлаючи та бючи по гробах лютував окоман, а розбійник всьо то видит і чує лежачи межи гробами. В тім підносить якась сила розбійника, торби, котрі він ледви міг волочити за собою, бере в руки, такі якісь лехкі стали; підносить по над свою гелову і біжит до того ката, а коли сїдав при окомані, торби з камінем уривають ся як би пожем шлії попереρίζував і надають на окомана, котрий вже з місця не рушив ся. Порозумів розбійник ласку і волю божу, що го Господь розрішив і заложив собі покуту — сорочку дротяну з гачками до самої смерти носив на собі, і у тих людей, котрим шкоду учинив, служив безплатно то по десять, то по пять літ, а кого тра було ратувати, то він перший до того був.

Зап. в Сапогові, Борщівського пов. І. Ляторовський.

Паралелі: Шейнц, Матеріали. Т. II, ст. 371—373. — Ю. Яворскій, Очерки по ист. рус. нар. словесности. I. Легенда о панщинѣ (там вказана література предмета).

336. Як грішник через обруч спас ся. Б.

Був йден такий великий грішник, що багато людей позабивав, порозбивав і навіть замордував свого батька, матір, брата й сестру.

Коли вже того було за багато, то стало гризти його сумління і він подумав: „Треба піти висповідатись, та позбутись усіх своїх гріхів, досить вже з мене“. — Пішов він до йдного ксьондза, до другого, третього, але жаден розрешеня не хотів дати такому грішникови. Вкінці пішов він до біскуна, але і той не дав розрешеня.

Але йде він через ліс, аш стрічає ся з старим дідом, а дід питає його: „А звідки ти, чоловіче, йдеш такий смутний? — „От“, каже

грішник, „так і так, дідуно, грішив я, розбивав, рабував, а тепер хтїв спокутувати, та жаден ксьондз і навіть біскуп не хоче дати мнї розрішення, і тепер не знаю, що починати?“ „Як так“, каже дїдусь, „то знаєш, що зроби? Піди до коваля і нехай тобі набе желїзного обруча на голову і так з ним будеш ходити, аж поки він не пукне тобі сам на голові. А як пукне, то знай, що всі гріхи тобі відпустились“. Грішник подякував дїдови і пішов просто до коваля і казав собі набити желїзного обруча на голову.

• Ходив він так з тим обручем щось шість літ, аш йдного разу, виходя він з ліса, а там люди громадять панське сіно на паньщинї. Став він тай дивити ся, а польовий так людей бе палюгою, аж ті падають, кричать і кидають і совають ся по землі. Дививсь він на те, дививсь, аж довше не міг вже стерпіти, вискочив з ліса, побіг до польового, вирвав з його рук велику палу і лавай нею його обкладати. Бив, бив, аж забив і зараз трїсь! — пук обруч на голові. А люди всі зачали йому дякувати, а він казав розходити ся до дому.

А він аж повеселїв, бо як пук обруч, то він знав, що вже він безгрішний. А то для того, що забив такого недоброго чоловіка, що не нав над вікми милосердя і усіх бив. І від тоді зараз і паньщина скасувалась.

Зап. в Камінці Струмиловій від батька Ілька А. Веретельника.

337. Убийник власного батька.

Йеден лісничий пішоў на пульванье і заблудїў ў льсы і нучуваў під дубом. Надлетїло два птахи і на того дуба посїдали. А тих два птахи — то були ангели. І каже йеден до дрўгого: Шчо там чути ў свїтї? — І вітповідайє йеден: Ту йе ў льсы хата, а ў ты хатї сидят лісничий; а тотá лісничá то вуродит сїна, а той син йак доросте свóйїх лят, то застрїлит тата. — А лісничий нучуваў під дубом і тутú бесїду чуў. А на дрўгий день, йак прийшоў лісничий до дому, то уже застаў хлопци ў хатї на свїтї. Зробїў той лісничий скрїнку і поставїў до скрїнки і написаў письмó, поставїў до скрїнки і опсмолиў на окóла скрїнку, обїльльїў смолóў, шчобї вода не затекла і пустїў тутú скрїнку, шчобї плїла з водóў. І плїла тотá скрїнка з водóў ў долину, а там ланало два рибакї рїбу і йеден рибак то маў дїти, а дрўгий рибак то буў бєздїтний. А тотá скрїнка не плїла на того, шчо не маў дїтєй, а́ле на того, шчо маў дїти. А той, шчо не маў дїтєй, то ўповнїаў сьн ў того: Дай жєнї тутú дитїну, бо ў тебе йє

дѣти, а ў мене нема. — Той, шчо злѣпаў не хтыў віддати; вітпвідѣў йѣму, шчо йаг би она твоѣя мѣла бѣти, то она би на тебе плѣла, аѣ мойѣ мѣла бѣти, таѣ на мене вѣплѣла. — А при дѣтѣнѣ було і письмѣ тотѣ, шчо лѣснѣчѣй постѣвѣнѣ йаг пускаў з водѣу. А на тѣм письмѣ було писано, жѣ хто тутѣ дѣтѣну на водѣ зловѣт, то абѣ ѣї охрѣстѣў, бо вона нехрѣщѣна. І той рѣбак охрѣстѣў дѣтѣну і вигудуваў, шчо вѣрѣс велѣкѣй з него хлоп. І повѣрастѣли тѣго рѣбака і рѣднѣ дѣти і зачѣли чужѣму прозѣвати сѣи знаѣда дѣла тѣго, шчо го знаѣшли на водѣ. Йаг вѣн дѣѣшѣу до свѣѣих лѣт, спрѣкрило йѣму сѣи при нѣх бѣти і вѣбраў сѣи з рѣбаковѣго дѣму і пѣшѣу ў сѣвѣт. Йаг пѣшѣу і тѣрафѣу до свѣго тѣта і стаў на службу. Тѣто не знаў, шчо вѣн йѣгѣ сѣи, а сѣи не знаў, шчо лѣснѣчѣй йѣгѣ тѣто. І тутѣ слугѣ сподѣбала сѣи лѣснѣча і намѣвила йѣгѣ, йаг будѣ йшоў лѣснѣчѣй з лѣса, шчѣбѣ вѣн лѣснѣчѣго застрѣлиў; а йаг той хлопѣц лѣснѣчѣго застрѣлиў, тогдѣ дѣстаў велѣкѣй туск сѣрѣцѣи і лѣснѣча так сѣмо засумуваѣла сѣи за свѣѣѣм чѣловѣком. І сѣѣла ўраз з нѣм і зачѣда росповѣдати шчо: Ми мѣли йѣднѣу дѣтѣну і тутѣм пуствѣли з водѣу; а тѣ чѣловѣка ўбѣў, тѣпер ѣа сѣи лѣшѣла на сѣвѣтѣ самѣ. — А той хлопѣц вітпвідѣѣс: То мене самѣго злѣпали на водѣ і мене вигудуваў йѣден рѣбак. — І зачѣў жѣлувати, йаг сѣи довѣдаў, шчо то вѣн зѣбнѣу свѣго лѣсного тѣта.

Зап. в цѣвѣтнѣ, 1897, в Пужнѣках, Бучацьѣго пов. від Тѣмѣа Грѣнѣшѣиноѣго.

Паралѣлѣ: Пор. Етногр. Збѣрѣнк. Т. XII, ч. 142—143.

338. Яѣ розбѣйник тѣрає яблока. Д.

Буў субѣ такѣѣй хлоп-гуспѣдар. Вѣн маў жѣнку, дѣтѣи і пѣру бѣчкѣѣу. А жѣнка бѣла в надѣѣѣ. І запрѣг хлоп пѣру бѣчкѣѣу і пѣуѣхаў пу дрѣва ду лѣса. І нарубѣў вѣн там дроў, пѣўну фѣру наскладѣў і йѣдѣи ду дѣму. А там на дурѣѣ бѣла такѣа калѣюжа, вѣѣби бугѣту булѣта. І як вѣн заѣѣхаў, анѣ руш вѣѣѣхати. Шо сѣи намуцѣваў, шо сѣи набѣдуваў — нѣ! Аж тѣу дѣвѣт сѣи, а ду нѣѣгу прѣѣшѣу такѣѣй пан — нѣѣби злѣѣй дух. „Запѣшѣѣ, пѣвѣдаѣѣѣ, мѣнѣ тутѣ, шу в дѣма не знаѣѣш, а я тѣ пѣмѣжу“. — „Тѣа дѣбрѣн, пѣвѣдаѣѣѣ хлоп, я вѣм запѣшу“. — І вѣн му пѣмѣг і хлоп вѣѣѣхаў і йѣдѣи ду дѣму. Таѣ сѣи прѣѣшѣуў, шу сѣго бѣба в надѣѣѣ. „А то, пѣвѣдаѣѣѣ, та я сѣу муѣ дѣтѣну запѣсаў. — І засумуваў сѣи і жѣль му. І нѣм дѣуѣѣхаў ду дѣму, жѣнка ю злѣгла, мѣла хлопѣдѣѣ. І бѣбуѣнѣ пѣвѣдаѣѣѣ: „Гѣзду, прѣнѣсѣт гурѣѣѣкѣѣ, склѣчѣтѣ сѣсѣдѣѣу на куемѣту, най сѣи напѣт, закусѣт“. — „Еѣѣ, шо мѣнѣ, пѣвѣдаѣѣѣ, з тѣѣѣи гурѣѣѣкѣѣ“. — Але нѣц; пѣшѣу ду кѣршѣмѣ, склѣкаў сѣсѣдѣѣу і так дѣѣѣ; вѣѣплѣ там, закусѣли і пѣшли.

І як ож билó по всьóму, туді він пувідаїі ду своїї жінкі: „Слúхай ну ти, пувідаїі, шо нам з то́гу хлопці, кулі він ю є записаний злóму“. — І баба зачéла плакати, так заводит, так плаче. Ну ніц; ож прупáлу. І хлопци ростé як з ву́дї. І га́зда гу даў ду шко́ли. І він там сї вчїў, вчїў, вчвў і сї виўчиў на ксьонда. І прїйїхаў він ду дóму, ду сво́гу татúнї, ю ксьонда. І так сї тїшит і дéкуїі, шу гу так виплекали краснó. „Но шож, пувідаїі татúньо, кулі ти є записаний ду злих дúхїў“. — „Не бїйти сї, пувідаїі, татúню, я си дам рáду“. — І тудї він пішоў ду ксьондаа і там краснó пумуліў сї і ксьонда му даў пусвєнцєві. А тудї пувідаїі: „Дáйти мнїі ше фелóн, крупїду, кунїўчєну і хрєст“. — І даў му той ксьондз і він пішоў. І йде він, йде і зайшоў ду лїса. І в тїм лїсї так тэмпу, тэмпу, ніц не видну. Аж дівит сї, а там сї сьвітлу сьвітит. І він йде там, йде і приходит, дівит сї, стуйїт хáта. І він там пішоў ду тоїї хáти і там сїдїла старєнька ба́ба. „Ой чож ти, сиву, пувідаїі, ту прїйшоў? Та мїй чулувїк рузбїник такєй, він тї забїй“. — „Не бїйти сї, матúсю, він мї не забїй“. — І вунá му тудї дáла пупуїїсти і він пупуїў, шо там билó. — „А тепєр, пувідаїі, схуваї сї, пулужи сї там в ку́тї на лаўку, може тї не заўадрит, як прїйє“. — І він сї пулужиў і лажїт. І тудї прїйшоў рузбїник. І пувідаїі ду ба́би: „Юсь ту пєвнї когóсь прїймáта, бо во сирвá душá смїрдїт“. — „Та нї, пувідаїі ба́ба, вот прїйшоў якєйсь хлупчїна і прусїў сї на нїч. І я му дáла трóха пúпуїїсти і він там лажїт на лаўцї“. — „А худї ну“, пувідаїі рузбїник. — І він пішоў і рузбїник вєзў сї питáти: „А хто ти є?“ — „Я кáже, є ксьондз, їду пу му́ю метрїку“. — „Ну кулі ти ксьондз, пувїч менї, чим я забїў мóгу татунї і мамúню?“ — І він так си гадаїі, так сумїтúїі: „А ци не забїли ви, пувідаїі нарєштї, я́блунувим кустурóм?“ — „Ая, пувідаїі рузбїник, згадаў. — А кулі ти ксьондз, пувідаїі, ту знайдї мнїі той кустúр, пувїч, де він є“. — „Та деж я зваю, ви гу мóжи де кєнули, спалили“. — „Нї, пувідаїі рузбїник, він є ту в мєне на стрїху. Пїдї і знайдї“. — І тудї він пішоў на стрїх, так ськаїї, так ськаїї і найшоў, і принїс. — „Кулі ти, пувідаїі рузбїник, єст ксьондз, то відпустї менї грїхє“. — „Дóбре, пувідаїі, але худїт зї мноў, і возьмїт си і кустúр“. — І він тудї вєзў кустúр і зїбрали сї вóба і пішли. Йдут, їдут і зайшли мєжи такї гóри, такї дєбра. „Вотú, пувідаїі ксьондз, вузьмї кустúр і всадї в зємлю. Маїїш заўжди на кулінах нусїти вóду в прїгоршчїх і пїдливáти той кустúр. І все перед ним клїнчєти. І як сї прїйме, бúдут я́бќа, і бúдлш їїх трєс“. І вєзў рузбїнник, і всадїў кустúр, так фурт пїдливáїі, так клїнчїт, а ксьонда пішоў. Йде він, йде, йде, такї скрїсь гóри, такї дєбра. Аж ту заступáїи му дурóгу єднá кумпáнїя шáтїў — пашїў. І він тудї вєзў крупїду і замачїў в кунїўчїнї. І так крòпит, так їїх крòпит.

І всі сі розлетіли. І йде він далі, йде, аж ту друга кумпанія перед ним шатіу — паніу. І він зноу кропит, зноу кропит і зноу сі розлетіли. І йде він далі, аж ту трета кумпанія. Він і тих крупіу і так сі втікали, так сі розлетіли, а едён кўций, грўбий, кривій на ногу, пувідаїі: „А ти шо хцеш?“ — І він тримаїі крупіду і юж гу мау замахнути: „Я, пувідаїі, прийшоу пу мій папір, пу метріку“. — „Та де я знаю, де твуй метріка“. — „Ськай“ — пувідаїі ксьондз. — І він туді вазв, так ськаїі, так ськаїі і найшоу. „На, пувідаїі, майш, іді гет, іді, ми тебе хтіли ду нас, на, на, йди“. — І він вазу метріку і схувау, а ту зноу кумпанія шатіу-паніу ваступіла. І він сі дївнт, а в коніу-чїні ю нема сьвіченуїі вуді. Але туді той кўций пувідаїі: „Дайте му спокї! Він паскудёр, він нас смўтит. Ми гу хтіли межи нас, а він кропит, най йде“. — І вунї сі туді руступїли і він вазу хрест, так ним розмахуї і пішоу. І ю такїй радїй, такїй веселїй, ю маїі метріку-паперї і йде, йде, абї бórши в до́ма. І прийшоу ду сво́гу силá: „Ну, тату́ню, я юж маю метріку, пувідаїі. Юж по мене дїдку не прїйде“. — І туді так сі всі втішили і він сі потім вжїніу і бнї ксєндаум, так як би наші е́гомусьць. І раз вунї вубїї йїхали в густїну. І йїдут вунї по́під гору́, аж ту так шось па́хне, так па́хне. — „А слўхай ну, Васїлю, пувідаїі е́гомосьць, скоч ну, пудивї сі, ту десь во́вец па́хне! Шо то? де то?“ — І туді парубук скóчнї, дївнт сі, а там така яблїнка, тїльку арудїла, а кўлу неїі старєнькїй дїду́ньо клїнчїг. І на землі лїжєт я́бка. І він прийшоу ду фіри і пувідаїі: „Прóшу е́гомосьці, там якáсь я́блїнка так сьлїчнї зарудїла, а під неу старїй дїд сїдїт. — І йїгомусьць припїнуу си тудї, і бóрау скóчнї з візкá і пішоу там. „Ой, йїгомусьцїнєньку, пувідаїі дїд, а чомўж ви не прїхóдите? Та же я юж так до́угу на вас чїкаю. Відпустїт ми типєр грїхє. — „Нї, члувєчку мїй, пувідаїі йїгомусьць, лїз на я́блїнку і трїсі. І як стрїсєш я́бка ўсі, тудї ги всі грїхє відпўшчени“. — І туді дїду вїлїз на я́блїнку і так трїсє, так трїсє. Всї стрєс я́бка, йно два злóгї не мїг. Шо сі на-телїпау галўзєй, нї, не стрєс. „Та, пувідаїі, прóшу е́гомосьці два я́бка не хцут влáсти“. — „То твуйї два грїхє, шусь тáта і ма́му забїў. Вувьмї, пуцїлїў кóжде я́бку по три рáзи“. — І вазу туді дїд і пуцїлувау пу три рáзи, і вазу трїсти і вубїї влáли. — „Ну, пувідаїі е́гомусьць, тепєр відпускáют сі тубї грїхє“. — І пішоу. І як інó пішоу йїгомусьць, дїд сі пóрухум русїпау. А ксьондз за той час вирнїу ду до́му, таї бнї ксєндзум на селї до́угї лїтá.

Зап. 1896, в Угерцях, Городецького пов. А. Гватшак.

339. Про Мадєя. Б.

Маў тáто три сині; а буў бідний, нє маў йім дати звітки утри-
вãньє; і повіў йіх до лыса, шчобі йіх повісѣти на дубі. І привіў най-
стáршого до дуба і питаў йєгó, шчó би з нєго бýло. — Він вітпóвiдáйє:
Йак би такіх скілька, тó би буў будинок.

— А тáто кáжє: Йа тебє нє повішу, бо с тебє будє колісь го-
спóдар.

Привіў дрýгого до липи і питаў йєгó, шчó би з нєйі бýло дóбрє?
Син вітпóвiдáйє: Йак би порізаў на дошки, абі бýло багáто тєртиць, то
с тих дошчóк наробиў би багáто вiўтаріў.

— А тáто кáжє: Йа тебє нє повішу, бо с тебє будє колісь го-
спóдар.

Привіў трэ́того до молодóйи квасни́цы. Кáжє до трэ́того: Шчó би
з нєйі бýло?

А трэ́тий кáжє: Йак би йі викорчуваў, а оптисáў, тó би буў дóбрый
бук лyдєй побивáти.

І так сын стáло. Котрiй син казаў, жєби бýли з дуба буди́нки, то
буў буди́вничий; котрiй казаў, жє з липи би бýли вiўтарі, то буў снi-
царом і робіў вiўтарі. А трэ́тий, шчó казаў на квасни́цу, шчó би буў
дóбрый бук лyдєй побивáти, то пішоў ў гайдама́хи. І насампєрэд ўбиў
тáта й мáму, а потóму пішоў ў лысi; побивáў, хто му сын тiлькó тра-
фиў. Йiхаў йєдєн чоловiк бєз лыс і вiз му застрiг ў болóто, шчó нє
мiг вийхати. Натхóдит элий дух і до нєго гóвóрит: Запиши ми тóгó,
шчó дóма нє звáйєш, то ты вiратуйу звiтти. — Той чоловiк стаў тай
думайє: Шчó би то бýло, абі він нє знаў; а нарєштi і йємў кáжє:
То запиши си, коби йа тiлькó вiтци вийiхаў. — Пóвєртáйє чоловiк
з далєкóй дорóги і застáў дóма малóго хлóпця. І даў тóго хлóпця
до шкiл, до наўки. Хлóпєць сын ўчпiў, а тáто смутiў сын. Питаў сын
сын тáта, чо так смутитє сын? — Тáто вiтпóвiдáйє, шчó: Йа тебє за-
писáў элий дyхам. — Нє бiйтє сын, тáту, йа свойє письмо вiдберў. —
Скинчiў сын шкóли і вийшоў на ксьбóндзэ і узьиў собi сьвчєно́йи водi
і йшоў до пєкла. Здибаў йєгó той збуў ў лысi і питаў йєгó, де він
йє. — А він йємў кáжи: Йду до пєкла по письмо. — Кáжє Мадєй до
ксьбóндзэ: Йак йдєш по письмо до пєкла, звiдай сын там за Мадєйовє
лóжє. А йак сын звiдайєш, то ти будў дарувáти житьє! — Кáжє ксьбóндзэ
до нєго: Йа сын за лóжє звiдайу, алє ти, Мадєйу, пєрєдмноў вiсповi-
дай сын і нє побивай бiльшє лyдєй. — Йак Мадєйа вiсповiдаў і заў-
даў йємў покýту: Закопáў с квасни́цы бук ў зємљу і казаў ў пiску
скирнíцы воду носiти і тутў йаблынку пiдливáти, шчобі сын приймiла
і вiросла, а йак вiростє, а зрóлит йáнка, тогдi будє грiх вiтпушчєний.

Йак прийшоў ксьондз до пекла і казаў злим духам, шчобі му віддалі письмó; а оні не хтылі, а він ііх кропіў сьвеченоў водоў. А оні кричылі: Не печі нас, ми ти відлажó! — І склікаў найстаршій Луціпір ўсёх злих духіў і зачыў ііх питати: Котрый майце того ксьондза мэтрику? — Посходзіли сьм ўсы і визнаўт, же жатен не майце. Аж із заду штигульйце кривій. Запитали йего, а він сьм признаў, шчо мэтрику майце І казали йему, шчобі іі віддаў, а він не хтыў. Кінули йего ў смольвй вогонь. І він горіў ў смольвным вогні і такой не хтыў мэтрики відлати. Крикнуў найстаршій Луціпір: Беріт йего під зельзвні цыпі! — І біли йего зельзвними цыпіамі; такой не хтыў кривій мэтрики відлати. Крикнуў найстаршій: Беріт йего на Мадейове ложце. — А він сьм настрашіў, тай мэтрику кінуў. Казаў ксьондз до них, шчобі і йему покажам Мадейове ложце. А злы дүхи не хтылі показати. А він кропіў сьвеченоў водоў, тай ііх понік. А оні кричылі: Не печі нас, ми ти покажемо. — Привели ксьондза до Мадейового ложчи. А ў Мадейовім ложчи то шпилькі і бритві і йегли остро нашпигованы, а попіт снід сьарчайствй вогонь горіт, шчобі по ным збуїў качіти. — Відбраў ксьондз письмо. Йак прийшоў до дому, перебуло тотó чэрез йакій час і той ксьондз вийшоў на біскупа. А за Мадейа й забўў, шчо го ў лысы лишіў. І раўз йедного йіхаў біскуп бес той лыс, де Мадей пуктуваў. І запахли ко́ло него дүжи йапка. Подвиў сьм біскуп помежи лыс і зобаччў йаблынку в ріснйми йапкамі. І післаў льокайа, шчобі тих йаблок урваў і прывіс на брічку. А льокай пішоў рвати, а гільа сьм піднесло до горі, тай ни міг дыстати. А Мадей кричїт: Най, не рви; той будэ рваў, хто ііх садіў. — Прийшоў льокай до біскупа без нычого. І скаваў льокай біскупови, йакá то річ, шчо він йаблок не прывіс. Біскуп сьм прїгадаў і пішоў сам до Мадейа. Йак йшоў, то Мадей кричїў: Десь сьм дóси забаўїїў? Даўно ты ўже чэкаїў. — І ўзвїў біскуп Мадейа сповідати і ўсы йапка в йаблынки пішли до горі до нёба, а дві сьм лишїли на самім верху. Пїтаў біскуп Мадейа, шчобі сьм прїпїмїў, когó насамперед ўбіў. А Мадей казаў, шчо тата і маму. Кажэ біскуп до Мадейа: Усы грїхі майцеш вїтпушчєні, лиш за тата і за маму то не майцеш вїтпушчєні. А йак біскуп Мадейа по сповїди поблагословїў, то сьм порохом россіпаў.

Зап. в цвїтнї, 1897, в Пужниках, Буцацького пов. від Тямьа Гриняшного.

340. Пустельник — розбійник. В.

Йеден чоловік вийіхаў ў дарогу і йіхаў без йедєн лыс. Зайіхаў ў велїку байўру. Не міг дóўго вийїхати. Приходит до него йедєн шльахдїч: Шчо ми даш, абїм ты вїгци вїпровадїў?

Кажі шчо си дати, то ти дам, абим вийіхаў вітци.

Залиші тото, шчо не знайеш, шчо дома йе.

Він йешу записаў, той го вівровадиў з йа́ми. Поверта́йе газда до дому ўрас с фірманом і застаў малого хлопця, свого сына. Сии ріс, а тато смутіў сьн. Пита́йе сии тата: Чо ви такі смутні заўше?

На тому смутній, шчом ты записаў эли дұхам.

Доріс хлопец своїіх лыт пішоў до біскупа радити сьн, йак би міг своіе письмо відобрати. Він йешу даў сьвиченой воді і вівправиў го до пекла. Йак прийшоў до пекла, оні не хтылі йешу віддати письма того; йак зачыў кропіти сьвиченоу водоу, то кричили: Чекай, не пар нас, ми ти віддамó! — Зачіли питати, котрій ўзвнў. Довідали сьн, шчо го ўзвнў кривій. Кидали го на вогонь, такі не хтыў віддати. Оні понесли на Мадейове ложе, де бритваи і шпилькаи було наковано. І йего там качіли; він йи віддаў письмо. Йак вертаў вітци, здогоннў го чоловік і просіў, абі го вівспідаў. Він того збу́йа йак вівспідаў і заўдаў йишу покүту, абі туту палицьу, квасничку, закопаў ў зелью, шчо неў побиваў лүде і носити ў піску воду, доки сьн не прийме тоту палицьи і не пүстит нарости, абі зродила йа́бка. А той хлопец вийшоў потому на біскупа. Йіхаў другий рас черес тої лыс, а тоті йа́пка па́хли. Він іслаў фірмана, абі йешу йедно йанко прийіс. А той пустельник, Мадий, казаў: Най, не рви; той бүде рваў, шчо саднў! — Пішоў сам біскуп і він просіў, абі го зноў сповідаў. Йак го сповідаў другий раз, а йа́пка йшли го горі і ўсы пішли, тылько сьн двоіе лишло. — Каже біскуп: Пригадай си, когос ўбнў насамперед. — А пустельник казаў, же тата і маму. — За ўсы майеш вітпушчено, а за тих дві душі нье. Біскуп пойіхаў, а Мадий сьн порохом россіпаў.

Зап. в січня, 1897, в Пужняках, Бучацького пов. від Тимка Гринишинаго.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 50—51. — Етнограф. Збірник. Т. III, ст. 121—124. Т. IX, ст. 31—35. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 15: Der Versöhnungsbaum. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I, ст. 157—161. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Вып. IV, ст. 162—163. — Materiały antropologiczno - archeologiczne i etnograficzne. Т. II, ст. 98—99. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 371—373. — Český Lid. Т. V, ст. 55. — Archiv f. sl. Phil. Т. XIX, ст. 241. Ч. 21. — Kolberg, Pokucie. Т. IV, ст. 145—162. Ч. 26—28. Krakowskie. Т. III, ст. 122—124. Poznańskie. Т. VI, ст. 197—210. Ч. 45—46.

341. Великий грішникъ. Г.

Буў го чоловік, але вийіхаў далёку дарогу і віз дрова і застраг в болоты. Але ті конь бн, не може вийіхати с того болота. І дивить

сьа, наперед коней стоїт хлопец. Тай каже: „Дьацьку, запишіть минні те, шо ви ў нїм ни знайїте“. А він йак йїхаў в дорóгу, то не знаў, шо йїго жїнка ф тїнвжї ходїт. І йїго жїнка породїла хлопцьа, шо він не знаў. А то той хлопец, де стоїаў поперед коней, то буў дьїтько, він сї ў хлопцьа показаў. Одже він не знаў, шо йїго жїнка породїла хлопцьа, і вьаў, записаў йїмў. Колї повернуў до дóму, побачнї, шо йїго жїнка такó' файного хлопцьа породїла, і дўже жалуваў сьа, шо він злóму дўхови занисаў йїгó. І той хлопец йїмў дуже рїс хўтко і йїдногó часу йїгó батько молотїў ў стодóлї, і він прїйшоў до тóго батька і питаў сьа йїгó: „Чогó ви, тату, такї дўже заўжди смутнї?“ А він каже: „Коб ти, сїну, знаў: Йа тебе злóму дўхови записаў“. І той хлопец каже: „Ви, тату, ни журїть сьа, йа пїдў, то йа те пїсьмó ў нéго відберу“. Але й ходїў він по сьвїтї, ходїў, не мїг тóго пїсьмá нїгдé дїстатї. І ўже дўже великїм абўйом зробїў сьа і де когó здїбаў на дорóзї, так йїго забїў. І він вїрїс великїй і прїйшоў до дóму — він ни знаў, чи то йїгó дїм, то но булї ў хатї то йїгó батько і мáти, а він ни знаў, чи то йїгó рóдичї тай вьаў йїх тай поўбиваў. Йак він йїх поўбиваў, тай йїгó дўже сумльїньа грїзлó. Але сїбї дў-майнї: „Пїдў і висповїдаў сьа, мóже йак миннї лéкше бóде на сёрцьу. Прїйшоў до йїдногó ксьóндза и росказаў, шо він мнóго душ с тóго сьвїта вїгнаў і двóйїх старéнькїх душ забїў і вїт тогдї йїгó дўже сумльїньа грївé. Та й той ксьóндз кажи: Йди там на горї, де вогóнь горїў, там йїс в лїкоїй кваснїцї голóўньа“ (нїбї то де горїло). І він пїшоў, вьаў ту голóўньу і посадїў йїїї і черес три рóки носїў гўбойу і колїньмї вóду від кривнїцї, йї пїдлїваў. І там с тóїї голóўнї вїросла крáсна шчéна і на тї шчéнї булó дўже шмат йáблок, а ў сáмїм вершкў булó двé золотїх йáблоцї. А то тї йáблока булї батько і мáти. Колї він, вже тї йáблока достїгли и він йїх птрасаў (нїбї бриваў), то тї йáблока фсї поспадáли на зéмльу, а тих двé йáблоцї відірва́ло сьа і ни ўпáли на зéмльу, то но до горї пїшли (то батько-мáти). И він йшоў і здїбаў ксьóндза і питаїять сьа йїгó, каже: „Шчо то за дїво (а він зноў тóго ксьóндза с мóгó здїбаў), каже, шчо тї йáблока фсї воблетьїли, а двé золотїх ни ўпáли на зéмльу, то но полетьїли до горї?“ І той ксьóндз йїму каже: „То фсї грїхї, шо ти поўбиваў тїлькó душ, то тобї Пáнбїг фсї грїхї вїтпустїў, а тих двé йáблоцї, шо полетьїли до горї, то значїт батько і мáти, то тїбї Пáнбїг йїх ни вїтпустїў, мўсїш йїх покўтовати“. І кїнéc.

Паралелі: До всіх легенд про батьковбийців, пор.: Аэнасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 90—97. Ч. 27—28 і ст. 177—178. — Кулишъ, Записки о Южной Руси I, ст. 309—311. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народовъ слав. племени, ст. 130—135. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 75—79. — Haupt u. Smoller, Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz, II, ст. 176—178. — Чубинскій, Труды, I, ст. 182—183. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 307—312. — Сатовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 292—301. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 266—267. — S. Barącz, Bajki, ст. 109—111. — Przyjaciel Ludu. T. II. Leszno, 1835, ч. 3—6. — Gliński, Bajarz polski. T. IV, ст. 5—25.

342. Чудний баранець. А.

Мау йиден гáзда трѣох сьнѣу, выгáньау йѣх на сѣужбу. Жáден не тóтыу пѣти. Зáбрау сьа стáршыи и пѣшоу. Прѣшоу до йидно́го гáзды. — „Зьѣднай сьа мѣ“. — „Зьѣднам сьа вам, гáздусьу; бо йа сѣужбы гьáдaм“. — „Будеш мѣ йидно́го барáнка пас, дам ти сто рѣньскых“. — Зьѣдмау сьа му. Пѣствѣ му барáнка. Барáнок йде и вѣн за ним. Але в далéку сторóну зáшоу. И гвáрит: „Чорт там за тóбоу не пѣде, бо далéко йдеш“. — Навѣрнуу барáнка и барáнок прѣшоу дóмѣу. И гáзда му запѣатиу, дау му сто рѣньскых: — „Йд, мѣи сьѣну, дóмѣу, бо мѣ вьлѣи барáнка пасеш“. — И вѣн пѣшоу дóмѣу и прѣньус вѣтцу сто рѣньскых. Йуж сьа вѣн óтец потышнѣу, же прѣньус сто рѣньскых.

Тѣпер выгнау другóго. Пѣшоу другѣи. Прѣшоу до тóго гáзды зас. — „Зьѣднай сьа мѣ“. — „Зьѣднам сьа, гáздо“. — „Дам ти сто рѣньскых, будеш мѣ пас барáнка“. — Пѣствѣ му барáнка. Пѣшоу барáнок далéко. Вѣн вьау барáнка, обѣрнуу и зáгнау дóмѣу. Гáзда му повѣдат: „Не дóбрѣ мѣ барáнка пасеш. На ти сто рѣньскых“. — Дау му сто рѣньскых и пѣшоу дóмѣу. Прѣньус вѣтцу. Тóуды сьа óтец утѣшнѣу, же йуж двáи засѣужѣли, двѣста рѣньскых.

А тот трѣтѣи вѣч. — „Йди и ты, пружвьáку, сѣужѣти, жебы-с мау грóшы, йак и тóты засѣужѣли“. — И трѣтѣи зáбрау сьа и пѣшоу. И прѣшоу до тóго гáзды, што и тамтóты сѣужѣли, и гáзда му гвáрит: „Зьѣднай сьа мѣ“. — „Зьѣднам сьа, гáздусьу“. — „Будеш мѣ йидно́го барáнка пас“. — „Йа бы пас и сто барáнкѣу, не йидно́го“. — Пѣствѣ му барáнка и пѣшоу за ним. И тот барáнок йде и вѣн за ним. И йде так далéко барз, то зáшоу аж до рáйу. Йде брез йѣдно пóте, брез ўуку, а там велѣка трáва. Пáсе сьа на нѣи дѣже óвец, а коўó нѣх хóдит ксьонда на кóвнѣ, а за йѣдну нóгу вѣсѣт (на кóнѣ). — „Пóпрау мѣа, ўопчѣку, на кóнѣ!“ — „Нѣм (áним) тьа там не сáджау (на кóвнѣ), áнѣ тьа попраульáти не бóду“. — Там велѣка трáва бы́а, а ўѣцѣ такы

сұзы йақ шкіпы. Тэпер иде дале. Приходит зас, — несе йидна джъадіўка хлыб г міху на плéчох, але йий бара лусит. — „Хўочіку, попраў мі міх на плéчох“. — „Нии ти го не даваў, ани попраўляти не б́уду“. И пішоў преч, пішоў дале. И приходит зас на йидну ўўку, на йй.нну рўшью, — там сьа насэ д́уже овец, самы б́іўы. Дв́аин ксьиндзи вільа них, там м́айт оўтар и там отпраўляйт. И тот баранок кльак и даў му ксьондз частку. И тоўдий позэрат тот хўолец поза оўтар, — там сьа б́іут два гоўўники зв́оны, аж йим зь дзубакіў кроў иде.

Тэпер повернуў баранок доміў до св́ого ѓазды. Йак до св́ого ѓазды повернуў насэд и ѓазда сьа го довідўий, хўоцця: „Штос там видьіў?“ „Видьіў йим на йидні ўўцы д́уже овец, а ўшиткы ч́орны и сұзы, и ксьондз коўо них лытат на ќони, а за йидну н́огу в́исит. И гв́арит м́и: „П́опраў м́иа, хўочіку!“ — Йа му пов́іў: „Ании тьа не саджаў, ани тьа попраўляти не б́уду“. — „Д́обри-с, м́и сыну, му пов́іў, бо т́акый ксьондз, што не отпраўляў, лем си х́одвў по ф́иглях, а й́ого д́уши там покут́уйут з ним Дале што с видьіў?“ — Видьіў йим джъадіўку, несла д́уже хлыба. Але пр́осит м́иа, жебым йи м́их напраўнў: — „Бо барз д́у- сит“. А йа йи пов́іў: „Ании ти го там не даваў, ани ти напраўляти не б́уду“. — Пан му пов́іў: „Д́обри зр́обнў, же йи не попраўнў. Бо на тим сьв́ігы хлыб збераўа до м́иха, а не молиўа сьа за н́бого“. — Но, тэпер зьв́идаў сьа го, што дале видьіў? — „Дале-м видьіў — на ѓуаткі ўўцы ани травы не б́ыўо, а там сьа б́іўы ўцы пасут и т́акы т́уўсты... И отпраўляли дв́аин ксьиндзи там, м́али там оўтар, и тот баранок кльак и йиден ксьондз п́одаў му частку“. — Отпов́іў, же: „Тоты ксьиндзи д́обры, пастыри душ, д́обры пастыри. А дале што-с видьіў?“ — „Два гоўўники сьа б́или за оўтарйом, аж йим зь дзубакіў кроў йшўа“. — Ѓазда му отпов́іў тоўды (тот, што ў н́бого сўўжиў): „То твоїи бр́атья сьа там б́іут за то, бо не хотыли п́асти н́ого баранка, за дармо зьв́али по сто р́иньских, — и б́удут так сьа кусати аж до страшного с́уду“. Тэпер хўоццу выпўатиў ѓазда и побўагосўавнў го: — „Ид сой, хўопче, тэпер доміў“ — и выправнў го йуж преч. И йуж.

Зап. 1900, в Бортнім від 65-лїт. Петра Боришовича О. Ровдольський.

343. Душі — вівці. В.

Были три бр́атья: Два рахували сьа розумні, а йиден н́ыбы дур- ный. Идут у сьв́ит Пішоў найстарший до пана и найаў сьа в́іўцы п́асти. I даў му тот пан пишчаўку: На, i гони м́оїи в́іўцы; де вони п́идут i там ты йди, i шчо вони б́удут п́асти, обыс мени́ привыс! — I він

жене. Перейшоў його паніч — а воно быў злы: Кобы ты мині в ноіі капліцы мху дьсьях грóхы. Ёа ти заплачу. Ёа ти бiльше дам, ёак тот пан, шчо вiўцы жешеш. — І даў му там грóшый, а вiўцы сьа вернулі гет. А він нарваў бурiнiў, ўсьачины, травы, привыс пiану, ўказаўи, жи сiты; тот му выдер ремiнь вiд г...i, аж до потiлицы: Іди. — І другий сiмо так зробiў. А трэтий пiшоў, тот шчо жовили, шчо дурнiй, даў му пшчаўку: На, гонi вiўцы вóи, де пiтут і принесеш тотó менi, шчо вóи в'ўцы будут пiсти. — Іде тот панiч самiй: Сiну, кобы ты менi в ноiі капліцы мху подаў! — А на не буду двои панiч служiги, хьба iндiоуму. — Тот перехóлит, прóснт: Ёа ти рас повiдаўи, ўтыкай вiд вьа! — І вiўцы iди, iди, iди і прiйшли, аж надiбали цэркоўцу і ўвiйшли там. Там ксьниц правит хвала бóжу і барiан на сiмый перет прiйшоў пiрет вiлтар і ўкьяк. Вони поўкьякали ўсьи. Барiан значiў так. Ёак сьвашчiник і прiвiў сьвóйих мьудей. І тот ксьниц, шчо там быў ў цэркви, запричашчаў ўсьи тотi вiўцы і даў дару бóжого тóму, шчо iх пригнаў: На, iди і даш пiану сьвóму. І iх там і лишiў, а сам прiйшоў, привыс пiану сьвóму дар і ўказаў: Аш ты припровiдiў там, де трéба было. І заплатiў му і тот пiшоў. А то — вiўцы — то бiли дўшi.

Зап. в лютiм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбiрського пов. вiд Грiци Олiщана Терецького.

Паралелi: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 25—27. — Етнограф. Збiрник. Т. II, ст. 4—5. 24—26. — Романовъ, Бiлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 24—26. — Kolberg, Rokucie. T. IV, ст. 203—205.

344. Про трьох братiв, що iшли на службу до Господа Бога. В.

Було три братi. Вунi були бiдни і пiшли на службу. І найстарший прiйшоў ду iцного селi і пiшоў ду ксьндза. А то не буў ксьндз, iно сам Господь Бог. І він сi наймiў у Господа Бога. „Бўиш в мене“, пувiдаў Господь Бог, „вiвцi пас, а де вiвцi пiдуть, там жiбис за ними iшоў; не наганей iх, нi завиртiй!“ — То не були вiвцi, iно тiцьку дўшi. І він iх вiгнаў. Дўшi так iдут, так iдут, фурт iдут, а він за ними. І так вунi ю цiлий день iшли, смў сi сприкрито і він перед вiчером завирнуў і пригнаў ду дóму. Питiй сi гу Господь Бог: „А ци iшли вiвцi самi, не навиртiў ес?“ — „Та нi, пувiдаўи, не навиртiў, вунi iшли, а я за ними“. — Він так пiби збрхiаў пiред Пiаном Бóгом,

а тимчасом Господь Бог ю знаў, жи він завернуў дүші. На другий день переначуваў і зараз го Господь Бог відправиву.

Потім за якийсь там час прийшоў другий брат ду того сила, і він сі тиж найвиў у кебдза. Вігнаў він вівці, ніби ті дүші, тиж так далеко дуже, але му сі накучіло і завернуў. Пам Біг гу відправиву.

Прийшоў третій і найвиў сі. Вігнаў вівці, йде за ними, йде, йде, дивит сі, а вівці пішли на цвинтар. Він ю не борониву, пішоў за ними. Ті вівці понасли сі троха на гробах і самі полетіли ду дому, а він за ними прийшоў. На другий день, він переначуваў, і сму Господь Бог даў за тойі такү шаблю; і тая шабля сму поможе. Іно тільки повиву Господь Бог, аби нікому не казаў, звідкі маїи тую шаблю, ино аби сам знаў. І він пудекуваў і пішоў. — Йде так, йде далеко, прийшоў ду цісарі. А він си файний буў хлопака і цісар маў доньку, і прийиву гу за вети. Але дунька гу не хтіла, бу вунá мала другого цісарі. А туди якратні той цісар прувадиву війну з ені тагом. І він сі вужевиву з дунькоў цісарувоў. І пішоў на війну. Як везу шаблею рубати, як везу тети, тільки войска наклаў, без три дни биву, ю праві цавки пубиву. Так тимчасом тамтой цісар прийшоў ду своїй кухавкі, вона ю била жінкоў того, шу дістаў від Господа Бога шаблю. „Шо то такé, пувидайі, він маїи, шу мене тільки войска кладé. Возьми ти, слухай, зроби му кўпиль, а як він сі рузберé і влізе в воду, туди ти фатиш его шаблю, а на маїиш жою, пустаў жою коло нього“. — І вона так зробила. Зладила кўпиль, він вліз, купайі сі, а она хéжо замініла шаблі і дала тому цісарови его шаблю. На другий день як везу той цісар рубати, як везу тети, всьо відбиву, і ше вєнци нарізаў. Шо махне, ту все впаде, шо махне, ту все впаде. А тамтого шаблі ю піц не робит, ино тамтого. Туди, як тамтой ю цісар ю пубиву, він пувидайі ду нього: „Возьми мене, потип на дрібні канайки і в торбу запакуй і привижі тую торбу ду мого кунé, най ми розвесе“. — І везу цісар его, потету на кўспіи, кенду ду торби і привизаў ду конé. Як го затету, кинь пулетиву, шигнаў. Так летиву і прилетиву ду того сила, де сіливу Господь Бог. Бог дихнуву своїм дүхом ду торби, і він зноў буў, зноў живу. „А видиш, пувидайі Господь Бог, я ти пувидаву, не пувидай нікому, і не давай тойі шаблі, ино сам абиc знаў, а ти не слухай!“ — Тай везу Господь Бог і даў му паличку; так го показуваў: „А слухай, абиc пігли не спаў разом з тоў паличкою, ино як будеш лігаў, запеси паличку ду стайні“. — „Добре!“ пувидайі, пудекуваў, тай пішоў. Йде він так, йде, йде, прийшоў ду єдиного сила. Замала гу віч і він вступиву ду коршми. В коршмі било циналу Жидів. „Приймиг ми наніч“. — Віпшуву, закусиву, і ю маў лігати. — Ага, припиниву си, Памбіг казаў, аби я паличку ду стайні заіс. „На, Жиде, еховай ту паличку ду жолуба, пудужі там, де я ти кажу“. — Жидівско

видів, жу така пекна паличка, шкодуваў, але той си наважнў, і Жидско рад не рад пішоў ду стаїні і полужиў паличку ду жолуба. Ну таі полігали. Раво дивїт сї, а там в стаїни злогий кїнь. Він здуплїў: Нема палички, іно злогий кїнь. Туди сїў на того кунє і пуйгаў. Кїнь пігаў, хєжо полєтїў і прїїадєт вуни ду того цїсарї, шу донька єго біла єго жїнкоу. І той цїсар сподобаў си дўже того кунє. Вїйшла донька, дїви сї, а кїнь бух! скочнїў і вїбнїў доньцї воко. А цїсар си спудобаў того кунє і дўже би бїло дїбре, та коли донька сьлїпа. Туди цїсар того конє купнїў; а єго, того хлїпа, ваєў за слугў. Так коло того конє ходєт, так ходєт. Але кїнь той бнїў такєй геї варт. І він пішоў на перекїру довьцї цїсаровїї. і она наважила си на ньїго. І цїсар си врїкрїў і забнїў гу. А той слуга пувїдаїї ду кухаркї: „Ідї ти слўхай і дїви сї, як він гу бїде забиваєў, ти си шїркїў, де нєрша кропка крїви впаде, абсє ми прївєсла. — Кўхарка пішла; акурат там бнїў такєй прїшоў і проколываєў кунє. Кроў трїєсла і кухарка зараз зїгнїла сї і вєсла в жїєню першу кропку крїви і прївєсла ємў. І він ўзєў ту кроў і посаднїў при палацу на подвїру. І з тойї крїви вїруєсла грўшка, і она родїла, пєкнї грўшкє на нїї руслї. І цїсарова донька вїйшла, дївїт сї, якї ладнї вїєєт грўшкє. Дївїт сї ду гурї, а грўшка бенц і впаєла і вїбіла дрўге доньцї цїсаровїї воко; ю цавкї сьлїпа. Цїсар всєрднїў сї і зрубаў ту грўшку. А кухарка пішла і нєршу трїєску прївєсла тому слугї, і він ваєў ту трїєску і кєнуў на воду. І там зараз зачєлї плївати трї злїтї качкє. І надвїшоў туди той дрўгий цїсар, шу го донька цїсарова любїла. Він си дўже сподобаў тї трї качкє. І він си наважнїў і лїєє в воду лапати сам тї качкє. І шаблю положнїў на бєрезї. А той слуга пїбн фатнїў ту шаблю: ю зноў маїї, зноў пан. „Шож я тепєр“, пувїдаїї, „з тобоў зроблю?“ Нїбн з тнї куханком єго жїнкї. — „Посїчї менє“, пувїдаїї, „на дрїбнї каваўкї, завїжнї в мїшїк і кєнь в воду. — Туди він ваєў свую шаблю, пурубаў гу на каваўкї, завїзаў в мїшїк і кєнїў в воду. І той сї там втупнїў в водї. Туди він прїходїт ду дїму, дївїт сї, єго жїнка сьлїпа. Він вєстрїлнїў ду нєїї і забнїў на смєрть. А потїму вжєннїў сї з тоў кўхаркоў і крулїїї.

Зап. в Угернїх Незабитовськїх, Городецькогї пов. Л. Гнатїшак.

Паралєлї: До сєї лєгєндї причїплєнї також мотївнї в шїроко ров-повєсуднєної казкї про чудєснї перємїннї одного прєдмєта в нїьшї. Лїтєратура до сєї казкї зїбрана в Кїловєстона-Крїмськогї: Нар. казкї та вїгадкї, ст. 106—147. — Крїж того дїви також: Archiv für slavische Philologie, Band V. Aus dem südslavischen Schatz, ст. 21—22.

345. Ангел на службі. А.

Зостаўа йїдна баба влоўа с семєро дытми. Але Пáнбїг вїслаў ангеўа по тóту бабу, матыр тым дытьом. Але ангеў прїшоў, так вїльїў тóгы дытóчки там и жаль сьа му фчынїю тых дытї. И не вьаў с той матєрї тым дытьом дúшу, бо сой помыслиў: Што тóгы дыгї бúдут робїтї? — же сирóгы велїкы зостáют, брез матєрє. И пїшоў гет преч, тот ангеў. Пóгыш, йак прїшоў, Бог зас г ангеўовї вышоў и спытаў сьа го, ци вьаў (стыг) с той бабы дúшу. Але ангеў отповїў, же: — „Пáне, не вьаў йїш дúшу, бо сьа мї жаль фчынїю тых дытї, што бúдут тóты дыгї робїтї, йак йїш з матєрє дúшу вóзму...“ — Але Пáнбїг му на го отповїў так — гвáрит: — „Йдїй ты там г морїовї, там — гвáрит — к чóму прїдєш прóсто, то там нáйдєш брыўку, — то двїгнїй тóту брыўку и што там бúде пїт тоў брыўкоў, то жебы-с вьаў и прїньус“. — Але вїн двїгнуў там тóту брыўку: — Былї там два хробáчки малєнькы. И прїшоў и зас Пáнбїг сьа го звьїдаў: „Но, што-с там вáшоў пїт тоў брыўкоў?“ — Повїдат: „Два хробáчки былї“. — „А прїньус йїс йїх?“ — „Йїст, прїньус“ — гвáрит. — „Аджег вїдїш — гвáрит, — йа о тїх хробáчкox знáў бїльа жорїа. Аджєк йа быў й о тых дытoх знáў. Тєнер пїдєш на сьїш рóкїў на тот сьвїт на покúту, же-с с той бабы не вьаў дúшу“.

Но, таї пóгыш йуж Пáнбїг вьаў и пїсўаў ангеўа на тот сьвїт на сьїш рóкїў. Йак ю пїсўаў, так ангеў йуж хóдит; йак хóдвў, прїшоў до йїдногo пáна. — так йак хўóпец быў, сўўшка невєлїкїй. Таї пан вьїшоў и звьїдаў сьа го: „Чóго ты гльáдаш?“ — А вїн отповїў: „А, — повїдат — сўўжбы гльáдаш“. — Пан му повїў: „Но, та кой гльáдаш сўўжбы, мї потрїбно“. — И зьїднаў го пан. Йак го зьїднаў, барз дóбрї му сўўжнїў, барз высўужнїй быў, барз го пан возлўбїў сой. Лєм йїдно: — До костєўа нїкóлї не хóтыў хóлїтї. Ну, и пóтым йуж до костєўа што не йїшоў, то не йїшоў. áлє сўўжнїў йїден рїк, — так пан хóтыў, жебы пїшоў до сповїдї, а вїн не хóтыў. Але сўўжнїт фсє рїк за рокóвї (рóком) и пан йуж нагнãнат конєчнї, жебы до сповїдї пїшоў. Але йуж прїхóдїт сємїй рїк, — йусь сьа на ньóго так зáўзьаў, же конєчнї мусїт пїтї до сповїдї. Але вїн отповїў: „Е. йак пїтї, то пїтї“. — Але прїпровáдвў го — стаў сой пїд двóны, йуж не пїшоў до костєўа — и повїдат пáну так: „Ты пáне — повїдат — твóїа молїтва — повїдат — тáка: Пїдєш до уáвок и сьáдєш сой и розмысльаш сóбї: — Йак йа на дрúгїй дєп мам гáздїўствo запровáдїтї, йак мам робїтнїкїм рoскáлãгї — а йа до костєўа йуж не пїду, áлє вьїйд за ўноў за кóсьцьоў, та сьа прїздрїш на мєнє, же мóїа офїра бúдє прїйáтa“. — Але тот ангеў вышоў на двїр и бєрє скáўкы и мєчє до гóры сóбї так за

птахами. Йак вазаў скаўку, йак шіаріў до горы, так за́раз графіў до пта́ха и забіў. И тоўны на́ну повідат: „Аджек ви́ши, па́не, йа до ко́сте́ўа не хóджу, а мо́йа мо́літва при́ята. А ты до ко́сте́ўа хóдиш, але тво́йа не при́ята“. — Йак то́то выповіў, шіаріў дру́гі раз скаўку, и тоўды стаў сы́а з на́бого гоўуб, зле́тыў гоўубом и пішоў йуж до не́ба. — Та йуж ве́це не йи.

Зап. в серпни, 1900, в Котани, від Антона Тиханяча О. Ровдольський.

Паралелі: Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. Т. IV, ст. 11, 160, 197. — Wisła. Т. VI, ст. 140.

346. Ангел на службі. Б.

Була одна бідна сирота, вдова і мала кількоро дітей. Жила вона, жила, аж раз заслабла. Післав Пан Біг до неї ангела тай каже: Іди до тої жінки сироти і вольми її душу до неба з помежи тих дітей! — Пішов ангел до тої сироти жінки, сів зобі в головах, чим раз гірше почала тота жінка слабнути, а діти почали плакати та жалувати, що їм нама чим раз гірше слабне. Лемонт такій підняли, що аж ангелови жаль ся зробило і пішов назад до Бога. Питає его Пан Біг: А що, зробив єсь то, шом тобі казав? — А він каже: Ні. — А Бог питає: А чому ж єсь так не зробив? — А ангел каже: Бо міні дуже ся жаль зробило тих дрібних дітей. — А Пан Біг каже: То не твоя річ тими дїтьми журити ся. Я за них дбаю. Зараз іди і виїми душу з їх матери. А за то, шось мене не послухав, підеш на землю і будеш там служити, доки я тебе не покличу знов до неба. І будеш глухий.

Пішов тогди той ангел і виїмив душу з тої сироти жінки. А її дрібні діти порозходили ся помеже людей: Одного хлопця взяв швець, він потому зробив ся добрим майстром; другий дістав ся до кушця і доробив ся так, що мав склеп з ріжним товаром — усі в люде по-виходили.

А той глухий ангел пішов собі по світі. Довго він ходив питаючи служби, але ніхто не хотів его прийняти. Аж раз зайшов до одного богатога пана дідича і став у него за фірмана. Одного разу вибрав ся той пан в дорогу до якогось великого міста. Їдут, їдут, приїжджают до одного села, а було то саме в неділю, але дуже з рана. Їдут вони цопри коршму, стоять два піяки. Бачите, зайшли з рана до коршми, підпили собі, а як виїшли з коршми, то так їм ся маркітно зробло, що так з рана святий день осквернили, тай поставали, тай радят ся.

— Слухай, куме, — каже оден — я за той гріх справлю до церкви св'ічку.

— А я справлю дявін — каже другий.

Власне в тій хвили над'їхав той пан в фірманом. Пан не чув, що вони говорили, а фірман зняв шапку, поклонив ся їм тай каже: — Боже вам помагай! — Поїхали вони далі, їдут попря церков. Фірман зліз із поїзду, як не вхопит великий камінь, тай лус ним у церков! А потому сів на поїзд тай поїхали далі. — Їдут другим селом, аж ту несут умерлого попа до гробу, 12 попів і владика межи ними. Пан як се побачив, зараз зліз із поїзду і пішов також за тим погребом, бо там було богато всіякого панства. А фірман навіть шапки в голови не зняв. Вернув пан із того погребу такий злий та недобрый, аж губи кусає, але нічого не каже. Сів на поїзд тай поїхали далі. — Приїхали вони до якогось бідного села, а напроти них знов погріб: Несут якогось бідного, в простих дошках без попа, без хреста. Фірман як то побачив, зараз зіскочив з поїзду, пішов за тим погребом аж на цвинтар, а там клякнув на гробі того бідолаха, помолвив ся, а потому вернув назад до поїзду, сів і поїхали далі. Приїхали до великого міста і заїхали перед самі двері склепу. А то був склеп з чобітьми, а в нім сидів той самий майстер, що ангел колись не хотів виймати душі з его матери.

Питає его пан дідич: А маєте, майстре, чоботи?

— Чомуж би не мав, вельможний пане, — каже швець. — Прощу злізти і вибрати собі.

Зліз пан із поїзду, пішов до склепу, вибрав одні чоботи тай питає шевця, кільки би за них дати. — Дванайцять ринських — каже швець. — А будут ті чоботи дванайцять літ служити? — питає пан. — Чомуж би не мали служити? — каже швець. — Заплатив пан, але бачив, що як він говорив до шевця, то фірман усьміхав ся. Але пан мовчит. Покупили вони в місті, що мали купувати, вертают назад до дому. Приїхали, а пан кличе фірмана до свого покою: Ходи сюда, фірмане!

Увійшов за ним фірман до покою. Пан зняв палаш із клинка тай каже до него: Зараз мені кажи всю правду, бо скоро бись щось по правді не сказав, то диви ся на шій палаш — зараз тобі ним голову вігну. Що то значит, що як ми приїхали до села в неділю рано і ровтили ся п'ячиска коло корчми, а ти здойнив перед ними капелюх?

— Я мусів так зробити — каже фірман — бо вони согрішили, попили ся з рана, а потому почали міркувати, щоби поправити ся і справити до церкви дявін, то я сказав: Боже вам помагай на добре!

— А там чогось на церков каменем шпурнув?

— Бо піп жівку з рана цибухом набив, а тогда пішов до церкви Богу служити; а злі духи сиділи в бані та на буйвуловій шкірі списували гріхи, а як я кинув каменем, то вони повтікали.

— Он як! Ну, а там той великий похорон — двадцять штири священники одного попа ховали, а ти навіть шапки не хотів вняти.

— А, бо то злі влого провадили.

— Добра. А там два одного умерлого несли навіть без хреста, а ти пішов уперед.

— А, бо то правдивого христянина несли.

— Ну, а як я чоботи купував, то чого ти сьміяв ся?

— Того-ж сьміяв ся, що пан хотіли, щоби чоботи дванацять літ служили. А хіба пан знає, чи буде дванацять літ жити?

В тій хвили ску скінчила ся служба і він щез панови з очей, полетів назад до Бога.

Зап. в Нагірявах, Заміщцького пов. М. Гуменюк.

Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 350—352, ч. 22.

Паралелі: Kolberg, Chełmskie, II, ст. 85—87. Pokucie. T. IV, ч. 41. — Аелнасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 88—90. — Етнограф. Збірник. Т. III, ст. 114—117. Ч. 43—44. Т. IX, ст. 42—43. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, ст. 107—108 і 324. — М. Federowski, Lud białoruski. T. I, ст. 230, ч. 1093. — Národ. sborník českoslov. T. II, ст. 116. — Добровольскій, Смол. этногр. збірникъ. Т. I, ст. 323—325. — Этногр. Обзорніе. Т. XXI, ст. 81—83 і 87—88. — Гріиченко, Этногр. Матеріалы. Т. I, ст. 71—73. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края, ст. 251—253.

347, Чудесні воли. А.

Так быў йндѣн такій кальвин і він нічому не молиў сьа, хыба што ўвидыў раво: Ци котá, ци пса, ци чоловіка — йиднѣм словом, што му сьа раво ўказа́ло, йак ўстаў. Али ужениў сьа і ўляў жынку, што вірила у Бóга. І повідат йимў жынка: Ты моли сьа рік Бóгу, Бох ти заплатит. — І він сьа рік перемоліў, таі йде за платнеў. Али пѣтат го сьа пан: Де ты йдеш? — Іду до пана Бóга за платнеў, шчом Бóгу молиў сьа. — Анў спытась сьа за мене, йак жєны Біг даст. — Дóбре, йа сьа спытаў. — Али у кóршні пийакы, кўпцы пѣут, пѣтаўт сьа: Де ты йдеш? — Йду до Бóга за платнеў! — Анў, спыташ сьа за нас, ци мы ўсе так будємо гєндльувати й пѣти, ци йак? — Дóбре. Ідє дáлы, нєсит чоловік во́лу Жидáж. Де ты йдеш, кáльвине? — До Бóга за платнеў. — Анў спытась сьа, ци доўго йа буду во́лу носѣти так. — Прийшоў до пана Бóга і Бог му даў быкы: Наж, на ти тоы быкы і будєс си рік робѣги. — Гóсподи, там пытаў сьа чоловік, ци доўго

буде воду носити? — Пóкы йнго. — І пытали сьа кúпцы ў кóршні, ци доўго вони так будúт пítи і гендльува́ти? — Пóкы віх. — І пытаў нья сьа пан. шчо ў тым сельі, де йа. йак будé му сьа поводи́ти? — Так му повіж, жи тоты быкы до пéкла го вы́везут, шче й віта. — І він женé. Пы́тат сьа тот, шчо носі́ў воду: Но, пок йа бу́дú носі́ти? — Пóкы тебе. — Пыта́ўт сьа тоты кúпцы: Пыта́ўнє сьа за нас? — Пытаў. — Ци ўсе мы так будéмо пítи? — Усе, пок вас. — Пригна́ў домі́, приходіт пан: Пыта́ўнє сьа за мéне? — Пытаў. — Йакже Бог мо́виў? — Мо́виў, жи тоты́ быкы вас до пéкла повева́т. — Пан сьа того́ ўсе́рдлў. А маў таку́ гору́ в бúчках, с пенька́ми, шчо было́ сым миль. І заклікаў віта: Ой тот сьа хвали́ў, жибы́ тоту́ гору́ розвора́ў за день т́ыми быка́ми і посы́іаў пшени́цу. Накажи́ йнму́, жибы́ йшоу́ вора́ти. — Віт прывішо́у: То ты сьа хвали́ў, жибы́с тоту́ і тоту́ гору́ розвора́ў па́ньцку? — Йа ны́т. — А то мýснш, бо ти пан смерть зро́бйт. — Він вы́йшоу́ до ста́йны, та́й пла́че ко́ю быкú: Бы́нейкы мо́йі, бы́нейкы! Том вас вы́даўно д́ыста́ў, та́й хотьа́т вас по́йісти. Деж йа тотó годéв зроби́ти? — Не б́і сьа, ны́т. — Та бо йа ни ма́ўу ни плу́га, ни во́за, ни бича́, нич. — Не б́і сьа, то будé. — Вы́йшоу́ він, сто́йит ўсьо на оборо́і, йнб́о быкы ўпри́ах. Вы́йшоу́ там, та́й сьи́ў та́й пла́че. А быкы мо́ўя́т: Льась си трóхы, та спи. — Він лы́х, та́й заспа́ў. Устай́ — гора́ звóрана, заволо́чена гет і посы́іана. Пан уви́дыў, і ты́швт сьа. А́вбо віт: Ге́й! то він йакы́сь мýдры́й. Па́не! Він сьа хвали́ў, жибы́ тотó ўсьо за дeнь ско́сиў. — А даўно́ зна́йите, йак то было́ ў па́ньцкы́х сéлах, йак пан дашчо́ повелі́г, то мус. І післаў віта: Ты сьа хвали́ў, жебы́с ско́сиў тотó за дeнь. — Йа ны́т. — То мýснш. — Він вы́йшоу́ до ста́йны д быка́м, та́й пла́че. Быкы мо́ўя́т: Не б́і сьа, не б́й, йнб́о нас возьмі́ там. — Він іде́ косі́ти і быкы веде́ за собо́у. Де веде́ш? Там абы́ талáцали по пшени́ци? — Йа си прыві́ажу. — Вы́виў там, прыві́аваў, быкы мо́ўя́т: Льась си, та спи. — Він лы́х, пріспа́ў сьа, ўстай́, ско́шено, згра́бано і скла́дено ў кі́ля*). Пан ся подиві́ў і мо́вит: Дóбре. — Али віт мо́вит: Прóши па́на, він сьа хвали́ў, жи на́раз привезé т́ыми быка́ми. — Ану́ йди му жо́у, нья́й привезé, бо му смерть зро́биў, йак ни привизé. — Ты сьа хвали́ў, жи привезéш тотó на́раз? — Йа ны́т. — То ти смерть пан зрóбит, йак не привезéш. — Він вы́йшоу́ д быка́м і пла́че. Вони́ мо́ўя́т: Не б́і сьа, не б́й, йакóсь то будé. — Вы́йіаў там, быкы мо́ўя́т: Льась си трóхы, та спи. — Він лы́г, заспа́ў, ўстай́, на во́зы ўсьо. Йнб́о ўзя́ў за мотус, та́й йіде. Де зава́дит, ўсьо переверне, ци дeрево, ци ха́ту. Приві́з до па́на. Віт пові́дат: Па́не! він мо́виў, жи тотó за дeнь змолóтит ўсьо! —

*) 30 снопів, полукінок.

Йа не мовиў так. — То мусиш змолотити, а нит, то ти смерть зробиў. — Він вийшоў д быкам і плаче. А быкы повідайт: Не бі сьа, йино нас там возьмй. — Він іде, ведэ быкы, пан мовит: Де велеш, абы там йти? — Йа си пруййажу. — Тай сьа загалажу. Быкы мовят: Лась сьа, тай спи. — Він лых, пріспажу сьа, устайй, змолочено і звійано чїсто. Али пи можут му нич зробити, бо він усьо роби́т, шчо му вельят. Гм! проши пана. Він мовиў, жибы за день зйу сам тоту пшеницьу. — Альо, пан закликаў: Ты мовиў, жебыс тото нараз зйу? — Йа нит. — Мусиш, бо ти смерть зробиў. — Тот плаче коло быкиў. Быкы мовят: Не бі сьа, возьмй там нас. — Він йде, ведэ быкы з заду себе. Де видеш? Абы йти й ўни? — Йа си прауййажу з далеку. — Но, быкы повідайт, ты не видьйу, йак сьа тото усьо робило, али теперь сьа дьви, та ўвидиш, йак сьа будэ йїсти; так сьа й робило. — Йак сьа птїца, де йакá йи, злетьїла, то хьба по зерну ним сьа стало. І йуж усьа пшевицьа. Пан вийшоў, подивиў сьа, жаль му. Али вит повідат: Він мовиў, жебы нас на тоту гору високу тыми быками выгьаг. — Йа не мовиў. — Ай, то мусиш, а нит, то ти смерть буде. Узьаў тот на виз, везй, везй — вывиз на гору, быкы мовят: Зажмури си во́чи! — Тот си зажмуриў. — Рожжмури, та сьа подиви. — Тот сьа подивиў, тоты ў цеклы оба бйт сьа, вит с паном. Вит мовит: Йа черес тебе! панау. — А пан мовит: Йа черес тебе. — Узьаў шче й паныйу на виз, вывїс там. ўказаў, де сут і зьвїз назад, бо вона нич не была винна. Прийшоў домїу: Но, быкы повідайт; ўже-смо ти витслужили за тото, жис поствїу і Богу вїриў. Зьуййажй си хусткою во́чи, обес сьа не дивїў, йак мы будемо йти. — А йину жаль было, тай пїтсунуў хустку з йидного во́ка і выпало му. А то были йангїли, ни быкы. І теперь з йидным во́ком такої жиїи.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци. Старосамбірського пов. від Грци Олїшакв Терлецького.

348. Воли дорадники. Б.

Було два браты: Йиден буў вітом, а другий буў бідний. І той бідний пустїў сьи ў дорόгу. Іде він по́при сво́го брата, а той стоїт на воротьох і зачиў сьи йигó питати: А кула ти, драби, йдеш? — А він йину сказаў, шчо йде шукати шчїсьтьи. Йде він лысом, а на долины здьбайи старушка. шчо пас волї. Зачиў старушок йигó сьи пьтаги, де він йде. А той йину вїтповиў, шчо йде шукати шчїсьтьи. Той старушок лаў йину тоты волї і кажи: Абїсь йїх пьгдє ны продаў, ны замїньйу, аж доки сьи ни доробиш. А йак ними сьи доробит, аби пригнаў йину

зноў тэмка; а што воні будўт казати (тоты воляки), абі він тотó робіў. — Прывіў він до дóму, зараз брат зачыў до него казати, што він ўкраў тоты волі. А він вітповіў, што то йимў пан Біг даў. Пішоў віт (йиво брат) до пана і зачыў пано́ви казати, што йивó брат такі пригнаў волі, што аны ў дворі, аны ў него, аны ў цылым силы нива́. І зачыли сьи радити, йак би тоты волі від него відобра́ти. І кажи віт так: Сказати йимў, абі цылу рязу вно́раў за йиден день, бо йак ни вно́ри, то волі ни йивó. І пан на то́йи пристаў.

Прийшоў віт до силá і кажи: На рóсказ пánьскый і йа кажу, заўтра за день майнш цылу рязу вно́рати, бо йак ни вно́риш, то волі ни тво́йі. — Погодуваў хлоп волі, выйіхаў на пóли і зачыў лужи плакати. — А тоты волі кажут до него, што ни майн чо плакати; пай львйа́йи спати, а рильй будé готóва. Ным сонци стáло пít полудним, воляки ўсьу рильу з'орани, прийшли до хло́па і кажут: Уставай, наші́ пас і йидь до дóму. — Йиди хлоп до дóму — сто́йгт віт на ворóтдох і зачыў кричати: А чо ти, дра́би, до дóму тьйгниш сьи? Чу́йнис, што йак ни звóриш, то волі ни тво́йі? — А він йимў вітповіў, што ўже чистó звораў. Прийшоў віт до пана і зачыў казати, што звораў цылу рязу. Зачыли сьи зноў радити, йак би мож відобрати тоты волі. — І кажи віт, што да́ти йимў мшóк пшвиницы і пай тем засьйи́и цылу рязу. Пан на то́йи пристаў.

Прийшоў віт до дóму і кажи до него: Чу́йниш ти, дра́би! Казав пан і йа кажу: Йидь до двора́, там дыста́ннш мшóк пшвиницы і майнш засьйити нивька цылу рязу і заволочити. — Вийіхав хлоп с тем на пóли і зачыў плакати, а воляки до него кажут: Ни майнш што плакати, тилько львйа́йи спати, а застаннш ўсьо готóви. — Хлоп львг спати, а воляки поду́ль ў ту і ту стóрону і стáла цыла́ рилья готóва. Збудили тогды́ хло́па і кажут: Уставай і дай нам во́лі і йидь до дóму. — Йиди він до дóму, а віт сто́йгт на подв́іри; ўадриў йивó, виб́іг на вулицьу і зачыў кричати, чо він так живо йиди до дóму. А він кажи: Чо йа майу свды́ги на пóли, колі ўже готóви ўсьо? — Пішоў віт до пана і зачыў то́йи пано́ви казати, а пан на него шче сьи й вы́кричав: Шчо ж ти від него ўже хоч, колі аны ти, аны йа зробити му ны́ц ни гóднн?

І пішоў с тем віт до дóму. Алі ўсе йивó больы́ло сэ́рци за тими во́ла́ми. Йак дыйшла́ пшвиницы, прийшоў віт до пана і зачыў пано́ви казати, што тра́ба хло́пови казати, абі тўйу пшвиницы за йиден день ви́жиў, вложіў ў полўкірки, звозіў до ст́ирти і с ст́ирти зноў змолотіў, виві́йав і звозіў до шпикльйра́, чистó абі віддаў, бо волі ни йивó будўт. І пан на то́йи зноў пристаў.

Прийшоў віт до дóму і кажи: Слу́хай но ти, дра́би! Майнш заўтра туту́ пшвиницы ви́жати, полўкірки вложити, до ст́ирти повозити, по-

молотити, вивіяти і чисто панови до шпикльїра віддати; і то до вечири майш зробіти ўсьо.

Вийхаў хлоп на полі і зачыў плакати, а волюки до него кажут: Ты льягай снаги, а пшнїицьн будэ готова. І той льяг спагн, а волюки тілько подўли ў одву і дўгу стору і ўсьо стаго готова. І збудили хлопа і кажут: Бирі ў мішок пшнїицьн. — Набраў хлоп мішок пшнїицьн, ным зайхаў до двора, то тотá пшнїицьн с цылої рїзи ўсьа була ў шпикльїри. Заклікаў тогдї пан віта і зачыў йнго сварити. Шчо тв, кажи, мнны наробиў? Пшнїицьн-с казаў сирў молотити, тепер зерно на кўпї мнны зацвїтэ. — Кажи віт до пана: Тнпер ныц нн зробіти, тілько казати йнмў, абї тотў пшнїицьн змолў і за йнднў ныч майш ўсьу мукў зїести; то пёўно тнпер волї будўт наші.

Прийшоў віт до дому, ваклікаў хлопа, кажи: Слухай но тв, драби! Майш ўсьу тотў пшнїицьн забрати, змолўти і за йнмў ныч ўсьу тотў мукў зїести, бо йак ны, то волї нн твої. — Прийшоў хлоп до стайнї, стаў мїжи волами і зачыў дўжи плакати. А волї йнго питаўт сн, чо він плачї? А він кажи, шчо казаў пан нїнка ўсьу пшнїицьн змолўти і за цылў ныч зїести. А волї йнмў кажут: Нн журї сн, тілько запригаї і йїдь до млинá; а йак прайїднш до млина, насїплнш поўну хату, тілько до пїйца лїшнш вўлнчку і бўднш сн ў горнїткн варїў за-тнрку. — І так хлоп зробіў. Змолў тотў пшнїицьн, насїпаў поўну хату мукї, запалїў ў пїйцу, снї сн на сьтыльчнк і ўстаўнў окропнц на затнрку. Спер сн на прїпнчок і задрїмаў; а пан обложїў надокóла хати нарту, абї хто мукў нн закраў від него. Али тнмчасом ным він сн пробуднў, ў пїйцу погасло, вода на прїпнчку зїнна, а ў хатї і знакў ннма за мукў. Той ўстаў с того сьтыльчнка, порозгльндалў сн до хатї і хтїў вїйти, али дверї булї замкннн. Той ўзвнў гваўту крнчатн, шчо абї йнмў подáли хоць кавальчнк хлїба, бо в голоду зїннн. Вартїўннкн пїт хатоў адушлнн, тóму нн хтїлн вїрнтн і ўвїшлї до хати поднвїтн сн, нн спраўдї нн майш шчо йїстн. Порозгльндалї сн, шчо нїчó пннá, побїглн чнм бórшн до пана, сказати пановн, шчо ўсьу мукў зьзвїў і шче гваўту крнчїў йїстн. Заклікаў пан віта і зачыў на него зноў сварити, шчо він йнмў абáвнў цылў рїзу пшнїицьн. — А віт на тойї кажи: Ныц йнмн тнпер нн зрóbнн, тілько скáжнн, абї нас від-вн до пекла, а він і вольтў вїдрнчэ сн.

Прийшоў віт до дому і зачыў крнчїтн: Ходї, драби! Казаў пан і йа кажу, абїс нас відвн до пекла. І прїймáннс сн, нн ны? бо йак ны, то волї нн твої. — Пїшоў той мїжи волї і зачыў плакати. А волї йнго сн пнтаўт, чо він плачї? — А він кажи: Йак мнны нн плакати, колї пан кажи, абї йнго вестн до пекла. Дóбрн, кажут волї; запригаї і поїдем. Али ўпнрэд побїжї до пана і до віта, абї тобї заннсати свої

майітки; йак запішут, аж тогді поїдм. — Пішоў він до пана і до віта і позапїсували йімў своїй майітки; али казали йімў тоты папєри с собоў ўзяти. Галали, шчо десь на дорозы йїгó ўложут, а тоты папєри і волі возьмўт до дому. Али хлоп тоты папєри ўложїў до скріньї, а набраў йакїх будь папєрїў за паўху, запрїг волї і йїди ў дорóгу. Вїйїхаў він на поля, а вони йїгó сьї пїтаїут, ци маїи тоты папєри. Той показавў папєри і йїди далї. Аж волї до нєго кáкут: Будїсь сьї двїїў, йак на дорозы будї сьї ближчїгї, то абїс знаў, шчо то будї пєкло; али вони тóго видїти ни б́удут. Кóло тóїї дырї возьмєш трóха сон, а потóму скрїтáйш прїкро пабє і вїхонїш жїво прїтїку і тїлько йїх будєш видїў. — Скóро той прїйїхаў до тóїї дырї, шчо сьї на дорозы бляшчїла, ўзьвў пóпри нью сон, пóтым скрїтáў прїкро пабє, вїхонїў жїво прїтїку, а вїз з дыдїчом і вїтом тїлько закликотїў. Йїди хлоп з волáми до дому, по дорозы злїбáйи зноў тóго дыла, шчо від нєго тоты волї дьїстаў і зачїў той дьїд йїгó сьї пїтагї: Ци доробїў він сьї йїгó бичкáми? — А той вїтповїў, шчо дўжи му добри пїшлó. — Тогді той дьїд вїйїшну нїж і даў тóму хлопóви до рук і кáжи: Рїш типєр тоты волї. — Зробїў йїмў сьї жаль і хтїў дьїда за волї просїти, али дьїд говорїи собї о тым ни даў. З вїлїкїи жалєм прїступїў до йїдногó волá і зачїў йїгó рїзати. Тїлько пирїрїзавў гїргáчку. звїгтам вїлїтвїў сивєнкїй гóлубїц; так сáжо з дрўгїи зробїў. Йак вїлїтвїў дрўгїй гóлубїц — і тїлько йїх видїў. Ни стáло пїрїц ним нї дьїла, нї гóлубїцї, ани тих волїў. Прїйшоў жи хлоп тогді до дому і распочїў своїў гóсподáрку злучїўши до кўпи вїтїўство і дьїдїство.

Зап. в вересни, 1895, в Пужниках, Буцацького пов. від брата Гіярка.

Паралєлі: Чубинський, Труды, II, ст. 400: Про чоловіка и його жуянку анела (лише кінець). — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 195—196. Подібні мотиви є також: Kolberg, Lud. T. XIV, ч. 55 і т. XVII, ч. 12.

349. Воли ангели. В.

Один чоловік мав лиху жінку, хабалицю, що зникхала ся з паном. Чоловік терпів, а потім і покарав, а вона нічо, лише сказала: Бодай тобі Бог заплатив! — Раз він ї знов вдарив так якось, що забив на смерть і втік у сьвіт. Тай собі подумав: Чому менї за то Бог не заплатить, як жінка казала? Пїду шукати Бога, аби менї заплатив. — Ходив він від села до села шукати Бога, але не мїг ся допитати, де Бог мешкає. Раз заночував він в одного гóсподара, котрїй питав ся йїго,

де він і за чий йде? — Іду до Бога, щоби мені заплатив, щом жінку вбив. — Добре! коли будеш в Бога, запитаєш ся його, яке мое щастє. — Чоловік приобіцяв йому, що ся запитає. — Другого дня ночував він у богача. А куди йдеш ти, чоловіче? — снитав ся богач. — „Йду до Бога за тим і тим“. — Як будеш у Бога, то проси його від мене, щоби мені половину маєтку відобрав, бо маю багато клопотів. — Чоловік приобіцяв — і пішов дальше. На дорозі здібав дівку, що вона дуже ся сьміяла. А чого-ж ти ся сьмієш? спитав ся він її. — Бо віддаю ся. А ти де ідеш? спитала ся вона його. — „До Бога!“ — Як там будеш в Бога, то снитай ся, яка моя доля? — Добре! сказав чоловік і пішов далі. — Вийшов він потому в села на поле і увидів під лісом старенького чоловіка з сивою бородою, котрий пас два воли. То був Бог, а воли ангели. А кудиж ти йдеш, чоловіче? — „Йду до Бога, щоби мені заплатив за тоє, щом жінку вбив“. — Той старенький чоловік сказав: „То я є самий Бог“. А за тоє, щось жінку вбив, даю тобі два воли. — А яка-ж є доля того чоловіка, що я в него перший раз ночував? Бог відповів: Він є бідний, але буде ще біднійший, бо і тії два воли що має, то му поздихають. — А яка-ж є доля того багатого чоловіка, що я в него другий раз ночував? — Він буде ще десять рази багатший. — А яка-ж є доля тої дівки, що ся сьміяла? — Она свою долю просьміяла. — Чоловік взяв ті воли тай повертав домів. По дорозі сказав, яка доля того першого і другого чоловіка і тої дівки. Прийшовши до дому чоловік той обробляв тими волами поле. Пан, властитель того села, хотів йому за ті воли заплатити, аби він йому їх відступив Але господар не хотів йому такі красні воли продати. Тогди пан сказав: Я тобі задам 3 роботи, котрі маєш тими волами виконати. Перша робота така: За оден день маєш всі мої лани виорати і заволочити. — Прийшов той чоловік, дає волам їсти тай плаче. — А чого ти плачеш? питає його оден віл. — „Длячого мені не плакати?“ — каже чоловік — та я не в силі таку роботу за оден день викінчити, яку мені пан задав. — „Не бій ся, кажуть воли“, ми то зробимо. — На другий день вийшов той чоловік на поле орати і нім сонце зайшло, то він виорав і заволочив всі лани. — Добре! каже, одно зробив єсь — тепер маєш з других моїх ланів все за один раз привезти. — Прийшов чоловік до дому тай плаче. — „Чого ти плачеш?“ питають воли. — Прецінь казав мені пан зробити таке діло, якого ніхто в сьвіті не докаже і розповів все. — Не бій ся, кажуть воли. Скажи панови, най каже зробити такий великий віз, щоби ся усе збіже звістило, а ми завеземо. — Чоловік пішов і сказав то панови. Пан сказав зробити віз і наш чоловік запряг воли, виїхав на поли, слуги панські помогли йому на фіру вакинути і він то привіз до двора на тік і вивернув, бо не подобеньство було вилізти і скинути

порядно в стоги за оден день. Не задовго упав дощ і збіже затекло, а потому вігнило, але тому чоловік не був винен, що пан поніс великі страти; він зробив лиш приказ паньській. Тепер каже пан: Маш ще третю роботу виконати, а воли твої. — „Яка та робота?“ каже чоловік. — „Маш нас везти до неба“ — сказав пан. Чоловік прийшов до дому таї плаче. Чого ти плачеш? питають воли. — Бо маю везти пана до неба через три дуже великі гори. — Ми і то зробимо, сказали воли. Але як будеш везти панів на першу гору, то будеш їх дуже просити, щоби злізали з воза. Як будеш їхати під другу гору, то будеш їх лиш трошка просити. А як будеш їхати під третю гору, то скажиш, щоби не вставали. — Чоловік той запряг воли, забрав цілу родину і всіх знайомих і приятелів пана, котрих пан з цілої околиці на десять миль до окола запросив до себе, щоби з ним їхали разом на воляж до неба, куди їх Іван повеє. Забрав їх всіх хлописко на віз, гейкнув на сиваки і рушив в дорогу. Їде, їде, приїдять до першої гори. Знявши мужичище шапку і вклонив ся, каже: „Ог прошу ясневельможного паньства, будьте ласкаві трошки злізти під гору, бо прикра, та всіх не витягнуть бычки“. — Позлізало паньство, драпають ся, лізуть, відсапують, попріли, тотож попріли, нім видрапали ся на тую гору. — Приїдять до другої гори, а тога така висока-висока, що страх! Знову Іван просить, щоби паньство позлізало з воза, щоби могли воли витягнути. — Услухало паньство Іванової прозьби, але ниточки на них не було сухої від утоми, бо так попріли, що аж цюрком текло з них. А як вже умучили ся, а як вже втомили ся бідні пани, панї, паничі, панночки, а тоті грубезні, що їх бувало на ношах виносило з десятиох льокаїв і до карити всаджали, то так потрудили ся, що ледво мож було пізнати, що то паньство. А як важко сапали, ще такого шляхетного діла ніколи вони не робили та такого важного. От і видрапали ся на тую гору. Їдуть дальше, їдуть, приїдять до третьої. А та трета гора така височінь, що вершка не доглянеш, така височінь! Під тою горою каже Іван: „Най ясневельможне паньство не злазять вже, босьте дуже помучені, будемо їхати!...“ — Пани владували ся, що Іван набрав вже ліпшого, та як випадало, розуму — та що лехко мудро завояжують до неба. Сидять такі раді, такі раді, що цу! як то сказати — такі раді. Їдуть, їдуть, Іван й кожух скинув, щоби лехше було та пішки їде по при волах. Везе панів, везе — от-от вже вершок, а хлопиче хап за притику з вия; воли в ярмі вістали ся, а віз з паньством так і шурнув в пропасть і там йому вічна пам'ять і до нині не знайшли їх. Воли перекинули ся в ангелів, Іван вернув ся до дому, бо не мав свого ще часу з паньством до неба іти!

350. Як пан дістав ся до пекла. Г.

То було ще, як пан Йвус ходив по змилі. І йому люди клали спирт кождов хатов кілька хлібів по черазі, а пан Йвус приходив і забирав той хліп і с того мав утримань. Али рас злий дух фкрав той хліп. А як сын Анцихрист о тім довідав, казав злому духови піти і вітпокутувати той хліп. І злий дух прийшов до йидного бідного, жм сидів ф комірнім, наймити сын на службу. Відний кажи: „Та де йа вас, паничу, тутка прийму? Йа сам ни маю шо йісти. А шош, ви миньі будити робити? — А він кажи: Ни біти сын, миньі о йіду ни йде. Йа буду ходити на заронки і буду на вас робити. Як зачив, як зачив, тай сын фпхав. — Робит він йиму, робит і так вже бідному сын добри дьі-йало. Уже мав свойи господарство і всьо, шчо траба. Став господаром. І сусьїди сын дивували, а найгірши пан. І він йнго рас кличи і кажи: „Слухай! найиш ми вавтра звести цїле збіжи до стодоли. А як ньї, то всьо твоїи господарство заберу собі!“ — Прийшов господар до дому тай всьо кажи і плачи. А наймит кажи: „Йа вавтра за вас поїду!“ Прийшло рано, наймит запрїх коньї, поїхав на поли і до полудньї всьо повозив до чїста. На другий день кличи пан господара і знов кажи йиму привести собі ва подвірї гору. Прийшов господар до дому тай кажи то наймитови. А наймит кажи: „То ньїчо, йа завтра поїду“. Рано наймит знов запрїх коньї, поїхав і привїс панови гору. Видит пан, жи тий ньїчо ни зробит господарови і кличи йнго знов і кажи: „Вавтра ми найиш завести до пекла, али найиш так хутко йїхати, жиби віс навіть змильї сын ни дотикав. А як вьн, то тьн страчу!“ — Прийшов він до дому тай плачи. Уже навіть наймитови ньїчо ни кажи. Наймит сын питаїи, шо тако. — Він кажи: „Ти ми вже типер ньїчо ни поможиш!“ — „Та скажіт, кажи наймит, можи поможу“. Зачив просити і той йиму казав: „Казав пан, жиби йа йнго вавтра завїс до пекла“. — А наймит аш пітскочив, так сын фтїшив. На другий день вони воба запрїгли коньї, сїїли тай поїхали до пана. Пан сїв, а наймит як ни затне коньї, а коньї як підут! А пан кричит: „Гов, гов!“ Али во. Приїхали до пекла, наймит схопив пана, а господар завирнув коньї тай поїхав до дому.

Зап. в Будванові, Теревельського пов. від батька, О. Дервянка.

351. Як атаман дістав ся на тамтой сьвіт. Д.

То було за павьщїни. Буў у йидного пана атаман, дуже недобрий. Ой, бувало, як то людєй по селї, по загонах гонили! Тенєр того нема.

Були такі, хто багатший то давали атаманови дещо, то атаман не буў на них такій лютий. Але бідний Іван не маў шчо дати, бо не було шчо. Тай атаман на нього заўзеў ся. Ну, так йідного рау рано вийшоў атаман на дзедзінец тай: Га-га-га! — А пан чўс тай питає: А шчо там, атамане? — Казаў Іван, жи живого медведя припровадит пану, жи пан ходит полювати тай ніц сполювати не може, а він живого медведя припровадит. — Казаў пан заклікати Івана і обіцяє йому дати штіри фіри пшениці, як припровадит медведя. Сплакаў Іван, та шчо робити? Він сі того не сподіваў. А шчо пан каже, то мусит бути. З прикростеў, а бідоў йде він ў ліс. І приходит ў ліс в ночі тай ўвіців огень. Приходит до того огню, а там коло того огню три старці сиділи. Він прийшоў до них: Слава й Сўсу Хресту! — Слава на віки, а ви чого ту прийшли, чого хочете? — А він каже, жи на нього атаман має храл, хочє го закопати тай казаў перед паном, наговоріў, жи він може живого медведя припровадити. — Ўни казали сісти. Аш ту надійшоў медвіль. Старці алапали медведя, далі Іванови, тай кажут: Бері го та веди до пана. — Припровадіў Іван медведя живого до пана і пан даў штіри фіри пшениці; ўвидіў атаман, шчо не мож Іванови ніц злого зробити вийшоў ідного рачку на дзедзінец: Га-га-га. — Пан сі дивит: Шчо там, атамане? — Аа, пане, казаў Іван, шчо пану припровадит вітцє с таятого сьвіта. — Ну й пан казаў заклікати Івана, шчоби припровадіў му вітцє с таятого сьвіта. Заплакаў Іван, бо де-ж можна припровадити ўмерлого с таятого сьвіта? Але пан казаў, шчо му даст піў своїх добріў, если йому припровадит тата. Сплакаў Іван тай с плячом пішоў ў ліс. Приходит ў ліс, видит огень. Приходит до того огню, а там тоті самі старці сиділи. — Слава й Сўсу Хресту! — Слава на віки. — А шчо скажете? — Він росновіў, шчо му казаў пан припровадити іго тата с таятого сьвіта. — То ўни му казали, жеби пан даў найвірнійшого слугу свого, ажеби заступіў татове місце. — Ну і пан уважаў, шчо атаман буў найвірнійший слуга і післаў атамана з ним. Ну і приходят оба ў ліс до того огню, де три старці сиділи. Іван бідний, покірне похваліў Пана Бюга, а атаман ўставши і не обізваў ся ніц з великої дўмности. Питают сі старці атамана, ци він є найвірнійший слуга у пана. — А хто-ж би буў вірнійший, як я? — каже атаман. — Зближала ся піўніч. Надїхали брікі і фірмани. А до тих брик запряжено поўно душ. А тоті фірмани так бют нагайками тоті души, шчо аш лек. І єден старець ўставши питає ся атамана: Ци пінавш, атамане, панового вітця? — Гó-го-го, чомў-би ні! — Той старець каже: Випрігайте панового тата, а запригайте атамана, випрігайте ўмерлого, а запригайте живого. — Випрігли фірмани панового тата, а запригли атамана і тому Іванови кажут: Иди-ш ти до дому до пана, нім когут запіє,

а заўтра ў вечер, бис тут буў назад. — Прийшоў Іван с паною до двора, сталі перед двэри і когút запіў і пан упав і зістаў трупю. Збудыў Іван пана, пан ўстаў. І ў саму 12 годіну пан ожыў і оповіў сьнови, аби добра даў Іванови, а сам би пішоў до Івана і так робіў паньщину, як Іван робит. Ну, прійшоў вечер, трэба наново тата завести. Завезли на тотó місце на ад і надіхали тоті самі брикі. Той старець ўповідае: Випрiгайте живого, а запригайте умерлого. — Випрiгли атамана. Тай атаман каже: Пóкi житé мого, атаманом но хочó бути. А той пан даў Іванови цалі добра, не хтiў павува́ти, лиш паньщину робити. І так атаман буў цалу дóбу на тамтiм сьвiтi.

Зап. 1901, в Кропивнику новому, Дрогобицького пов. від Антона Ілюговського В. Левинський.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 152—153.

352. Як два брати ходили до пекла. Е.

Были двайн браты, и бары сыя ненавидыли. Йиден быу богатый, другый худобный. Богатый сыя бара с паною добри опходіў, — а там ў тим селы пан мешкаў, лыдич. И деси сыя подыў, што го не быуо, нікто не знаў, де сыя подыў. Потім настаў сын и газдуваў паньщиноу тоў. Але тот сыя опходіў добри с тыи сыном, тот гада, тот брат богатый, и взяў си неавнст до того брата худобного и зробиў байку перед паною велику на того худобного, же його отец, пан, х пеклы дйрва возит. А худобный о тим не знаў. И потім пiслаў пан по того худобного, гварит: „Откаль ты знайиш, же мий отец х пеклы дйрва возит?“ — „О ныйт, пане, йа не знайу, ани-м не видйў, ани йа о тим не почуваў нигда“. — „Але то мўсиш пiти, принести ми, коли-с видйў мого вiтца, же х пеклы дйрва возит“. — „О пане, ныйт, ани-м не видйў, ани не признайу того“. — „Але то мўсиш пiти и принести ми од нбого писемко, а йа тоби грошии на дорогу дам дос, што будеш маў, хочбы аж йис за рік йшоў. А принес ми отиис. Бо йак не пiдеш, то ти кажу смерть зроби́ти“. — И тот перестрашєнный взяў от пана грошы и писемко и забраў сыя и иде. И пішоў ў далєку сторону, — де він найде пекло, кой не зна, ф котри стороны йист? Тєпер пішоў в дорогу и зашоў в далєку. Пришоў на йидну ўуку, там стоїит дзядок старый. — „Де ты, чоўовиче, идеш?“ — „Сам не знайу, де иду. Пiслаў мйа пан, же його отец х пеклы дйрва возит“. — Дзядок му гварит: „Покаж писемко!“ — Дзядок писемко од нбого одобраў, и сховаў писемко дзядок, а його вынбаў йнше и даў му. И повидат му: „Иди х просту

дорóгу, кáды йá то́бі показу́йу, бо там при́деш к пеклу, там б́удеш видь́йу, б́уде тым пáном в́уз шатан дерéво. Махнеш на ньóго тым писéмком и в ньóго хпáдут шóры йáк с кóньа“. — И він так п́шоу. И при́шоу акурáтны там, ф то́го м́сце, де му дзвáдок кáзуау. И йáк ўар́йу, же ним вéзе д́рва, и шáгнуу на ньóго писéмком и хпáли в ньóго шóры йáк с кóньа. И то́уды сьа в ньóго зрóбв́у чоўóвик. И то́уды одóбрау од ньóго писéмко. и сам пан тот бы́ и пов́лат му: „Ой, сусь́ида, за з́у́ст й́им сьа дóстау до пéќуа, што шáтан д́рва но́у вóзнт, за то, жем л́удом в л́ьса д́рва не видáвау. Огнóв́идж сынóви мóму, жебы тáкый не бы́, жебы го не при́кльáли л́уде, йáк мéше при́кльáли, што м́шу д́рва х пéкль́и вóзнт“. — Тéпер му нап́сау писéмко и пóдау му, а сам повóстау там. Тéпер зáбрау сьа тот и п́шоу отгáнталь, дóм́й. И при́шоу на тóту ў́ку, де тот дзвáдок му дау п́семо, — а тот дзвáдок там стóйт. — „Дóбры ти, чоўóвиче, в́ышó?“ — „О, с́у́ава пáну Бóгу, бо барз дóбры м́ п́шо. Так й́им дорóгу знáу, йáк жебы-м ќлька раз там бы́ й́уж“. — Тéпер му дзвáдок гв́арнт: „Пóкаж писéмко от пáна“. — А він в охóтоу пóдау му писéмко. Дзвáдок писéмко сн с́о́вау, а йóму дау й́нше до пáна. Йáк при́шоу й́уж до пáна, пóдау пáну писéмко. Уѓшэный пан барз, же му опóв́йу о йóго в́тци. — „О, в́иднш, чоўóвиче, же-с т́аф́йу до мóго в́гцьа, хоц й́ис пов́дау, же о н́ым не знáйнш. А йáк й́ис до ньóго т́аф́йу, йáк й́ис сьа ў́страш́йу кáры, же б́удеш карáный!“ — Тéпэрка п́сэ́ау пан по брáта йóго и насьм́йáли сьа д́уже, же йáк то дóбры и бáйку зрóбнт, же в бáйкы ста́о сьа прáўда, бо в бáйкы пáшоу в́тцьа х пéкль́и.

Тéпер п́ше пан от пéќуа, жебы сусь́ида при́ход́йу, тот брат йóго богáтый, до ньóго: — „Же мы сьа захóд́ли дóбры за ж́тцьа и хóчу тьа видь́тн“. — Кáже: „Йá п́цу — так пов́дат бóгач, — хóчу сьа видь́тн с пáном стáрым“. — И нап́сау му пан писéмко до в́тцьа свóго, же при́хóнт там сусь́ида до ньóго, и п́шоу. П́шоу в далéку дорóгу. И при́шоу на тóгу сáму ў́ку, де дзвáдок стóйáу, и стóйт там дзвáдок. — „Де ты, чоўóвиче, й́деш?“ — „До пéќуа“. — „А по шчо?“ — „Бо там м́й сусь́ида пая д́рва вóзнт х пéкль́и“. — Дзвáдок му отнóв́дат: „Тáй ты хóчеш вóзнтн?“ — „О н́йт, дзвáдку, не хóчу вóзнтн, леш хóчу сьа с пáном видь́тн“. — Дзвáдок му: „Пóкаж п́семо!“ — Пóкáзáу дзаткóви п́семо. А дзвáдок п́семо с́о́вау, а йóму дау й́нше. И тот при́шоу до пéќуа, и вéзе зас шáтан пáном д́рва. Йáк при́хóнт, пан до ньóго сьа засьм́йáу. Але йáк му пóдау писéмко, так то́уды пан ш шор выскóчэу, хпáли в ньóго шóры. А шáтан пóмау тóго гáзду и зáпр́яг до тых шор, а пáну отнóв́дат: „Ид сн дóм́й, бо й́уж-есь сьа выпóкут́вау. А ж́ый в л́уднн дóбры, не шчад й́им дерéва (дрóу), бо йáк не

б'удеш вылаваў л'юдом дэрево, то т'я нас возіме ту. А ты за ненавист брата тв'ога (тот б'огач), ты будеш д'ярва возіти ту аж до страшнаго с'уду". — И там в'озит.

А пан прішоў доміў сой. А тот за ненавист з'остаў х п'еклы и д'ярва буде в'озіў аж до страшнаго с'уду. А пан т'оўды д'обрыи быў бара, йак а'нгіл. Што кто од н'бого жадаў, то му даў и жыў спокійно и сын'ови т'акже наказуваў, жебы жыў спокійно з л'юдми, жебы с'я не к'ўбш'іў, жебы с к'аждым жыў, йак з гуасным б'ратом. — Бо й на п'ана ймст страх х п'еклы! — Йуж к'о'нец.

Зап. в серпни, 1900 р., в Бортнім, від Петра Боршовича О. Роздольський.

353. Богородиця-сваха.

Оден хлопец служив в дворі за 4 грейцарі. В дворі було дуже красне лошатко. Хлопец сказаав: Я ще буду рік служив, дайте мені те лошатко! — Вислужив рік, взяв лошатко і пішов. Ішов далше і зобачив, що люди везли яловець. Люди просили, щоби запріг лошатко до їх воза. За то дали ему шішок ялівцю. Він не мав ле того ялівцю подіти і спалив. Яловець дуже пах аш до неба. В ночі показала ся ему в сві Пресв'ята Діва і казала: Що ти за то хоч, що всюди пахне? — Хлопец казав, що нічого не хоче тілько файноі жінки. Пресв'ята Діва дала ему сонцеву доньку за жінку. Той хлопец пішов з жівкою до двора служити. Окоман дуже любив вго жінку і хотів з нею оженити ся. Давав ему дуже тяжкі роботи, а як він дуже журив ся, то жінка ему казала: Не жури ся! — Як чоловік рано встав, то вся робота була зроблена. Раз казав ему окоман і гуменний, щоби приніс сонце. Він дуже зажурился, а жінка дала ему перстень і сказала: Куди буде той перстень котити ся, туда ти йди. — Перстень закотив ся аж до неба. Чоловік взяв сонце в руки і ішов навад. Окоман і гуменний почувли, що їх щось пече. Чоловік приніс сонце близше, а гуменний і окоман кричали: Ни неси, бо пиче! — Поховали ся під ліжку, а чоловік кинув сонце під ліжку і їх попік сонцем.

Зап. в цв'ітнн, 1895 р., в Половім. Камянецького пов. від Каськи Шендюк Яків Миколаевич.

Паразель: Шейнт, Матеріалы. Т. II, ст. 388—397.

354. Як два брати носили вечерю до Бога. А.

Було собі двох братів, йіден богач, а другий бідний. Той бідний кавав жінці вечеру зготовити, бо він понесе до Бога. І вона зготовила там, він взяв і несе, а куди — ни знайи куди. І здибайи ййго Господь Бог на дорозі і каже; „Що ти несеш?“ — А він кажи: „Несу до Бога вечеру“. — Каже; „Йак прийдеш, там буде залізна брама; йак прийдеш під ту браму, то возьмиш, запукайиш і там буди питати ся, шо ти несеш — то скажиш, а він тебе буди питати ся, чи даси ййму покушати теї вечері — то кажи, жи дам“. — І ще кажи пан Біг: „А як там віддасиш ту вечеру, то вони тобі будут давати гроші, то ти тих гроші не бери, но кажи, нхай тобі дадут шкварок“. — Прийшов він під ту залізну браму — а то було пекло, там самі були шатани; запукав, виходит той із середини, питасть ся: „Що ти несеш?“ — А він кажи: „Несу до Бога вечеру“. — І він ййго питасть ся: „Що ти хочеш за ту вечеру?“ — А він каже: „Я гроші ніц не хочу, но тільки тих шкварок, шо на пйицу лежать“. — І каже: „Вилісь собі — каже — і набери“. — Виліа він на пйицу і набрав повні кишені і за пазуху і хустину навязав. Вийшов він за ту браму, подивив ся до тих шкварок, то вони феї від нео поділи ся десь — бо то були душі. Та ййде він, прийшов він до дому — в дома він покинув таке бідняцтво, а застав, уже ййи всьо, і товару і коний, всьо ніби, всьо вже ййи, вже зробив сі богач великий з нео. Приходи той брат, той богатий і каже: „Звітки ти того богацтва так взяв, жи ти був такий бідний?“ — А він каже: „Я носив, небоже, до Бога вечеру і кае — Пан-бі мнй дав, видиш“. — А той брат: „Е, ти дурний, яку ти вечеру носив-ісь! Ти певни — ка — заніс-ісь кілька пирогів, голупців, хліб житній, такий разовий... Як я — кае — понесу вечеру, то не таку, як ти. Скажу жінці спечи пшеничних кишиів, пирогів файних пшеничних зварти — то я — кае — дістану, я буду ше мав більше богатство, як ти!“ — Прийшов він до дому, кае: „Жінко, зрихтуй мнй вечеру, бо я понесу до Бога“. — Жінка зрихтувала і взяв він і поніс. Привіс він під ту залізну браму і запукав. Питаїть сі ййго, кае: „Шо ти несеш?“ — Каже: „Несу вечеру до Бога“. — А дасиш ти покушати теї вечері? — „Ні — каже — не дам, бо я до Бога несу, не мона натпечатувати“. — Взяли ййго, пустили там до середини, вечеру відібрали від него, а ййго на вилка тай у смолу: „А ни хтїв-ісь — каже — їсти хліба, то їдж смолу!“

Паралелі: В иньших вариянтах, як видно з дальшого, брат-богач проганяє брата-бідняка, що приніс йому вечерю, кажучи йому забирати ся до чорта. Бідняк йде до чорта, дістає нагороду і запаковує, а брат богач, що з зазвисти несе також чоргови вечерю, погибає. Пор. Жите і Слово, 1895 кн. IV, ст. 97--99.

355. Богатий і бідний брат. Б.

А раз бўли два брата: та одін буў бідний, а одін буў богач. Але тот бідний то робіў тому ціле говіньи богачьивн, аби вин йимў даў кавалок солонїни д Великоднью. А вин йнго так водіў, тогдї то тогдї, ўсе казаў, шо даст, аж ў чтиверь перед Великоднем прийшоў до него брат, бідний тот, тай сказаў: „Та ўже, брат, ўже чьне минї дати тоїї солонїни, ўже ў чтиверь перед Великоднем“. — Він тогдї ўзьнў тай пішоў, ўтьнў кавалок йнму солонїни тай каже: „На, йди до дьїдька — ка — с сеў солонїноў“. — А бідний приходит д хаты тай каже до жїнки: „Йа, жїнко, ту солонїну не буду сьвітїти, шо даў минї брат, бо він — ка — не даў минї, але даў дьїдькови“. — А жїнка кажет: „Ну, та шож будемо теперки робїти?“ — „Йїдемо — каже чоловік до неї — заўтра у йїтницю-сь великодну, підемо ў мїсто та кўчимо другоїї собї солонїни“. — Тогдї купїў він собї солонїну тай на Великдень тотў сьвітїў куплєцу солонїну, а по Велицїднн, тай узьнў тотў від брата солонїну, котрў даваў дьїдькови, тай поньїс дьїдька шукати, аби йнмў відлаў тотў солонїну, шо брат йнмў даў. Тай зайшоў у великій лыс тай вїстрїчїт ся з дьїдьком. Тай кажет чорт до нео: „Куди йлеш, чоловіче?“ — А він каже до чьорта: „Нєсу — каже — солонїну, шо брат минї даў“. — А чорт до нео кае: „Ну, а чомў ти самїй не йїў?“ — А він каже: „Йа самїй не йїў, бо він — кае — не даў минї, але даў дьїдькови“. — А він тогдї кае до нео: „Ну, то йа самїй — кае — йди за мноў“. — А він прийшоў до чьорта д хаты тай виддаў тотў солонїну, тай ке: „Шо ти хочеш за цу солонїну, шо ти привнїс нам?“ — А він каже, ка: „Кобєсте минї дали хоть берїўку грощїй!“ — тот бідний. Ёни йнмў дали тотї грощї, шо він казаў, тай сказаали йнмў: „Шо наше буде, табїс так до нас ураз привносїў“. — Тогдї він прийшоў собї д хаты с тїмн грїшнн, тай собї спроваїнў худобу, ґрунт покупїў, тай тот гїзда тай тї льўде ўсьї ў селї заднўували се, шо тот бідний так забогатыў. Тай приходит до него тогдї тот брат йнго, шо буў богачьивн, тай кажет: „Вїтки ти так брата, забогатыў — каже — ш чого?“ — А він каже: „Йа забогатыў с тоїї солонїни, шо йнс минї даў. Бо ти — ка — ня даў минї, але даў йнс — каже — дьїдькови, — а йа йнм віднїс, а ўни — ке —

за тотó дáли минí беріўку грóшій“. — А богáч кáже: „Коби йá дiждáў до нáрiк Велiкoднiя, то ўже йá — кáже — собi понесу беріўку солонiннi чортáм та дам...“

Тогдi дiждáў богáч дрўгoгo Велiкoднiя таi пoсьвятiў собi дорў (пáскi), таi тогдi вьвiў беріўку солонiннi на плéчi таi пiшоў прáво ў тот лiс, де тот брaт йiгó нaходiў се с чóртоm. Таi нaходiт се и вiн тáмечкi на тiм мiсцi, де брaт у тогiднiм рóццi нaйшоў се с чóртоm. А чорт кáже до нéго: „Кудi ти — кá — чoлoвiчe, йдeш нe солонiннoў?“ — А вiн кáже: „Йá несó чортáм, мoжe бi минí — кá — хoть тiлькo грóшiй дáли, йiк дáли брáтoвi тогiд“. — Вiн скaзáў тогдi: „Йди — кá — зa мнoў!“ — Таi прiхóдiт до чóртa, таi скaзáли тóму богaчiвi: „Ти будeш тут вoчувáти — кáже — а рáно тобi будeмo плáтiти зa солонiннó“. — Тa зaгoвoрiли чортi одéн до дрўгoгo: „Цéму шьi — кe — трéбa богaчiвi грóшiй? Ми — кáже — д цéму увiйдiм, йáк мe спáти ў нaс сeйi вóчi, — тa — кáже — кóждий йиў по дóўбнi дамó, тa мi йиў зaплáтiмó зa солонiннó“. — Тa докi oнi сe злáгoдiли йти йiгó бiтi дóўбнeў, а дoтi одiн пiшоў таi утьiў йiгó дóўбнeў таi убiў. Таi oнi ухóдзут ужe усi бiтi — а тот ўжe лeжiт убiтiй, богáч, ўжe йiгó убiў тот одiн, нe трéбa, aби йiгó цi бiли дóўбнiямi. — Но, то цьa ўжe ўсьa.

Зап. 1899 р., в Тюдеві, Косівського пов. О. Роздольський.

Наравлi: Гринченко, Этногр. Мат. Т. I, ст. 179—181. Т. II, ст. 83—85. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 320—321: Чортова яць. — Kolberg, Przemyskie, ст. 222—226.

356. Як бiдний вiбрaв душi з пeклa. В.

Було двoх брaтiв, одiн бiдний, а другiй богáч. На Свiйтiй Вeчiр богáч iст тa йит, а бiдний брaт прiйшоў дo нeму тa стaў ў кyтiчкy ў хaтi. Жiнкa богáчa прoсiт, шьoби бiднoму брaтoвi дaў тaм у кyтiчкy iстi. Так прoслa двa рaзi, а богáч нi вiдпoвiдáў! Аж трeтiй рaз зaпрoслa, а богáч кáжeт: Нaй йдeт до чóртa нa вiчiрy!

Пiшоў бiдний з хaтi, а пiд двeрми сiдiў кривий чóрт таi кáжe до бiднoгo: Сiдaй нa мeнe! я тi понeсу до хaтi нa вeчiрy! — Тот кривий тo буў у старшoгo Ирoдa-чóртa зa слугy — пoлiцiянa. Сiў бiдний нa нeгo, а кривий кáжeт: Йiк я тьi зaнесу нa вiчiрy до пaнa. тo вiн мe тa пiтaтi, шьo хoч зa тe, шoс прiйшоў до мeнe нa вeчiрy? Вiн тобi мiнiтi мe грoшiй, мaйткiў, тa тi aбeс нiчьo нi жьiдaў,

но три рази полонником джурини*) з китла, щьо йи ў него! — Приїс кривий бідного до пана, а той йнго гостит їдами, пїтьми, а видтак питаїи: Щьо хочь, щос до мене на вичьбрю прийшоў? — „Нїчо ни хочу, но дай менї три рази джуриниў полонником з оцего китла!“ — Йї, цего ни дам тобі! Бери, щьо хочь нїше! — Нї! нїчьо ни вїзьму, а так пїду. — Так три рази питаў го, а пан ни хотїў, а за третим разом каже: Ну, то бери ўже! — Бідний начьбир три рази полонником джурини з китла, тай пан закликаў: А де кривий? — Кривий сїдїв нїд дьвернї, та кажи: Я тут! — Бери йнго и неси д хатї! — Бідний сїў, а кривий занїс бідного пїд йнго дьверї. Бідний злїз, а кривий пїшоў собї. — Занїс бідний джурини до комори, тай лїг спати. На другу днїну, рано, каже бідний до жнїкї: Иди ко до комори, та принеси-ко джурини, будем їсти. — Жнїкя пїшла, отьвїраїи комору, а то повна комора душї. — Тї джурини, то були грїшї душї, щьо топили си. Йнк їх бідний видтїў вїбраў, то ўни вже були спасенї. Жнїкя зо страху утекла з комори у хату, а душї пїшли до раю, но полишали у коморї бідному то ўсе, щьо давали по їх смертї родїя за їх душї: луднїнь, зерно, хлїби, колачї, ўсьїке, щьо „за душї“ дают.

Прийбїгаїи жнїкя у хату и каже чьоловікови, щьо йи у клїти. Бідний ўходит у комору, а там ўже нїна душ, но повно хлїба, зерна, луднїнь, та ўсьїкого добра. Бідний перебраў си, себе, жнїку, дїти, попоїли, тай пїшли до церкьви. Стаў бідний у церкьвї, а до него наблїзїў ся богачь брат тай тручьїий го лїктем ў бнк в одно и каже: Ти, мой, ти де цего луднїя ўзьїў? Ти певно ў мене с ночї ўкраў! Я пїзнаю луднїнь, це мойї! Ти ўкраў! — Нї, каже бідний, я ни краў! — Вїйшли з церкьви, а богачь д нему: Ти вкраў, ти вкраў! — Аж бідний ўповїў йнму: Менї це даў Бог и пан с ночї на вецьберї! — Погадаў собї богачь: Пїду и я до пана на вичьбрю.

Прийшоў-д хатї, збираїит си, вїрїжїют си по богацки, з жнїкоў, з дїтьми, з родїїоў, з кнїньми, а йнк вин це погадаў, то кривий чьорт ўже йнго жде нести туди до пана. Забраў їх ўсїх, з кнїньми на себе, тай повїс до пана. Приїс їх до пана, а той зрадуваў си, пїслаў по скрипичнїкїў, їдьи, пїут, бають; аж по вичьбрї пан закликаў кривого, щьоби скрипичнїкїў видвїс, а лїшили си самї — пан тай богачь з родїїоў. Тогди пан узьїў скрипку, вачьїў скрипїти, а богачь з жнїкоў и родїїоў пїшли в данец. Закрутили си в право, закрутили си ў лїво, тай ўсї покнїли у тот котеў, де топили си джурини. — Так пїшоў богачь з родїїоў ў котеў чьортїў, а пан вїрьїдїў того кривого до

*) Шкварки.

бідного брата, шьоби вин сіў на богачеві ґрунта та майітки. — Так бідний вислобоніў душі з пекла, тай посіў майітки богацкі-брацкі; тай жили, докнїў жили і конец йик кождії кавці!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шиярика Л. Гарматій.

357. Чудесний когут. П.

Було два браті; йндєн буў богач, а другий бідний. Прийшли вилікодны сьвіта, богач зарізаў випра на сьвіта, а бідний ни маў ані шкірочки мйаса. Нішоў він до своґо брата, до богача і зачіў просіти, абї йи́му брат даў хоць кавальчик, абї виньїс посьвітїти. І праўда, даў він йи́му кавалочок мйаса і так йи́му на тоїи сказаў: Іди си з ним до дытька. Той ўзвнїў тото мйесо і іде з ним. Іде він, іде лысом, аж ўвдрїў вилікі палаци; наокола зильзаний чистокїў і дўжи виршкі шпї-частьї, а коло брами стоїат два паничі на вартї. І зачіли йи́го сьї питати, чоґо він хочи. А він йи́м зачіў казати, шчо даў йи́му брат мйаса і витправнїў йи́го з ним до дытька. І ўвїйшоў йа вилікий кусєнь до-роґи, а ни мѡжу нвїдє здїбати го. Ўтворїли вони йи́му браму і пустили йи́го до сиридини і казали йи́му так: Шчо абї. йи́му і шчо даваў за тото мйасо, абї ньїц сьї ни прийи́ї, тїлько тоґо коґутика, шчо коло него сидїт. Ўвїйшоў він до сиридини і ўєрїў староґо Льуци́ппра коло зильзаного слўпа ўпїятого на вилечєзних трох ланцїах. Зачіў йи́го сьї питати Льуци́ппр, чоґо він прийшоў. — Приньїс йи́м мйасо, кажи хлоп, с тамтоґо сьвіта до вас. — Добри, положи ту коло мєни. Шчо ж ти си за тоїи жидайи́ш? сказаў до него Льуци́ппр. — Ньїц, кажи, ни хочу, тїлько тоґо коґута, шчо коло вас сидїт. — На шчо тобї тоґо коґута? кажи до него Льуци́ппр. І новїў йи́го до другоїи станциї, бо то бўли доўґї ланцї, і показав їи́му вилікі моґїли самоґо срібла і во́лота і кажи до него: Бирї собі, кїлько хоч, то с тоґо шчоєь спрофїту́йиш, а шчо тобї прийдє с коґута, чиж ни майи́ш до́ма? — Али хлоп ни хтьїў ньїчо брати, тїлько ўпвравў сьї ўсе на коґута. Даў йи́му Льуци́ппр коґута і хлоп с тим відїйшоў. Відходьачи, ў брамі кажут йи́му тотї паничі, шчо: Ньїц з ним ни потрібїйиш робїги, тїлько скажиш му, абї ти за-пїаў. — Прийшоў він с тим коґутом до до́му, поставнїў йи́го на столї, сам сьїў на лаўци і ньїц, тїлько кажи пїати. А коґутик кїлько развїў запїи́н, за ка́ждим разом вилитит йндєн риньский з гўби. І тїлько за ньїч напїаў, шчо рано бідний носилаў дьїучину до богача повїчити дьїшки мрїти гроші. Принєсла дьїучина дьїшку (чвєртку), пвривїриў він гроші, ссїпаў до мїшка, вїставнїў на пїиц і коґут шчєз. Дьїучина

відвела чвѣртку до стрійї богача, а він заглянуў за обручѣм йндного риньского, шчо сьм буў засунуў. І кажи до жінки богача: Відниш, до неї жѣбрати за мійсом приходіў, а грóші чвѣркоў мійриш! — І вараз пішоў до него і зачуў йнго сьм питати, де він тілько ўзяў грóшнїй. — А він йнїу вїтповіу на тоїи: Йак, кажи, даўнїс ми мійсо і казаўнїс ннїі, абї йа йшоў до дытька, а йа ўзяў, завнїу ў платїнку і понїс. І за тотó мійсо дїстаўнїм тілько грóшнїй. — Урадованїй богач прийшоў до дому, набраў мїйса ў мїшок, кїлько мїг занести і понїс до дытька. Тілько тотї йнго ўадрїли, вдалеку браму ростворїли і з радоствў скрїкнули: А деш ти сьм забаўнїу, шчо ми вїт тогди на тебї чкїаїнїо? — І тілько на сьвїтї богача відьдїли.

Зап. в вереснї, 1896, в Пушнїнах, Бучацького пов. від брата Гїларка.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданїя, ст. 49—50, ч. 16. Тут бїднїй несе вечерю до чортової матери.

358. Де чорт не може, там бабу пішле. А.

У йнднїм снїлї буў чоловїк і жінка — і дужи собї дóбри, ў вгóды жили. Али чорт позаадроствў йїм і хотїў, абї йїх привести до грїха, абї вони посварїли сьм, побїли сьм і нрїбуваў там чїриз сьм лїт, ам нн мїг нїчóго зробїти. Уже йнїу сьм там збрїдло і бнрѣ, йде звїтти задумавнїй і нвеселїй. Аж вднбїнн йнго бїба на дорóзї, таї кажи: А чо ви, пїаноньку, такї сумнї? — Чорт йїї ўзяў росказувати, йак булó, йак він буў сьм лїт ў того Йївїана, бо він сьм Йївїан називаў, і кажи, нн мїгнїм так зробїти, абї онї сьм колї хоць раз посварїли. — Бїба кажи: Шчо дасьтѣ, то йа так зробїу, шчо й бїти сьм булўт. — А чорт кажи: Знїаїнш ти шчо, бїбо? Йак ти так зробїш, то ти дам новї чóботи. — І тогди вона кажи, абї він йїї аш тамка віднїс, бо то ўже булó далеко. Чорт ўзяў на плѣчї, таї полѣтїу з бїбоў, таї примїс тоту бїбу аж нндалѣко снїлї, таї кажи: Йди на полї, він там орѣ. Сказаў йї ў котрїм мїсци, таї бїба приходїт нндалѣко того чоловїка, сказала Слава Йсу Хрїстў, він вїтповїу, таї кажи тому чоловїкови, абї йї шчо даў, то вона йнїу поворóжит. А тої чоловїк — йак то даўнїшчи нїрїд вїроваў ў забóбнн — прїстаў на тото. Она йнїу казаўла, абї йї даў долóнью, а она, будѣ з йнго долóннї йнїу ворóжити. І він даў долóнью, а вона дївнїт сьм, таї кажи: Мїаїнтї, гїадоньку, шчїсьтьн, мїаїнтї; али ви тнм шчїсьтьом нн будѣтї сьм тѣшнїтї, бо, кажи, ваши жінка на ваши жнтьї ваїнт. Кажи: Йак прїйдѣтї

до до́му, то вам за́раз жінка ска́жи, аби́сьти сьм да́ли поі́ськати, ў го́лову сьм подиві́ти; а ви, ка́жи, аби́сти си до́бри ўважи́ли, бо вона́, ка́жи, бу́де ма́ти бри́тву ў кула́ці, та́й ка́жи, вас за́рижи. — Та́й ба́ба забра́ла сьм, та́й пішла́. Вийшла́ де́сь там, де оні́ ма́ли сьм с ти́м чо́ртом зді́бати, та́й пішли́ до си́ла. Прийшли́ до си́ла, чорт пока́заў, де то́го, йі́йі чолові́ка, ха́та, та́й ба́ба прийшла́ до ха́ти, та́й ка́жи Йі́ванові́ жіньці́, шчо вона́ воро́шка. — А вона́ йі́йі ни хты́ла, бо она́ сьм бо́йáла, аби́ сьм чолові́к ни гны́ваў, абó шчо, та́й ка́зала́ йі́, аби́ си йшла́ гет. — А ба́ба йі́йі ка́жи: Ко́лі, ка́жи, ни хо́чеш ни́ні нічо́ да́ти, то йа то́бі, ка́жи, і за дурно́ ска́жу. Тво́й чолові́к то́бі, ка́жи, ві́рний, а́ли ни зо́ўсьм. А́ли, ка́жи, то́му мо́жна пора́дити. Ка́жи, ві́н ма́йи сьм во́лосы́ў на го́лові́ бі́лих; ві́н би, ка́жи, бу́ў шче лы́пший, а́ли ко́би́с му то́тй во́лоски́ ві́ризала́; а́ли то, ка́жи, ко́би́с ни́ні вробила́, бо ни́ні но́вий ні́сьмиць, то найлы́пши. — А то́та жінка́ то́гді́ зачы́ла сьм пита́ти, йа́ким би то́ спóсобо́м то зроби́ти. — А вона́ ка́жи: Йа́к при́йде́ чолові́к с по́льи, а ти ска́жи: Хо́ді но, чолові́чи, най йа́ тибé поі́ська́йу трóха. — І то́гді́ ба́ба забра́ла сьм, та́й пішла́.

А́ли при́йде́ди́т пі́ри́д ве́чвро́м чолові́к с плу́гом, та́й ви́прі́г во́лі, ў́вийшо́у до ха́ти, та́й ка́жи: Да́й но, жінко́, чо́ йі́сти, бо́м та́кий го́ло́дний! — А вона́ ка́жи: Е́й, хо́ді но ў́пирéд, йа́ тибé поі́ська́йу. — А чо́лові́к за́раз со́бі помисли́ў: О, пра́уду́ ми́ни то́та ба́ба ка́зала́! А́ли га́да́йи си: Ў́сьо йі́дно, бу́ду́ прубува́ў шчи́сьтья, чи то́ йи пра́уда. — Та́й при́ходит, сы́да́йи на ла́ўку ко́ло не́йі, а вона́ со́бі ў́зяла́ ў ку́лак бри́тву, за́тисну́ла, а ві́н за́глыну́ў, бо ві́н ў́же ма́ў о́ко на то́то, бо йи́ну ба́ба то́то ка́зала... Та́й йа́к ў́здрі́ў, шчо вона́ ма́йи бри́тву ў́ рука́х, та́й то́гді́ жінку́ за чу́пир, та́й до змьлы́, та́й до́бри на́биў — а ды́тько́ під ві́кно́м сьмі́йи сьм! І йа́к ў́же чолові́к жінку́ ви́бпў до́бри, а она́ то́гді́ зачы́ла сьм пита́ти, за шчо? — А ві́н йі́йі ска́заў, шчо йи́ну ба́ба так і так ка́зала́, а ві́н у не́йі за́глыну́ў бри́тву і за то́то йі́ бпў. І ві́н роспові́ў жіньці́, йа́к йи́ну ка́зала́ ба́ба, а она́ зно́ў роспові́ла, йа́к йі́йі ка́зала́ ба́ба. І во́ні то́гді́ сьм шпирисо́или і бу́ли со́бі зно́ў до́бри да́льі. А ды́тько́ пішо́у і ў́звў чо́боти і ви́рубаў ў́ лы́сьі до́угу же́ртку і ў́звў то́тй чо́боти на же́ртку, та́й не́се ба́бі. А́ли ба́ба та́жжи ў́же йшла́ на-прóты́ў не́го. А ды́тько́ йа́к ў́здрі́ў ба́бу, та́й кри́чїт до не́йі: На ти, ба́бо, чо́боти, на, до ме́ни ни приста́пай, бо йа́, ка́жи, тибé сьм бо́йу. — Та́й ба́ба ў́зяла чо́боти, а ды́тько ў́ты́к від ба́би і так розвй́йшли́ сьм.

Зап. в вересни, 1895, в Пужнивах, Бучацького пов. від брата Фі́лька.

Паралелі: О. Стороженко: Як чорт подавав ба́бі на махових ви́лах чо́боти. — Гринченко, Изъ усть паро́да, ст. 393—395. — Ю́бл. сбóр-

викъ въ честь В. О. Миллера, Москва, 1900: Н. Сумцовъ, Повѣсть о томъ, какъ чертъ разсорилъ супруговъ. — Добровольскій, Смол. этногр. Сборникъ. Т. I, ст. 346—348. — Худяковъ, Великорус. сказки. Т. II, ст. 131. — Schleicher, Litauische Märchen. Ч. 50. — Wurzbach, Die Sprichwörter der Polen historisch erläutert, Wien, 1852, ст. 178—182. — Puibusque, Le comte Lucanor, ст. 402—409. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 135—140, ч. 61 62. — Kolberg Krakowskie. Т. III, ст. 144—145. Lubelskie. Т. II, ст. 202—203. Poznańskie. Т. VII, ст. 775. — Gliński, Bajarz polski. Т. III, ст. 216—222.

359. Баба гірш чорта. Б.

Було собі двоїм старіх льудій, глибоко ўже ў лятах були і жили собі побожно, нїгди ни далі сьа піткусіти на йакү піткусу до злоо, ни піли нїгди жадноо трўнку шатаньского. Так шатан там заходіў і кінчи хтыў іїх піткусіти на грїх. А ўони не допустили сьа того, ичоби согрїшіти перед Бóгом. Так йиде той шатан доро́гою і здібайи йиднү бабу. І питаїть сьа теїі ба́би: Де йдеш, ба́бо? — Ог, іду, абїм ішла. — Шчо-п ти хтыла за тоїи, жиби́сь ишла до тих двоїм старіх, жиби́сь іїх піткусіла до грїху? — А ўона ка́же до него: От, йак пан до́бри, нех дадүт ми́ні свїй капельүх чо́рний грóші, то йа то зроблю, піткушү іїх до злоо. — Так він даў капильүх грóші і ка́же до неїі: А потóму то дїстанш шче два, йак то зробиш. — Приходит до теїі хати, сыла собі на лаўцы і питаїть сьа теїі ба́би, теїі господи́ни, жи ў хаты: Де ваш чоловік пішоў? — Мій чоловік пішоў ў поле горати, там під лысом. — А то ваш чоловік там горé? Йа йшлам понад вашим чоловіком, али він казав ми́ні, жи-б йа до вас ўступила і казала-м вам, жи він чо́гось злосний на вас, і казав, ў ночі, йак заснете, то він вас варіже. Али ви ни спїть у ночі, но вóзьмете пожа і йигó заріжете, али зварите йи́му перше, загрїйте йи́му горїлки мо́дної — він напїить сьа, льяжи спати і засне, то ви йигó заріжете. — Та жінка вєслухала теїі ба́би, дала йи́ї иїсти, дала йи́ї шче на доро́гу за то парү грейцарїў, жи ўна розказала йи́ ту праўду. І йде далы та ба́ба до тоо хлопа на поле. Приходи до тоо хлопа на поле, сказала: „Слава Бóу“ і „дай Бóже шча́стья!“ і ка́же до него: Йа була-м ў вас там у до́ма, ни було нїкого ў до́ма, но тїлько ваша жінка. Але ваша жінка чо́гось злосна на вас, казата, йак прийдети ў вєчир до до́му, то ўона вас заріжи. — Хлоп іде до до́му ў вєчир і зачинають обоїи сварити сьа. Перши так жили побожно, а тепер сварать сьа, лаїют йидно на дрүю і вже вина́вєсть у хаты. Так він повечераў і лыг спати. Лыг спати і бұцым спит; і прижмуриў трóшки вóчі, а рєшти дивить сьа.

Жінка приходить до нею, заглядаєйй йому в очі, чи він спит, рұхайи йнго так за рұки, а він так йак затайїў сьа, бұцым то спит. Вона виймаєйи ножá спїг пòдушки і буди йнго рїзати. Али він ни допустїў сьа до тóго, схопїў сьа на нòги, алапайи жїнку за кұчери, йак зачне жїнку бити, йак зачне бїти, збїў жїнку — лèдво живá. А потòму каже: та ўже забїў на смерть, а потòму пїдў на шибеницьу! — І забїў він своїў жїнку, а сам пїшòў до шòпнї і повїсїў сьа. І вже закїнчїў. І пїддали сьа. — Бáба заўжди пїдведé, хұтчї йак хлоп.

Зап. 1894, в Берлїнї, Брїдського пов. від Юрка Соколовського О. Ровдольський.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 9, ч. 6.

360. Як чорт подавав бабі на вилах чоботи. В.

То в йїднїм місци жыў муж ж жéноў бара крáсьнї и вїрнї. И хòтыў йїх чорт скусїти. Бєсь сьїм рòкїў там сьїцїў за кòмннòм и гльáдаў розмáйтїх способїў, жéбы йїх прївїў до грїху. Аль сьа му не удаўò. Ишоў оттáнтель сұхїй, высквèный, — стрїтїўа го босоркáньа и гвáрт му: „Де-ж ты, небòже, дўже-с так выбїднїў?“ — „А — гвáрт — быў йїм ф тáнтòй паскуднїцы (паскуднїцеў нáзваў, же не фскїраў нич) — за сьїм рòкїў, и не фскїраў йїм нич!“ — „А йа бы тьа порадїўа, што лєм быс пїшоў па йїдиу ньїч и фскїраў быс... Але што мї за то даш?“ — А чорт отпòвїў: „Кўплу ти дòбры скїрнї“. — Она му повїдат так: „Зрòб сьа велїкым пáном, йїднòраўòм, и зрòб сої велїке вòйско крáсьне, богате, зрòб сої дўже пїньáзїй и там сьа заква-тèруй. И дáвай йї фшїткы грòшы, што будеш маў, жéбы с тòбоў спá-ўа“. — И чорт так зрòбїў. Зрòбїў сьа велїкым пáном йїднòраўòм, зрòбїў сої парáдне вòйско, дўже пїньáзїй и так ишоў в вòйском, а сам сьа там закватèрўсаў до той бáбы. Обїпўйї йї велїку сїўу пїньáзї и фказїйи и дáйи: Велїкы два кўфрї, жéбы в ним спáўа йїдиу ньїч. А óна му повїдат, же не бўде, же óна на мўжа и браўа в нїш шлўб. И вьáўа сьа и пїшўа г мужòви и повїдат тòто мужòви. А муж йї по-вїдат так: „То йуж грїх, бо грїх, але так дос дўже лўде рòблєат, — та йуж и ты, кой ты тїлькò грòшїй дáйи, то йїден раз сьа в нїм перèсїнїй!“ — И так йї муж позволїў. Потòму спáўа з нїм до пїўнòчы, — йак на пїўнòчы кòгут засьпїваў, фшїткò шчэзўò. И чорт скусїў йїх обòйи. Потòму, йак чорт оттáнталь, тòты босоркáни скїрнї кўпїў; вьáў йїх на желїзны вїўы и так дáваў босоркáни и повїдат йї так: „На тòбї тòты скїрнї, бо-м (што-м) ти обїцáў, бо блїско к тòбї пе

можу приступити, бо ты дуже гірша як йа, жебы-и сьа от тьа не за-
паскудну*.

Потому, як сьа розвидниўо, то́та жéна вьзъа́а и фста́а, не гва-
ри́а нич, тьилько во фста́нья пи́шъа прòсто до ксьи́ндза до сповiди.
И высповiда́а сьа, и ксьондз и́ий розрiшыў и на́даў и́и поку́ту. При́шъа
дóми с цэрэви, — муж сьа и́ий зьвiду́и, де бы́а. А óна му повiдат:
„То не знаш, де-и бы́а? Знаш, же-и згрiшы́а той нóчы, бо то быў
чорт. То-и ходи́а до сповiди“. — А вiн повiдат: „Та и́и йа пё́уно со-
грiшыў, бо-и ти ка́зау... — Забрау́ сьа, то пишоў и вiн до сповiди.
Пришоў до ксьи́ндза и хóче сьа сповiдати. Але ксьондз не при́аў го
до сповiди и не розрiшыў го. Пишоў и до другóго ксьи́ндза, — и дру-
гiй го не высповiдаў. Пишоў и до третью́го ксьи́ндза, — и трéтий го
не высповiдаў. Пишоў и до бiску́па, — и бiскуп го не высповiдаў.
Бiскуп му отпóвиў: „Иди́и до Рiму, то там сьа высповiдам!“ — Пишоў
до Рiму, и римский óтец го высповiдаў. На́даў му поку́ту та́ку, же як
бóде ишоў отгáнтыль, в Рiму, што бóде вiды́ў на дорóзьи пёрше, жебы
на не три раз хiкнуў („xi!“). И як вiшоў, одразу вiды́ў гáда про-
тязгненóго без дорóгу од фóсы до фóсы (так доўгóго: од фóсы до фóсы).
И бóйаў сьа на не хiкну́ти. И вёрнуў сьа нáзад до Рiму и повiдат
римскому вiтцу, же сьа бóйiт на не хiкну́ти. А римский óтец му отпó-
виў: „Як сьа хочеш спокутувáти, то мусиш!“ — Як сьа вёрнуў нá-
зад, то йуш сьа фкáзаў та́кий велiкий, што йуж ф качáлы (звiтний,
кача́юл) без дорóгу вáстаў. Вiн хiкнуў на не раз, — стрéпаў сьа;
хiкнуў на не другiй раз, — рошши́ариў сьа так доўгiй, аж поза фóсы.
Як на не хiкнуў третiй раз, скóчыў гад до ньóго, óвиў сьа ко́ю ньóго
и так го жер. И лъиз з ним (бо не мiг йти, бо сьа опкёртиў ко́ю ньóго)
и зáлыз до йиднóго пустóго дóму и цыўком го тот гад зьиў*).

Зап. в серпни, 1900 р., в Котани, вiд Дмитра Сеницi О. Роздольский.

361. Долі і конем не об'їдеш.

Йеден офіцер служив у вóську і вiпросив сьи до дóму на урльоп
і ййхаў до дóму і заблудив у́ лысы. Заййхаў шéке горь, шéке скáли
і наступила темна вiч. А вiн стаў пiт тоў скалоў ночувáти і ўйиву
конь до корчi і ночувáў. Подивив сьи пiт скалу, а там горiло свiтло;

* Подiбну легенду я чув у Берлини, Брiдського повiта: Мужик,
що дозволив, щоби его власна жiнка зрадила в лiсничим, за покуту му-
сiв взяти змiя до рук. Змiй обвинив ся докола его тiла і не покидав ся
его аж до смери. О. Р.

він во страхом пішоў до середіни. Там ў скалы сидыў сівий дяд і рожотуваў велікий клубок і ўйиваў гуцкі; шчо заўйёже йедён і ўйёже другий і трётый і так далі. Питайё сьи той пан офіцер: На шчо ви тотó старушку ўйёжете?

А він каже: Йа вінчаю людэй, хто сьи с кнн майї жёнїти, ци там побирати.

А він каже: А подивіт сьи, ци йа ўже заўйёзаний.

А він подивіў сьи і каже: Ўже сьим лыт ўплило.

Скажіт же, котра мойа панна.

Йак будеш йїхаў вітци гостінцем, а там при гостінци буде коршка; і кажи собі пїва вїнести.

Тай він поїхаў. Выходит Жидыўка від дванацять лыт, така обнурна, патлата, же йемў мерско сьи було па нью дивіти, а він вийшў шаблю, махнуў по голові і поїхаў далі. І скалычю йї, а він гадаў, же йї зарубаў на смерть. Каже: Майё бїти ны сыакё ны такё, най не буде пїйакё. А йїї тато, тойї Жидывочки, даў сьи неже дохторн, йїї викурували. А Жид сьи розгнїваў, же дўже багато маў там припáткїў і вийїхаў до мїста: вїхрїствї сьи сь цылім дóмом і вїстáў трахтїфрїнком. Пáнна йак вїросла, прибрáла сьи, вїчесала сьи, і він йїї сьи ўподóбаў і в неў ожениў сьи. А він сьи пригльїнуў — ўже аш потóму. Шчо ти за шрам майеш?

А вона каже: Ми йак сидыли при гостінци, то мене екалычю йедён войськóвнїй пан.

А він собі пригадаў, же то він сам, пригадаў собі, же нычїя дóльн згїнути не мóже.

Зап. в сїчни, 1897, в Пужняках, Бучацького пов. від Темьв Гренишиного.

Паралелї: Добровольскїй, Смоленскїй этногр. сборникъ. Т. I, ст. 295—298. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu, ст. 76—93.

362. Чи лїпше за молоду, чи на старїсть бїдувати. А.

Йедён гадаá богатїр лых спáти. Приходит під вїкно йего нешчїсьтё, а жїночё шчїсьтё, питайё йего: Ци хочеш за молоду бїдувати, а па старїсьть панувáти, ци за молоду панувáти, а на старїсьть бїдувати? — А він сьи на тоё не відзвãйё; а другий день рáдїў сьи людэй і жїнки, йак майї вїповїсти. Другойї нóчї приходит звоў, а вїп вїповїдаё: Вольу в зáмолоду бїдувати, а на старїсьть пану-

вати. — І спаў на обісьтьє великий вогонь і погоріло в шайётку, шчо тьілько маў; стóги в абіжом, худоба с стайньїма і ўсьи паши. А він па другий день ўзьїў сокіру, в жінка граблы і пішли ў сьвіт роботати. Він ўзьїў сокіру, бо він буў будуўничий, в вона ўзьїла граблы і серп, шчобї по пóли живівá роботати. І ўвійшли далёку дорогу і посьїдали кóло дорóги. А надїхаў богáтий пан і ўподобáв си йего жінку і каваў до него: Продай менї своїў жінку, в йа ти дам за нью велікі грóші. — А хлòп каваў до пана: Дай ми капельўх грóшей, шчобїм не бїдуваў по сьвітї, то ти йї дам. — А пан йак му насїпаў ў капельўх грóшей, в він йїх не маў де подыти; в жінка мала на голóві бїлє завитьє ш червонни забóром на кїньцох повнївано. І ўдёрла йему рантухá і він тотї грóші завїў і постáввў кóло сéбе, в жінка сьїла на брїчку і с паном поїхала, бо він йїї продаў. А він йак лых спáти і постáввў грóші пїд голóву; в конєц вїт шмáти червонїў сьї. Наллєтїў крук і тотї грóші ўхòпцў і завьїс ў далєкі льїсї і там пустїў мєжи рощòхн. Стойáли дóўгий час. А він хòдїў по сьвітї, заробїїў сокіроў, шчобї маў звїткї жити. І прїйшòў аж до тóго сєлá, де йего жінка була за дьїдичєм; сїдьїла ў покóйу. Алє жє він своїї жївки і не пїзнаў. І вгодїў сьї ў пана, шчо постáвить велікий будїнок. І пїшòў ў льїс і вивнáчуваў майстрам дубїну. Россалашїў майстрї, шчо рубáли дубїну, в сам стаў до найгрóншого рубáти. Йак го зрубаў і вїпала с сєрєдїни, в зарóслого дєрева йего шмáта тотá, шчо продаў жінку ў дорóзї. Він тотї грóші йак пїдоїмїў і зачїў плáкати, шчо грóші йє, в жїнки нємá. А там сказáли дрўгї: Тра ототї грóші вїддáти до дворá, бо то знáйдєнї, то нї твоїї, то йє грóші пánьскї. — Він прїносїт тотї грóші до двора, в пана нємá, ўжє нєбòшчик, в пánьї ўдовнїцї сїдїт ў покóйу. А йак ўздрїла тотї грóші і дўжє сьї ўрáдувала, йак ўздрїла своїє завитьє. І тогдї сказáла: Ти мїй чòловїк, в йа твоїя жінка; тєпєр будєш зо мноў газдувáти, так йак йа газдувáла пєршє с своїїм паном. — І він буў дьїдичєм, в вона дьїдичкоў і дóбрє йїм сьї обòїм на старїсьть поводїло. І так панувáли, йак йїм шчїсьтьє росказáло.

Зап. в цьвітєвї, 1897, в Пужняках, Бучацького пов. від Тямка Грнїшиного.

363. Чи лїпше за молоду, чи на старїсьть бїдувати. Б.

Быў иїдєн гáзда. Вожєнїў сьа ж жінкоў молодóўї і дóбри газдўїи сн. Порїаднїй гáзда. Али прїйшòў ў ночї стáрый чòловїк пїд вїкò —

а ўно ни йннэче, хыбá Исус Христос сам — повiдат: Коли ты, чоловiче, хочеш бiдувати? Ци аза молодых лыт, ци на старiсть? — Мовит: Порáджу сьа ж жiнкоў. — Той прыйшоў друкóй нóчи: Сáмо не зваўу, шче сьа порáджу. — I рáдит сьа ж жiнкоў, йáк бы лыпше было, а жiнка му повiдат: Зза молодых лыт шче бысмо си заробiли дайáк, а на старiсть, йáк бысмо бiдували i старi бысмо были, тó бысмо цáўком могли погiнути. Бúдеш мовити, йáк прiйде шче той старый, жи аза молодых лыт будемо бiдувати. Прихóдит той трéтой нóчи: Но, йáкйис сьа порáдив? — Так, вольу бiдувати аза молодых лыт, пыж на старiсть! — А то быў сам Сус Христос, то вин йуж знаў, шчо му дати. I не за доўгый час погiнула му худóба. Али маў богáтого тэсьтэа i шче му дыў йáкiсь корóви, пáру быкiў — не помагат нич i тотó выгывуло, погырiў грунту, шчось шчо маў трóхы — не мож жiти нийáк. I затóго iйяла сьа, згорiла хáта. Йуж нема шчо раз робiти, по жебрiх ганьбiт сьа йти, бо молоды i бэсьiдуйт си: Ходым гет ў сьвiт дагдé! — Iдуть вони ў сьвiт обóйи, áли ўна тэньго фáйна, так на тварь уродлiва. I надiйхаў пан дорогоў, подыбаў йiх i пыгат сьа: Де ви йдете? — Iдемó ў сьвiт, бо не мож жiти нийáк. — От не так ты робi, чоловiче. Узьви, та продáй менi жiнку, та ўна будé коло мене жiти, а ты будеш мáти грóшi, та будеш жити! — I ўни сьа ўбóйи порáдили: Продáй, а йа дайáк вiд нього ўтечу, тай будемо мáти грóшi, та може бысмо дайáк жiли! — Погодиў сьа, не знаўу за кiлька, дось мáла вона хустку, передёрла на половiны i дала му пiў хусткы, а пiў собi. Вин заўйазаў собi ў тóй пiў хусткы грóшi, тай пiшоў, а вона сыла тай с пáном пойгхала. Бáчу, Бог не судиў йiй бiдувати, хыбá йимў, бож знати сьа, жи вона коло пáна не бiдувала. А вин выйшоў десь пiд лыс, загадáў сьа, тай лых спати тай заспаў з гáткы. А ворон прилётiў, мiслиў, може там хлыб, або шчо, ў хустцы, ўхопиў тотó тай полётiў. I залётiў аж до тóго пáна, де му жонá i пустиў грóшi ў лыпу порохнаву с фусткоў. А тот сьа выспаў, ўстаў, нема й жоны, нема й грóший. Тай плач, тай бiдуў, служы, де мож. Дось перебыў тоты часы, котрi му Бог назначиў бiдувати, ўже сьа ўстарiў i прыйшоў до тóго пáна, де йигó жонá. I там сьа найáў гi старый коло тельáт ходiти: Не знаўу, може там быў рiк, може й два, може й три, áли вин не знайи жоны, а вона не знайи йигó, не спiзнали сьа, бо вона пáны, а вин вiчний жебрáк. Али прихóдит тот час не бiдувати ўже й йимў i захориў тот пан, умiрат — а дыгiй тот пан не маў — i лышат цылé панствó на жону i накаауи: Тоту лыпу, шчо йи пониж двора сьтэати i зробiти трóну с тóго! Так унá заклыкала, йáк пан ўмер, майштры стнiати лыпу i той старый, йiй гáзда, пiшоў помагати. Сьтэали лыпу i выпали грóшi с хусткоў. А той старый хоциў: То, повiдат, мóйи. — А тоты майштры

повідайт: То нам Бог даў, кой ту былі. — А він повідат: Йак вам Бог даў, кой йа жову продаў, та мені пан даў! — І почалі сьа свари́ти і заклікали паньйу. Паньйа выйшла, подивіла сьа на тоту хустку і спіанала. І пішла, вынесла другый кусень, примірила, йагурат сьа прудала хустка. І ўна почала сьа того старого пытати, йак він продаваў, йак, шчо, і заклікала го до покойу, дала му браньа паньцьке, шчо пан ходіў, розмовили сьа там, йак ним Бог обіцаў і віт того часу зачалі гораздүвати і до днесь гораздүйт.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

364. Чи ліпше за молоду, чи на старість бідувати. В.

Ўженіў сьі такий молодий чоловік, ввєў собі доброго госпóдари донькү. Алеж той тáто йнóгó тáкож буў добрий госпóдар, óжеж ў дóма ни моглї сьі змїстїти, — той тáто і той тáто дали тии дьгьом по кавáўку польнї і грóшнї і вїставили йїм на бóццї усьу госпóдарку. І так вони ўбóйн госпóдарили кїлька льїт, мáли худóбу, а дьтїй ни мáли. А тинчїсом, йак то по робóтах, ўже не булó ў дóва такої робóти і той пішóў собі заробити чоловік — він сьі зваў Йівán — а жінку zostáвиў на госпóдарствї ў дóма. Алеж йак приїшóў до дóму, і видьў там на робóтї, жи нáрїд дўже працүйи, не мáли кавáўка хлїба і не йїден, не два бис похүдне, нарїкали на свою бїдү. А він приїшóў до дóму у вéчпр, повїдайи до жінки, кáе: „Чось нáрїд кáже, жи бїдá. Шо то — кáже — за бїдá, жи йїї не видко нїгдé...“ — Али тин чїсом на дрүгий день забрáў сьі і пішóў зноу на робóту. Прихóдит вéчир там, спїзвїў сьі, десь уступїў мóже до йакїх своїїх рóдичїў і забáвиў сьі, — а бїдá за ним шукáла, знáла дóбре, жи йнóгó ўже на робóтї нинá, мїслила, жи він ўдóма ўже. І прихóдит у ночї до йнóгó хáти і пүкайи ў вїкнó. Кáже: „Йівáни, йи ти ўдóма?“ — А жінка сьі вїднвáйи с хáти: „Нешá. Мїй Йівán на робóтї. А там хто — кáже — до мóї хáти пүкайи ў вїкнó?“ — А бїдá кáже: „Йа“. — „А шож ти за йїднó?“ — „Твóго Йівáна тáй тебе, твою бїдá“. — Вонá кáже до ньóго: „Ми йак ў сьвїтї жиїшмó, таксемо бїдї не видьїли“. — „Ну, то скáжеш сво́му чоловікови, йак він приїде до дóму, шчо йа йнóгó бїдá й твою“. — „Та йдьїт, їдьїт — кáже — спїд вїкнá уже“ — Марїська вїдвїчала. — „Йак він приїде до дóму, то йа йнїў ўповїм, жи ту булá бїдá“. — А бїдá тогдї вїдвїчайи: „А шче йнóгó попáтáйиш, йак він хóче: —

Ци хоче тепер, у молодіх літах бідувати, ци на старієсть? — „Ну, ну — кажи — йа йнго запитаю, йак він прийде до дому“. — Забрала сьї біда, вітходит віт хати і каже на вітходї: „Май раду с чоловіком, бо йа ўзаўтра ў вечір ту буду (пазад прийде сьї питати, коли схоче бідіти)“. — Тай пішла. А тимчьїсом прийшоў чоловік до дому, жінка засьвітїла, дала йнму вечерити. Йак то при вечери, жінка чоловікови повідайи: „Той і той буў, тепер но відойшоў...“ — Але чоловік собї мисляў, жи хтось за чїньсь приходїў, — а жінка йнму повідайи: „Ньїхтó ньїзачїм приходїў, но біла пўкала до вікна і питала за тобоюў і за мноюў; алеж йа йнму казала, жи твобї нїма, ти на робóты, — а та біда тїлько казала до мене: „Йак твїй Йіван прийде з робóти, скажеш, жи йа, йнго біда, тўтка була“. І запўкала, забрала сьї й пішла. Ше на вітходї тїлько казала, шчоби йа сьї тебе запитала, коли ми схочем бідіти. А йа казала: „Ну, ну“. — „Бо йа прийду ўзаўтра ў вечір зноў до вас“ — тотá біда. — А Йіван собї роздўмаў, жи то біда, тай каже до жінки: „Та най буде — каже — біда. А йа ўзаўтра йду рїмно на робóту, — йак би мене не бўло ў дома, ўона бóрше пришлá, то ти йїї скажеш: Йак сьї майи брати на старієсть до нас, то най сьї берє теперка за молоду. Бо ми ше тепер молодї лўди, то ми собї ше раду дамó, а на старієсть мóжи так бўди, жи Гóсподь милосерний так мóже дати, жи йак би, боронї Бóжи, була біда, то с тоў білоў си радї ни дамó“. — Тай Йіван рано по вобїды забраў сьї, пішоў до робóти. Алеж бо рóбит цїлий день, — шось йнго так тьáшко за серце фатаїи і ви усє гóрко адїхайи і Бóга прóсит і каже сам до себе: „Мóже вїпраўди й біда приходїла...“ — Залєдво сьїў на полудни, і с тоїї тугї аж не гóдин йїсти: — Так му сьї ў голові перевертаїи. І кажи: „Коби Бог даў йак до вечери дочекати, то ўже нїньї бóрши бўду ў дóма“. — Стаў сьї вечір, попускаў пан ўсї лўди до дому, тай Йіван пішоў. Алеж тимчьїсом по дорóзї ўступїў Йіван до своо рїдноо тата. Йак то звїкльї до дому, мáло коли ў тата бувайи, і там йнго загостїли. Дали му повечерити тай він сьї затрїлаў аж до нóчи. Потїм забраў сьї, пішоў до дому. Приходит до хати, — жінка кажи: „Десь ти так идєш — до сєго часу на поли ни рóбиш, жи так нїзно приходїш до дому?“ — А він каже: „Та шчо, — йа ўступаў трóха — каже — до дому до татуньї...“ — А ўона до ньóго повідайи: „Ото видїш, ўже біда була зноў“. — „Ну, та шчо, жи була! Та було йї — кажи — сказати так: Жи йак хочи шо з нами рóбити, то най тнїєр рóбит“. — А жінка ўповідайи: „Та йа йї так казала, жи рáтше молодóму бідіти, ньїж на старієсть. Ну, то казала біда на тоїи, йак йа так вїтповїла, жи ўже ўзаўтра будє сьї брати ў полудне“. — А він каже: „На, най сьї ўже берє“. — А же тим чьїсом помолиў сьї, подьáкуваў Бóгу за день і прó-

сит Бóга: — Шó би то було такé ў тi бiдi, шчо би она мала сiду без бóжой вóлы до чоловiка напастувати? Тай нiц, польгали спати, спiят аж до раньа; прийшло на раню, шче з Бóгом поустанали, виходит на свóйй обiсьтiй, обiйшоўши худóбу: — Усьо здорóве Бóгу дiйкувати! — i так собi гадайн: — Кáже: — „Шчось би то могло бiгнi, йакiйсь туман, мóже — кáже — де йакiй до кобiти хóдит та стрáшит йi...“ — Тай прийшоў до хати: — Давай — кáжи — обiдати, а йа йду нiнька зноў на роботу“. — Жiнка дала цоўобiдати, забраў сьн i пiшоў ў бóжий час до роботи. Робит вь людьнiй на панцкiм ланi аж до полiдньн, — аж ту, заледви настало полiдне, летiт коньом с селá йакiсь на фiльварок. А Йиван сидiт на самiй крайу (йигó ўже чайн на то!) Кричiт той хлоп с коньi: „Ставай, чоловiчи, бо ўже твойй ўобiсьтiй спалило сьн!“ — Алеж той рiчки залонiў: — „Бóже свiтитiй, та ти зо мнóбу!“ — I забраў сьн с тнi подiакуваўши Бóгу: — „Гóды дармо, такóй бiда хóдит по лiдьюх, ни по лiсьнi...“ — Пiшоў до дóму, на свóйй ўобiсьтiй: — Нимá, но чiстий пляц. — „Бóже свiтитiй, Бóже, тож пiрший — кáже — раз дайў вiру, шо бiда на свiтi“. — Алеж тимчiйсом рóдичi замóжнi, — поставили йигó зноў. Ни за доўгий час цогiнула му худiбка на ўобiсьтiй; пáра волiў, три корóви i займiло сьн зноў йигó обiсьтiй. I так помáю такóй ўже бiда. I збiднiў той чоловiк цáўком. Алеж такiй бiдний, жи ўже тiйи кавáўки цольа поирóдаўши, i ни мáйи жáдного рáзiнку, но тiлько шо зо свóйiх рук зарóбит, i так живий. I заледви мáйи хатiнку, де гóлову ўпхати.

Алеж йидея рiк такiй кiшкiй прийшоў, шчо буў гóлод на свiтi, жи нáрид дiже з гóлоду бiдiў. Але тимчiйсом прийшла ўóсьнiнь, — гiби сi дiжи зародiли i лiуди ходили збирати. А той бiдний зо свóйю жiнкою так раз лишiў сьн ў дóма тай-кáже: „Ходымо ни, i собi принесемо твх губ i будемо мáли ў змiй йакiсь час посiдiти...“ — I забрали сьн ўобiйи, пiшли. I цiлий день хóдыт по лiсьнi: — Немá губ для ннх, аны йиднiйи не знайшли. Повиходили ўони над вечером з лiса i посiдали собi пiд фiгуру i жалуют сьн йидно з други на свóйу бiлу, жи ўже цáўком бiда. Усьн лiуди гiби носит, а ўони йиднои ни знайшли. I с тóго жьильу расплáкали сьн ўбiйи i плачут, на свóйу бiду нарикáют. А тимчiйсом дiўийт сьн: — Йиде йакiсь пан штирма кiньма. I зньнiў шанку коло фiгури i дайн хвáлу Пáну Бóгу, i заложiў назáд на себе i птáйи тóго чоловiка: „Чогó ви так, лiуди, плачти?“ — А ви, той чоловiк, расповiў йишiу цiлe житiй, ў свóйи бiдi. А той пан кáжи до ньóго: „Шкóда, чоловiчи, тибé, давай си рáду“. — „А — кáжи — йакi, прóшу пáна, рáду си мóжу дати?“ — „А ўó — кáже — мáйиш жiнку молодi...“ — „А — кáже — та шчо мнiли с тóго, жи ўона молодá, коли ўона сáмож так бiдiўи, йак i йа...“ — „То йа

тобі скажу, чоловічи, на тойи — жибись буў такій, моїі ради послу-хаў, тобі би було лёкши на сьвіты. Проліі мині своіу жінку, а йа тобі дам грóші, — ти будеш жив ў грóшій, а ўона буде жїла коло мени“. — Поглянуўо йидпо на дрúгого, ас сёрце за сёрце фатайи : — Хоць бїда, то такої би сьи рады кúпи тривати. Але тимчýсом, йак то баба заўши — кажи : „Возьми, мене продаї! Ти за мене возьмеш ладны грóші, може так бúти, жи тобі буде лыпши без мени, а мині биз тэби...“ — Він ўзыў і згодиў сьи с паном, а пан вильпу у такїм рóзвї йимў грóші і порахуаў і назад зосїпаў до того рóга і взыў с тоїи жїнки йнго сльубний пёрстынь, переломаў на половїны і кїнуў до тих грóшїй, а тўйу йидну половицу ўзыў с собойоў, жїнку посадиў на тўйу карїту і псїхаў ў сьвіт. А той бїдний Йїван тїї грóші ўзыў і положиў коло сéби і так кыйшко задумаў сьи, і рослакаў сьи і лыг пїд фігуроў спати. А грóші положиў пїд гóлову. Надлётїў крук і ўбачїў, жи чоловік лежит, — спустиў сьи з горї на долину і приближиў сьи аж до того чоловіка. Мїслиў жи той крук, шчо то йакé стэрво могло бúти, і так зайшоў і номало тóму спїйчому вїкыгнў той рїг з грїшма і взыў ў лаби і пїшоў, полётїў на польїту за тим паном. І зайшоў аж у ті панцкї дóбра, там маў гвїздó на такїм дубї, і тїї грóші положиў у тотó гвїздó. Той чоловік пробудїў сьи, спамвїтаў сьи, жи ўже жїнку пролаў, шукайи за грїшма, — а грóшїй ўже мїсце застїло. А крук вже з грїшма на мїсци ў того пана, ў йнго лысы. Той жи бїдний Йїван тогдї зачинайи шче гїрше илákати і нарікати на сéби і на своїу бїду : — „Тепер — каже — йа ўже може — каже — перед Бóгом согрїшїў, бо може й душы мårве пїде...“ — І тогдї подыкываў Бóуу коло тоїи фігури і забраў сьи і пїшоў до своїи хати.

Тогдї зь нбóго, с того чоловіка, зачыло сьи шчїсьтьи йнго привертати назад і зробиў сьи великим майстером, зачыў ходїти по сьвїтї, будїнки ставити. Алеж дўже великїй майстер буў, величезний, жи ходїў по панах і павї йимў давали грóші дўже дóбри і йимў ўже тогдї зачыло бúти трóха лыпше. Тимчýсом самóму тóму панови забáгло сьи будїнка дўже гáрного, і він учўў ў тим майстри і казаў йнго спровадити аж до свого двора. І майстер спровадїў сьи там, прийшоў, погодиў сьи с тим паном на той будїнок ставити, — казаў йимў тогдї пан : „Берї собї льудїй, кїлько тобі трéба, йїдь до того лыса мóго і виберай дуби на будївїн“. — Він собї взыў кїлька хлóпїў, поїхаў ў той лыс і вибраў дуби, а на ўостáнок прийшоў до такого дуба, шчо на ным було крúкове гвїздó. І тогдї він затисаў того дуба і каже льудьом тим рубати. Рубайут льуди дубїну, а він собї йако майстер ныц не рóбит. Але спустили того дуба на земљу, — а то гвїздó ўпало і росїпало сьи, а той рїг вїкотиў сьи з грїшма. А тїї льуди, шчо рубали, два

хлопи, знайшли той ріг і зачѣли сѣ на нѣм рвати. Тогдї прийшоў той майстер, питаѣи: „Шчо вам ѣи, шчо ви так ниспокійно межн собойоў сварливо робыте?“ — А другий ўповідаѣи: „От — каже — марвў річ знайшли ѣакўсь у гныздѣ і ни годны сѣ тнм подыліти жаден...“ — А той майстер каже: „Покажїт во, шчо за річ, ѣа вас погоджу“. — Тїїи вїнѣили той ріг і дали тому майстрови ў рўки — а той майстер лївїт сѣи на той ріг і каже: „Та то не ваш, то — каже — мїй ріг. То — каже — ѣа ѣнго відоспаў, а то — каже — крук гныздо маў, то вїн — каже — ў мене ўкраў і ў тото гныздо заньїс“. — Алеж тїїи лўди не годпы сѣ ўтохомїрнїи межн собойоў, а сварўт сѣ вже і с тнм майстром добри. І каже: „Та ти чужнїй чоловїк, а то нашого пана лїс, — а ѣакнм бн способом мїг бутн твїй ріг?“ — Алеж вїн до ннх кажи, жи: — „Ми ту справн не зробнм мѣжн собойоў, — спускаїте дўбн тїїї до вѣчїра, аж пїдемо до того пана. Уак пан вам скаже той ріг відати, жи то ни мїй, то ѣа вам відат“. — Робїли онї до вѣчїри, — уўсьї намовїли сѣ на того майстра, жи будўт ѣїднаково перед паном говорїли, жи то ни мѣже бўти. Аш прїйшло до вѣчїри, — посходїли сѣ ўсьї разом, пїшоў той майстер до пана с тнм рогом і покáзуѣи панови, шчо: — „Мойа даўна згўба у панцкїм лїсьї знайшла сѣ“. — А пан узьнў той ріг до сѣбн і подивнў сѣ на того майстра і так ўоглянўў таї каже: „Так ѣїст, жи то твїй ріг“ — а тїїї лўди тогдї внц нн мѣжут казати на тїїи, но сѣ здїўували с того, шо то за спосїб мѣже бўти.. Тогдї ўчўла тотá павнї того пана, шчо там такнїй уў канцельарїїи ў панцкї рух і бѣсьїда при ѣакїсь рї'. А той пан каже: „Вїднш, то ти майстер, а ѣа тобї той рї' сам даў, а твоїа жннка ше ў мене ѣи (а тото сама тотá)“. — І тогдї тотá жннка стоїт пїд двернїи і на тўїу бѣсьїду прїходїт аж до канцельарїїи. І ўогльнўла свѣго мўжа, — аж ѣї сѣ слѣзн в очѣх закрутїли.. І так собї гадаїи: „Уакá то велїка сторона, а ѣа ѣнго лншла с тнм рогом пїт тѣїоў фїгурѣїоў, — шчо бн то сѣ моглѣ стáти?“ — І каже тому свѣому панови той ріг роскрутїти. Роскручуїи той ріг пан, — і акурат того пїў пѣрсьтнньн лѣжїт у тнх грѣшох. А тотá жннка каже: „То мїй власннїй муж, а ти, паве, мїїнш ше половнїну пѣрсьтнньнї вїт самѣїї тѣїї половннн“. — Тогдї пан вїтсўнуў стѣлнк, вїїмайн того половнїну пѣрсьтнньнї і складаїи до кўпн: — Той пѣрсьтннь так ѣак буў, так сѣ стулїў до кўпн і вже пан розрвãти ѣнго с кўпн не гѣден. І тогдї пан каже до ньѣго: „Ош то вїднш, то твоїа сьльўбна жннка, тотá сама павнї, жи ўотў с тобѣў говорїт. Наш тобї той ріг в грїшма і той пѣрсьтнньн твоїї жннки, а ѣа тобї шче даў той цãлнїй скарб і твоїў жннку типѣр назãд тобї; а ѣа маїў вїдлуг тнх скарбїў, шо ту ѣи, ше такнх трн — то той тобї дарўїу, на вїкн аїннї“. — Ўож то так пан вїмовнў і вїдаў ѣїнў

той скарб і йнго сьльубну жінку за цылий час. І тичьсом пан сьй вибраў с тих обшаріў двірских і казаў: „Выйце фамільіі йа не маўу, — йак буду умірати, ше ти тамті відам“. — А ўже так зробили запис, што той майстир востаў ў тих скарбах во своў жиноў Мاریоў на віки панувати.

Так то Госьподь Бог казаў: — Хто маїи кіпский полўдинок, то будэ мати лыпшу вечэру, а йак йиднаково Бóгу дыкуйи за эле і за дóбре, то ў такім чоловіцы Пáнби ныгди ни забўди. А котрий заолоду бідуйи, на старісьть будэ панувати; і Бóга ўсэгда трéба просіти, ци в рана, ци с полўдњи, ци ўстайиш, ци льягаїиш, а ўсэгда з Бóгом. Тілько то йист, жи йакá комáшка наймóнча, тож ви собі льўди, мислити, шчо ў ны Бóг ни памвитаїи? Бóг усэгда йист на кáждім місци і ўсьо дайи і ўсьо відит і ўсьо промишляїи, а хто когó крїўдит, то він йнго ныгди скрїўдити ни гóдин. Бо нивірны Йиврóїи Христá крїўдили на рівних спóсобах, а за шож так? — бо вони мислили, жи ныгдé пáрства нема більше вїт тóго сьвїта і йнчого Бóга не могўт знайтї крómі більше вїт сéбе віри, йак самі вірні. Тілько ўони ни вірут ныкóму і ни вірили чирис тóїи, жи снв бóжий мїг би буў прїйтї на сьвїт. Тáкжи чоловік той молодїй буў, ни віраў своїй біды, али йак та бідá присўнула сьй лехко до ньóго, йак го зачыла йнго віри добувати — ў такім спóсобі він ўже тепóр пїзнаў, йакá комў бідá гóдна рáду дати.

Зап. 1900, в Серниках, Бобрецького пов., від Василя Серкиза О. Роздольський.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 45—46. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 159—161. — Kolberg, Radomskie. Т. II, ст. 198—200. — Рудченко, Нар. южнор. сказки. Т. I, ст. 161—163. — Етногр. Збірник. Т. III, ст. 82—103. Ч. 33—36. Там вказана література предмета.

365. Ян Мазур і Мазурка були псами. А.

Буў йндэн госьподар, порїдний богач. А маў найшита Мáдзура і Мáдзурку, маў цылий майéток, а ни маў дытїй. Кóло йнго ворїт булó вилїки óвро, а то буў трахт тудá, цысáрска дорóга. Він увьїў тай кáжи тóму найшитови: Гм, звáйиш ти шчо? Йи грóший дóсить, йа йду до свóго ўрїду ў силó, а ти йди на дрўгний конéц, там роздаваї грóші, аби вéзли матирїал ту кóло мéни і най там рубáйут ў лысы такі канáлки, аби палы булі і лыгáри на мїст і дїльи, ўкривати з вёрха. — Даў шчос двáцать тїсьчїч. Шчо? За мїсьть дeнь зробили той мїст. Али газлá кáжи до Мáдзура: Йди-но ў вéчвр, слўхай цылў ныч, йак будўт

фіри йіхати, ци будѹт бѣльши дѣйкувати минѣ, ци будѹт кльистѣ, шчо ѡа той мѣст зробѣу! — Пішоѹ той Мѣдзур, слѹхайе, йіди двацьѣть фір; приїхали, а ту лысѹ же. Там буѹ вартыўнѣк; запѣтали сѣи, ци же можна йіхати? — Можна. — Дѣи му Бѣжи здорѹѣи, абѣ прожѣу — на рѣа ѹсѣ двацьѣть сказаѣли — мноѣи лыт, а по смѣртѣ лѣску бѣжу! — Дрѹѣи попереганѣли кѣны, бѣчувѣти ци сѣи ни траѣтит, а ту же мѣст! Тай кѣут: Бодѣи ни дочѣкаѹ буѹ той мѣст клѣсти, бодѣи му остѣтна годѣина будѣ! — Ну, праѹда, бѣльши лѹдѣи дѣйкуѣи, йѣк клѣнѹт. Али чѹѣи, влѣтыѣло два анѣѣли коло того гѣздѣи хѣти на лѣпу — ѣли тѣнѣга лѣпа бѹла — тай кѣут: Віт тѣпѣр за рѣк порѣдѣт сѣѣго Мѣдзурѣи жѣнка хлѣпѣцьѣи і тоѣго богѣчи будѣ жѣнка мѣга хлѣпѣцьѣи однѣѣи нѣчи, однѣѣи годѣинѣи. І будѣ тотѣ дѣтѣна богѣчи мѣти шчо нѣчи три дукѣти пѣд голо- вѣми на рѣно, бо му так Пан Віх назаѣчѣу, до вѣсімѣдѣсѣть лыт і ѹ йѣднѣи дукѣти будѣ тѣицьѣть рѣнѣсьѣвѣх. І полѣгыѣли анѣѣли. — Али рѣно прихѣдѣт Мѣдзур до хѣти до тоѣго гѣздѣи. Питѣи сѣи гѣздѣа: А шчо, бѣльши дѣйкували, ци кльѣдѣи, шчо ѡа зробѣу мѣст? — Кѣжи: бѣльши дѣйкуѣт, йѣк клѣнѹт. То, кѣжи, дѣйкувати Бѣгу! — А за хлѣпѣцьѣи ни признаѣи сѣи той Мѣдзур, шчо будѣ йѣгѣ жѣнка мѣти і богѣчи. Аку- рѣт ѹ рѣѹнѣи рѣк однѣѣи годѣинѣи, однѣѣи нѣчи, Мѣдзурѣка мѣла свѣѣго хлѣпѣцьѣи, а гѣздѣнѣи богѣчѣва мѣла свѣѣго хлѣпѣцьѣи. Йѣднѣѣи сѣи придѣали на твар, ѹсѣо, цѣѹком йѣк одѣн. Али той Мѣдзур сказаѹ свѣѣѣи Мѣдзурѣцьѣи, шчо йѣгѣ дѣтѣна будѣ мѣти три дукѣти пѣд голоѣами; ѣли казаѹ ни ка- заѣти. Тотѣ Мѣдзурѣка чѣрѣз цѣѣлий мѣсьѣць попраѹѣйѣла дѣтѣнѣи пѣд голо- вѣами рѣно, абѣ ѹхѣпѣла тѣх три дукѣти, а на рѣшѣтѣи Мѣдзур в Мѣ- дзурѣкоѹ умѣвили сѣи і свѣѣго хлѣпѣцьѣи задушѣли, пѣд гѣздѣнѣу пѣтѣкнуѣли свѣѣго задушѣного хлѣпѣцьѣи, а тоѣго богѣцѣкого хлѣпѣцьѣи ѹзьѣли, тай ѹты- клѣи. Найшѣли собѣи стѣанѣцьѣиѹ аж на дѣсѣтьѣи силѣи, шчо нѣчи три ду- кѣти, дѣбѣрѣи патѣнт йѣде! А гѣздѣа свѣѣѣи гѣздѣинѣи такѹ покѹту заѹдѣѹ: Вікѣпаѹ ѹ стѣдѣлы по пѣѣас йѣѹ, абѣ писѣѣта плѣкала цѣѣлий рѣк. Аж на рѣшѣтѣи той хлѣпѣк вѣрѣсѣ ѹ Мѣдзурѣа і Мѣдзурѣки. Тотѣ своѣѹ покѹту же вѣтѣнокѹтувала, шчо йѣи назаѣчиѹ нѣсправѣдѣливо чѣловѣк, а ѹсѣ га- дѣла, шчо своѣѹ дѣтѣну на праѹду задушѣла. Али той Мѣдзур набѣраѹ сѣи грѣшѣи дѣсѣть ѹ тоѣго хлѣпѣцьѣи, даѹ го до шѣл; так той сѣи ѹчит хлѣпѣцѣи, шчо вѣнѣа му мѣри. Аж на рѣшѣтѣи той Мѣдзур в Мѣдзурѣкоѹ по- зѣвѣрѣли сѣи, же панѣи порѣбѣли сѣи, йѣдѹт собѣи на вѣсѣльѣи до однѣѣо там пѣана, а найшѣцьѣи Мѣдзур кѣжи по тѣхо, свѣѣѣи: Абѣс зварѣла йѣсти тоѹ бѣйстѣрукѣви! — Тотѣ му дѣла йѣсти — а вѣн зачѹѹ, хлѣ- пѣк — і дѹжи тѣишко му, жалѣ го обѣишоѹ, жи вѣн сѣи так тѣишко ѹчѣу і вѣнѣи минѣ за бѣйстѣрукѣи мѣѣѹт, то вѣдно, шчо ѡа ни йѣх сѣи. —

Тай с того жилью отак пішоў, йак звітці на Розв'ірку*) — так плачы — сьіў під дуба! Али злётіло два ангэлі з неба. Чо ти плачиш? — Йа працуўу, йа сьи ўчу, йа маў йіх за тата й за маму, а вони мине маўт за байструка — то вітко, жи йа пи йіх сип! — Ангэлі кажут: Праўда, жи ти ни йіх сип, бо вони свого сїна задушїли; ти маў шчо ночи три дукати під головани на рано, тай тибé украти, а своїу дитїну піткїнуїли піт твоїу маму, а твоїа мама нивїнни цїлий рік письїта пликала ў stodолы ў йамі. Типер жи возьїи три лїторости ўлоїи лїскових, ўдарїш Мадзурї, стани сьи хорт, а в Мадзурки стани сьи хортїцьи. І кажи: Абіс йшоў тудá на полудни і де поверниш наньч, йак тьи будут гостїти, абїс йїу, а хортáи де прїйдеш, абїс росказаў грани макїтру дати. А йак сьи хто будé тибé питати: Йа шче ни видьїу, абї хортї грань йїли! — а ти скажиш: Йа шче ни видьїу, абї жїнка письїта пликала. — Бїльши абїс нїчó ни казаў. І так сьи допитаїиш до своїї мамї і до свого тата. — Прийшоў до йндїного ксьондза, ўздриїли, жи порїднїи чоловік, каут: Та йи шчо дати осóби, али псам нїма шчо дати! — А вїн кажи: Дайти макїтру грани хортáи, тай в них дóсит будé. — А тьи сьи відвїли на него. Далї грани, тотї хортї так жирут, так гарчі, кóждий хапáїи собї бїльши. Ксьондз кажи: Йа шче ни видьїу, абї хортї так грань йїли! — А вїн кажи: А йа ни видьїу, абї жїнка пликала письїт! — А ксьондз кажи: Ой, йа кивўїу, там ў йнднїм свлї жїнка пликала письїта! — Прийшоў так десьїть сьїл, гудували ўсе граниў хортїу, де повернуў на нїч до ксьондза, а хто казаў, шчо йа ни видьїу, абї пси грань йїли, а вїн ўсе вїтпovidаў, йа шчи ни видьїу, абї жїнка письїта пликала. Али прїйшоў до свого силá до попá на нїч, ўвїйшоў, вараз ўздриў ксьондза, шчо така осóба дилїкатна, кажи: Ну, то тьи сьи осóби найдé дати йїсти, али хортáи нїма шчо дати! — А вїн зачуў, тай кажи: Дайти йїи грани ў макїтру! — Піп стаў, дївїт сьи; насалїли грани макїтру такú теньгу, а піп кажи: Ну, йа шче ни видьїу, абї хортї грань йїли! — А вїн кажи: А йа ни видьїу, абї жїнка письїта пликала. — А той кажи: Та то ў нас піт сто пїндисьїтїи нўмиром жїнка пси пликала! — Приночуваў вїн там, рано посьнїдаў, бїрэ сьи, йде піт той сто пїндисьїтїи нўмир, до свого тата і мамї. Приходїт до хати, пообзїраў сьи, праўда, маїеток, нїма нїгдé лїпшого. Тай кажи: Слава-й Сўсу Хрїстú, тату! Поцбульваў ў нóги, ў рúки!... Старїй вїдвїў сьи — такїй пан! Вїкаїи... Пуцбульваў маму ў нóги, рúки. Мама сьи стрїчала: Ай, кажи, йа шала сїна, та ўмер. — Ой, кажи, ньи, йа ваш сип! — Ми, кажи, ўсї сипї по Хрїсьтú! — Али той пообїдаў, хóдїт, тотї виртїи сьи, шчóби дати

*) Назва мїсцевости.

Йісти исам. Кажі: Нимá тако́го шчо да́ти. — А він кажі: Да́йти гра́ни ў ма́гіру! — Дали́ гра́ни, хорті так жиру́т, так сьв дру́т! — Али той йи́го тато́ кажі: Йа́ шче ни ви́диў, абі хорті́ грань йіли! — А він кажі: Йа́ шче ни ви́диў, абі жінка́ пись́ята́ пликала́! — А оні́ ста́ли обо́и, ўже́ ни призна́ўт сьв. Али той оден́ день, ба й дру́гий ба й трети́й — фу́рт кличи: ма́мо-та́ту — а тоті́ ни́чо́ ни зна́ўт, ка́жут: Се йіка́сь на́пасьть, хо́чи, абі йи́мў припа́ў наш ма́йе́ток. Аш на́решты́ ка́ут йи́мў до очі́й: Чолові́чи, ти́ ни йи́ наш син а ми́ ни тво́ї ро́дичі; ми́ сво́го сї́на поховали́! — А він кажі: Ой тату́, ма́мо, то йа́ ваш син! — Али ны́, вітчи́п сьв, ми́ тибе́ ни зна́йеш! — І ўзьи́ў, пішо́ў ў сад — йак би́ ў вас оту́ під обочо́ў — ве́чиром і пла́чи. Зле́тъили́ два а́нгели́ в не́ба: Чо́ ти пла́чиш? — Кажі: Допита́ўи́и сьв поді́бно́го, жи́ тут ни́ хоть́и мї́и при́йи́ти за сво́го сї́на. — А а́нгил кажі́ так: Йди́ш ти́ до ха́ти с ти́ми хорта́ми, ўда́риш при́ на́мних, та́-товних очо́х хорта́, він ста́ни Ма́дзур і ска́жи пра́ўду, йак сьв зроби́ло, а ўда́риш хорти́цьу, ста́ни Ма́дзурка і вона́ призна́и́и пра́ўду. У́же бі́льши ни́ схоты́и йі́сти гра́ни, бо до́сить йі́х сьв на́пикла́. — Табо́ той шчо сьв ну́стит до ха́ти, а тоті́ ни́ пуска́ўт, замика́ўт две́ри, а хорті́ ўхо́пили́ сьв до ха́ти, так сьв облі́аўт, так сьв шиле́нько дїу́и. А та́то й ма́ма сво́му сї́нови ка́жут: Чо́, ти́, чолові́чи, хоч, ти́ на́пасти ў нас хоч! А він кажі́: Ви́ мо́ї ма́ма, ви́ мо́ї та́то; шчо́ ви́ хочи́ти від ме́ни, зара́з сьв пока́жи пра́ўда! — Та́й ўда́риў три́ рази́ прута́ми лы́сківими́ хорта́ та́й кажі́: Се Ма́дзур! І той сьв стаў Ма́дзур. У́да́риў хорти́цьу, ста́ла сьв Ма́дзурка. Ты́ по́трати́ самі́, шчо́ ў не́го служі́ли. Та́й оні́ сказа́ли: Пра́ўда, ми́ сво́го хло́пця́ заду́шили, під вас йисмо́, га́здїни́, пі́ткїну́ли, а ва́шого ўзьи́лисмо́ собі́, бо він шчо́ но́чи ма́ў на ра́но три́ дукати́ по три́цьї́ рї́нських ў одні́и. Та́й так пока́зала́ сьв пра́ўда. При́йи́ли йи́го за сво́го сї́на, а тоті́ за́чили́ сьв нава́д просі́ти на́ службу́, йак бу́ли, а́ли він ни́ при́йи́ў йі́х. Оні́ си́ пішли́ ў сьвіт. Йі́х син на́ гру́нты́ в ро́дичини́ га́здїи́, а Ма́дзур в Ма́даурко́ў с то́рба́ми вандро́їи.

Зап. в цвьітїи, 1897 р. в Коропци, Буцацького пов. від Олексї Савкового Сеньчука.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 134—135. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. XXVI—XXIX. — G. Stier, Ungarische Volksmärchen, ст. 188—193, ч. 17.

366. Богородиця хрестною мамою. В.

Буў ііден старій чоловік іе старойу кубітойу доўгіи час, мали коло вісімдесят лят — не мали вони дитій жежи собойу, тілько жи вони мали великій скарб і вони загадали собі, той старій чоловік с тейу жінкойу, шоби то с тими грішми, с тим скарбом почати. Каже: „Підуйа ду суду і вазвуй сы (замельдуйу сы), жи йа такую доругу бурковану зроблю“ (йак ўот тут до Коньшкова*) кінска доруга йи). І суд йишу уфаліў. „Ну, али чи ти, чоловіче, майиш такий скарб, жиби ти такую гвиль доругу зробіў?“ А він казаў: „Йа зроблю“. І зробіў сажу бурковану доругу і такий мурований міст, жи вода помёжи ним выходила. Пришло, йак він уже то спойнў, ту ўсю доругу, і той міст викуруваў, і хоче то ўсьо знати, чи то йишу хто буде вдбачний, і зберайць сьа на-ніч на вислуханья піт той міст піти. Але маў вихованьца чужого ў себе. Збирайць сьа він ітї сам старій, а той вихованец каже: „Йа, дьаьбу, підуй сам, йа молодій, бо нам зімпо“. А старя зажалувала старого і кажи, жи: „Нех іде молодій“. І молодій пішоў там піт той міст слухати, шо хто буде казати. Але сидіт він до дванацьцатої піт тим мостом, ідуть ружьні і йїдут, і пїані і тверезі, і ныхто ныц вїйнце не мови, тілько йде три гособи гїнших у ночі і кажут: „Йакій то тьашкій час буў, йак ми раз ішли! Нийиден тут і ўтопїў сьа на тїї дорозї вераа, а теперка так то барво слўшне й добре п бурок зроблений“. Теперка відзвїайць сьа той третїй чоловік, жи той старець дістане надгороду великую від Бoga: Буде мати маленкуую дитїну теперка, першого первеньца, хлбпца, і буде сто золотїх ті дитїны ў головах шоранья, йак с купельу вїйме, до двайцьят лят. Тимчасом прийшоў той молодій до лому і старому ни казаў ныц. На другу ніч старій і таки зноў собі майи ў сёрцы піти, послухати, але той молодій таки, вихованец, зноў каже: „Йа підуй сам“. І старя зноў уфалїла, жи: „Таки ти старій будь у дома, а молодій нех іде“. Стало сьаж так таки, жи пішоў зноў таки той молодій там наслухати. Нима ныкого вїйнце, ныц ныхто ни дьакуйи, тілько зноў тих три чоловіки-гособи йде і зноў так сажо кажут, шчо ті дитїны буди сто золотїх ў головах. І на третью ныч уже старій і не майи вохоти йти, бо той молодій ни приньїс ныц старому, шо вислухаў. І стало сьа, жи заматерїла старя кобіта, почула сы, жи вона йист при надїїї, і здїуваала сьа сама с себе, жи: „Йа майу вісімдесят лят, а йа почула сы, либонь чи ни буду йа мати дитьати“. І йакурат стало сы — старець подьакуваў Бoгу, помолиў сы. „Подьакуй старя Бoгові, шо ми будем мати потїху“. І народїло

*) Село коло Берлина.

сьа дитя́тко-хло́пщя і зра́довали сьа вони д́уже, жи дитя́ народило сьі ў здорóвды, я нче хло́пещь. Ну, і пої́хаў старі́й до мьста купі́ти сьбі до до́му, чим го́сьты пры́няти, і — маў далéку фамі́льіу — кумі́ў зды́бати сьбі, попросі́ти. І він сьбі зды́баў сьі не фамі́льіу і запі́зній сьі — а той вековáнець при́шоў у вéчери до хáти і зачина́йи жаловати полижні́цы, жи старóго нима ў до́ма, а бáрзо слабá. „Оджи-ж йа віді́ў на льóдях, жи льóди прино́сьять полижні́цы йако́гось трóнку, жиби вона ў свої́х больáх заб́ула“. І йакурáт узя́ў і пішоў до коршні́ і при́йсь рúму, жиби вона́ вьпила і заб́ула ў свої́х больáх. І т́у́ю бáбку прасі́дуваў і бáбка вьпила і позаспльáли рáзом обидьвi. Він вьзяў кúрку, зарíзаў і приньсь ту кúрку, розібраў і даў йі́й в рúку йіднý ншку, а т́йі́ сёрце, печі́нкi, положи́ў коло гúби йі́й, тi полижні́цы, і обйушн́ў йі́й рúки і ў́ста д́ужи т́е́у кривл́е́у. А ту дитнну вьзяў від не́й і ваньсь на дрúе селó — недалéчко то бу́ло, так йак-би до Коньшкóва в Бёрліна — і упросі́ў кобі́ти д́уже біднойі, жи : „Не вьда́й мене́, бо йа ма́йу з бóку ды́ўку і вона́ породі́ла дитя́ від мене́. Бúдеш ма́ти велі́ку заплáту вiт то́го дитя́ти, а від мене́ ше й о́ўшим, бо йа не хóчу, жи-б мене́ хто знаў, жи мене́ старі́й той і старá нязна́-вядьаць“. Пішоў жи він до до́му і ше старóго нима ў до́ма — і він пішоў до стáны до свої́го належ́тества і він ньчóго ни зна́йи. Старі́й прайі́хаў до до́му — ни сьвiтить сьа, т́ихо. І б́уди (б́удит), вьхóди той зі стáны : „Йа не зна́йу, йа не бу́ў у хáты“. Сьвiтн́ў він до хáти, той молоді́й і спльаць, ньц вьхтó ни ч́у́йи ў хáты. Йак старéць загляда́йи, чи здорóва дитнна — та бо нема́ дитнни ! но тíлько ўобйушана кобі́та і дитнни нима. Али дивить сьа, но йідн́у ншку тримáйи в руках і ўобйушана бáрдао — ни подобáйи то ньц, но жи ў старі́х льiтáх дитя́ породі́ла і те дитя́ вьвáлá і зьлá... І паробн́ў гóлосу і до кобі́ти, до т́е́й бáбки берéть сьа і б́уди йі́й, т́у́ю бáбку. „Шож ви ўобидьвi дóброго зробили ! Шо мене́ ў до́ма ни бу́ло, а ви чимі́сьте сьа потро́йли і т́е́й дитя́-сьти зьлi зі сьвiта!“ — „Приньсь той пáрубок рúму і почастува́ў, йак то ў льуді́й, — ньц то гиншого не бу́ло, і йа не зна́йу, шо полижні́ця сьбі зробі́та, бо йа вьсн́ула“ — так т́а́йа бáбка сказа́ла. Залúмаў сьі, зажалуваў той старéнькiй чоловiк і т́ашко заплака́ў, жи : „Йа кумі́ў вiзвáў і нема́ шо хресті́ти, і на мо́йі старі́ льiтá ўстiду велі́кого набра́ў сьа-м. При́йдут льóди і ска́жут, жи йа з велі́койу фальбóйу і брехн́е́у... Ньгди-м не пiў і ньгди-м не согрiшн́ў, і фальшiвим вiста́ў...“ І зі альбóсьты, ўпаў ў злiсьть, сьудi-негудi — вiтьаў стару́ю, і старá с тих больiў і с т́е́й ўсьи́й тревóги і навкóльнiй і за тим дитя́м зажалувала і трéба до рáньа старíйи ўмёр-ти... Умёрла старáйа, но, трéба поховáти. Поховáвши т́у́ю стару́ — а бу́ла кúхарка — не маў iв ньгдé по селы́ ходiти, вьжени́ў сьі с т́е́у

кухаркою старій. Прожиў ин рік і другий с тейу кухаркою — так уже тому молодому ни ўподобало сьа і не хоче слўхати і робити. Заберайть сьа він і ўже каже старому, жи: „Йа не буду ў вас, двинькўий Господу и вам, татуњу, за слўжбу, недобре тут минї ўже тепер за тейі вашойї жінки: ани доброго віхту не ўийи зварити, ани ўгоди добройї нема, бо то молодайа и неўбизначна, йак то ў господарстві майи-ця то обходити. Шчо-кольвак рано, ў вечір, то й не знайи, йак то день переробиў сьі. „Ти не хоч робіти, ти не хочеш слўхати“. А він то заўмисни сьбі то вимисльайи, абї ўгичї. І покинуў. Пішоў до тейі кобіти, де даў ту дитїну, і відберайи ту дитїну і кажи, шчо: „Йа ўже буду тепер сам тейу дитїноюу опікуваў сьа“. І та кобіта не хоче тейі дитїни дати, бо йїї дўже добре йде, жи вона вібрала за пару лїт мноґо сокровищїу (баґацько грóшї) і ўже забогатыла. А він хоче, жиби він ўже с тейі дитїни жиў, ўже не хоче робити. І вьаў ту дитїну, відібраў і пішоў с тейу дитїноюу у сьвіт. І так вандрўйи і шчо раньа берє тїї грóши, сто волотїх, і він уже з них сам жиїй. Пішоў жи-ж він і перейшоў, вїц він доброго ни здїбаў, ани він служїу нїгдє — і нїч йнґо ўбохпїла велїкайа, тїмна і скїпчїла сьа йнїу дорóга. Але дївять сьа, жи з бóку десь сьвїгло сьвїтїть сьа ў скальї. Приходи він до тейі скалї і хтїу би переночувати. Приходи під вїкно: шчо й нема нїкого, но тїлько старайа панї сидїт кóло столá ф чорнїм убрáна і бїлий майи на головї рúбок, стоїт коло нїї криж і двї сьвїчки, і вона сидїт, на сьбóнсьцьї сьбі читайи коло тóго сьватоґо крїжа. І запўкаў він у вїкно, той молодїй парубок, і вона дївять сьа до вїкнá і питайить сьа: „Хто там йвст?“ — „Йа йїстем подорóзньїй, вандрóунїй, просїу би-и, кобїсьте переночували“. — „А шчо ти йи за йїдєн?“ — „Мнїцї жінка помєрла і покинула малўу дитїну, три рóки, і йабим с тейу дитїноюу хтїу переночувати, бо не майу ани жадного вїсьцьа, жибим буў ґрунтóвнїй, або жибим маў йакєйис пристанóвїско — то так идў-вандрўйу і жиїу, і вже мене бáрао тїмна нїч обхопїла і дорóга скїпчїла сьа. Тепєркай прошу сьї, коби йа тўтки йак переночуваў“. — „А добри, то прошу тебе до тейі скалї, нех йа увїджу тейї дитя твояй“. — Приходи той молодїй парубок до хáти, до тейі скалї, і каже: „Слáва Бóгу Исўсу Хрїстў!“ І бáрао заўстїдаў сьа і льяк йнґо вьаў сьа. Питайить сьа-ж тайа панї: „Чоґо ти так заўстїдаў сьа дўже?“ — „Бо йа ма́ло ў такїх домах почуваў, топїру то пєршїй сьа дїм минї трафїу, ше ў скальї“. Питайить сьа-ж: „Чи-ж то питома твєйá дитїна, той хлопєць?“ — „А влáсне, жи то мойá, коли йа йї зи собойу ведў“. — Вьзалá-ж вона, каже: „Перехрєстї сьа до тóго хрїста“. — Так він хрїстїть сьа і вальакаў сьї дўжи і ни ўийи добре прихрїстїти сьа с тóго льякў і ўстїду. Написала-ж панї лист влò-

тими літерами і дала ті дигніні в руки і каже так: „На, дитя́тко, жи́бсь коли́ ў часы́, доростеш свої́х лыт до хрысту́, жи́б сьась охри́сти́ў, бо ти шче ни хры́шчани“. — І дала білу хусті́ну то́му дитя́тці і напса́ла чо́рними лі́терами дру́гий лист, же: „Тво́я ма́ти ўме́рла, ў гробі́ ле́жыт і на тебе́ чка́йні до хрысту́, бо ти йі́ї ше ці́цьки не сса́ў, те́йї ма́тери. Ї́ак ві́ткопа́йут ма́тыр, тебе́ тогды́ ўхры́сьтьа́ть і ти бу́деш сса́та ці́цьку то́піру йі́“. — І дала чо́рну хусті́ну до тых чо́рних листі́ў і то́му па́рубкові ві́тпроваджа́ўши накри́ла йі́му, завй́зала во́чи те́йу хусті́но́у — і зробі́ў сы́ то пес і́с то́го па́рубка. І ви́тпровади́ла і поблагослови́ла то́го хло́пця: „Жи́-б тебе́ Бог поверну́ў шчаслі́ве до тво́го вотца́! А ны́ц той пес ни бу́де йі́сти, тілько́ йиде́н жар“. — І поверну́ў сьа то́й хло́пец і йде́ собі́ за па́на (па́ном іде́) і́с тым песом, веде́ пса́ за собо́йу. Так дайі́ хто йі́сти хло́пцеві́ і хо́че псові́ дати́, то ны́ц той пес не йі́сьть, тілько́ жи́ той хло́пец ка́же: „Він ны́ц не йі́сьть, тілько́ жа́ру йі́му да́йте, вогню́“. — І дівля́чи сьа на те́йи па́нове, ксьонда́й — жи́ йак сьві́т пере́йшо́ў, то не ви́дыли і не чу́ли, жи́би пес жар йі́ў, і пса́ тако́о не ви́дыли чо́рного. І він так ішо́ў і прійшо́ў ў серед но́чи аж до сво́о ба́тька і про́сьть сьа ў по́чі, жи́б йі́го переночува́ў. Уста́ў той старі́й чоло́вік і бу́ди сво́ю́ жінку: „Уста́нь но ти, жінко, і засьві́ті, хтось тут кли́чи чужі́й“. Уста́ла, засьві́тіла та́йа жінка, при́ходи до ха́ти — молоді́й па́рубок йі́ак найкра́шчий пап; і то́й старі́й гляню́ў на не́го і ду́же сьа ўты́шаў, жи́ такі́й йакі́й-ісь молоді́й па́рубок. Йі́ак найкра́шчо́го па́на снн. „Возьмі́ но ти, жінко, распали́ і шось то́му подоро́зьньому те́плого за́грій, альбо́ ка́ви, або́ зварі́ гарба́ти“ : „Шо́ ти йі́ за йиде́н і кулі́ ти йидеш?“ — „Вандру́йу собі́“. — „А на́ў ти ўоти́а-ма́тер?“ — „Не зна́йу ны́ц, бо не памн́ята́йу ані́ ба́тька ни ма́тер і не зна́йу, де йа́ роді́ў сьа, і так жи́йў по сьві́ті“. — „А шо́-ж то йі́ за йиде́н, жи́ йа́ ўже зне́ста́ріў сьа, ма́йу девй́адесьа́ть лы́т, а не ви́дыў тако́о соба́ки?“ — „Йа́ сам не зна́йу, шо́ він йі́ за йиде́н, бо йа́ ночува́ў у до́рбазі́ ў ска́лі, то мнн́ї хрэсна́ ма́ма так сказа́ла, жи́: „Йа́ тво́я йі́ хрэсна́ ма́ма — і дарува́ла мнн́ї то́о соба́ку, і йа́ так із ннн́ іду“. — „А дайже-ж но, жінко, і то́му соба́ці́ шо́ повечера́ти“. — „О ны́, тату́нбу, і жа́дної́ стра́ви, ны́ жа́дно́о мн́аса, ны́ хлы́ба, ны́ц він ни по́йда́йні“. — Пита́йгы́ сьа ж то́й старі́й оте́ць: „Ну, а чнн́жи-ж він жи́йї?“ — „Ннн́чнн́, но йіднн́м жа́ром“. — Цы́ка́внн́й зна́ти то́й старі́й оте́ць тако́го чу́да і ка́же до жінки́: „А на́бернн́-ж но ў талы́рку жа́ру і дай йі́му!“ — І набра́ла жа́ру жінка і пу́стала і то́й соба́ка а́ўў жар; обли́а́ў ру́ки, по́цылува́ў ту́йу госпо́днн́ю і старо́о госпо́дара. — „Ко́лі-ж тв́й соба́ка йі́сьть жар, то йа́ тебе́ не бу́ду ночува́ти, бо йа́ не ви́дыў тако́о — зне́ста́ріў сьа-м — а́ва, аж то́піру ннн́ї те́йї но́чі, і йа́ тебе́ не хо́чу ночува́ти за то́йи,

бо йа бойу сы і не знайу, шчо ти за йиден“. Кáже так: „Тату́нчу, йак ви не хочети мене переночувати, то йа дам кáрту сво́ю“. — І туйу кáрту вийма́и в лыво́й пахви, чо́рну, і кáже: „Ото так, тату́нчу, на́те вам — йак не ўи́йтите чи́тати, то да́йте ко́му пере́читати, а мене пере́ночувати переночуйте, а ра́но, йак Бог нам да́сть день, то занесе́те туйу кáрту до ксьо́ндза, йак ми́ни не ві́рите, шчо йа йи́стем справе́дливий“. Переночува́у-жи старий той чоло́вік то́го молодого і польга́ли спáти; так той старий не спит уже до дньа, тілько він хо́чи знáти, шчо то йи ў сьвiгi за плéмня рiжного, жи шче — віста́риу сьа — не видьіу: Не видьіу тако́ чо́рно соба́ки і жиби соба́ка жар йіу. І ра́но той молодий спит, а той старий узьа́у туйу кáрту і пішо́у до ксьо́ндза і роска́зуи ксьо́ндзові туйу шту́ку, жи віп шче ни чу́ і не видьіу, жи: „Ў мене вандро́ўний почуйи і він шче йи і ма́и чо́рно пса коло се́би і він ны́ц ни йі́сть, той соба́ка, но вогoнь“. — Станьіслаў, випра́уду кáжите! Ми тілько ўчeнни на те́йи і шко́ли-сьмо покiнчiли, а тако́го-сьмо сьа вы́гдe аны́ дочитáли, аны́ не видьіли соба́ки і жиби жар-вогoнь йіу“. — „Но, йак ми́ни ксьо́нда ни ві́рать, то неха́й скáжут привести́ перед сво́йи во́чи — і він ма́и на́писану йакуйус кáрту подоро́зьнчу“. Пидьіть-жи но, Станьіслаў, і принесе́ть туйу кáрту, нех йа пере́читайу“. — „Він ше ми́ни ў но́чi да́у у рúки і йа йи́и до́бре трима́ю, бо йа йнго́ не хты́у ночува́ти. На-ти!“ Вийма́и туйу кáрту і да́й ксьо́ндзові в рúки. Ксьо́нда пере́читай туйу кáрту і кáже: „Приведі́-ж ми́ни, Станьіслаў, йнго́ пе́ред во́чи“. Пішо́у-жи Станьіслаў до до́му і за́клика́у то́о, збудьіу, молотцьа́. „Ходьі́м-жи, поведу́ тибe до ксьо́ндза іс ти псо́м“. „І йаби-м так хты́у, тату́нчу, жи йаби-м ни хты́у ма́ти жа́дно́йи зма́зи ў сьвiгi“. І з вели́кою ўохото́у забра́у сьа і пішо́у до ксьо́ндза, той молодий. І приходи́: „Сла́ва Бо́гу Ісúсу Христу́, духо́ўний!“ — Пита́йи́ть сьа духо́ўний ксьо́нда: „Йак сьа ти називáйиш?“ — „Сам, духо́ўний ксьо́ндзе-сьвашчeннику, не знайу, йак сы йа називáйу“. — „Звіткi-ж ти родо́м?“ — „Сам не знайу, в йако́го селá і спiд йако́го нúмера, тілько жи ўот, йак-iм пiдрiс, і тák-iм пішо́у по сьвiгi“. — „Звіткi ти до то́о дiйшо́у, жи б ти тако́ соба́ку ма́у?“ — „Йа ночува́у у йидни́ скальi, тілько то́го ўсьо́го памня́тайу, і старáйа па́ны — видьiв-iм: бу́у хрест коло не́йи і ксьо́ншка — і мене́ пита́ла: Звіткi ти? — і йа са́мо так говорі́у, йак і духо́ўному ксьо́ндзові: Не знайу, де-м роді́у сы і йакій мiй нúмер і в йако́го селá похóджу. Тiлько шо-и кава́у, жи йа йи́стем бiдний подоро́зьний та́кий сиротá. І вона́ ми́ни на́писала подоро́зьнчу кáрту і казáла: Жибись туйу кáрту да́у духо́ўному ксьо́ндзові. І дала́ ми́ни то́о соба́ку і казáла, жи не бóде йiсти ны́ц, но тiлько йiден вогoнь. Тiлько жи йа молодий бу́у і йи́стем і не сьмiвем пита́ти те́йи па́ны старeнько́йи, гльа́чо́го він вогoнь мóже йiсти“. — І пе

хоче той свашчѣнник на то вірити, бо показуєи тому свашчѣнникові, жи він лубить сѣя фалити йак вандробуний, і каже до свѣї кѣхарки: „А дайже-ж но вогню тѣму псѣві, нех йа виджу“. — Принесла кѣхарка вогню і дала тѣму псѣві, і той собѣка зѣў чисто той вогѣнь і поцѣлуваў у рѣки тѣго духѣўного. І той дѣже сѣя ксѣондѣ так йак-би зльбакаў. „Шо-ж то йи за дѣво — помѣрковаў сѣби — жи він навѣть ни ўчѣў сѣи того і ни найшоў такогѣ ў сѣвѣтѣ, жиби вогѣнь йѣў пѣс!“ І каже до тѣго молодѣго: „Ти не йи сам — ти мѣсиш мѣти йакѣўсь планѣту коло сѣби і мѣниєсь моѣи вѣчи заслонѣў, жиєсь своѣйгѣ пѣса вогнѣм покармѣў“. „Ни вірити мѣни, духѣўний ксѣянже, то йа мѣю дрѣгу карту (ѣльбо називѣють сѣя лист)“. — „Покажи-ж но мѣни тѣй лист, нех йа перечѣтаѣу“. Вѣймѣи спѣд правѣи пахѣи тѣй лист і дайє ксѣбѣндѣзовѣ до рук. Йак ксѣондѣ перечѣтаў тѣй лист, тѣй дѣжи васмутѣў сѣи. „Та-ж ти — кажи — сѣну, ни хрѣшчаниѣ і мѣтернойѣсь цѣцьки не сѣаў!“ І каже: „Станѣслаў, та-ж то тѣвѣ син!“ — „А звѣтки-би то мѣг бѣти мѣй син?“ — „А то тѣй син, шо йнѣгѣ мѣти зѣла — а вона йнѣгѣ ни зѣзѣла, тѣлько кѣрку положиў розѣбрану коло нѣї, а дѣтѣя булѣ ўкрадѣани від нѣї, — і вона зажаловала й с тѣго ўмѣрла. Тепѣркаѣ трѣба процѣсѣїу на ту дѣвовѣджу спровѣдѣти, жиби ўсѣ і цѣлий сѣвѣт вѣаў“. — „Ну — питѣють сѣя Станѣслаў ксѣбѣндѣа духѣўного — то богѣцько дѣжи замѣрѣки бѣди“. „Га, а то мѣси бѣти так, коли йи написано, бо йнѣгѣ трѣба хрѣстѣти, бо він навѣть мѣня ни мѣи, тѣй тѣвѣ син. Йа бѣду лѣсѣти до мѣтропольѣти, а ти йди за кумѣи, жиби прѣйїхаў мѣтропольѣт на тѣїи подѣвѣти сѣя і жиби ўпѣсѣаў йнѣгѣ мѣня і ўхрѣстѣў“. — Той шѣшоў, кумѣў росстарѣў сѣи, а мѣтропольѣт прѣйїхаў і мнѣго лѣудѣи на тѣїи, жиби то подѣвѣти сѣи, жи бѣдут вандрѣўного хрѣстѣти. І йак прѣйїхаў мѣтропольѣт, перечѣтаў тѣўу в ѣлѣтѣни лѣтерѣани карту і каже, жи: „Трѣба вѣтѣкѣувати тѣй грѣб тѣїи мѣтери“. Вѣтѣкѣвали тѣй грѣб — та бо на водѣ трѣмло плѣваїи! І чѣтѣїи тѣй лист від Бѣжѣи Мѣтери мѣтропольѣт — не йист то водѣ, тѣлько сѣме сѣльѣзи йѣї, тѣїи мѣтери. І ўсѣ лѣуди сплѣкали і здѣвувѣли, йак то повѣдѣли, шо прочѣтаў мѣтропольѣт, жи вона безвѣнѣнне зѣ сѣвѣта пѣшла і ўмѣрла за свѣїу дѣтѣїюу. Ухрѣстѣў тѣго хлѣпѣца мѣтропольѣт і даў йнѣму мѣня Адѣшко, і кажи: „Тепѣрка берѣ, будѣ своѣу мѣтыр і жибиєсь вѣсѣаў цѣцьку йѣї!“ — Кѣваў добѣти і заклѣкаў гѣлѣсом шѣе рѣа: „Адѣшку, прѣклякнѣи і не брѣдѣ сѣя свѣїи мѣтери і вѣсѣи цѣцьку йѣї!“ — І Адѣшко прѣклякнѣў, зачѣаў цѣцьку сѣѣти, а мѣти пробудѣла сѣи і каже: „Ото йа заснѣла, жи навѣть ни памѣятаѣу, шо сѣя вѣ мнѣїу рѣбат! І тѣли до сѣби дѣтѣцу. Та бо дѣвѣть сѣя, жи то ўже й ни малѣ дѣтѣина, а малѣньки коло сѣби гулѣла. Йак глѣвѣнула, жи тѣлько лѣудѣи, процѣсѣїи, с фѣренѣвѣїани,

с хрестом і тільки ксьондзіу доўкола не́йі, а вона ў ночі спати лягла і нікого коло не́йі не было, тільки ідна бабўса, а то день вже такій, сонце високо у горі і тільки людий і ксьондзіў... „Та-ж ти, сину, буў ў пильўшках, а ти тепёр у водэжі ў такііі грўбііі! Звітки би то могло за іднў ніч на тибі така грўба ўодежа сьа взьати і ти жиби такііі велікіі віріс!“ І виймаіи хустіну білуў той ійіі син і ка́же: „Ма́мо, на́те но, накрійте то́го пса, то він ва́м ска́же“. І розізаўу во́чі то́му псо́ві, ту чо́рну хустіну з не́го здиньаў, а білуў ма́тері в ру́ки даў. І ма́ти взьала і накріла то́го пса чо́рного білоў хўсткоўу. Та бо днў-лять сьі тїіі ўсьі лўди, ксьондаі, же с то́го пса зробіў сьа чоловік, іно́ дўже во́чи важму́ріў і не хо́че до ні́кого ны́ц ўогоріти. Пита́йнт сьа-ж тепёр метропольіт насамперёд: „Ска́жи ж но мені́ тепёр ці́лу праўду, шо с те́бе сьа зробі́ло і шо ти зробіў?“ — Так: „Жи́ йа те́йи дитьа ўкраў і заньіс на дру́ге село́, бо йа ла́комнў сьа, жи сто золотіх у голова́х шо ра́ньа ма́йи“. (І ўже він віди, жи не помо́же йи́нў ны́ц, жи мўси праўду кава́ти, бо віди нат собо́ўу ўже чу́до). „І йа пішоў, ни хтїў служи́ти ўже у то́го господа́ра і тўйу дитїну відібраў і пішоў вандрува́ти ў сьвіт. І йа с те́йі дитїни жиў і так с те́йу дитїноўу хо́диў. І йак-ни прийшоў до йидно́йі скалі́ ночува́ти, і йа сам не зна́ўу, шо сьа в ме́не зробі́ло — аш то́піру нї́ньі йа віджу, жи йа лыг спати ў ті скалі́, а ўста́в-ни і тільки ксьондзіў і форе́ньгоў віджу в де́нь — і аж до то́го ча́су не зна́ўу, шо з ме́не йи́“. — Чита́йи той метропольіт і ксьондзі, жи: „Ти назва́ний йист пс чо́рний, за тўйу ка́ру, шось со́грішіў перед Бо́гом і дитїну-сь тўйу ўкраў від ка́тери, а ма́тыр-йіс обїушіў і кўрку-йісь положиў коло не́йі са́місьть то́го, жи то вона́ ту дитїну зїла. А відиш, жи та́йа дитїна жи́йи і нї́ньки ці́цьку то́піру перед ва́ми се і перед Бо́гом. І с те́йі ра́доси ба́тько ўпаў на ко́льна і Бо́гу помолиў сьі, а ма́ти с то́го жалў, послўхаўши те́йі бєсы́ди і не мо́же вїтрати́ти і мльїи́и; і чин-найхўчши духоўний ксьонда вісповідаў ійіі, тўйу ма́тыр, бо віди, жи вона́ ўже ўме́. І ста́ло сьа, но вісно-відаў ксьонда, і вона́ с то́о жалў вмерла наза́д то́піру. І той метропо-льіт каваў накі́нути то́му па́рупкові тўйу хўстку чо́рну наза́д, і зробіў сьі пс наза́д із не́го, а ма́ти ўме́рла. А той старий йи́го ба́тько ўже до сме́рти мўсьїў жи́ти с те́йу молодо́ўу. А той пс вістаў сьа до нї́ньки раз на заўши; і той старий ба́тько взьаў сїна до се́би до до́му і тільки він проживаў шче й іс тим сїном, аш по́ки не ўме́р. — Ўже ўса.

367. Як брат братови очи вибрав. А.

Було два брати, йеден буу богач, а другий буу бідний. І ходиў до него на заробок. Але же біцному того заріску не вистарчило, а він приишоў до богачі і просиў богачі, абі му даў гелётку абіжи. А богач казаў: Їа ти дам, але дай си йедно воко вибрати. — Він даў воко вибрати, а той даў йему гелётку абіжи. Приниє до дому, тото сьи абіже инаўло, він йде за другоў. А богач каже: Дай друге воко, то ти зноў дам гелётку абіжи. А йак му вибраў обі очи, казаў сьи темний завести піт фігуру і там сидиў цілий день коло гостиньци, шчоби го подорожни льуде спомагали. А ў вечер не приишоў нихто по него і темний занучуваў сьи. А ў ночі надлетило три шатани і посидали на фігуру і зачили питати йеден другого, шчо там чути ў сьвітї. — І витповілаїе перший ш шатаниў: Ту йе на долині така керници, йа винайшоў, шчо й абі темний ў нї ўмиў сьи, то би провидиў. — А другий каже: Наши царици черес кілька лїт ўже лежит хора і нема такого дохтори, абі йи даў раду, а то йа йи туту слабїсьть сприяў. Там піт душком йе така жиба, йак би йи розкраїаў на штири чїсти, а царицу змастиў, она би ўстала і ходїла. — А третий каже: Ту ў сьвітї йе богате село, але не майє водї, бо йа йим відвернуў; а йаг би зробиў осиковий кїлок і грубий кїў, а приишоў піт скалу і тим поробиў гери, то би вода так рўшила, жеби ціле село мало статком. — Приишоў другий день темного хлопец, шчоби відвідати, йак сьи тато майє. А тато каже: Відведї жене, сїну, на долину, там йе керници, най йа сьи ўмиў. — А йак го хлопец відвиў, а він ўмиў сьи і провидиў. Тогдї пишоў до того села до громади, і згодї сьи за дорогї гроби, шчо йим добуде статком водї. Йак забиў осиковий кїў, йак рўшила с піт скали вода, статком було на ціле село. І вони йему заплатили і він пишоў до царици. І замельдуваў сьи, же він би йи даў раду. А там з него зачили насмївати сьи: Ту не такі дохтори були, та не дали ради, аш ти би, хлопе, даў? — Він добуў жибу і розкраїаў на штири чїсти, йак виности царицу і ходїла здорова. Казаў той цар запрічи штири конї і насипати йиму грошеї до карїти, шчо зможут конї закигнути. А йак приїхаў до дому, то йего брат здивуваў сьи: Вітки ти такого майётку набраў? Ти знаїеш, брате, там піт фігуру йак заведут темного, то кождому Бог даїе воци і такий майёток! — Казаў богач до свого брата, абі й йему воци вибраў і завиў го піт фігуру і там занучуваў сьи. І зноў прилетило три шатани і зачили межи собоў говорити, шчо де котрий чуў і видиў і де шчо котрий зробиў. А йак виговорили ўсьо, тогдї каже йеден до двох: Злети́м на долину, тут піт фігуру йе прїсна ду-

ші. — Як влетіли; то го росщипали на дрібні кавалки і полетіли ў сьвіт.

Зап. в цвітні, 1897 р. в Пушвіках, Бучацького пов. від Тимма Гринишиного.

Паралелі: Pauli, Schimpf und Ernst, ст. 285—286, ч. 490. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 111—113 і 352—253. T. XII, 3, ст. 48—50. T. XVI, 2, ст. 50—51.

368. Як брат братови очи вибрав. В.

Було два брати: Єден богач, другий бідний. Той бідний до богача все ходив на роботу. Настав голодний рік; люди з голоду перли: — Ей, брате, дай хоть мищину муки, бо діти гинут.

Не дам, мені самому тра буде.

Відробю ти — око вибирай, як хочеш, но дай.

Як даш око вибрати, то дам!

Щож зробю, вибирай.

Дав богач муки, але око вибрав. — Що-ж то мищина муки? з'їлась. Приходить, знов бідний до богача, просит хліба або муки.

Дай друге око, то дам.

Вибрай!

Вже сліпий. — Взяв малого хлопчину і ліру, сів під хрестом, сидит. Може хто змілує се, дасть милостиню, споможе чини. Вже і ніч, хлопчина заснув. Сліпий не спит, голодний, змерз, очи болят. Да го ден заснути про таку муку, про такий тяженький жаль? — Аж ту чує, прилетіло три духи, сіли на хрест, зачинают говорити. Перший каже: „Коби ти знав що? Нині вибрав брат братови очи“.

Другий каже: Та що, що вибрав; коби той чоловік не спав, а пішов там і там, там є така керничка; тов водов як би очи внив, то би знов видів.

Третій каже: Коби видів, а пішов там і там на гостинець, знайшов би кілька ринських і купив би собі ялівочку.

То сказали, тай полетіли. Встав сліпий, хлопця не будят, сам пробує палицев, якось дійшов до тої кернички. Внив очи і правда, зараз провидів. Пішов на гостинець, де они казали, ті ангели, знайшов гроші. Вернув під хрест, то ще хлопець під хрестом спав. Забрав хлопця, приходят до дому. Жінка так ся втішила і тим, що чоловік очи має, і грішма. Але не будут хліба купували, тра зробити, як духи казали, тра ялівочку купити. Тай купили. Приходить до богача, просит, щоби ему прийнив ялівочку на пасовиско. Богачеви, як зобачив, що брат знов

очи нас, встидно стало, ніц вже і не питає, тай каже: Добре, най се з моїм товаром пасе! — Та що з того, що пасе се, коли така страх жарна. — Що то таке, жінко, в брата тільки худоби та вся тлуста, а в нас една тай та худа? Печи, жінко, паленицю на цілий день, піду, я мушу видіти, мушу підгленути, що то є. — Пішов! Засїв за корчом, дивит се, а богацке щастє так на єго ялівочці їадит. Зкопив ся бідний тай каже: „А ти чоґо хочеш?“ „Завертай худобу на богацкі худобинї, вступи ся в мої“.

Ти до мене не обзивай ся, я не твоє щастє.

А де-ж моє? .

Твоє в млині за кошок.

Взяв він паланицю, іде до млина. Засїв за кошок, сидит, вибігає щастє. Бідний злапав, а оно кричит: Пусти! Сесе таке диво, тавто кричало і тоє кричит. Тримає, що може, а оно кричит: Пусти, бо я в тебе бути не могу. Пусти, то дам тобі таке, що будеш мати гроші. На тобі курочку. — Взяв він, приходит до дому, годуют курочку, таких наскладали покладків, а самі волоті. Приносить бідний до двора в дарунку Соцкому. Пан Соцкий як варів, що то такі красні покладки, в радував ся тай скавав: „Що тобі, чоловіче, за тоє дати, що ти менї такий дарунок принїє?“

Що панова ласка!

Дав му пан пару волів, поля, збіжа, то що вже міркував. Такий бідний і став богач.

Питає єго брат: „А що ти панови занїє, що він так тебе обдарував?“

Кілька шурів, тай він тии ся в радував, тай мене всім добром обдарував.

Що, ти занїє кілька, я занесу цілий мішок, то він мене ліше обдарує!

Налапав шурів, приносить до Соцкого.

„А що ти принїє в мішку?“

Дарунок!

„Ану, покажи но“.

Богач висипав з мішка на підлогу, як зачнут шурі скакати, діти в крик, Соцкий велостив ся, закликав козаків тай кавав добре богача вибнїти. Пішов богач як непишний. По часї принїє знов бідний до двора золоті покладки, такої такі красні, аж сїяют. Вже ж то красні мали бути, красні! коли Соцкий скавав: „Тепер даю тобі то село, сам де єноді піду, а ти ту будь і гаадуї з Богом“.

Тепер став бідний богачом. Богацтво є, не знати, чи щастє буде.

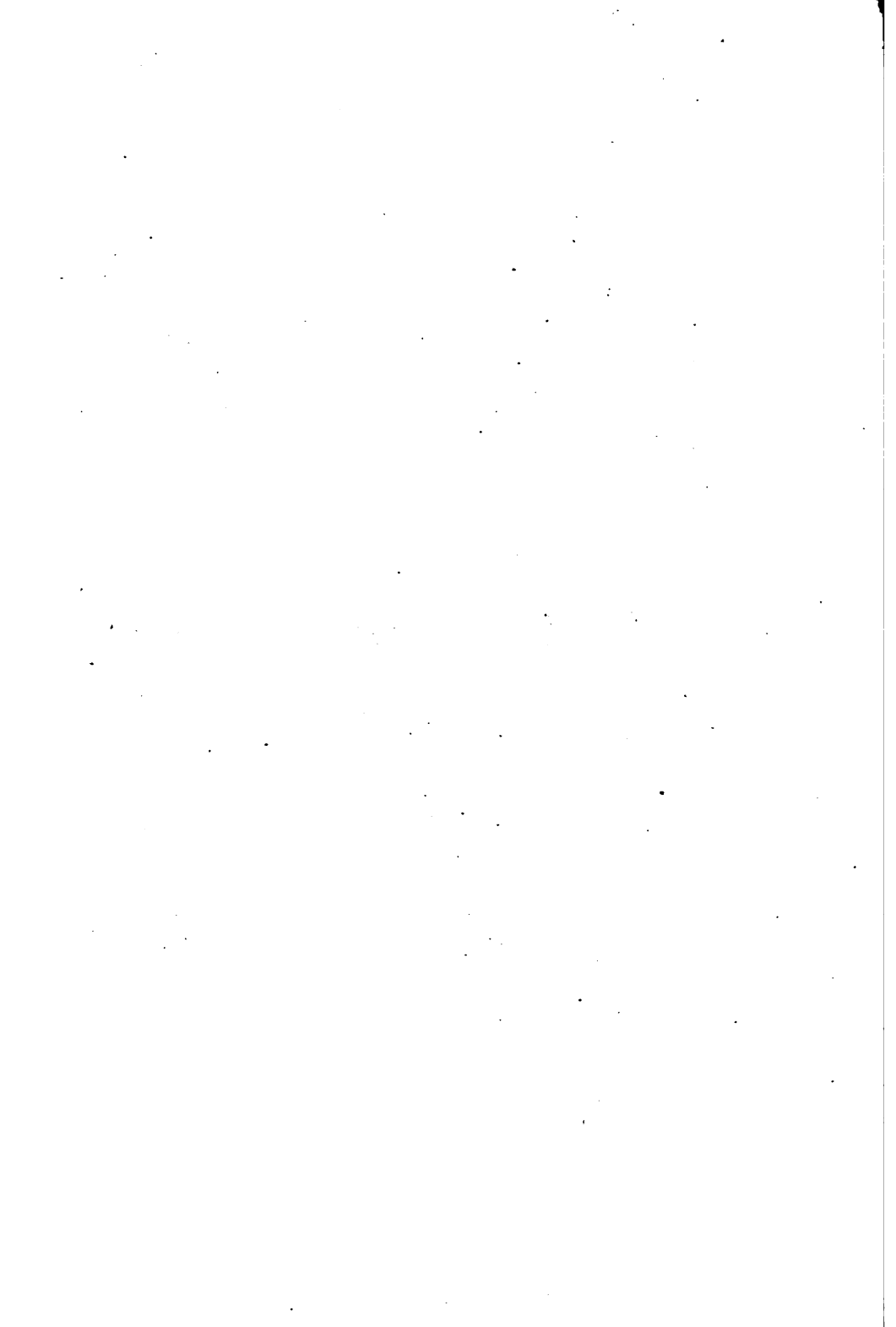
Зап. в цвітїня, 1895, в Циганах, Борщівського пов. Д. Глїбовицька.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. III, ст. 229—234 і вказані там паралелі. Крім того: Романовъ, Бѣлор. сборникъ. Вып. III, ст. 319—320: Два брата. Ст. 320—321: Чортова маць. Ст. 321: Богатый братъ и бѣдный. Ст. 322—327: Правда и кривда (три відмини). — *Materyaly antrop. arch. i etnogr.* Т. II, 2, ст. 24—26, ч. 7—8. — Andrejanoff, *Lettische Märchen*, ст. 44—47. — Krauss, *Sagen u. Märchen d. Süd-slaven*. Т. I. Ч. 95. — Чубинський, *Труды*. Т. I, ст. 185—186. — *Archif. f. slav. Philologie*. Т. XIX, ст. 244, ч. 6. — Гринченко, *Етногр. Матеріалы*. Т. I, ст. 177—179. — Добровольскій, *Смоленскій этногр. сборникъ*. Т. I, ст. 644—649. — Манжура, *Сказки*, ст. 73—74. — Рудченко, *Народ. южнор. сказки*. Т. II, ч. 35. — Hahn, *Griech. u. albanesische Märchen*. Т. I, ст. 209—212. — Zamarski, *Podania i baśni ludu w Mazowszu*, ст. 94—103. — *Przyjacieł Ludu*, 1846, ч. 13.

VIII.

Жартливі легенди і сатюри на святі темі.

369. Чому руські свята найпізнійші?

Прийшов раз Жид, Поляк і Русин до Пана Бога, а кожен просив, щоби Бог їм сказав, хто має борше своє свято святкувати. Господь Бог надумав ся трохи тай каже: Хто в вас борше розвує ся, той буде борше свято святкувати. — Жид, як то звичайно, в патинках, тріпнув тай злетіли. Поляк в чоботах, зачепив до ноги тай стягнув другий, а Русин бідачесько в личаках нім порозвязував шnurки, ремінці, то галті вже й у друге повзували ся. От так каже Господь до них: Ти, Жиде, перший розвує ся, будеш перший святкувати, ти Поляку, будеш другий, а ти Русине, шож робити, вже послідний. І таким то робом Русини святкують на останку свої свята.

Житє і Слово, 1895, кн. I, ст. 51, ч. 25.

370. Руські і польські свята.

Чому Руснаки святкуйут тринацятий день? Руска гронада вибрала йедного Русина, шчобі пішоу довідати сь, коли Ісус Христос народиў сь. А він йак пішоў, то там давали йісти й пити і йему сь пє наўкучило і він там забавиў дві неціли. А йак вернуў вігти, то бойиў сь, абі Русини не били і каваў, шчо: Учєра Ісус народиў сь. І вони віт того дньи зачїли святкувати (13 день пізньїйше від латиникиў).

Зап. в цвітїи, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

371. Що дієть ся в небі?

То було два ксьондзи. Али вони собі вогорили во небі. Той кажи: Там в небі так, а там в небі так. А той знов — так. Рівьни вони розмавіли і сами ни знали, шо сь в небі дьїи. Али йак ти виреш борши, то прийдеш, мины скажиш, а йак йа виру борши, то йа приїду тобі скажу. — Ну, прийшло, вмер йпден в них, теї той мирлий ксьонц приходит до того живого теї питайи сь живий: „Чо ти прийшов?“

„Ну, та чо прийшов? Та прийшов того, жиби йа тобі сказав, шо сь в небі дьїи!“

Кажі: „Йагжиш там в небі?“

— „Аны так нима, йак ти казав, аны так нима, йак йа казав — вьсо йинакши!“ І ф тім моменьты зник.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від матери, О. Дервянка.

372. Рай і пекло.

Йїдны кажут, шчо на сьїм сьвітї пекло, а на тамтїм рай; а другї кажут, шчо на сьїм сьвітї ўсо; йак прийдеш до пана, а пан бабрайє сьї ў грóших так йак хлоп ў полові, то йє дльа нєго рай; а приїдї до бідного, а ў нєго йє кількóро дьїтїй, а ўсьї плачут йїсти, а він нє майє шчо дати, то значїт пекло.

Зап. в цьвітїи, 1897, в Пужняках, Буцацького пов. від Тимка Грїнашиного.

373. Захланність.

Дуже давнó, як ще було трохі людей на сьвітї, були лише двї парафїї, одна на пів сьвіта, таї друга на пів сьвіта; таї були лише два попи, оди в одній парафїї, а другий в другій. Бувало як запитати котрого будь попа: „Отче, як вам ся поводит?“, то він і скаже: „Добре би було, коби той другий мене не підчісував“.

Зап. в Ясенові Горішнім, Косівського пов. невід. записувач.

374. Чому нераз у маю зимно.

Запросиў Мэрэц Бэрэзнь на баль, а Бэрэзень пішоў до Ма́йя ра́днн сьн, й́ак би до не́го дыста́ти сьн. А й́его Ма́й ра́днн, абн ўзьнн с́анн, на с́анн внз, а на внз чо́внн. А й́ак ў Ма́рцу в́разу буў сьннх, то внн в́хаў с́аннн; й́ак сьн сьннх сто́пнн, в́робнло сьн болото, внн с́анн лншнн, а й́хаў в́озом; а й́ак пн́снхало та й́шли вел́кн во́дн, а внн внз лншнн, плнн чоўно́м н дыста́ў сьн до Ма́рца на баль. А Ма́рец ка́же: Хто те́бе так порáднн? — А Бэрэзньн ка́же: Ме́не Ма́й порáднн. — А Ма́рец ка́же: Че́кай, Ма́йу, й́а шче й́ то́бн трн́ма́йу то́го з́ннн! — То́у те́пер ў ма́йу так перáз з́ннн.

Ка́же: Хоць ма́й, во́ла́м й́нстн да́й, а сам сьн на пн́ец схова́й.

Зап. в с́нчн, 1897, в Пу́жнннх, Бу́чацько́го пов. від Тн́мн Грн́нншнннго.

375. Тропар. А.

Подвн́гом доб́рнн подвн́зала сьн есн велн́комученн́це, горн́лн́це, паску́днн́це; тн бо пре́йшла есн скво́зн о́гонь н во́ду, вн́ходнла тн з вн́ннцн́ паро́у, чн́ннш чо́ловн́ка наро́у; тн сама в оде́ждн не хо́днш, а нас до на́гостн прн́воднш. Тнн же тн, велн́комученн́це, горн́лн́це, паску́днн́це возс́ла́вляем.

Зап. нев́до́мо де В. Шу́рат.

Тропар. Б.

Подвн́гом доб́рнн подвн́зала сьн есн, велн́комученн́це горн́лн́це! Возне́вн́днв тн злослн́вн́й ра́бнн н в́зяв тн в сво́я ру́цн н пн́дннс вн́соко на дру́цн! н там бу́лн велн́кнн пн́яко́ве, по́пн н дяко́вн! н в́зялн велн́ку му́ченн́цю горн́лн́цю вн́хвалятн. Тн есн на́ше покрн́пле́нн, гроше́й за́губле́нн, по́пн́д плотн велн́чанн́ н псо́м пн́скн облн́занн́!

Зап. 1889, в У́гновн́ від Лу́кн́янн Бн́лн́нн нев́д. за́пн́суч.

376. Кюндак.

(Глас 4). Слава в корчмі вчера і нині, лежать по під коршиною піяки, як свині. О прѣблаженная, заутрвая браго, не єдинаго ти чоловіка ввела єси наго; а когда ся пастирїє яко чотирїї брата повапивають, тогда ся по дорозі і в болоті як свинї валяють, то люшняни, то кіями голову пробивають. Тим же тя, великомученице, горїлице, паскуднице виславляем.

377. Проқимен.

Встань, піяку, встань, в коршмі не лежи; тільки йди до церкви, присягу зложи!

378. Апостоли.

1. Премудрость! — Од рудого Гершка (або: Од схода і захода чотировітрово) чтеніє!

Братіє! Бисть Харко, винник, ішій сина єдинаго й рече єму: Сину мой волюблений, возми шклянницю, гряди во винницю, принеси горїлицю, дади отцу своєму! Тогда єго отец напивши ся раз і другий і третий раз, склонив свою главу під лаву і успе. Тогда прийшов сусідний собака, облизав уста єго; прийшов ще арендар і рече єму: Харку, Харку! чи не випив ти нині яку чарку? Щось бо тобі руки і ноги помліли. Може-б вони що випили доброго і в'їли? Піди но ти до меї жінки Рохи, най тобі дасть горїлицю і перцю трохи. — Тогда Харко напивши ся теї чемирачки, зачав лїзати по під лавами рачки. Прийшовши арендар і рече єму: Харку, Харку, маєш бо в дома жінку і діти, не лїпше тобі в хаті сидіти, тай на хлїб заробити? — Тогда Харко зачав каяти ся, клясти ся і нарікати: Ёй же-б не тая оковита та і не тая простуха, не була-б мене позбавила із хребта кожуха.

Місто Алилуя: Надійду я, надійду я, надійду я до коршионьки.

Зап. невідомо де, В. Шурат.

2. Від сорок вітрів Захарковє посланіє-чтеніє.

Братіє! Був пїякий чоловік іменем Захарїя! Той прожив лїт двїста вісімдесят і був великою недугою вовчою, хоробою, зложен! І мав він сина отрока і рече к нему: Сине, мій отроку! Возьми шклянницю, піди

у пивницю і начери горілиці і подиви ся до катки, чи йдуть наші достатки! Бисть віло послушливий син! Взяв скляницю, начер горілицю, привіс к отцу і рече: Захаріс отче! Пий горівку, кілько ти ся схоче! Взяв Захарія горілицю во своя руці, поблагословив і успе! Приходить к нему нечесний Жид, іменем Мошко і рече к Захарію: Захарку! Захарку! чи пив ти горівцуню, хоть одну чарку? — Пробудив ся Захарія від сна глибого і рече арендарю: Арендарю! Мій ти милий господарю! Так ми ослабло все мое тіло, коби лиш що, тоби ся випило і в'їло! — Змилосердив ся нечистивий Жид! Потяг рукою до кишені, набрав грошей в обидві жмені і рече к Захарію: На, пішли твого сина отрока та най ти купить горівцуні і печені троха! Най поверне до моєї жінки Рохи, би ти дала перцю трохи! Амінь.

Зап. 1899, в Угнові від Лукіяна Білиха, невід. записувач.

3. Апостола Харка брата чтеніс.

Був нікій чоловік, імя его Харко. Мав він одного сина і рече к нему: Сину мій, послушай же отца своего і возьми скляницю і піди во винницю і начерий горілицю і подиви ся сюду-туду, чи є зарібки наших всюду. Послушавши отца своего і взяв скляницю і пішов во винницю і начерпав горілицю і подивив ся сюду-туду і є зарібки наших всюду. І прийшовши к отцу своему і дадет. Напів жи ся отець раз, другий раз, третий раз і склонив главу під даву і спит. Прийшовши до него злокозний рабвинник і рече к нему: Харку, Харку, чи не випив ти нині великую чарку? А він же отверз очі свої, пригласив орендара і рече к нему: Орендару, орендару, ти мій господарю! Чогось ми руці і нові оміліли; коби що доброго, тоби ілі. Посяга...*) абіс орендар в кішеню і витягнув грошей жменю і дадет, най купить печеню і най поверне до мої жінки Рох, най дасть перцю до горівки хоть трохи, та будет здрав.

З памяткові книжки А. Гарматюка в Ровношинець.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IV, ст. 196.

*) Тут пропуск.

4. Апостола чтеніє!

І бисть чоловік нікій іменем Харко, іміяше же отрока і глагола к нему: Востани, іди до пивниці, возми три шклянці і уточи горілиці. І востав же отрок і учини яко глагола єму отец і принесоша предаде отцу своєму. Харко же потягнув раз, другий і третій і склонив главу на лаву і блює під лаву. А прийде же к нему нечистивий раб арендар, глагола єму: Харку, Харку! пив же ти нині яку чарку? — Харко же отвѣща єму глаголя: Арендарю, арендарю! ти мій чесний господарю! Чогось мое тіло ослабіло, щоб що доброго, випило би і з'їло.

Зап. в Турмьчу, Борщівського пов. невід. записувач.

5. Премудрость! Исхода Соломона чтеніє! Вонь мій!

Братіє! Ввійшов Симеон во корчаницу і глаголе: Іцку, Іцку, іди во пивницю і внеси мені добру горілицю! — Пішов Іцко во пивницю і вніс добру смердюху. Симеон випивши, під лаву главу склонивши, а ішли кози і пски єму ляжаща. І глаголет Симеон: Іцку, Іцку, іди во пивницю, внеси дужчу горілицю! — Пішов Іцко во пивницю і вніс дужчу горілицю: Симеон випивши, під лаву главу склонивши, а ішли пси і пски єму ляжаща. І глаголет Симеон: Іцку, Іцку, іди во пивницю і внеси найліпшу горілицю! — І пішов Іцко во пивницю і вніс найліпшу горілицю; Симеон випивши, під лаву главу склонивши — а ішли свині і пски єму ляжаща. І прокинувшись сягнув Симеон рукою в кишеню і глаголет: Іцку, Іцку! ото маєш одну жєню за горівку, другу за печєню!

Зап. 1885, у Григорові, Буцацького пов. від тата.

379. Величанія.

(Глас 8). 1. Шинкареви. Величаси тя, шинкарю-арендарю, і чтем твою горівку-шумівку й твоє погане ремісло!

Стих: Арендар бере шклянцу, іде во пивницю. Величаси тя...

2. Шевцеви. Величаси тя, шевче чоботоробче, і чтем твоє шило і правило, твоє погане ремісло! (Варіант: Величаси тя, шевче, чоботоробче і шкіролупче і чтем твоє шило, правило, столец і смоли кавалец).

Стих: 1. Ліз швець по драбні, тай впав межи свині.

„ 2. Свиня єму в ухо шепче, бери мене в собов шевче.

„ 3. Швець утїкає, свиня єго здоганяє.

Зап. 1885, у Григорові, Буцацького пов. від тата.

3. Шевцєви. Величаси тя, великий шкіродравче шевче і почитаси шпетнов твоє ремісло! Правило, шило і клевец, смоду, щетину і конєц і все ремісло смердящєв!

1. Стих. Ой дів швец по драбні та унав межі свині!

Величаси тя! і т. д.

2. Стих. Стара свиня шєпче, чого ти хочєш шевче!

3. Стих. Ой свині, свині! дайте мені по щетині!

Зап. 1899, в Угнові, від Тимка Ковловського, невід. записувач.

380. Самогласні. (Гласи болгарські).

Глас I. Чи ж я тобі не жінка, чи не господиня? Три дні хату не ввїтала, сьміта по колїна. — Ой встань, мужу, не лежи, хоть кобилов сьміте вивези!

Глас II. Варила не варила, дувала не давала. Голодному хлїб на гадці. Голий розбою не боїт ся. Мокрий дощу не лякас ся. Де ся тоє подїло, що ся вчєра говорило?

Глас III. Щож то ми за ковачина, що му пядь межі очини? Чу-прина му ся вдула, бо непогоду почула.

Глас IV. Мав я одну козу, повів я ю на ярмарок. Здибало мене три вовки, взяли мою козу ревідувати, а я сховав ся в лози, тай з ловів виглядаю, як они мою козу розпинают. Слава, козеняте, твому розпїтїю.

Глас V. Вчєра ласиця пїана була, під дубоньком спала. Прийшов до неї братчик заячик: До дому, сєстро, до дому, не перєскаржай до-роги нікому.

Глас VI. Там на горі два дубоньки, хїляють ся до купоньки. Кудя глину, тудя глину, за тя не запомяну.

Глас VII. Свинє, свинє, не лїзь в горох, тай не псуї лопаток. Яксь пєся віра квасниці з'їла, тай грїху наробила.

Глас VIII. Плачу і рїдаю, на молодиці споглядаю. Молодиці, бєстидниці! Бєз фартуха, бєз рантуха, чоловіка в дома нема! Слава тобі Господи. (Варїант: Плачу і рїдаю, на постїль споглядаю і вижду на пїй лєжашую бєз динки, бєз фартуха, нема в дома Андруха: Господи слава Тобі!).

Зап. 1893, у Григорові, Бучацького пов. від Никифора Даньковича.

Паралєлі до парафразованих гласів: Етнограф. Збірник. Т. IV, ст. 194 — 196.

381. Церковна мова в устах народа.

1. Що єсть небо? Небо єсть щістя в вічного проходячого в ясности огня треплення в боского віденя, що єсть добре нескощано сотворяти небо і землю і нас грішних.

2. Премудрости наставнице нище нащадителю потверди і вразуми серце мое чи даш ми на доко слово в себе вісні мою помилайтя па-чю. Пресвятая Тройце на державій єден свят Ісус Христос у славу Богу Отцу амінь.

Зап. в Постоливці, Ліського пов. невід. записувач.

ДОДАТОК.

В часі друку отсеї збірки легенд дістав я ще деякі нові матеріали, які й подаю тут у додатку в таких самих розділах, як уложена ціла збірка. Коли деякі з них в варіантах надрукованих висше, то я вазначую се під текстом, подаючи відповідні номери дванайцятого й сього тому.

РОЗДІЛ I.

382. Початок сьвіта.

Земні ни було, лиш море ціле. На мори буў шум. З верхи, в воздухіу падала роса. З роси стаў дух — йико Бох, вид вика до вика. З шуму стаў Ирод-чорт, то йи послужник. Ирод, то червовичний, йик Бох. Ирод по ни знайи гадок божих. Бох знайит усі Ирода звисли. Ирод ни знайит гадок чоловіка, смільнїнь, докиу ни заговорит, а Бох знайит увсе.

Ходили оба по мори. Але треба було говорити до себе. То Бог йишу казаў: Розпобрати! — А вин Богови: Побрати! — Біда все зачиннала и за ўсе зачиплювала. Ирод кажет до Бога: Побрати, шо би то було, шо би на цим мори була земля? — Господь знаў, шо майит бути, то си ни питаў, а вин ни знаў, тому ўсе си питаў. Тепер Бох йишу кажет: Розпобрати! Иди ў мори, та винеси трохи земні. Йик меш казати на мойи иньї, то винесеш! — Тепер, йик Ирод пишоу у спид за земнеу, то вин казаў: Я на свойи иньї несу! — Али докиу вийшоу, то Господь так зробіу, шо му вода все сполокала. Йик вийшоу без

нічого, Бох йиму кажет: Ти лихо гадаў. Иди другий раз, розпобрати, й кажи на мойи иньні. — Али вин зноў на свойи иньні браў земні и зноў ни виніс нічо! Аж третий раз кажет: Най будет на боже иньні, али і на мойи! — Тогда вин знайшоў там у мори плиту, и вже маў гадку тогда, шо ўна йиму си придаст письмо з Адамом там заховати, запритати. Третий раз виніс за нігтями земні. З тої земні сотвориў земню. Али тої земні была крїшка, мала кццка. Йик земня вже була, тогда ходили оба по ний, и нічого на ний ни було, но ўни два, йико перво-вічні. Рав на тий земни поклади си спати. Госпоть Бог заскуў, а вин подумаў, йик Бога стратити на тий крїшці. Господь лхото ўснуў, але ўсе знаў, шо вин гадаў. Ирод сотана йиў Бога тручити, би стругити ў воду, тай втопити. Али йик Бога потругиў в один бік, а Бог си покотиў, ай зиння туди ширшала шораз бирше; вин тручийи ў другий бік, а Бох ни спадає ў воду, но земня шьм ширшала й туди. А вин так на вси стороны, на штйри стороны світа тручиў, и так земня розширла си.

Йик Бох си пропирчаў, то кажи напротиў него: Розпобрати! Мні си приснило, шо я хотіў падати ў воду, тай си топяти. — А вин кажет: Яже так твердо спаў, шо нічо сии ни видіў, побрати. Вже збрехав. — Вид того чису вже сон йи, бо дотиў сон не снйў си. Тепер вже люди снят сии, напротиў того, шоби знати с того, чи виходит добре, чи лихе. Ади, ворожат, тай богато йи с того праўди, шо можна знати наперед.

Они но два ходили по земни так, йик кождий тепер чоловік. Йик була земня, то Господь тогда вже сам сотвориў царство для себе, шоби трону маў, без него. У тім царстві, зробиў для себе чоловіка, Адама. Йик зробиў го з глини, то Ирод на него плконуў, а Бох тогда перевернуў йиго, тим оплюваним до середани и с того типер кождий чоловік в середині с того маст болу, слабість, бо вин, сатана; буў до сотвореня чоловіка у спйўці з Богом.

Адам задумаў си, шо сам в раі чоловік, а Господь даў йиму поміч, и з йиго кости, з йиго ребра сотвориў му йиву. Сатана заходіў и до царства и назираў Бога, шо Бох робит. Вин думаў, йик би то Адама и йиву з царства, на подол, то йи на цю нижню, першу земню поза царством, забрати. Вин сказаў Адамови и йиві: Ви зробіт блуд, ви вже сотворені, робіт собі, шо хочите. — А Бох казаў Адамови и йиві, шоби дерева з грїхом ни кивали. А вин знаў, шо йик ўни зробляи блуд, то Бох їх виженет з царства свого, шо гды него! Тогда ўни зробили грїх, блудство. За то Бох си вгнйвиў и вигнаў їх і казаў бидити з кровью и потом поживали обід і вичьбрю. Йик вони прийшли на подол, учинила си дитина, сотона підміньпта; виттак Адам пидпи-

слї сн, и запродаў всїй свїй рїд, то сотона мала велику силу своїх похичникїў. Він тогди зачаў будувати на свої люди ад-пекло.

Адам на землї робїў собі всьїке гїля вигоди, а Бох ходїў и по землї и всьо витїў. Сотана клаў хату, али хата була темна. Він носиў (д)нїни, сонця, жменяи. Він браў днїни пригоршамї и носиў ў середнїу, а тото нема нічо с того. Бох тогди кажет: Дай мевї се. — Він даў, а Бох прорубаў вїкна, поблагословїў и хата стала ясна. Хата до сегоднїш стала божа. Він всьїкї робїў гешэфтн, а Бох то ўсе перебераў на своє имвїя. Йнкі він штудерацїї робїў, то ўсе Бох перебераў на свою користь. Хату, скрипки, млин, віз, кови, смерече з сучем, так, шо они були в спилцї з Богом до земнї, а не маў користн ўсеї. — Розсердїў сн тай кажет: Побрати! Тепер буден трїпати войну. Я маю велику силу на земнї и тебе не хочу за спїўника. Будет война. Йнго ши потїшило, шо йнк Бох намножїў ў своїм царствї ангелїў, та ўнї зогрїшили, збунтували сн, а Бох скаваў арх-страгителеви Михаїлови струтити їх з неба; то однї попадали на скалн, на лїсн, на воду, то ўсн побїли сн, тай потратили сн, али богато впало на земнїю мьнку, на пóдол, то ўсї були йнго и стали чортами. Маў з них велику помїч. Він собі напротїў Бога поробїў тогди стрїубн, пушки, армати, такї шо типер йн всьїкї до войны мудрацїї, то він ўже тогди знаў. Гадаў, шо Бог ни знаїи, шо він робїт. Він гадаў, шо Бнг мат царство, нех йдет собі там, а йнго земнїя, бо він на нїй силу мат. И видали собі пляц, йнк типер царї. Він стаў з своїоў силоў, а Бох прїйшоў з палицею, на той пляц, де ўнї сн вїзвали. Кажет Богу: Побрати! Оттепер ни сн два розвїнїжемо. — Господь кажет: Розпобрати! бугїм трїпати.

Стало йнго войсько, згїдоване. А Бог казаў Илїї блиснути. Блисло! Так він забуў за войсько, в очн му стемнїло. На боже слово другїй раз Илїя блис! Острах лиш даваў. За третим божим словом, Илїя як блис, блиснуло, йнк загремїло, земнїя зедрижила. Илїя пустиў кулю з огнем, ўсе йнго войсько згорїло, він сн верх, аж заїмїў! Илїя так впалїў, шо земнїя мало не розсїла сн, попукала, но він та Бог, самн два, лишили сн. Бїду первовїчну такн ни вбїў. Бох ўпаў на праве колїю, и причик одним колїном на земнї. Тогди Бох скаваў до Илїї: Одну руку и одну ногу вид типер тобї до палїня, замїкаю до кїнця сьвїта. Тогди будет тобї аж друга рука и нога до громїў вїтворена, як будет конець сьвїта. — Бо и тепер Илїя палїт громами, шо аж земнїя пераз дрїжит. Але він не все палїт з цїлої силн, бо но з одної руки, з поковнн силн. А як будет конець сьвїта, то так впалїт громами, шо земнїя розсїнїт сн и спалїт сн. А то, шо мет сн палїти, то чїстїлище земнї будет из йнго кривн.

По тім громі, він сатана-Ирод, побачиў, шо з Богом ни жирт, тай кажет: Розпобрати! И пишоў до аду, а но лишаєт ту на земни свої слуги-чорти. А він там в аді, закований, бо йнк хотіў Бога ў сіти замкнути, то Бог йнго загуліў и в ланціў стали шини и в то крісло йнго до сегодни шили. А Илія тпер, де задрит чорта, то бїит, ци в скалі, пид скалоў, ци дебудь пид деревом, бїит, палит. Чорт ходит цеў земнеў, але в страсі великім. Багато іх морскаєт, але шьн ся багато виховуст. Вид того чису стало блискати, грміти, а вид того йн Илія. Вид того часу стали війни и на світі стріўби, бо зо страх він сотана на світі лишіў, йнк пишоў до ада.

Зап. в цвітни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Олекси Шмириша Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 1—3.

383. Бог і Біда.

Перше була біда, видтак Бог! Біда стала з шуму, шо була на воі. Скрізь була лиш вода, а земні ни було. Бох кажет сму: Иди ў мори і виниси глини. Біда влізла ў море, тай за нхті винесла глини. Бох ў него видобраў глину, сплескаў с тої глини палиницу. Бох ліх на ту палиницу, а Біда хокіла Бога трутити ў мори; тай йнк Бох ліх, она Бога потрутила ў один бїк, а ў тот бїк стала земня; ўна тручийит ў другий бїк, Бох си покотіў и туди стала земня, и так ў усі штири боки тручила и стала си земня. Тай так Бох в бідоў зробіў світ.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шмириша Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 4—6.

384. Війна Бога з чортом.

Біда була дужи смутна, шо Бох наробиў собі ангилій, а ў неї ни було ши бідий. Бох зрик: Бери та вивай си, та шо си вийиш, то стріпуй пальцьими, а в краплий тих будут біди; а кажи во іня божьн, а йнк ни меш так казати, то ни буде. — Біда зачыла си вивати, та ни кажи во іня боже, но во іня мойи! А то з йнго тих крапель ни ставало си нічо. Він тогди кажет Богови: Ти брешеш, з того нічо нима, шо ти казаў. — Бох тогди кажет: А ти йнк казаў? — Я казаў во іня мойи. — Я тобі раз казаў, шо ни кажи во іня „мойи“, но во іня божьн! Біда видтак зачыла си вивати тай кажи: Во іня мое, а відтак, во іня

божьи! — Та аж так зачъили си ставати біди! Потому біда таке того наробила, йик фої та листу, шо тому ни було рахунку. Тай тогда зибрали вся біди и хокили з Богом стати на войну. Уна хокіла бути старшеу вид Бога. Біда кажет Богови: Йик я тебе перебю, то я буду старша, а йик ти мене, то йикис буў старший, так будеш старший. — А ў неї було бирше бідий, йик ў Бога ангелий. — Бог зрик, шо добре! Біда прийшла на войну, а Бох зрик до Иліі: Иди та бий си! — Илія йик загреміў гроном, то аж сам Бох упаў на коліна, тай Илія вибиў ўсі чьорти. — А тогда Бох сказаў до Иліі: Йик ти так дужьи гремиш, шо аж я самий ўпаў на коліна, то ти вибиў би усї люди на землі! — Тогда приковаў Бох Иліі праву руку до грудий. Тай почерез то тепер вже поволійши гримит.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов від Петра Шивирна Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 7.

385. Коза і кобза.

Бох сотвориў дрозда, а дрозд ни маў шо їсти. Бох загляи него сотвориў вивці. Дрозд браў та одно ссаў, а друге винорпаў йимку тай ў йимку видоїў, шо не міг ўже виссати. Бох видтак сходит д нему и питайт си: Ци напръятаў ес шо молока (гусленки)? — Дрозд кажет: Ий, Господи! То молоко „шуру-буру“ — то ўсе пішло ў пашу — бо вивці їдъи пашу, то и молоко йде ў пашу. Вин однако добре казаў, бо молоко йшло ў земню, у пашу. — Бох кажет: Чьикай, коли ти такий, шо ни ўвійиш прьитати молока, то людем дам ці виўці тай молоко, они мают судник, тай ўліют прьитати. Тобі нічо ни дам, бо ни ўвійиш прьитати, тай виўці обходати! — Так Бох даў людем виўці.

Біда ўздрила у людий виўці тай собі наліпила з глини кози, али они ни були живі. Бох кажет: Чьикай, ти дай мині ці кози! Біда дала. Бох ўзьиў, зрик: Будьте жьви! А ўні стали жьви. Біда тогда йик ўздрила жьви кози, жьиль і си зробило, тай зачъила плакати, тай просити, шьоби і Бог виддаў ці кози. Бох кажет: Най бих ти даў одну! Бери за роги, веди за роги з заду за собою, али бис си ни обзираў, бо йик си обіадрив, то ўна вид тебе ўтнчье! — Біда ўзьила, веде за собою, держьи у руках роги, тай ни обзирает си. Бох тогда так даў, шьо роги лишъили си йму ў руках, а коза ўтекла ид божьим козам. Вин приходит д хакі, а то йиму роги лишили си лиш ў руках! А це шьо таке? Де коза? Вин вернуў си ид Богови, тай зачъиў просити хоть шькуру з кози! — Дам, але шьобис ни кроїў! Бог вьзиў тогда, облущиў

бордюгом и даў йнну шкуру. — Біда взьмла шкуру, зробила з шкуру дутку (кобау), а з рогиў пищынн и зачыла йграти. Чьрзз того дутка дїтьча, а фловра божа.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика Л. Гарматій.

386. Хто зробив першу хату?

Біда в термітья, шо трут колоплї, виспала си хату тай ни ўшла вікна зробити ў хакї. Брала ў віх динн и носила ў хату, а двернн заперала, шоби динна ни втекла. Тогди Бох кажег: Дай ти ишиї цу хату! — Біда дала. — Бох тогди прокиў викна, зробиў нахрест рамця тай подаваў Бїдї хату назад. А Біда ни хокїла си ўже хати приймати почерез того, шо вже хрест буў у викнн.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика А. Гарматій.

387. Як Бог із чортом співали.

Заложиў си Бог с чьртом, хто кого пересьпївайнт. Та Бох ўодно сьпїваў: Сїда-рїда-дана! — а чьрт вигадуваў, тай вигадуваў, тай ў кннцн ни змиг, тай прийграў чьрт.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Дмитра Вірстюна Л. Гарматій.

388. Чому чоловік харкає?

Бїда ўзьбила, набрала глини і з того ўробила чьоловіка, чьоловік однако ни буў жьивий. Ўна хукнула ў цу глину, шьоби ожьнї чьоловик, но це ничо не помогало. Ўна так обхаркала цу глину, обплювала, шо ўсїй тот чьоловик (глина) биў обхарканий. — Бох кае: Дай ти женї цего чьоловіка! — Біда дала. Бох ўзьнїў, перевернуў обхарканин ў се-реднну тай хукнуў ў него, а чьоловик ўжьнїў. Через того чьоловик тепер плюйи та харкайи, шьоби то усе вихаркати та виплювати, шо бїда ў него нахаркала та наплювала.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика Л. Гарматій.

389. Як Бог зажував чорта.

Сатана-Ирод робив на Бога такі ланци, що аби йнго замок. А тоті ланци він робив сім років і такі то ланци, що йнк за одну гачку поклянеш, усі замкнут си. І так він тоті ланци ўробив тай у середині ланців крісло даєліане ўробив. А він гадаў, що Бога здурит, тай Бох сядет у то крісло, аби він замок Бога. Тай кажи до Бога: Йй, побратнику, ходи но суда! — А Бох прийшоў, але Бох знайи ўсі йнго гадки. А він тогди кажет до Бога: Ану сятьте ви у се крісло, чи добре у ни сгїти? — А Бох кажет: Ану сять ти, няй я вижу йнк тобі будет пасувати! — А сатана кажет: Сїдайти, няй я вижу йнк вам буди си сгїти! — А Бох кажет: Сїдай ти! — А сатана гадаў, що Бох ни знайи йнк йнго замкнути, тай сїу. А Бох ни тїваў ничо за ланци, лиш сказаў: Замкні-ці ланци! А ланци нараз си замкли. А Бох кажит йнму: Ти си радуваў, шо мине замкнеш, а то тебе мойи слово замкло! — А сатана-Ирод заплакаў так, йнк він забутиў, тай кажет: Йнк бих си урваў, то йнк би сми штрик на земню, то бих земню провалиў аж до самого море! А йнк бих штрик на небо, то бих небо провалиў. — А Бох кажет: А видиш, ти хотїў мене замкнути, а то тебе я замкнуў! — І там стало пекло неўгасиме. А він тогди кажет: Господи! А коли ти мине віси пустиш? — А Бох кажи: При кінци світа, Ироди-сатано проклята! — А тепер килько разів удари ковач пона ковани пусто клеўцем, тилько разів то того Ирода-Сатану прокляту тужит у тих ланцах. А він, йнк хто умрет грешний, той иде до пекла, питайи си: Чи ше пишут писанки? Ци йи ше великдень? Бо йнк би лишили писанки писати, и йнк би ни було великодньи, то вже би тогди буў конець світа, тай він би тогди вилїз с тих ланців. Али тото пишут писанки, а йи, тай буди до кинця світа великдень, то ше він ни вилїзи футко с тих ланців. А то ше йнго богато тужит в тих ланцох. Оттак сатана-Ирод сидит у крісла.

Зап. в цвітїни 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика Л. Гарматїй.

390. Адам і Ева.

Йнк Бог сотворив Адама і Еву, то заказав а одной єблонї їсти єблука, бо йнк урвут і вїдїи, то ўмрут! Та Ева вірвала єблоко і віїла та шеї подала Адамови. А Адам узїв в рот та нагадав си, ше то Бог заказав, тай лапнув си за горло, щоби не прожер, тай а того чїсу

ті, що вийшли з покоління Адама, мають на горлі гулю, а ті що з покоління Еви, тої гулі не мають.

Потім Бог вигнав їх з раю та й посадив на стільчику і сказав: Берн рускаль та копай землю довкола себе, йик далеко рускалем посьигнеш! — Адам зачав копати, а Ева каже: Ми ни будем мати з чього жити, ні наші діти: копай май бирше и ўставай-ві стільця копати дальши! — Адам ўстаў і зачыў копати дальше! Тогди Бог надійшоў і каже їм: Я вам даў тілько, што булибисте мали за чього жити ви і ваші діти, а тепер мете робити ви і ваші діти, таї ўсе буде вам за мило, таї не буде вам доставати.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шижирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 9.

391. Чому лис і яструб лапають дріб?

За даўних чисьў — іс. почитку сьвіта кожна рахувати — выбрало сьн много народу і ни мали йжи собоў осаташэньи, тилько ходили йидны повйжи других так йак ў стады худоба. Али буў йиден мудрішчий з них і казаў, шчобі ни попарували сьн, абі так ни ходили, гі бугайі до короў. — А другий кажи: Та йак? Треба дати знати до Бóга, ци то нам так можна. — Йак вони так говорили, сидыў лис піт корчэм і туту раду вйслухаў. І казаў: Ви сьн ни дыстанити на таку високу скалу — де Бог сидит — пішлыт мнэ, йа вам принэсу живо вйсьть. — А вони кажут: То йди. — А шчош ви мнйи за тото дастэ? — кажи лис. — Дамó ти дисьитину дрóбу: Курій, гусій, качóк... І лис побіг. А йастріб сидыў на гілі і то ўсьо слўхаў. І казаў, жи лис там сьн ни дыстані, бо то йи за мóрами; йа то прирлэчу, а лис ни приплинэ. — А вони йимў кажут: То ляті ти! — А він йіх спитаў: Шчош ви мнйи за тото обіцьйити? — А вони йимў тото сáми пообіцьйили, шчо й лйсови: Дисьитину дрóбу, курій, гусій, качóк... Здогонйў йаструб лйса і кажи лис: Вирнйи сьн, бо ни сьн там ни дыстанімо, а йи скáжи, жи булі. — Йаструб кажи: Добри. — Йак сьн вирнули і сказаали, жи булі ў Бóга і Бог повзóлили йим, льўдьом, шчобі сьн жинйили попарно і розмножували худобу, а найбйльши дрóбу. І добри льўдем йшло, а післáньцьим ни дати жáдної ванлáти. Тому вони зачыли самі лапáти і лапáют до сих чис і будўт, бо йи сьн налэжит за услўгу.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

392. Бог і вовк.

Йик Бог сотвориў зьвірі, то вовкови казаў, щоби лишень ловиў вівці і з овец жиў. Але воўк йик пустиў си за вівцями, то земля си хитала, а вни ни ниг віўці йити тай ў одно перед Богом вовк скаргуваў си. Аж Бог сам иниў му вівцу, тай тогди земля перестала си хитати. Бог му придержиў віўцу, воўк зіў, тай вид тогди земля ни хитайи си, а вовк сам віўці ловит.

Зап. в червни, 1902 р. в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

393. Чому гаяня кличе дощу?

Биг викопаў людям кирницю, а ўна си занчистила. Бох скликаў ўсу птаху, щоби вичьстила кирницю, то мут з неї пити води. Уса птаха пристала чьстити, послухала Бога, а гаяня ні. Ўна сказала: „Ў мене жьоўті чьревички, то бих собі загрузила!“ — За те Бох зрік їй: „Не меш вид тепер пити води з земні, з кирниці, но з дожджу“. Тай гаяня тепер ни пїи води з земні, а йик доўго погода, то ўна мат спрагу, жажду та пїукайи, просит Бога дожджу, бо но з неба, з дожджу, щьо паде, пїит води!

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 28.

394. Блохи і воші.

Була стара баба, шьо ни мала ў негілі та сьвіткы шьо робити. Пишла ўна до Бога просити, шьоби ї даў роботу на негілі та сьвіткы. А Бох даў ї жнєню слувіў (пороху з земні), а с того стали блехи. Але они скакали, штрикали, а баба ловила дивити си, шьо се йи, та не могла йити! Пишла до Бога просити и жалувати си, шьо ни можьи зловити того, бо ўна стара, а то штрикат та тікат! — Бог ї даў тогди жнєню попелу та верг ї на голову, а то з того стали вуши. — А баба прийшла д хатї та завират, а то шос лазит та ни тікат! Ўна це ловила та била и тепер ў негілі та сьвіткы чьлїдь обїскайит си.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 31.

395. Звідки взяла ся горівка?

Ни мав злий дух профіту з людий, али пішов до Пана Бога. Кажі: Йа заложу такий трунок, то для людий буде позиточний. Памбіх йиному повволив. Али пастух вийшов пасти на поли, а він взяв і фкрав ф того пастуха хлып і зробив с того хлыба горівку. Памбіх кажі: Добри, хто сьн тойі горівки напйи, а бис'повіді вмре, то твій буде. А хто сьн ше висповідайи, то мій буде. — Типер чирис тойи на горівку найбільши крадут, бо злий дух фкрав насампирет хлып на нейі ф пастуха. А типер, йак сьн трафіт господар альбо госпodynи пийачка, то йак то в дому крадут, выносьит, аби йно тільо горівки сьн напйити.

Зап. 1902, в Будзанові, Теревовельського пов. від Ганни Феліцької О. Деревянка.

Пор. Т. XII. Ч. 75—76.

396. Як Бог сходилв до Жидів.

Йаг Памбіх Мойжшша дужи лубив і йнго Жиди післали на Синай гору і вийшов і пішов до Бога сьн питати. Кажі: Божи, шо йа с тим лудом буду робив? — А Памбіх до них кажі так, жиби сьн поправили, бо він буде сходити на долину. — Зачив сходити до них і зачило дужи гриміти, аш скали тріскали. І зачили ті луди кричти: Мойжешу, Мойжешу, най Памбіх ни сходит, бо ми ни хочим йнго! — І Мойжшш тогди пішов до Бога і кажі: Божи, бойіт сьн тебе наріт! — Тогди Памбіх вже сьн вирнув.

Зап. 1902 р., в Будзанові, Теревовельського пов. від Михайла Давискиби О. Деревянка.

397. Як Мойсей карав Жидів.

Йак випроваднїу Мойсей Жидів на пушчу, хтыїу йім дати свободу, али він тимчасом влучиний буў ў дворі, длятого жи він буў не без опйеки божойі, й йнго здибали на водї. Йик пришоў Мойсей в приказаньями, то видїу, шо Жиди дужи грішать і кьннїу тими приказаньями і розбїу йїх на двоїе. Аш потім він даў йім ті приказанья і сказав, шоби чикали, то він йїх пристави до самого Бога, али то буди такий страшний день, шо нїгди ни буў на сьвітї і ни буди. І то буди такий день, шо підете під гору Синай, і поўбирайити сьн так, йак на смерть, бо хто знаїе, чи хто верне живий в вітантї. І він выбраў сїбі тих най-

гірших Жидіу, шо робили бунт, йак він пішоу по заповіди. І йак вони сьї зібрали під гороу, то він пішоу та сказау, шо йде до Бога, шо Пан-Біх скаже. Йак він пішоу на гору і спустиву звітантй йім на діл дріт і дау йідному у руку тримати моцно. А ті решта ўсі ййго тримали сьї, так шо тримау за руку йіден другого. І йак вже так тримали сьї, то Мосей покрутиу за ту корбу, шо там йе ельектрика і спустиву ельектрику дротом до них. І йак пішоу той шус у руку, то відразу ўсі Жиди двацїть три тисяч попадали трупами. Тей потім він зйшоу на діл і кажи до тих, шо зістали сьї: „Га, йа тому ныц ни винни, то Пан-Біх йїх покарау“. І віт тоди Жиди дужи боїали сьї Мосейа і більши ни бунтували сьї.

Зап. 1902, в Камінці Струмиловій від Б. Адамовича, А. Веретельни.

398. Мойсей і замуrowаний хлопець.

Йидного разу (шче за Мойжиша) тей крїль був замуrowав так йидного молотця. А Мойжиш приходит до Пана-Бога тей кажи: Божи, ти майиш таку миць, жи ти можеш той мур розбити і можеш той молодець вийти. — А Памбіх кажи: Ти майиш лыпши серци йаг йа? Ану, кажи, йди і вдариш по тїм мурі і зара той мур розібїи сьї і той молодець вийди звітан. А будеш видыв, шо з него буди потому. — Потому Мойжиш пішов, розбив той мур, вітворив сьї, той молодець вийшов. Такий той молодець був дужи витварний над лудьми, жи так лудди плакали на того молотця, аш Мойжиш ни мїх собі ради з ним дати. Приходит до Пана Бога і вже ййго пирит Паном Богом скаржит. Кажи: „Божи, вже-ж ни годин с тим молотцем витримати. Такий він витварний нат лудьми, жи аш лудди плачут на него — так збитки робит. — [А Памбіх кажи: А видиш, кажи, а йа знав, шчо з ним робити, бо він би був, там замуrowаний вмер і були би лудди такого витварника ниїмали. Кажи Памбіх: Іди-йди — за кілька день він зістане калїков і мусит сьї лудьом впокорити, вже так ни буди дужи бігав.

Зап. 1902, в Будзанові, Теробовельського пов. від Ганни Н. О. Деревяшка.

399. Від чого походять Цигани?

Як Жиди вийшли з Єгипту, пустив ся здоганяти них Фараон і утопив ся з цілим народом, лиш його дївка лишила ся і від неї пішли

Цигани. Михнівські Цигани і тепер ще домагають ся від тамтуських Жидів два дні роботизни.

Зап. 1889 р., в Мшанци, Старосамбірського пов. від Івана Бибчина Михайло Зубрицький.

Пор. Т. XII. Ч. 38.

400. Цар Давид і Сабат-море.

Повідав міні єден Жид, що в їх книгах є таке, що їх цар Давид ще живє. То є десь таке море Сабат, що шість днів кіпат, а лиш у суботу буває тихе. А за тим морем то там живє цар Давид у високих замку. То раз, каже, був єден цар і наказав усім Жидам у його царстві: „Масте міні або вихрестити сі, або забирати сі гет, а хто не послушає, той буде страчений. — Страх пішов по Жидах. Що тут робити? Рада в раду, вислали до царя своїх рабів, кажут: „Цару, не збиткуй сі над нами, бо наш цар Давид ще живє, то він сі впіне за нами“. — Як то цар учув тай каже: „Добре. Коли ваш цар Давид ще живє, то най міні тут ставит ся за тільки й тільки неділь до мене в гостину. Як не приїде, то буде по вас“. — Не було що діяти, вибрали Жиди що наймудріших рабів і післали їх аж за Сабат-море до Давида.

Ану, минув той чыс. Цар назначив великий бал, спросив ріжного пацтва, чекают на цара Давида. Аж тут дивїт сі — їде карита, шість пар коний, а погоничи нема. Заїжджє перед ганок, царі і панове виходьт напротив, дивїт сі, а з карити вилазит старий, сивий дід, стає єднов ногов на землю, а земля подає сі під ним, подає сі так як полотно на воді. Та бо вже й палац і все місто починає сі хитати тай подавати, деякі пани попадали, а цар закричыв до Давида:

— Віру, віру, що ти живєш! Лиш прошу ті, не ставай ще другов ногов на землю, бо буде по нас.

— Видиш, — каже до нього Давид. — Не роби Жидам кривди, бо як приїду другий раз, то вже стану обома ногами, то твоє царство западе сі в землю.

Тогди коні обернули назад і карита поїхала, відки прийшла, а цар дав Жидам спокій.

Зап. у Ясениці Сільній, Дрогобицького пов. від селянина Павла Кульчицького, Іван Франко.

401. Як Соломон важив бабський розум.

Соломон коли маў сини рек, пишоў раз на двір, таў почиў важити розум бабинський з розумом дитинячим, таў розум дитинячий переважив бабинський розум. Коли вийшла йго мати за ним на двір, то дивила си, шо він робіў. Таў почала питати си в него: А шо ти робіш, Соломоне?! — Та видите, мамо, шо! Вaju дитинячий розум з бабинским, таў дитинячий розум переважиў бабинський розум! — Мати розгнівала си таў кажет: Иди собі гет вид мене, аби ти си вже ни находіў у моїм домі! — А Соломон пишоў, таў буў світами. Коли, маючи вже дваццят вісім рек, повернуў назад до того міста, відкиў він буў, запровадиў собі склеп, али такий, шо на ціле місто ни було славнішого склепу над йго. Раз прийшла Соломонова еестра до йго склепу, таў побачила зеркало. А вона не вигіла ше дотіў зеркала николи. — Таў кажет: Шоби ви хотіли за те зеркало? — А він відповіў: Иди до хати, най прийдет твоя мати, таў я продам. — Вона пишла, таў сказала: Я бачила таке дзеркало, шо я сама себе увздріла. — А мати питаєт, а чиму ти ни купила? — А вона кажит: Бо він казаў, шо йик ви прийдете, то він вам продаєт. — А мати Соломона зибрала си, таў пишла до склепу, таў побачила те дзеркало, таў кажи: Шо ви мете хокіти за оце дзеркало? — А він усміхнуў си, таў кажи: Йик мете спати зі мною, то я вам дам. — А мати йго зрікла: То добре. — Таў у вечер льигла она коло него. А він поставиў меч прислений на волосі таў кажет: Я сєс меч поставиў, шо йик би я до вас посьиг рукоў, то мнї цєс меч би втїў руку, а йик би ви посьигли до мене, то вам би втїў меч руку. — І так льигли. Коли льигли, то він до неї не сьигаў, али вона до него посьигла, таў меч уквьї її палец. А вона на другий день кажи до него: На шо ви поклали меч, а я посьигла до вас, таў укыла собі палець? А він її на то кажет: А ви ни знайте, шо ви моя мати? — А вона здивована на то кажи: А ти звиткиў взяў си? А ви ни знайтї, мамо, кажит Соломон, йик я важіў бабинцкий розум з дитячим, таў дитячий розум переважиў бабинцкий, таў я вам сказаў, а ви на мене росердили си таў ви мене пригнали?

Зап. в цвїтнї 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Д. Гарматїй.

402. Звідки взяла ся скрипка?

Соломон буў німи, шо ни говориў, але чути чуў. І Бох сказаў: Ёнк дерево заговори, тогда і ти Соломони заговориш. А Соломон буў німи докиў буў, довгий чыс. І раз біда здибала Соломона тай кажет: Знайш шо, Соломони? Зробим собі скрипку. — А Соломон справльийн біді, шо ни знайи, ёнк зробити скрипку. — Біда кажет: Я тобі дам плян на скрипку! А Соломон справльийн, шо добри. — І дала біда Соломонови плян. А Соломон після пляну зробиў скрипку. А ёнк вробіў, тай зачыў іграти, а біда кажит: Соломони! Ни бери смичком на попереk струн, али бери смичком за струнами! — І так біда з Соломоном зачала си вадити. А біда ёнк удріла, шо з Соломоном ничо ни вдійи, лишила Соломона тай пишла. А Соломон зачыў іграти тай пишоў. — А причиста Діва почала просити Господа Бога, шоби Господь Бох ёнго ровніиў. А Господь Бох послухаў молитву Причистої Діви, тий ровніиў Соломона.

Зап. в цьвітні, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 50.

403. Соломон і баба, що хотіла віддавати ся.

Баба стара мала виддану доньку ў себе тай зытя. Зыть та донька надівали си дістати майнток баби. Та нараз баба загадала си виддавати и масток вид дїтйи забрати, дїтям нічо ни лишити. Та зыть і донька журили си, ёнк бабі заперечити.

Аж прийшоў ид ним Соломон, та вони ровповістували ему, шо баба наперла ся виддавати, а вони ни знают, ёнк її вид того видговорити. Соломон каже: Що дасте, я вам поражу. — Ёни дали Соломонови двацїть рублів, ꙗ вин каже, шо буде і сватати. Прийшоў вин тай сватає бабу. Баба си ўтішила, але Соломон каже: Я тебе висватаю, але ёнк вистоїш на морозі цілу ніч у мокрій сорочці. — Баба пристала. Ёнк наділа мокру сорочку на сьи, та стала на дворі, то ёнло на ний замерзати, а ўна си тішит та потїшии си кажучи: Сего вечера цор-цорконьки, а завтра будут цмо-цмоконьки! — А цьо то буў великий мороз, шо кришило, то баба поволи замерзла і перестала казати: Цор-цорконьки, цмо-цмоконьки. Видтак зыть та донька збули си баби, та сами посіли майнток.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

404. Соломон фірманом.

Як Соломон був великий, то все возив свою матір до церкви, а церква була не близько. Як приїхав на лиху дорогу, де були ями, вибої, каміні, то він займав коні, що їм ставало духу, на лихій дорозі, а як була рівна дорога, то їхав дуже поволеньки, нога за ногою. Мати Соломона була стара, тай завважала, що він на лихій дорозі женет кіньми, що у неї дух спирає, та мало ї ни розсипле, а на добрій дорозі дуже поволеньки їде. Запитала Соломона: Сину! Скажи мені, чому ти на лихій дорозі коні скоро займаєш, поганяєш, а на добрій поводи їдеш? То так, мамо, каже Соломон, на лихій борзо їду, щоби хутше переїхати, а на добрій дорозі поволеньки їду, щоби ся наїхати!

Зап. 1884, в Лучці, Тернопільського пов. від Дмитра Череватого Л. Гарматій.

405. Як Соломон хорував.

Соломон ходив по світі тай робив всякі шпікуляції, а на кожде помагаў Господь Бог. І раз Соломон трафив на йидну файну Жидиўку і охичну. Тай Соломон пристаў на неї бути и наколи на неї буў, на тогди та мудрость його видпала. І сказаў йиму Бох, до Соломона: Соломоне, я тобі на кожде помагаў, а тепер тобі ни буду помагати; я тобі за це дам кару. Бо ти, аби ни буў з тоў Жидиўкоў, то ти би маў мудрость тай славу, а так тепер будиш лжати в постели. І так будеш лжати сорок літ, що ниїкї мудрости ни будут, тай ни будиш никуда ходити, та шо будут тобі в постели їсти давати. — І так Соломон лжив сорок рік ув постели, шо йиго тіло черви точили невгасимо. І так мудрость Соломона пропала через марне діло. А коли ти хотів Соломоне дальше мудрости робити, було з живроў напротиў заповіді божої ни робити. І так Соломона слава пропала і всі йиго мудрости, лише за него лишили ся приповідки. Конец Соломона, життя йиго.

Зап. в цвітні, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шширика Л. Гарматій.

406. Соломон і смерть.

Соломон буў такій мудрий, шо понад него ни було. Йиго смерть шукала сто років, тай ни могла го найти нїдде, шоби йиго стьила, бо вни маў чоботи́ти шо наперед, то назад, а тим шо назад, то наперет.

Вин йик ишоў в долину, то смерць ишла за йнго слідом д гори, а йик вин ишоў до гори, то смерць йшла за слідом до долини. Вин раз обернуў чоботи так, йик маюг бути і смерць йнго сподибала. І йик йнго подибала смерць. тай кажет: Но, шукала я тебе сто рокиў, тай ни могла я тибє нидде найти. Я тибє хочу стинати типер. — А вин кажет: Чикай, панно, няй я зроблю на себе домовину, тай виттак умру. — А смерць кажит: Но роби. — Соломон вробіў домовину таку, шо мурашок ни виліз би из неі, тай кажи: Знайти шо? Ану льгайти ви, няй я вижу, йик вам буди пасувати, тай я тогди льжу! кажит Соломон. — А смерць льггла, а Соломон хапнуў борше, тай замок смерць. Тай йик замок і у домовину, а домовину закопаў у земню, тай смерць у домовині закопаў. І так смерць була у земни сімсот рокиў, а в сімсот рокиў відкопаў, тай верх у воду. А виттак вибраў з вода тай пустиў, а смерць йнго тогди стьяла.

Зап. в цьвітні, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирига Л. Гарматій.

РОЗДІЛ II.

407. Звідки взяла ся потеруха?

Поганий цар любиў си з свойоў невісткоў, а сьв. Иван загазуваў ім того. Тай цар раз спровадиў собі бай. На той бай прийшоў сьв. Иван і загазуваў цареви, щоби з тою невісткою ни танцуваў! Цар за те на сьв. Ивана розсердиў си, тай забіў го до пиўниці ў арешт. Та невістка по балеви, йик ше гости си ни ровийшли були, запросила, аби з Ивана сьвятого здиймати голоу, за то, що на ню побераў! Пишла ўна рано з катом до пивниці і кат стьяў сьв. Иванови голоу. Наколи стьяў, натогди з ўсіх їднй і питейі стала си кроў у того царя. Ўсі си дуж с того чудовали, а ўна з радости ўзьбила ту голоу на тарель и виийшла на місто підсакаючи и підкидаючи голоу. З тої голови сцьбила кроў и бризкала. Ўна 75 разіў підвергла тоў головоу, 75 разіў порсла кроў з голови. Та на кого, на котрих та кроў порсла, з тих 70 разіў, то дистали патеруху, али вони си вилічуют і тепер; а на котрих порсла з тих пийть разіў поверх сімдєсьяти, тоти тогди си ни вилічили і тепер си ни вилічуют. Так з того чьису, з крови сьвйитого Ивана голови, виийшла патеруха за кару на тих, що жиют ў блудстві; хоть сьвйитого

Ивана вже нема, то патеруха по ним їх карайн. Та сїидесьить вилічуют сн, а пїить ни вилічуют си в неї.

Зал. в червня, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шиярника Д. Гарматїй.

408. Як сьв. Павло навернув ся.

Паўло буў йндноралом пид Йиродом поганцким. Сказаў йиму Ирод: Паўли! Иди в тото и тото мїсто, а хто же класти крест во мнїнь Отца и Сына и сьв. Духа — амїнь, абис йиму шию стьау! — Паўло ни тогда сьвїитим ни буў, послухаў Ирода и пїшоў у тото мїсто через високу гору. Тото мїсто давало найбїлшу офїру Христови и йиму си хрестили. Вийшоў вин на тоту гору, а грим блиснаў и грїнуў, то кнїь уупаў пид ним на колїнки. Вин собї гадаїи: Господи сьвїитий! Може я иду скї грїхи робити? Видколи я жию на свїтї сїм и йи едноралом у Ирода, то я такого грому и блиску ни чуў и кнїь пидо мноў на колїнки ни падаў! — Небо си отворило, а Христос предвїчний до него заговориў: Паўле! Не будь невїрний, але вїрний, абис того не робїў, що йдеш робити. Котрий же класти на себе офїру-крест, абис того ни рубаў! Котрий ни же на себе крест класти, офїру ни же так давати, тотї абис увсї вистїнаў (за Жади). — Паўло на боже слово сказаў: Мнїи що дас за тото? (щи хотїу плати). — Бог сьвїитий сказаў на це йиму: Що око ни видїло, а ухо ни чуло, таку заплачу дїстанеш ув небї! Идиж оттуда, куда идеш, та там си найдеш на дорої ві сином шїїм Сусом Христом. — Паўло доходит до того мїста, даў собї коня на квартиру. В мїсто пїшоў без коня. Ходит мїстом и пїтает си, яку офїру Богу видайїте? Там серед мїста то йи жовнїр поганїй, у таких дратвах (кратях) обгороджених, в зелїзних пїках, називает си Илїя. Тот Лїя, котрий кладет хрест на себе, берет йїго і мечет на тотї спицї, на пїки. Богато католицької вїри вин стратаў ужже.

Ходит Паўло мїстом и пїтает си, яку офїру котрий на себе кладет, котрий перепрстїт се, вин си дивит. Перепїтаў се, в котрїм арештї сидит сьв. Николай. Дотиў вин ходїў, докїў не допїтаў си, аби в сьв. Николаїм вин заговориў. Каже Николай: В мене коруну видобрали и мают третого дня голоў стьїти. А тот, кажє Паўло, тот Лїя, що так народ католицький тратит, мене кортїт ид нему йти заговорити и побороти си в ним? — Николай кажет: Иди! Бог тоби таку путерїу даст, що ти йїго побїдиш! — Пїшоў Паўло туди. Лїя кажет Паўлови: Пане еднорал, ближ си ид мнїи! — Паўло йик ид нему штрик, та си лапнули, тотї пїки велїьнї поломїли і вбїў Лїю на смерть! Йик си Паўло

видти, вид Ліі вихопиў, питаў си кожного чоловіка, яку офіру дав Богowi? Котрий си хрестиў, того лишиў, котрий си ни хотіў хрестити, голоў й ину стьў! Місто увсе си збунтовало, шо то за пан, таку біду в місті наробиў. Той пан (Пауло) тільки Жидіў вістинаў. Паўло деле арештоў тікаў з міста, бо збойиў си и за себе. .

Идет вин з того міста, аж люде сиди в стріпку*) на дорозі! — Сус Христос из апостолами вже засіли йнго на дорозі, знают, шо вин (Пауло) вробіў. Сус Христос кажет: Паўле! Бийй**) борше коня свого продай! Коня спродай, тай підеш з нами, в товаристві. Паўле! В одну днину мете мати з Петром одпуст, Петра-Паўла. Сьвіткы будете вурочиски и аостанете свїтними. Одпуст буде йидної днини за обох, а Паўла буде другої днини по Петрі за того, шос тих людий ни калчиў, шо клали офіру-хрест на себе.

Так у купі хоцли и свїтними востали, за того Паўло свїтими вистаў, шо Ирода ни послухаў.

Зап. в 1902, в Головах, Косівського пов. від Федора Микитейчува Л. Гарматій.

409. Христос і Петро молотїльниками.

Ходиў Петро и Госпіть Бог при купі робітниками. Пришли до одного пана тай мидуют си, шо ўни молотники, питают роботи. Кажет пан: Чиму, ў мене йи молотьба; будите молотити. Ци схочити молотити на міру, ци на днину? — Господь Бох кажет: Я хочьу молотити на міру, лиш я вас покличьу, шобисти йшли зарас переберати збіже. — Пишоў до стодолі Господь Бог с Петром, узвиў вогню и запалвў ўсі стирти, то всьо, хліб, горит, солома и полова окреми си розлітаст; хліб чистий у стріп йиден. А Петро собі позавігїў: Я би цу штуку сам ни аробиў? — Посилайи Бох Петра за паном переберати збіже. Приходит Петро за паном: Игїт, переберайте собі збіже! — А йдиш, ти чоловіче! Лише йидна година, йикисти зачали молотити, а ти мене дурниш?! — Прийшоў пан, збіже готове, ўсьо зложено. Заплатвў їм, ўни пишли собі. Петро гадаст: На шо нас два мают брати гроші? Я сам потрафю! — Відлучиў си Петро від Бога, пішоў собі сам. Прийшоў до другого пана, мєндуйит си яко змолотник. Пан кажет: Добре, мені змолотникіў треба. Йик хочиш молотити, на міру ци на деньку? — Я хочу гуртом! — Вавиў Петро вогню, поклаў ў стирти, стирти горьит, цілком панцке гумно, а то нічо си ни розлучиїит, ўсе гуртом горьит! Пустели си, Петра злпнали! Шо ти аробиў? Загнали Петра до криміналу. Сидит

*) Купкою. **) Бігай.

Петро ў кривіналі. Зачыў суд судити, Петра засудили: Петра підвісцти! — Ведут Петра пид шибеницу, а Господь Бох приходить чоловіком: Прошу божеї волі і сулу, кажет Бох, ви би мині ни позволили сего чоловіка, абесте го ни стратили, йик би він цу панцку шкоду поповниў? — Суд кажет: Чому? Йик би то си так стало, то би си йиму адарувало. — Кажет Господь Бог: Ану, йдїт си там подивїт, шо там йи в гунї! — Пішли, подввили си, а там ўсьо так, як майит бути, змоложено, поскладано, ўса шкода панicka поповнена. Тогда аж Петро увірвў, шо ни мож без божеї волі зробити доброго. Йик Бох выбраў го спид шибениці, а Петро даў слово, шо без волі божеї ни ме робити.

Зап в цвітня, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Федора Кітлюрука Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 121.

410. Звідки взяла ся дзіндра?

Перше йик Цигани грїли зелїзо, мідь, ци бакван, то у горлі лишало си для них золото, тай їм добре си поводило. Аж раз прийшоў до Циганина Сус Христос тай питаїт: А шо то у тебе, золото йи у пічці? — Йї, Господи, то ни золото, то пуста дзіндра! — Христос пішоў, Циганин до пічки виймати золото, а то вже ни золото, а пуста дзіндра, щьо тепер вивїтуют Цигани з пічки. — Так за брехвю Бог покараў Циганїў, шо дзіндра пуста.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шиякирица Л. Гарматій.

411. Чому люде не знають часу смерти?

Пан Біг ходив с сьвятим Петром по сьвітї. А люде тогда ще знали, коли котрий буде умирати. Прийшли в едно село, а там чоловік городив тин і затїсував кіля на оба кінці, би й його діти могли тото кіля обернути другим кінцьом і городити. Пан Біг його питат ся: „Що ти робиш?“ — „Я буду умирати, а діти малї, то й їм затїсую оба кінці, аби си лиш кіля обернули, як треба буде знов городити“. — А другий не хотїв так робити, повів, же не варта затїсовати, бо діти вже великі, а він не задовго умре, то городив плїт з бодача. А Пан Біг повів: „Не будеш знати, коли умреш!“

Зап. в січня, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Василя Пашкова М. Зубрицький.

Пор. Т. XII. Ч. 81—83.

412. Всі за одного.

Раз Сус Христос йшли з Петром, тай прийшли на місце, де затоплені Содома і Гомора. Св. Петро питаєт: Господи! Чо ти через кілька винних душ усі люди там затопиш? — Сус Христос йну на то нічо ни казаў, тай пішли дальше. Аж прийшли над мери і пішли морем і ни погавали. Надлетіў рій бджіл, і сіў Петрови на руку, а одна бджола ўкусила Петра ў руку. Петро бацнуў рукою ў море, тай усі бджоли затопиў. А Сус Христос питаєт: А ти чо затопиш усі бджоли? Ай, Господи, так мене ўкусила одна бджола, шо сми не миг усім стерпіти! — А видиш, каже Христос, так йик ти одній бджолі ни миг стерпіти, тай йис усі бджоли затопиш, так Бог ни миг бирше терпіти, і усі ў тих містах люди витопиш!

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика Л. Гарматій.

413. Звідки пішло „Боже помагай“.

Раз йшоў Сус Христос з Петром, а одна жинка з другої вигонила душу. Христос казаў: Боже помагай! — А Петро ни хотіў казати. Видтак пройшли, а Петро питаў си: Ви чо казали „Боже помагай“, йик вона з другої душу вигонила? — А Христос кажет: До ўсего треба казати Боже помагай, бо хоч шо, хто робит, то робит на свою душу, ни на того душу, шо кажет „Боже помагай“! И за тото и тепер кажемо хоч до чого: Боже помагай. — Петро, йик си завернули, то вже казаў Боже помагай!

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика Л. Гарматій.

414. Юда Іскаріот.

Юда маў тата и маму. Мама Юди снила раз, шо породи сина і почерез того сина майи умерти сам Исус Христос. Наколи дитина си вчинила и поклали йну імя Юда і взяли тай прибили пичтку на праве стегно ноги і зробили таку скриньку, шо йго там забили, тай опичитали скриньку, тай вергли Юду в скрини у воду. І плиў водоў, докыў ни приплиў до сила Скарупії. І так раз циноў йден пач ку-

пати си тай ўздріў, аш пливет скриня опкована, оппичитана на воді. Тай поплиў до тої скрині, тай ішнў, і викях на беріх. Розпечитаў, тай дивит си, аж там дитина, шьн жива. Пан дужи си вкншў, кажи: Господови їякувати, шо їн пєс хлопец, а їн один ў мене, тай буди пара! І так вигудуваў хлопця до сїм лїт, а в сїм рик, пислаў свого хлопця і їнго до шкїў. І так були школами, докнў ви мали по вісїнадцїт рокнў, а ў вісїнадцїт рокнў посварили си, тай Юда ўбнў того хлопця, свого товариша і їнк ўбнў, так ўтік. І вийшоў до того аж сила, вилкнў вин бнў. І їнк вийшоў, так стаў у їдного пана за писара. І кажи вин тому пану: Я приїшоў тилькнїй свїт, али я ни їв так добрнх їнблок, їнк у вотого чоловіка (дєс сусїди). — А пан їнму каже: Аби ти до того чоловіка не їшоў, бо тот сокотит їнблука в пушкоў, тай убнў би тебе. А Юда ни зважаў на слова пана, али пішоў ў ночи до того чоловіка у їнблука. І влїс до саду, тай вилїз у їнблїнь тай ўурваў тронї їнблок. А чоловік той ўчуў, тай хокнў стрїляти до него, а Юда кажи: Иї, чоловічі, ни стрїльнїй до мени, я злїзаю, тай подаю тобі ці тронї їнблок. — Тай злїс, тай в одної руки подаїи їнблука, а другоў рукоў їнк нннў того чоловіка за груди, тай їнк ўдариў ним по яблуни, тай на смерть ўбнў. А сам утік, тай лїх на свойн мїсце. А на другнїй дєнь, приїшла до пана мандатора та жинка того ўбитого чоловіка. А пан ўзяў, тай закликаў Юду до себе, тай кажет: Ни тай си, али признаї си! — А Юда кажит: Та прошу пана я ўбнў, бо вин мнє хотїў ўбити, а я їнго ўбнў. — Но, пан кажет, коли їнс їнго ўбнў, то тнпер бнри їнї за жинку. — А вин зрїк: Добре. — І так вони си звїнчили, тай були, докнў були. Аж раз вони пншли до купєлю, тай вона си ўднвила, шо ў него їн на правнїй нозї їх печнтка, сама та, шо їнму прибили до ноги. І кажи: А ви видкнїў? — А він кажет: Я в Скарупїї. Мнє їнден пан нннў на водї у скринн. — А вона кажет: Та ти мнї син! Ти убнў свого рндного тата. — І вони пншли до того пана на право. А пан кажет: Игїт до Суса Христа на словїть. — А Исус Христос лнше тогди наў трнїцїт лїт. И пншли на словїть до Исуса Христа, а Исус кажет: Так но ти нди до дому, а ти буднш у мени за апостола! — І потнш в три роки вин продаў Исуса Христа.

Зап. в цвїтнн, 1902 р., в Головах, Косївського пов. від Петра Шнкарнєка Л. Гарматїї.

415. Три роди тютюну.

Йнк Юда Скарупійский продаў Суса Христа, то му си дуже банно учинило, то вин пишоў, та завісиў си. Йнк вин си завісиў, то нікто ни знаў, де він си дїў, таї нікто го ни видвісиў, ни розвісиў. Вин так доўго висїў, аж тот пошторонек вурваў си, а Юда ўпаў на землю, таї розвипріў так, що вид того широду йнк птаха летіла понад него, то падала и згибала. Йнк вин розвипріў, то на ним виріс тітін, бо дотиў ни було титіну. Тот тітін, що виріс на лиці, то звет си „круглан“; тот що виріс на череві, звет си „марготка“, люгїтїшїй; а найлюгїтїшїй тітін „колоэдра“ виріс на гу...н.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов від Петра Шкирика Л. Гарматїй.

РОЗДІЛ III.

416. Сьв. Михайло в ролї жандарма.

Йиден Жид буў ў Гамерицы, а жінку лишїў під опіку вітову з дьтїми. І вітти послаў лісьтьи чїрис віта до своїй жінки і до своїх дьтїй. Буў він ў Гамерицы чїрис три роки, фурт послаў лісьтьи чїрис вітову рўку. При кінці трэтого року напїсаў до віта лист, до свого вірного знайомага, і кажи, абї жінка вїїхала з вітом, з дьтїми протїўко него, бо ўже маїи зашпарованих дєсьїть тїсьїч грощай і бїди йїхати на той і той день. Йак віт дьїстаў той лист, прочитаў, шчо з дїсьїтьма тїсьїчїни прїїди до своїй жінки і там напїсано, шчоби возвїстиў Жидьїуцы, йїго жїньцы і дьтїм, шчоби вїїхали протїў него. Али віт помїслиў собі ни так. Жидьїуцы ни даў знати і подумаў собі: Жїда ўбїю на дорозї самого, а грощї сховаїу собі. І так зробїў. На дрўгїй день поїїхаў сам віт с тоў мїслиў до того мїста так, йак би ў нас до Станьїслава. Той прїїхаў ўже з Гамєрики, зьїлїс с кольїїї і зобачїў віта і пїзнаў. Прїїхїдїт до него: Йак сьї маїїти, паньї вўїцьї! — Гаразд, Богу дьїкувати. — Пїтаїи сьї він: Чумў жїнка моїа ни прїїхала протїў мєни з дьтїми? А віт маў злу гатєву ўже, шчоби го стратїў і вїтповїў Жїдови: Ни ка̀ла йак йїхати, бо слаба твояа жїнка. Жид ни мїслиў ў жаднїї злїї гатцьї, тїлькo пїїмїў від віта на праўду ўсї ты словá. І кажи: Йїдїти, вўїцьї, до до́му? —

Йїду. — Тай йа з вами йїду. — Сьїу Жид на фіру, тай кішит сьї, шчо з ним йїди, з вітом. Покажуїи йїну дєсьїть тїсьїч на дорозї тай кажи: Дивїт, вїйцьї, кїлько йа собї заробїу за три рѳки. — А віт кажи: Ти дѳбри заробїу. А ў мїсли думайї: Чикай, то будўт моїї грѳшї, йа тибє ўбїу на дорозї! Йїдут дорѳгоу, дївїт сьї, навиртаїут ў лїсї з дорѳги. То було ўже над вєчїр, а віт кажи: Там дорѳгу при- копайї, тудя пізно йїхати, йа поїїхау судя ў лїсї. Приїїхали ў лїсї, де мау вайїар віт погубїти тѳго Жїїа, мау рїскаль сѳованїї ў фірї ў солѳмї, вїтыг рїскаль с фірї, тогдї кажи до Жїїа: Давай грѳшї! — Жїт кажи: На грѳшї, лїш мї даруї житїї і нїкѳму нї скажу. При- сьїгаїї сьї Жїт пїрид нїм, просїт, пусти мнї, той нї. Жїт прѳсїт вїта: Позвѳль мї сьї шче помолїти три годїнї. А вїн кан: Нї, лїш годїну. Відѳбрау від Жїїа грѳшї, тїх дєсьїть тїсьїч, зїїау рўки назад і прїсїлїу Жїїа до дєрїва, а сам копайї йїму рїскалєм на Жїїа. Жїд йак зачїу сьї Бѳгу молїти, до сьївїтѳго Мїхайїла молїу сьї Бѳгу, і по рўскї молїу сьї. І ў той час поїавїу сьї шандар нї анати вїткї. Прихѳдїт той шандар до Жїїа, Жїт прїсїлєнїї до дїрївїнї, пїтайї сьї: Шчо тї ту рѳбїш? — Кажи: Прїсїлїу мнї вїт до дїрївїнї, грѳшї відѳбрау дєсьїть тїсьїч і хѳчи мнє тут закопатї. А вїт тогдї зачїу ўтыкатї. Шандар крїкнїу на вїта: Віт, чикай, нї тїкай. Віт стау. Відѳбрау ў нєго шандар назад грѳшї, йїгѳ закувау, а Жїїа роз- їїзау і йїгѳ грѳшї віддау. Тогдї ўьїу Жїїа на фіру вїт тѳго вїта, шчо Жїїа хотїу стратїти, завїа до сўду, віддау до сўду, аложїу про- тѳкул Жїд, йак з ним бўдо, дїмї вїта до арєшту. Пїтайут сьї шандарї: Шчо тї йї за шандар? — А вїн кажи: Йа сьї пїшу Мїхайїл Хранї- тїль. — І шандар шчєз ў той чїс, а той вїт стау закованїї і тїпєр го; ў жаднї спѳсїб нїхтѳ нї гѳднї роскувати. А Жїт поїїхау до дѳму до свѳїї жїнкї і дьїтїї с тїмї грїшнї і Жїд гасдїїн, а вїт чїрїа дур- вїї рѳаум у вїк вїкѳм бїдїїн. І нїма тѳкѳго, абї тѳго вїта росступїу, бо на руках так дєїлїзо, гї хтѳбї вальїїу.

Зап. в лїпнї, 1902 р, в Корѳци, Бучацькѳго пов. від Олєксї Савковѳго Сєнчука.

417. Сьв. Нїколаї безгрїшнїї і грїшнїї.

Сьв. Нїколаї йїк бїу малїї, то жїу у пуцї без дєдї і без нєнї, но одна олєнїця була з ним щѳ го годувала. Внї нї знау тогдї нїякї молїтвї, но мау двї колодї. Пѳчерєз тї колодї внї штрїкау. Йїк пѳчє- рєз бїльшу штрїк, то казау: То тѳбї, Бѳжє! А йїк пѳчєрєз мєншу штрїк, то казау: То мєнї, Бѳжє! — Так жїу доўгїї чїс. Аж раз пѳ- чєрєз ту пуцу їхау пїп на другє сєло паскї сьвїїтїти, тай слухайї,

щос говорит. Вин наблизю сь, дивит сь, а то йакис чоловік. Що ти ту робиш? — Він, Николай, каже: Мені ту так назначено, аби я тут буў. — Що ти так штрикаєш і таке говориш: То тобі, Боже, то мені, Боже! — Я так сь Богу молю — каже Николай. — То ни так сь Богу молят — каже пип! Зачюні му проводити, а вин такий памстливий, що раз му проведет молитву, а вин то ўсе викажет! Николай питаї: Ви куда йдете? — Йду там а там паски свѣтити! — Я би йшоў з вами! — Чьому, йди. — Пішли вони і приходьи до води. Пип зачюні брести, а Николай каже: Чо ни бридите, коли такі красні молитви знаєте? — Пип каже: Ни знаю! — Николай пшоў за попом водою, але ни потаваў! Приїшли до церкви. Николай стаў у церкви и види ўсьо. Люди і пип ни видїли нічо. Николай си диви, а то чьорт воэит шкиру з буйвола за ногу и стаїи перед людьми, а хто си засьміїш, або заговорит, то записуйи на тий шкирі. Вин прихляў з пару раз до Миколая и вискірю сь, дивю му сь в очі, шоби си Миколай засьміїш, али Миколай ни засьміїю сь. Аж чьортови хтос ту шкиру приступю, а чьорт йик сїпнуў, аж п.....в, а тогда Миколай засьміїю сь, таї чьорт го записаў на шкирі жежи грїшних. Аж пришло з церкви вертати сь, то пип бриў, таї Миколай ўже потаваў, бо грїшавї з церкви виїшоў і мусїў брести.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Михайла Маротчака Л. Гарматїї.

Пор. Ч. 274—276.

418. Сьв. Николай і три дївки.

Даўно сьвітїї отец Николай ходїў по сьвітї. Людїї научаў і бідних] запомагаў і кáждого до лáски бóжої привиртаў сво́юю наукоў і бóжою сїлоў і дўхом сьвітїм. Де видїў, шчо погібáли лўди, вїратóвуваў, з водї, від звїрїў, увесь сьвіт спасаў, від абўїїў вїбаўїїў, ўсе праўду чивїў. Йндєн гавдá своїї донькї хотьїў пустїти ў блуд. На той час нивидїмо поїавїў сьи сьвітїї отец Николай, кїнуў крїзь вїкно грóшї, торбїну; найшли рáно тих три донькї тотї грóшї, ўтїшили сьи і сказáли: Дьїкувати Бóгу, шчо Бог за нас ни забўў, шчо будем жїтї. І тáто завирнїў сьи з нїсправдїливої дорóги. І заўши вони за Бóга ни забувáли і сьвітóго отца Николайá вїхвальáли, а сьвітїї отец Николай за них ни забуваў, заўши їм свїї подарўнок даваў. І ни христиїанчї, абїсмо за сьвітóго Николайá ни забувáли і Бóга вїхвальáли, а сьвітїї Николай пригорни нас до сєби.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекся Савкового Сеньчука.

419. Святий Никололай і стрільці.

Були три брата, всі три стрільці. Всі три нидаўно були си звінчили і мали молоді жінки. Раз вибрали си ўни були на стрілецтво, али жінки хотіли, шоби ўни ни почували там на стрілецтві, тай повидкрадали ў них кремені, шчоби ни мали з чим ватрі розкладати, тай шоби вертали на ніч д' хаті. Пішли ўни у ліс і ніч їх там захопила. Розкладати би ватру, а нима з чим. Ўни до кременіў — а кременіў нима. Идут ўни дальше, аж з нидалека ўвдріли посьвіт. Старший брат ввиріджий найменшого, чи би ни взыў з тої хати посьвіту*). Приходит вин до тої хатчини і застаїи там старенького діда, що Богу си моліў. „Слава Богу!“ — „Слава на віки!“ Чього ти прийшоў? — „Чи би ви ни дали мені ватерки?“ — Вин каже: Я дам, але йди на двір, поворожи, йнка завтра буде година, ци вереме, ци доць? — Пішоў вин на двір и вертайи, тай каже: „Буде вереме!“

Святий Никололай узыў тогда прут, ўдериў ним того стрільця, тай зрік: „Гей, бик!“ — Вин стаў биком, а він йнго загнаў ў хліў!“

Пислаў другий раз брат найстарший менчого за ватроў. Той так само застаїи сьв. Миколая молити си. Але він ни знаў, що то сьв. Миколай. Просит ватри, а сьв. Миколай зрік: Йди на двір, поворожи, ци завтра буде доць, ци погода, вереме, ци година? — Пішоў тот на двір і вертайи, а сьв. Миколай питаїи си: А яка заўтра буде година? Тот каже: „Буде доць!“ — Тогда сьв. Миколай ўдериў и того прутом и зрік: „Гей бик!“ А тот стаў биком і сьв. Миколай загнаў йнго ў стайню.

На третий раз пійшоў тот старший. Вин буў віщун, розумнійший. Сьв. Миколай посилайи го ворожити, яка буде година на заўтра, а той видрік: „Бог святий знаїи, яка завтра буде година, ни ни можем знати!“ Тогда дідо ўдарў прутом тіи бики, а ўни стали людьми. Каже їм тогда сьв. Миколай: Абисте ніколи ни ворожили, йнка заўтра буде година, абисте казали: Бог знаїи, йнка буде година! — Даў їм видтак кременя тай огниво (що ним крешет си) і ўни аж ў дві неділи вернули д' хаті.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикиряна, І. Гарматій.

*) Вогню.

420. Сьв. Николай і картографі.

Йидны три картографіі грали ў карты. Грайут ў карты, — а ў хаты були образы, буў сьвітій отэц Николай, — і ўсе картами по тварі сьвітога Николая на образы. І ўсе кажут: Чоу так ни робиш, аби ни вігралі гроші? — Аж нарэшты ўдарили ўсы три так, а позапіваныі були, йак свиньы, і сьвітій отэц Николай даў ім пуд: Йак сидьлі, так стэлі чорны йак вуголь два, а трэгий вілтыў, згалайкотыў, шчо ныхто го ни розуміў, і побуў чыриз рік і загіб. А тих двох зараз поховали. Льўди ўвдрили більши той пуд і дали собі розговір, шчо бѡжа сйла на них сьн спустыла і за нидовірство йих побыла. І сказали каж- дий, шчо нима шчо прѡтыў бѡжой сйли жиртувати, бо коликольвак мѡжи Бох тышшко покарати. І заўши ты льўди Бѡга просили і сьвітѡй сьн віри держили.

Зап. в липни, 1902 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

421. Сьв. Николай і два хлопці.

Раа злапаў сьвітій Николай двѡйи дытій на мѡрах ў скриняцы і учіў йих читати і писати і заўши з ними ходіў на снадир. Він сидыў ў лысы з ними, у буды, так йак пустельник. Зыбраў він йих одного раау і пішѡу з ними на польуваньи. Діўйат сьн, а там на мѡрах така дўжи файна йаблынка, такэ на ны лйсьты волотэ! Кѡби ни могли тотў йаблыночку йак ўзыти до сѡби — кажут дыти, йак ўвдрили. — А сьвітій Николай кажи йим: Мольіт сьн Бѡгу, і ви йі возьмѡти за собѡу. Тылькѡ ви возьмѡти за листѡчки, вона будэ лѡкѡ за ваши йти, лйш абисти сьн ныц ни обзирали! — Тоты хлопчыки ўзыли йаблынку за лйсьты, йде. Так вони неў тышут сьн, йак притыгли, майут сьн чни забадўйити. І зноў вони потѡму кажут: Ходыш, мѡжи би ни зноў собі шчо знайшли, татуњу. — Приходьн до мѡрїу, плывайн волотэ кѡчичка на мѡрах. Татуњу, йак би ни собі тутў кѡчичку ўзыли? — Сьвітій Николай кажи так: Стрїльте ў нью і йак ўцылити, то пїрцэ з нейї вілтит до вас і тотэ кѡчичка за тим пїрцѡм до вас пїдѡ. — Вони зрѡбили так і кѡчичка прйшла. Малїж чни бавити сьн дѡўго. Потѡму даў йих сьвітій Николай до школы, вони повиучували сьн за ксьондасїу і жыли побѡжно.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Тетяни Мельниченко.

422. Сьв. Николай спасає чоловіка на воді.

Олеський чоловік йіхаў с Коропця з млина. І йіхаў до дому від млина і журнў сьн, йак би прийїхати ріку, шчо слабій лйд ўже на вєсьны. Зайїхаў він сїрид ріки на лйд, вода піднєсла лйд до горі, надїйшла вода і ни ўважлў собі, шчо на горі ўже ломит вода лйд, шчо ўже йде. Йак ўадрїў, шчо лйд йде, і з ним ўже йде. А той укльнк на ляду тай кажи: Сьвітїй отчи Николайу, віратуй мнє с сєго! — А тотá крїга з ним стáла, де він майн вїїїадїти на бєрїг. Той сьн ўтїшаў тай бєрши волї батогом, дойїхаў до бєрїга, лишє вїїїахў на бєрїг, а лйд пїшбў. І кажи: Дьїкувати Бєгу, шчо мнє Пан Бїг віратуваў і сьвітїй отец Николай, шчом ни погїб і ни ў стáньш сьн віддїчити Господу Бєгу і сьвітєму отцў Николайу і абї мнє ни опустїў Гєспоть і сьвітїй отец Николай, пєки мєго житїя у вїки.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропця, Бучацького пов. від Олекся Савкового Сєвчука.

423. Сьв. Николай і Антосїй.

В Малїй Азїї буў сьв. Николай і Антосїй. Ўни прийшли до церкви, тай сїли ўперїдь образа Суса Христа. Сьв. Николай каже: Хоть Пречїста Дїва ўмерла, а і образ однако файнїй ў церкві. — Антосїй каже: Шо Пречїста Дїва варт, коли вже коло себе ни майн Йїсуса Христа. — Николай каже: Чому би ни була варт? — Антосїй: Бо такı так! Вибери з мошенки грошї, шчо мошенка варт без грошїй? — Николай каже: Пречїста Дїва то ни йї мошенка! — Почали си сварити, а Антосїй вхопїў свїчку і підпалиў Николайовн бороду. І від того чнєсу у Николая борода кучьїрьїва. Видтак там сказали, шо на кого ангелї покладут куруну, тот з межи них двох будет владикою! — Сьв. Николай пїшоў коло порога і зачїў си молити. Антосїй укльнк ўперїть самїх райских дверїй! Ангелї йїк несли коруну, то Антосїя помїнули, а повдали на сьв. Николая. І з того часу сьв. Николай стаў владикою, а Антосїй нї.

Зап. в маю, 1902 р., в Головах, Косївського пов. від Петра Шнїїрїка Л. Гарматїй.

424. Сьв. Николай і Якуп.

Сьвѣтлий отець Николай жиў в однім місті в Якупом. Ўни оба хокіли си висьвечувати на сьвѣтого владьку. Якуп хокіў, аби вин буў владькою, а ни Николай, тай борше поїхаў вихрещувати си, висьвѣичувати си. За ним поїхаў сьв. Николай. В дорозі захопила їх ніч. Якуп мочуйн на переді, а Николай на заді — а в однім заївднім домі. Якуп сказаў своему фирманови, аби Николаєвим коніи усім чьотиром шїи повтнати в ноци. Над раном Николаїв фирман пишоў коні футрувати, а ў коний голови пообтинані. Він біжит і каже: Николаю сьвѣтлий, нашим усім чотиром коняи голови пообтинані! — „Иди поприкладай білі голови до черлевих толубів!“ — Фирман пишоў и поприкладай в сказаў: Я вже поприкладай! — Николай кажет: Иди тепер шьи подиви си! — Вин пишоў шьи до стайні, а коні у йисел: Го-го-го-го! — Біжит фирман и кажи Николаєви: Уже коні встали. — Николай кажет: Иди футруй, бо зарав їдино. — Фирман пишоў, нафутрувай, тай пішли, упрїггли коні, тай пішли. — Ану! фирмане! упрєгаймо коні, бо сьвѣтлий Николай їде! — кажет Якуп. І собі зибрали си, тай пішли за Николаєм. — Приходьи до води, а вода така велика, шо би ни переїхаў! — Сьвѣтлий Николай, йик прибіг, нарас у воду заїхаў, а вода стала (ни плила, вдержала біг) і сьвѣтлий Николай перебіх сухим заринком. Якуп ни вих води переїхати, тай лишіў сьв. Сьвѣтлий Николай вихрестиў сьв на владьку, тиму він називайн си: Сьвѣтлий отець Николай чудотворець.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Івана Дідушка, Л. Гарматій.

425. Мати Божєа і пастушка.

В однім сельї була дуже побожна пастушка-дівчина. З церкви були там викинули образ Матери Божєї, він був старий, і вона шо-день ўбирала той образ сьвѣжими квітками і молила сьї до него. Прийшло, захорувала та дівчина і йак мала умирати, то льуди бачили, йак їшла до неї йакась богата в золотї паньї. „А де так паньї їдут?“ — питали льуди. — А вона каже: „Ось, бачите, несу вінець дьла теї пастушки, шо вмирає. Вона служила миньї цїле своє житьє, а йа її на остатку прислужу“.

Зап. в жовтєн, 1902, в Камінці Струмїловїй від Марїї Шеп, А. Веретельник.

426. Богородиця обдаровує дитину хлібом.

Йидна жінка поудовіла. Доки мала чоловіка, заробийїу їй на кусник хліба. Годуваў самбє і жінку і дитїну, доки жиў, а йак помер, лишили сьм бідны сїроты. Йак могла, так сьм мўчила, шчобї ни йшла за прошеннє хлібом помижы лўды. Ни йїла вона с тоў дитїноў йидєн день, другїй, пішла вона до свбго сусьїди знайбмого, шчо заўши робїла му, понагала, шчобї їй заньїс кавалком хліба, абї даў. Дўжи йїї булб тьїшко йти до нєго, алї прїйшлб крўто, і прїйшла до нєго. Слава й Сусу Христу! — На вїки Богу слава. Шчо скажїш? — Аї скажу вам, шчо дитїна хочї хліба і вїйшоў ми, шчо ни маўу шчо дати. — А дитїна ни прїставала кавати: Мамо, дай хліба, шчо голбднї булб. — Той чоловік, йїї сусьїда, сказаў до нєї: Ни хоч робїти, ни дам ти хліба, йди си. — Вона пішла со жилєм. Йде вона, йде, аж прїйшла до однбїї цєркви. Та дитїна плачї слбзамї гїркїмї: Мамо, дай хліба! — А вона дївїт сьм на Матку Ббжу таї со жилєм кажи до дитїни: Прсї отбїї паны, мбжи тобї даст кавалок хліба. — Алї дитїна нїустаннї кажи: Паны, дай хліба, паны, дай хліба! — Йак зачїла Маткї Божбї та дитїна прсїти хліба, поїавїў сьм цуд ббжїї і свбїноў рукбў Маткї Ббжї в ббраза ў цєркви подала тьї дитїнї хліба, тьї сиротьї. Дитїна сьм ўтьїшила тїм хлібом і сказаала: Дьїкуўу, паны, за палу. Уздрїли той цуд ббжїї лўды, зачїли сьм Ббгу молїти і тотї дитїнка заўши мала хліб той, доки ни вїросла вїлїка. Так подобайї і нам христїянам молїти сьм Матцї Ббжї нїустанно ў день і ў ночї і дочєсного жїтїя хліба і довїчного, ласкї ббжбї.

Зап. в лїппнї, 1902 р., в Коропцї, Бучацького пов. від Олексї Савкового Сеньчука.

427. Янє музикант розбогатїв чудесним способом.

Йак то даўнїшчїх чисьїў булб бїльшї корольїў, таї булб бїльшї забавїў ўсїльавнїх. Алї вьїбрало сьм кїлька музикантьїў до йидбго корольї грати і так вони йнїмў грати заўжди, кїлька йнїмў булб гра. Алї той йидєн музикант такїї буў бїднїй, шчо вїн тїлькб с тбго жиў, шчо собї заграў. І ожинїў сьм і ўзьнїў собї жїнку такў бїдну і вони лїш с тбго жїли, шчо вїн заграў. Алї йак вїн заўжди граў, то маў вїтки жїти. Алї йиднбго разў вїбухнула вїйна с тїм самїм королєм, шчо вїн ўсе граў ў нєго і тьїгла сьм бїльшї йак рїк. Тїпєр вїн ни

можи назарабїяти, шчоби сьи мїг поживїти. Жїнка й чєтвїро дьїтїй з голоду лїжат, ўже ни мџгут говорїти. Він с того смўтку граїи ў хатї, шчоби мїг свуїу бїду заспокоїти, а ту трўдно, бо дьїти пишчат з голоду шче гїрши йак таїа скрїпка. Али він видит, шчо ньчџ ни помагаїи, бирє скрїпки і йде ў пџли. Граїи ў пџли так, шчо йнџ аж рўки больїт. Прихџдит с пџльа, ньїц ни помагаїи, тїсни го дўжи вилїка бїда; дьїти пишчат, жїнка говорїти ўже ни мџжи с такоџо вилїкоџо голоду, він заробїти ни маїи де, абї йїх погодуваў і свуїу журў заспокоїў. Али дўмайи собї: Ньїц ни зрџбїу, лишє йду до цєркви, бўду ў цєрквї грати, мџжи сьи Бог змїлуїи надо мноў і тїлькџо дасьтє, шчобїм мїг тьї нишчаслївї дьїти і жїнку хоць трџха чим посилкуваїти. Прихџдит він кџло вўтари, де стойаў Исўс Хрїстџс на хрїстьї рослїятїй, а на ньїм зрџблєнї на нџги золџты чиривїчки. Тџгдї він там стаїй, зачинаїи грати. Граїи з вилїким жалєм набџжних пїсьньнїу. Али йак він зачїў грати так мїло, так прїйїмно, жи чим раз лїпши й лїпши граў, шчо навіть пирїстатї ни мїг. Аш ту дївїт сьи, тої золџтїй чиривїчок с тоїї ногї спадаїи йїмў на скрїпки і паде кџло нєго. Він тџгдї стаў, вїшїи тотьї скрїпки на тої цьвїк, шчо Исўсу Хрїстў нџги ним прїкованї. Тџгдї тої чиривїчок пїдоймаїи, ўкладаїи йнџо до пазухи свџїї бїжат з ним ў мїсто до золџтнїка і показуїи золџтнїковї тої чиривїчок. Тої золџтнїк пообгльїдаў і кажи: Тої чиривїчок лишї, а йа тобї дам мнџго а мнџго грџшїй, шчџбї-с мїг за́раз за них шчџсь дьїстатї. Він сьи дўжи ўрадуваў, шчо дьїстаў тїлькџо грџшї і ўложїў йїх до пазухи і бїжат борзєнькџо, де йїст пирїкупкї с хлїбом і с ўсїльакоў ўсїльачинџџ, шчџбї мїг бџрши накупїти і занєсти бїдним дьїтьџм і свџїї жїньцї, котра від голоду і двџїи дьїтїй цїлџџм спўхли, жибї він мїг йак найборши тої йїх тьїшкїй голод заспокоїти. Принџсїт до хатї, жїнка дўжи слаба і дьїти, йак він тоїи показаў і пороскладаў, вона тїлькџо сїли дьїбрала, шчо йнџо сьи спїтала: Вїтки ти тоїи постараў? — А він кажи, лїчом граў Исўсу Хрїстў, а Исўс Хрїстџс змїлуваў сьи над намі і даў нам мнџго грџшїй, шчџбї ми так тьїшкџо ни бїдїли. І йї вїт тоџо днїи зрџбїло сьи лєкши і зачїла прїходїти з дьїтьїй на нџво до адорџўльї. Тџгдї він повџлїньки купїў собї хатїну з горџдом, шчо маў де мєшкати з дьїтьїй і жїнкоў, потџму купїў собї пџльи, худџбу, ўже бо й прїйїмїу сї слугў і дџбри йїмў сьи типєр ўже дьїїи. Типєр жїнкї йак зачїли говорїти, звїтки він мїг до такоџо майїткџу прїйтї. Йїдна кажи: Він коџџсь обїкраў і дўрга кажи: Еї ньц, він коџџсь обрабуваў; вїтки він майїток мїг ўзяїти, йак він такїў буў бїдний. Аж сьи довєсло до маїєстрату. Прїйшла вїтти польїцїя і бирўт йнџо зї собџџу, а він ньїц ни знаїи за шчо і видўт йнџо до сўду. Йак йнџо там прївєли, зачїли йнџо сьи пїтатї: Вїтки сьи ў тєбї такїй майїток ўзявў, йак ти

буў такім дужы бідны. А він кажи, жи мині даў Гёсподь Бог, Ісус Христов, котрому йа граў на скрипки і скинуў ми той Сус Христов з ноги золотий чирвивчок. — А сёньдзя сьм відзівайн: Брэшиш, дурню, Сус Христов ныкому ни скидайн, тай тобі ни скинуў, тілько ти мусіў ўкрасти, альбо когось зрабувати. Возьміт йнго до ўйзніцы на три дни, а за три дни він праўди йак ни скажи, то буди на шибиници повішнай. Він ў ўйзніци шчыро Бóгу сьм молиў і тілько просіў, шчобі йнму сьм дали висповідати. Йак він сьм зачыў сповідати і він ксьондзови за той майток оповіў, звітки він йнго ўзьнў. На трэтий день, коли ўже шибиницью зробили, привели йнго до сьду і зачили зноў питати і він зачыў зноў так оповідати, йак пиридньиши оповідаў, звітки той майток ў него ўзьнў сьм. Тогдн приступіў сьм сёньдзя до него і ўдаріў йнго моцно ў пісок: Нипраўду говориш, кламчи, де ти видіў, абн Ісус Христов тобі з ноги с свойн золотий чирвивчок скинуў? Бирит йнго на шибиницью і повішийти йнго. — Йак йнго ўзьили вєсти і той ксьондз йде попри него, а цїлє мїсто вірушило за ним, ўсьн Жидн й ўсьн панн і ўсьн лўдн дивїти сьм, йак йнго будут на шибиницью брати. Али кат, котрий ўже закладайн шнурок на шийу, і зачыў йнму закладати, а той музикант зачыў йнму падати биз рўки. Тогдн той кат кажи: Послухайти минє, о шчо йа вас буду просїти, бо той музикант на смерть идє нивїани. — Тогдн сёньдзя з вилїкоу злостїў до него сьм вітзівайн: Йак ти мójши звїати? — А він кажи, жи минн ни першїй раз смерть робїти. — Тогдн сёньдзя відзівавў сьм: А хтож за вы будє свїтчїў? — Типер той ксьонц, котрий рїзом з ним йшоў і стоїавў блисько него, кажи: Йа сам буду свїтком за йнго нивїанїсьть. — Тогдн казавў сёньдзя завирнўти йнго до мїста і завєсти йнго до тойн цєрки, ў котрн він граў Ісусу Христу, бо він йн казавў, жи ў ты цєркви, де він граў, завісиў скрипки на той цвїк, шчо Ісусу Христу ноги прикованн. І за ним пїшли ўсьн лўдн, шчо там будн мїт шибиницью. А той сёньдзя йшоў рїзом з ним до тойн цєрки на прикованн. — Кажн він: Коли ти такїй шчислївий, жи тобі Христов скидайн чирвивчки, то йак тобі скинуў йндєн, то ти скїни й другїй. — І ўсьн лўдн тїсли сьм до тойн цєрки, хоць дужн кїсно було, али хтыли й вони тойн видїти то було поўно й ў цєркви і попри цєркву і на цвїнтару й ўсьуди, йак би де йакє чўдо сьм вїавїло. Той скрипник, хоць дужн звўчнийн і сфрасований вїт такоїн тїшкойн вивольн, котрий на смерть буў сўдзиннн, приходит він до Ісуса Христа і бирє свойннн звўчнннн рўкама, здоймайн скрипки с того цвїка, шчо на ным будн завішнннн і зачинвайн грїти чїм раз лїпши і жилїсьннїйши так, шчо ўсьн лўдн, котрн там будн, мўсьили плакати (хоць ни хтыли — зам. тата), навїть той злослївий сёньдзя, шчо йнго на смерть судїў, то сьм так

буў росплакаў, жи навіть віддихати ни міг. Нараз дівит сьн, спадаіи той чиривічок з другої ноги і паде йиу так сáми на скрипку, йак тамтэй перший, пóтыи скáчуи сьн ко́ло не́го. Тогди сеньдзя кажи: Пусьтыте йиго; типер вiткó, жи він нивинний. — Тогди ўзьили йиго на рúки і він ўзьиу другий свiй чиривічок і так йиго несли чiрис цiлэ мiсто і тогди він шче маў бiльши майiтку, йак бiло і жиў собi слобiдно с свiйиши дьiтьиши і с свiбiоу жiнкоу, шчо дiжи булá сфрасована кишкiи смiутком, бо онá ныц о тiи ни знáла, шчо сьн з йиi мiжом стáни, бо йi ныгдэ допустiти ни хотiли.

Зап. в липни, 1902, в Пужняках, Буцацького пов. від мам.

РОЗДІЛ IV.

428. Вічний танець.

Раз в iднiи силi на празник гуляли в коршнi дужи пiзно хлопцi і дiвчата. Тей iм вже ни було стало чии сьвiтити, а вони шче хтiли гуляти. Тей iден парубок з iдноу дiвкою пiшли до каплицi сьвато́го Миколая і взяли з вiтти з перед него сьвiчки, шо там стояли і принесли iх до коршми, засьвiтили і гуляли. І за те Пав Вiг дужи покарав iх, бо вони дужи тим согрiшили і так гуляют в тiй коршнi до нинiшного дня і будут гуляти по вiки вiчнi.

Зап. 1902, в Камiнцi Струмиловiй від Марiї Шенiвноi, А. Веретельник.

429. Покараний Жид.

Сидьв йиден господар при мiсьцi і ко́ло йиго города нафко́ла Жи́ди сидьи́и. І там навит бу́ла й школа жидiвска при тiм городi. А на того господара городi бу́в хрест камньи́и. Той хрест шче там сто́йав вiт повітря. Али йидному Жидови сьн той хрест нафприкрив, шо він там сто́йав. І давав маленьким Жидикам по грейцару, жиби кьдали камньи́и ф той хрест і жиби той хрест побии (ныби ни побии, али відбии прихресьцьи). Той хрест йи́му нычо ни шкодив, бо то ни бу́в аны́ на йиго городi, ино бу́в на того господара городi. Йа́г Житки відбии то прихресьцьи, а він сьн та́г фтышив, шо вже відби-

тій. Зачив ше й сам кьдати каміньима, тай відбив ше й други прихресьцьи. Тогда йаг зачало йиму ломати руки й ноги — лжив цѣлий рік. Шо наспроваджував докторів, йаг він сьм лычив, ныц му то ни помогало, іно ломало йнго кости, йинчив бис пристанку. Приходи той господар, шо був хрест на йнго городі, теї кажи: А што, сусьідо... а траба вам було зачпати такі сьвѣнатошчі? — Йа виджу, сусьідонько, шо йа вже вле зробив. Жиби йа с того вийшов. Йа бим вже того ныгди ни робив. І полежив цѣлий рік, носили го на виреті — і вмер.

Зап. 1902, в Будванові, Теробовельського пов. від мамі О. Дервянка.

РОЗДІЛ V.

430. Ной і одноріг.

Йик мала бути потопа сьвіта, то Ной будуваў коўч. Але Ноя жинка мала любасіу, а вони ни вірили, шо буде потопа, тай намовляла іх той коўч розбивати. Ной все, шо збудуїи, а вони розибют. Ледви вин ниледви той ковч збудуваў. Йик збудуваў, казаў зьвірам по парі у той ковч заходити. Усі зьвірі позаходили, а буў одноріг, шо ни хотіў. Ной казаў йиму, шо си ўтопнѣ, а одноріг казаў: „Я дужий, ни бою см, а з гори, з коўча видіти му ўсе, шо си діїи“. Тай такий ни зайшоў! — Йик вастала потопа, то одноріг сіў з верхи на коўч, але йик на него насїдали птахи, та ўсьякої зьвіри, то вин ни видужаў тому, тай звалиў си ў воду, тай утонуў. За це типер йи ўсьяка зьвір, но однорога нема, бо ни хотіў у ковч заходити, а вин ўперід потопа буў.

Зап. в червни, 1902 р. в Головах, Косівського пов. від Петра Шиярника, Д. Гарматій.

Пор. Ч. 211—212.

431. Велити.

Перед потоцу сьвіта були велити такі, што йик би ступиў, то одна нога була би на Скуповій, а друга у Кутах, такі доўгі ноги мали. В одного велита була дівка. А тогда показали си ўже люди наші, што типер йи, велитам, штоби знали, які по них мают бути люди. Та дівка велита найшла наших людей, што орали. Она збрала іх у долону, ек

червачки, затулила ў кулаці, жмени, таї принесла своєму дедиви велитовни каже: Дедю! Я найшла гезди червачки, шо рили поле! — Велит каже їй: Най, виднеси їх назад там, де були, бо то такі будут люди послі нас. — Ёнк буди конець світа, то послі нас будут такі ёнк пальці люди, шо дванаїцїт їх ме молотити у печі! На бодьнк мут казати, що то смерека! Ёнк мут рубати бодьнк, то казатимут: Тікаї, бо смерека паде!

Зап. в маю, 1902 р, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика, Л. Гарматій.

Пор. Ч. 213—216.

РОЗДІЛ VI.

432. Спокутуваний грішник.

То биў їйден збуї, называў сьа Ёйнох Ёноходїй. Він перебываў в їйднїм лїсї грубїм, при їйднїм трактї и так льуди забываў, же їуж маў в гоўоу льутских хїжу вымуровану ёак с камїньи. Забїў вїтця и маторь кїйом їабўоновим. Маў и веде збуїїу коўо себе. Не гварїў иньшы пацєрі лем „Богородїце Дыво“. И їйден раз, ёак їуж назавываў трїста льудїй, и фказаву сьа му Пресвѣата Дыва на доробї павноў. И повїдат так: „Ёуж час, перєстан, бо їшчи до мнѣ звываш, то ти хочу бїти на помочї. Бо прїшоў час, їуж сьа час покаїати! — Тоўды вѣраз збуї розорваў на собї одєжу збуїїуску и збробїу шїарнїу от себе и вернуў сьа межде свобїїх двѣтцет штїрї збуїїу, котрым быў комендантом. И повїдат: „Покїайте сьа и не робте їуж того веде, бо їуж час сьа кайати“. — А они в нього сьа зачїли насмїивати: — „Ёакїй сьа дєси правєдник нашоў!...“ — И лїшиў їїх так, а сам пішоў до ксьїндѣ сповїдати сьа. И прїшоў до ксьїндѣ, жебы го ксьїндѣ высповїдаў, але ксьїндѣ го высповїдати высповїдаў, а розгрїшїти ёго не розгрїшиў. То повїў ксьїндѣ, же кид го не розгрїшит, то го забїи. И так го забїў. И так сїмо сповїдаў сьа їшче потїм в двох ксьїндѣїу и забїў потїм и тих двох, бо го жїден не розгрїшиў. То забїў трїста льудїй свобїїоу рўкоў и трїох ксьїндѣїу. Потїм пішоў до Рїму, до римскѣго вїтця. И римскїй бтец розгрїшиў го и надаў му покўту двойїку: альбо покўтувати сїм рокїў на сїм свїтї альбо двѣтцет штїрї годїн, же го выправїт на тїятот на дрўгїй свїт покўтувати сьа

не тьїош. Але му повіў так: „Ту йак будеш покутуваў сым рокиў, а шчырі, то сьа пёўно спокутуїш, а там йак забудеш лем на маўу хвїлку о Бóгэ за двáтцет штїрі гóдни, же сиўстиш Бóга в мысли, то на вікы пропадеш“. — Так отповіў збуї, же хóче покутува́ти двáтцет штїрі гóдни. И зáраз йак го розгрїшиў ринский óтец, и йист в Римі капличка, де даўно лўде христия́не скры́то сьа моли́ли в зéмли перед погавáми, и там с той капличкы дыра в зéмлю, што чўóвек, кóтрый ту йист, не мóже нигде жаден знáти, де йи йист кóнец. И выпровáдиў ринский óтец тóго збу́їа до той капличкы, и він с той капличкы пішоў тоў дыроў и вышоў та-йак на дрўгый сьвіт. И вышоў на красны зéлены ўўкы и їде. Прїшла г ньóму сáма тóта пáны, кóтра сьа му кáзaўа кáйáти, мáтка бóска. Повїдат до ньóго: „Вёрний сьа!“ — А він повїдат: „Ныт, не вёрну сьа“. — Повїдат другї-раз до ньóго: „Вёрний сьа!“ — Повїдат до ньóго и третї-раз: „Вёрний сьа!“ — Йак отповіў третї-раз, же не вёрне сьа, óна повїда: „Не вёрний сьа, бо йа йизьдыи дóбра (дóбре), лем не зáбуд ийáа Гóспода Бóга. Бо йа пїду от тебе, то йшче прїде к тóбї дóбре и бўде тьа навертати, але сьа не вёрний“. — Їде дáле и вїдит штїрі стóпы и пїд кáждым стóпом три крэсуа. Смóтрит лыпше: — На кáждїм крэсьлы йист чоўóвик, — а то бы́ли апостóўы, быўо дванáтцет апостóлыў. Прїхóдит медже ны, и поўставáли фшїткы, повїдаўут: „Вёрний сьа!“ — А він отповіў на трї-раз, же сьа не вёрне. И óни му отповїли: „Дóбри, не вёрний сьа, бо ий-сме дóбре, а йак йшчи óд нас оды́деш, то йшчи прїйде к тóбї дóбре, тьлькó хоц бы йак на тьа быўо де тьáшко, то лем не зáбуд и́мено Гóспода Бóга и прос Бóга на пóмїч, а Бог ти помóже“. — И одышоў од них, їде дáле тьма красны́ма ўўкáми. Прїшоў г ньóму стáрый, сивый дэзáдок и заступїў му дорóгу. И повїдат: „Де ты їдеш? Йак ты ту сьмїш йти, тáкый збу́їу? Вёрний сьа, бо ту згїнеш!“ — Він отповїдат так: „Не вёрну сьа. Што бўде, та бўде, йа сьа здáйу на Бóга, а мам нады́їу, же мї Бог помóже“. — А тот дэзáдок, то быў сам Бог. И повїдат му тот дэзáдок так: „Но, то ид, а хоц на тьа йак бўде тьáшко, аль не зáбуд и́мено Гóспода Бóга и прос Бóга на пóмїч, то ти Бог помóже“. — И одышоў кус дáле, — їде три двáтцет збу́їїў, йóго това-рїшей, кóтрым він быў пáнож. Идут з музїкоў, з бáндоў, и повїдат: „Ге, пáне, откóли мы тьа глэдáме, а не мóжеме тьа нáйти. Вёрний сьа з нáми!“ — Він отповїдат: „Не вёрну сьа“. — „Але вёрний сьа, бо мўсиш. Бо пóкльа ты нам роскaзўваў, та ты нам роскaзўваў, а тóпер мы будéме тóбї!“ — Він отповіў: „Не вёрну сьа“. — „Але поимáли го, переверну́ли, бїли и навлькáли и нáзад влэкли. Йак йуж вїдыў, же нáве барз тьáшко, повїдат: „Бóже, рáтуї мнэ и не остáвий мнэ (не лш мнэ!)“ — И так од ньóго зáраз отскочїли, йак сьа на Бóга клї-

каў. Скоро фстайн, и зараз го ншайут и вертайут назаі. И знюу сьа кліче на Бóга, так до трёх раз. По трэтым разы йуж го пустіли. И іде да́ле, — приходит, што варят жéны ф китли ф кырви, — там бы́ли мўкы. А то гьлатóго бы́ли тóты жéны ф китли варéны, бо óни погубили дэ́ти, то невiнну кроў ровильáli, то гьлатóго в ты кырви варéны бы́ли. И берут йóго и вальайут там. Повида́ют му: „Ты-с о кiлько раз гiршы́й от тых жон, бо тóта тылькó згуби́ўа дво́и, а тóта трóи, а ты невiнной кырви дўже поровли́ваў, бо с забнў тво́йом рўком триста лўдий и трёх ксьиндэ́й! То йуж тéпер не пiдеш да́ле, будеш ту!“ — Позбiгáli сьа дя́бли на мўка и берут и вальайут го. Вин пiдрiў до гóры и повiдат: „Бóже, рату́й мнѡ, не остави мнѡ грiшника на вiкы!“ — И зараз дя́бли од ньóго отскочили. Вин стайн и хóче йти да́ле, — знюу вальайут го наза́д. Зас по дрóгi-раз сьа кліче на Бóга, так са́мо йак и пёрше. По трэты раз то са́мо фстайн и хóче йти, — зас берут и вальайут го. И вин кричит: „Бóже, змиўуй сьа надó вноў и рату́й мнѡ!“ — И так отступили од ньóго. Иде да́ле, — там бы́ли пéццi пороспальу́ваны желы́аны, ф кóгрых гóриў óген йары́й, — там дўшы сьа смудили и чóрты йix мiшали желы́зныма кочергáми и желы́зныма виўáми. А то бы́ли заздросни́ци, што заздросьчыли ўáскы бóжой другóму, и криўдiтеле, ошукáнцы, лхвйáре, кóтры сьа не мóгли найiсти на тым сьвiтi лўтской криўды. Но, и берут и вальайут го там, повида́ют му: „О кiлько-с ты раз гiршы́й! Ты повiден ту бы́ти!“ — И берут и вальайут го. Оджек йак видыў, же коўо ньóго зле, и тоўды кричит: „Бóже, змиўуй сьа надó вноў и рату́й мнѡ!“ — И то так на три заво́ды го брали, а фсе сьа кликаў на Бóга. И на трэты раз, йак йуж кликаў на Бóга, и отступили од ньóго. Потóму іде да́ле, — сноў там бы́ли та́кы, што йix вари́ли в моўóцы. А то бы́ли босоркáны. И берут и вальайут го там. А вин знюў так сьа кликаў на Бóга, йак и в iншы́х мiсьцях, и Бог му допомiг. Да́ле іде, — бы́ли сто́пы, а по сто́пах бы́ли гвóзды набiты. И там бы́ли дўшы за йзакы повiшáны на тóты гвóзды, а то гьлатóго, што на тым сьвiтi дрўгых огварйáli, звáду робiли, дрўгых до грiху приводили. И йóго там берут и вальайут. И вин так сьа кличе на Бóга, йак и в iншы́х мiсьцо́х (йак и на iншы́х мўках, перéдом), и Бог му помiг. На остатку прiшоў г бэ́зны мóрскай (охтвáни) або звáна прóпаст вiчна. Бес тóту прóпаст с той сторóны быў та́кый перéхiд гру́бый йак воўос. И вин вы́шоў на тот перéхiд и іде, — обернуў óчы до гóры до нéба и повiдат так: „Бóже, змиўуй сьа надó ўноў! Согришиў йин, але дáруй мi грiхы, бо ты Бог йако Бог, а йа грiшны́й чоўóвик! И рату́й мнѡ!“ — И так йшоў понат тóту бэ́зны, и йак перехóдиў на дрўгу сторóну поўовiны, то йуж сьа му робиўа шырша ўáўка. Йак перéшоў цыўком на дрўгу сторóну, то йуж чуў на дрўги

сторони, як ангѣлы в не́бі сьпівайут. И то́уды верну́ сьа на́зад, бо йш сьа спокутува́ў. На́зад идучи не заступля́ў йуж му нікто доро́гу. И на дру́гий ден о тѣ годинѣ вы́шоў рѣмскый о́тец до той каплічкы ис процесі́юў, ци йист альбо нѣт. И так нашо́у го там, што сьа по-верну́, и вѣды́, же сьа поверну́, и побугосубо́внѣ го рѣмскый о́тец и з́араз там гнер. — И ко́нец.

Зап. в серпни, 1900, в Котани від Дмитра Сениці О. Роздольскій.

Пор. Ч. 261.

433. Ко́нець сьвѣта.

Цѣтретя року перед кончино́у сьвѣта, має сѣ урвати тот приселеный „гаргон“ і Илія выйде на земнью. Лиш ни знати, де вин приселений тот гаргон? Ви може знаєте де? А може це пусте, байка! Два роки мут они воба ходити по цѣм свѣті і ни мут здѣбати сѣ аж у тѣм півроці. Гаргон тогди буде намовляти, щоби люди ни вірили Илії. Тогди буде голод, люди мут падати з голоду, мерти. Вин буде возити питє і їду. Хто буде їсти в него і пити, тот буде его. Илія буде казати людем: Перетерпит, будете абавлені; ек умрете, будете шисливі; абисте ни відважили сѣ їсти! — У тѣм півроці здѣбают сѣ з Илійов. Гаргон убе Илію, заріже на цѣй землі, а тогди настане темнота від 6-тої до 9-тої (не можу знати, ци зраня, ци пополудни, так читає у вангельї); то стане сѣ у велике пущене. Від тої крови свѣт нме сѣ і перегорит земля, громи загримє, земля потресе сѣ, вмерлі мают встати! Тогди явят сѣ чотири янгелї, на чотири части свѣта затрубе у труби і на цєс голос встанут вмерлі. Гаргон пиде до свого раю (де пекло; нарид абудував і го сам розширєє і звужує); він рикає як лев. Потім явит сѣ Бог, Сус Христос і скаже (це має бути, на лонї Авраама, або на Сафатскій долині, це все одно), Бог не казати: Був сѣи голоден, босий і т. д. А люди мут сѣ обживати: Ни виділісме ть, Господи! — А Бог: Мосму ближнєму! Вам праведним пісьнь подабає, а вам грїшникам в пїч огненну, де скрежет зубов на віки амінь! Тогди „кип-кип,“*) сѣ зробит, впаде сонце, місяць, зора, стане темнота, а ніхто ни знає, що потим!

Зап. в марті 1900 р., в Ростолах, Косівського пов. від Лучки Поляка, Л. Гарнатій.

*) Метушня.

РОЗДІЛ VII.

434. Покарана зависть.

Якась грішна душа дістала ся до пекла і просила Господа, би їй відтам визволив. Господь Бог вислав по світі глядати, що вна доброго зробила. І найшли, що вна дала жебракови одно перце чяснику. На тім перци чяснику велів Пан Біг витігати їйї з пекла. Коли їйї витігали і друга грішна душа чепила ся того перця. А вна ся стріпала і скричала: „Не чіпай ся, бо ти не давала, хоба я сама давала“. І впали обі на дно пекла.

Зап. 1893, у Мшанци. Старосамбірського пов. від Маруні Вітчики М. Зубрицький.
Пор. Ч. 287.

435. Як ксьондз ходив по смерти.

Була рас хольера і ўмирало дуже людий. Так гробар дуже мусьїў гробїў копати, шо ни маў часу ў день ўсіх викопати і мусьїў ў ночи копати. Рас він копайи, диви цї, стоїт над ним ксьонц і ныц сї до него ни обзивайи, копайи далї, а він ныц і стоїт над ним. Види той ксьонц, жи сї гробар до него ни обзивайи і забирайи цї, йде від него. Той ксьонц у пирїт, а гробар за ним і приходи до церкви ксьонц, а гробар за ним. І церква му сї ростворила, засвїтило сї дві свїчки і стало два хлопчики малих і зачїў ксьонц шшу правити; а гробар стоїт ў дверех і диви цї, шо то буди? Ў тім кінчит ксьонц шшу, гробар хочи ўтыкати. І злетїло два ангели з неба і кажут до гробарь: „Стїй, ни ўтыкай! Стань ў дверех, запитай того ксьондза, шо він ту роби ў ночи?“ — Допїро два хлопчики тих счезло, свїтло сї загасило, ксьондз їде с церкви, а гробар заступїў йнго ў порозї і питайи йнго: „Шо ти тут, ксьенжи, робиш ў ночи ў тїй години?“ — Ксьенде до него кажи: „То йєст така річ: Я браў гроші на мши і тих мшїў ни вітправїў, то ўже праўльу штири роки мши в ше маїу три і Пан Біг ни хочи мене пустити на таштой свїт, доки не відпраўльу тих мшїў. Типер їди і ўсїм ксьондзам оповїдай, жи то великий грїх йєст на мшї ўзьєти, а мши ни вітправити, отжи за то Бог мине покараў. І той ксьонц зник.“

Зап. в листи, 1902, від В. Ковали, на Стриганці, Камінецького пов. А. Веретельник.

436. Як чудом зловив ся злодій.

То йден злодій ў ночи буў заліс до церкви. Там засьвітиў собі сьвітло, набраў грошій, золотих річій і ўсе те повикладаў на двір чирис дьбуру, шо вирізаў ў сьціны і тоди сам зачыў вылазити чирис ту дьбуру. Йак ўліс до половини тей сьціна зыйшла сы і так притиснула йго, шо він ни міг рушити сы, і так мусіў садьбіти аш до білого дньє. Потім прийшли луди і злодійа витьгнули, тей дали до гарешту. То йго такым чудом Бог скараў, шо ни можна ныц красти с сьвитаго місьцьи.

Зап. в червни, 1902 р., на Бриволянці, Каменецького пов. від Івана Юнака А. Веретельни.

437. Про печери з Почаева до Кийва.

Йідна мати мала дочку своју йідиначку і ўона йї дужи лубила. Аш рас шось ўони сы посварили і йак сы дочка розгlostила тей ўдарла матьір ў писок. Ну, тей пішла ўона с того сповідати сы, і де піди то жадни ксьонц ни хочи йї дати розгрішеньи. Али йідного разу пішла ўона на готпуст до Почайива і там йї такжи ни дали розгрішенья, тілько казали: Мусиш перши спокутувати свій тьашкий гріх, шось ріднью матьір ў лице ўдарила. Тей казали йї так: „З віти йє по-піт землю такі пичери аш до Кийва і ти мусиш сама йідна зайти тими пичерами аш до Кийва, то тоди спокутуеш свій тьашкий гріх“.

Тей ўона набрала собі сьвічок на дорогу, щоб мала чии собі сьвітати, бо там ни видно сы; али йак ішла, то ше йї наказували: „Памьятай собі, йак будеш йти, то йак прийдеши на сиридину тих пичер, то там буди дві дороги, то памьятай, ни йди на лїво, тілько на право, бо зайдеш до некла“.

І ўона пішла і йшла шось три місьацы і прийшла аш до Кийва, а там вишоў на пирит нейї йїдин ксьонц, тей кажи: „Ўже твій тьашкий гріх вітнушчиний“. І вона пожила ше три дни тей ўмерла.

Зап. в маю, 1902, на Бриволянці, Камінецького пов. від Гвни Юнака, А. Веретельни.

438. Як дівчина стала каменем.

Буў собі брат і систра і ўони обоји дужи сы лубили. Али буў ў тім силбі йден чаріўник, і він қонче хтыў оживити сы с тейу сistro-ўу, бо ўона дужи сы йїму сподобала. І він послаў до нейї шось с три

рази ў старости, али вона ни хтыла аны руш йти за него. А на чвертий рас приходи він сам ў старости і проси, шоби ўона йшла за него; али ўона ни хочи. Тей він сьі розіалву дужи тей кажи: „Йак ни хочиш йти за мене, то ни вийдиш і ны за кого, бо йа заклинаю тибє, шоб ти сьі камини тут стала, де стоїш!“ — Тей пішоў. Аш диви ці брат, а систра йго ўже зачинай каміныти: Диви ці, а ўона поволи переходи' ў камінь, перш віт ніг, а потім ціла скаміныла і а нейі стаў сьі такій високий і грубий камінь, йак ўона була. Ну, тей ныц. Стала каминем, тей стоїт і так той камінь стоїаў шось девіть лят. Али йдноі ночі сні-цыі тому братови, а він буў ўже жонатий і маў двоїи дьітий: Йдно мало шось три роки, а други три місьацы. Тей сні-цыі йму, шо приходи до него ангил і кажи: „Йак хочиш, шоб твоя систра назат ожила, возьми свою ту дитину, шо майи три місьацы, заріш і серцем з него і кривлію намасти той камінь і твоя систра ожіє. — А того ворожбита, ўже ни було на сьвітї. Тей він ўстаў і зарізаў свою малу дитину, а жінка йак побачила тей ў крик, каже: Ти здуріў знать? — Али він ныц ни кажи, тілько ўазаў серцем тии і кривлію намастиў той камінь і с того каміньа стала сьі назат йго систра. Тей ўна кае: „То, нибожі, йа мусыла вітпокутовати усьі грїхи за того чаріўника, бо минї було суджино вийти за него, али йа ни вийшла і таки мусыла вітпокутовати“. Тей ўже.

Зап. в липни, 1902 р., на Стриганці, Камінецького пов. від Варки Ковач-А. Веретельши.

РОЗДІЛ VIII.

439. Болгарські гласи.

Глас I.

Чи я била не газдиня,
 Чи не госпоиня? —
 Три дни хати не мела,
 Смітя не виносила;
 Ой встань, мужу, не лежи,
 Смітя вовом в хати вивези!

Г л а с II.

Чи видиш ти, Іване,
 Як твоя жінка гуляє?! —
 Ой возьми по той прут,
 Що нині жінки мак трут*),
 Тай важони свою жінку в тісний кут.

Г л а с III.

Посіяв я мачок зелененький,
 Народився хлопець молоденький.
 Повну кишеню гроша носить,
 А у мамоньки їсти просить.

Г л а с IV.

Стоїт козак над водою,
 Держит козу під полою;
 На козовьку поглядає,
 Свою долю проклинає:
 Доле-ж моя нещаслива,
 В мене жінка непоцтвива!

Г л а с IV а.

В людей жінки, як маківки,
 В мене жінка як Жидівка;
 Дала їсти, дала пити,
 Сама сіла вуши бити;
 Дала їсти без обруса,
 Сама сіла як покуса.

Г л а с V.

Вчора була ласонька п'яна,
 Тай під дубоньком спати мала.
 Прийшов заячик тай скік на ню.
 — Заячику братчику! Ти на мені був?
 — Неправда, ласонько, неправда,
 Не завдавай своєму лицю встиду
 І мому старому...

*) Макогін.

Г л а с VI.

Ой летіла біла гусь понад дуги,
 Та кричала, гетала: „Подерлам си ноги!“
 Чапля мовить: „Я попадаю,
 Я завше по болоті ходжу,
 Нігди собі черевичків не заброджу“.
 А крук мовить: „Я сьвященник,
 Я завше на собі чорні сукні маю,
 Нігди їх в себе не скидаю“.

Г л а с VII.

Ой ксьєнже господиновьку,
 Ой їдуть владики по твою кобилоньку, —
 Будуть твою кобилоньку брати,
 Що не внієш на семий глас сьпівати.

Г л а с VIII.

Ой дід бабу повалив на леду:
 „Давай, бабо, коляду!“
 А бабонька у него ся просить,
 Рученьки, ноженьки вносять:
 „Слава тобі і твомуу, старче, довгому жилищу,
 Що-сь догодив мому черевищу“.

Зап. І. Костек невідомо де.

440. Юоляда бідного дяка.

Г л а с I.

Чекав я цілий рік коляди,
 Дочекав я ся великої біди.
 Скортіло мене раз в рік піти колядувати;
 Таке я мав щастє, що не хотіли пустити й до першої хати.
 А я зачав бідний блукати,
 А притім своєї коляди шукати.
 Тай відважно приходжу до сьвященника,
 Тай став під вікном,
 А хтось вийшов з хати, тай затровив мене псом.

Г л а с І І.

Я втік за ворота, —
 Єднак мене вібрала вернути ся охота.
 Я приходжу до ганку,
 Напротив мене висилають дівку Ганку.
 Перший вхід мій був до сінній,
 І в тої радості взяв-ем ся розширяти,
 А Пречесний Господи хотів мене за чуприну хапати.

Г л а с І І І.

Другий вхід мій був до хати :
 Казали мені Господи співати.
 Я зачав співати своїй,
 А Господи мені піє не тої.
 Розказали сісти, а не дали нічого їсти.
 Хотіли посилати по горівку,
 Та не могли збудити дівку.
 А так я у Всечесного Господина сидів,
 Аж мене когут-півень запів.

Г л а с І V.

Я у Всечесного Господина на розсвітлю :
 Такої коляди не видів я сходивши по цілому світу.
 Бо як аж ся нагадали,
 Тогди мені їсти дали.
 Там було потраив штири шиски,
 А не дали до того ляжки.
 А до того горячі були —
 Мало-м собі не попарив зуби.

Г л а с V.

Нарешті йду далі й думаю,
 Же таке нещастє маю,
 Що трохи з голоду не унираю,
 Єднак же ся того не лякаю.
 І приходжу до старшого брата,
 А там панів братів повнісінька хата,
 А Господи Реситий сидит за столом,
 Тай як на збитки підперши ся костуром,
 Й очи му почервоніли, зуби почорніли,
 Губи побіліли. —
 Черво тріщит, а він бідний їсти нищит.

Г л а с VI.

А так мене там чесно угостили,
 Зараз за стів сісти запросили.
 І розказали, аби ся за столом не забавляти,
 Поневаж инші і чеснійші гості мають засідати.
 А я вставши за стола й став-ем серед хати,
 І чекаю, може розкажуть колядувати.
 А они начали відповідати:
 „Не чекай, нона ти що дати!
 Були ту рєснтове, що колядували,
 Не тільки хлібом, але і перогами угощали;
 А ти піди без біди,
 Абисмо тобі не дали в мухоїди“.

Г л а с VII.

Приходжу я до старшого брата,
 А там ханторів повнісінька хата.
 Мусів я ся за сапоги держати,
 Бо не міг ем через хантори влісти до хати.
 Пішов ем під вікно,
 Тай запросивем краснó:
 „Дайте ми хоть перога!“
 А они крикнули як на ворога:
 „Як лиш будеш просити їсти,
 То не зможеш звідти здоров полізти!“

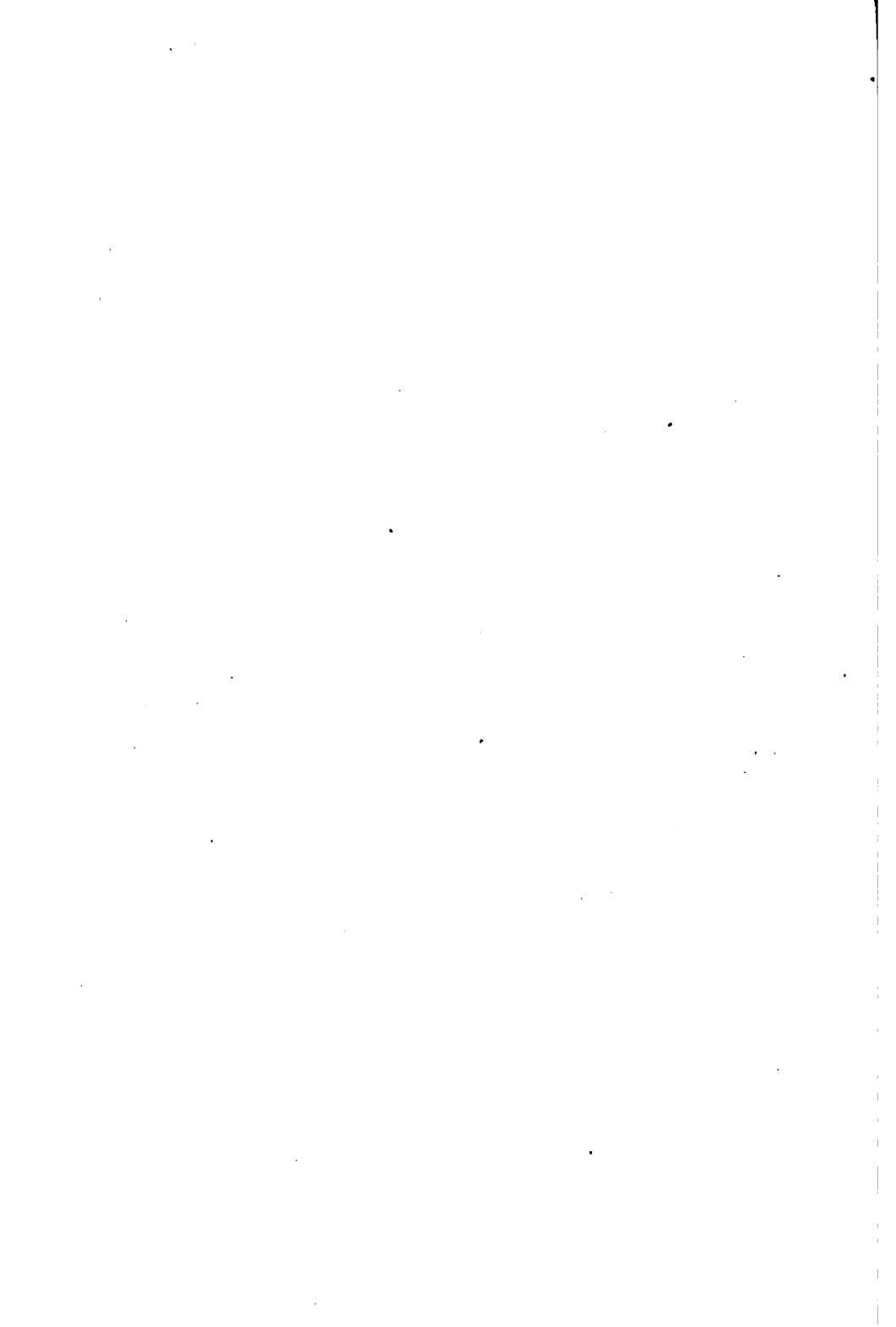
Г л а с VIII.

На останку приходжу до учителя сьельского,
 А там не дали мені нівроку нічого.
 А я йду до паламаря бідаки, а там дуже нужда велика,
 Бо паламар побирає шестий книш,
 Але го ся сам не діткнеш:
 Єго діти їстоньки хотять,
 Бо они в голоду зубами скреготять.
 Йду я на останку до вїйта,
 О! там мені була коляда гірка!
 Бо вельможна вїйтнха ся упили,
 А впивши ся при коляді не топили.
 Навіть горшки валяють ся попід лави,
 А не найдеш ані лжки стравн.

Там зачинаю колядувати,
 А мене війтига кацюбою з хати,
 А війт мене за чуприну:
 „Ото наш коляду, вражий сину“.
 Йду я нарешті долиною,
 Надібаю колядники з козиною;
 Зачав я у них тої козини просити,
 А они кажут: „Було в нас колядувати ходити“.
 Я бідний на милість Бога їх прошу:
 „Дайте ми кусняк хліба!“ — голошу.
 Ой один каже: „Будь здоров!“
 А другий по плечох буком упоров.
 Нарешті йду я до домашних з просьбою,
 А не знаю, що ся стане зо мною.
 Прошу: „Дайте ся чин послити!“ —
 „У нас брацтво колядували,
 Хліб тай пироги в полиць позабирали“.
 А я бідний що зробивши?
 Занадто ся віпостивши,
 Миску-м собі хреню нашкребтав,
 Тай без хліба попоїв,
 Тай у кулак засвистав.

Зап. 1898 р. в Пацківі, Станіславівського пов. від тамошнього дяка Омелина Яцюра, невід. записувач.

Варіант сеї вірші був надрукований у часописі „Недѣля, письмо народне для науки и забавы, господарства и промыслу за годъ 1866“, ч. 23, ст. 378 пп. „Коляда бевталанного дяка“ та з підписом (автора?) Гр. Легинъ.

Hauptmotive der galizisch-ruthenischen Volkslegenden.

Erster Band (Ethnogr. Samml. Bd. XII).

Erste Gruppe. Biblische Legenden des alten Testaments.

N. 1. Weltanfang.

Satan unerschaffen, bössartiger Begleiter Gottes, hilft bei der Welterschöpfung, wird von Michael durch List (im Bade) überwältigt und eingeschlossen. Gott verspricht ihn dann freizulassen, wenn die Fichte ihr Grün abwirft. Die Teufel schlagen den Fichtenbaum voll Nägel, aber aus denselben werden Zweige. Dann erschafft Gott den Menschen, welcher aber für einen geringen Dienst sich dem Teufel verschreibt.

N. 2. Weltanfang und die ersten Menschen.

Satan wollte die neuerschaffene Erde zertrümmern, machte aber nur Berge und Thäler darauf. Auf Gottes Geheiss holt Satan Kerne, um einen Garten zu pflanzen, verbirgt aber ein Kernlein, welches ihm dennoch Gott abnimmt. Gott sieht, dass Satan ein treuloser Begleiter ist und erschafft Michael und die Engel; Satan erschafft Teufel; es kommt zwischen ihnen zum Kampfe, Michael siegt. Dann erschafft Gott die ersten Menschen mit einer Hornhaut; nach dem Falle verschwindet diese Haut und bleibt nur zum Andenken an den Nägeln. Satan verführt die Menschen in Schlangengestalt und wird von Gott verflucht. Er giebt den Menschen zwei Äpfel von dem Baume, dessen Kern er unter der Zunge verborgen hatte; Adam vermochte nicht den Apfel zu verschlucken; ein Engel schrie, er erschreck und der Apfel blieb ihm in der Gurgel stecken. Aus dem Paradiese vertrieben müssen die ersten Menschen hart arbeiten. Satan erschwert ihnen die Arbeit, versucht Eva, welche von ihm ein Kind mit 24 Köpfen gebiert. Adam verschreibt ihm seine Nachkommenschaft, dafür heilt Satan das Kind. Satan verbirgt die Verschreibung. Auf Gottes Frage, ob es möglich wäre die Menschen zu entschöhnen, antwortet er, das könnte nur Jener thun, welcher geboren — sterben und auferstehen würde. Das vollbringt der Sohn Gottes, welcher alle Menschen aus

der Hölle herausführt, nur Salomo allein zurücklässt, dieser aber macht sich durch eine List auch frei.

N. 3. Weltanfang, Sündenfall und Sühne.

Anfang wie N. 2. Die Menschen in der Hölle berathen sich und schicken einen Boten zu Gott, er möge sie aus Satans Macht befreien. Als Bote geht Adam, kommt nach vielen Hindernissen zu Gott, wird aber vertrieben. Dann wird eine neue Botschaft aus fünf Gerechten abgeordnet; Gott erhört sie und verspricht ihnen seinen Sohn zur Sühne hinabzuschicken. Christus kommt zur Hölle, Satan will ihn an eine Säule schmieden, wird aber selbst angeschmiedet und die Seelen gehen frei heraus.

N. 4. Gott und Satan.

Gott erschafft aus dem Meerschaum Satan, welcher nach Gottes Beispiel Teufel erschafft, deren Hälfte Gott jegoch in Windhunde verwandelt (ruth. čort — chort). Zur Nahrung erbittet er von Gott ein Getraide; Gott giebt ihm Hafer, welchen aber Michael in Distel (ruth. oves — oset) verwandelt. Satan macht eine Kette und will damit Gott binden, wird aber selbst gebunden. Die Teufel feilen unaufhörlich an dieser Kette, sie wird aber jeden Monat wieder ganz.

N. 5. Gott und der Böse.

Der Böse gieng mit Gott über den Wassern; um auszuruhen, erschafft Gott ein Stückchen Erde, als er aber hier einschlief, wollte der Böse ihn ins Wasser werfen. Er nahm ihn und wollte ihn an den Rand tragen, je weiter er aber gieng, desto weiter dehnte sich das Land aus. Als er aber schliesslich doch das Ufer erreichte und Gott ins Meer werfen wollte, glitt er selbst aus und ertrank.

N. 6. Gott und der Teufel.

Gott und Satan pflanzen den Paradieses-Garten, Satan verbirgt einen Kern, muss ihn aber auf Gottes Geheiss pflanzen, daraus wird der Baum der Erkenntniss des Guten und des Bösen, wodurch die Menschen zu Fall kommen. Satan erschafft Teufel, beginnt einen Kampf mit Gott, wird aber durch Donner besiegt. Die Teufel stürzen 40 Tage hinab, als aber schliesslich Satan Gott bittet, er möge dem Falle halt gebieten, wird er mit solcher Macht gegen ein hartes Land geschleudert, dass eine ungeheurere Höhle — die Hölle — daraus entsteht, wo die Teufel bisjetzt sitzen.

N. 7. Empörung der Engel.

Satan erschaffen, ursprünglich hässlich, aber von Gott verschönert. Gott erlaubt ihm durch Benetzung des Fingers im Wasser und Herabschüttung eines Tropfens sich einen Begleiter zu schaffen, und Satan schafft eine unabsehbare Menge Teufel. Ihr Kampf mit Gott, ihr Sturz und die Entstehung der Hölle wie in N. 6.

N. 8. Verdammte Engel.

Die gestürzten Engel flogen 40 Tage hinab, und als Gott schliesslich Amen sagte, standen sie still, wo jeder von ihnen sich gerade befand.

N. 9. Der Donner ist ein Krieg zwischen Gott und dem Teufel.

N. 10. Die Entstehung der Berge.

Der erste Engel holte ein Stück Erde aus der Tiefe des Meeres herauf, verbarg aber ein Stückchen im Munde. Gott segnete die Erde und sie begann zu wachsen, auch das Stück im Munde des Engels. Dieser lief nun herum und begann die Erde auszuspucken und so entstanden die Berge.

N. 11. Wie Gott das Paradies pflanzte.

Ein von Satan verborgener Kern, daraus wird der Baum der Versuchung, vgl. N. 6.

N. 12. Adam und Eva.

Erschaffung, Fall, Vertreibung der ersten Menschen. Adam arbeitete hart, hatte aber nichts davon, bis er von einem Engel erfuhr, man soll vor jeder Arbeit „Hilf Gott!“ sagen. Die erste Frau Adams wurde in eine Sahlweide (ruth. Eva — iva) verwandelt; erst in der Verbannung erschafft ihm Gott aus der Rippe die zweite Frau. Seine Söhne heirateten ihre Schwestern.

N. 13. Adams Kinder.

Adam hatte 12 Söhne und 12 Töchter. Sie heirateten so, dass jeder Sohn die dritte Tochter nach der Reihe nahm; darum ist es auch jetzt erlaubt im dritten Verwandtschaftsgrade zu heiraten. Die 12-te Tochter blieb ehelos und wurde die erste Prostituierte.

N. 14. Die erste Sünde.

Eva sündigte mit dem Teufel und hatte von ihm einen Sohn mit 7 Köpfen. Der Teufel nahm ihm später 6 Köpfe ab. Nach der Vertreibung aus dem Paradiese bürsteten die ersten Menschen — Eva im Nil, Adam im Jordan, doch der Teufel lockte sie aus dem Wasser heraus und so wurden sie von ihrer Sünde nicht frei.

N. 15. Warum haben wir Nägel an den Fingern?

Ursprünglich war die menschliche Haut ganz so, vgl. N. 2.

N. 16. Woher kommt der Brauch vor der Arbeit „Hilf Gott“ zu sagen?

Vgl. N. 12.

N. 17. Wie Adam alle Menschen dem Teufel verschrieb.

Sein erster Sohn hatte 6 Köpfe; dafür, dass sie ihm der Teufel abnahm, verschrieb ihm Adam sein ganzes Geschlecht. So giengen die Menschen alle in die Hölle volle 4000 Jahre, bis Christus Adams Verschreibung fand und verbrannte.

N. 18. Fall der Menschen.

Eva gebar ein Kind mit 12 Köpfen — der Teufel macht es normal — vgl. N. 14, 17.

N. 19. Manneshaar und Weiberhaar.

Eva hatte keinen Respect vor Adam, darum befahl ihm Gott in den Fluss zu gehen und sich zu waschen, dann bekomme er Bart und Schnurbart und Eva werde ihn respectieren. Das geschah. Eva erfährt vom Adam, wie er das Haar gekriegt hat, geht zum Fluss und will sich auch waschen, aber eine Biene sticht sie zwischen die Beine, sie greift mit der nassen Hand hin und bekommt dort Haare.

N. 20. Warum haben Weiber lange Haare.

Als Gott das Weib aus des Mannes Rippe schaffen wollte, kam ein Hund und ergriff die Rippe. Gott fasste den Hund beim Schwanz, riss denselben ab und erschuf daraus das Weib, welches zum Andenken daran Haare wie Hundeschwanz hat.

N. 21. Wie Gott den Adel erschuf.

Gott machte ursprünglich Edelleute nicht aus gemeinem Lehm, sondern aus Teig und stellte sie in die Sonne, damit sie trocknen. Da kam aber ein Hund und frass sie auf. Darauf befahl Gott einem Engel den Hund zu ergreifen und mit ihm an Bäume zu schlagen, und es sprangen neue Edelleute heraus: Berezowski (von der Birke), Bukowski (von der Buche), Jaworski (vom Ahorn) usw.

N. 22. Gottes Streit mit den Teufel.

Gott und Teufel erschaffen die Welt gemeinsam, aber Gott schafft das für den Menschen Nützliche (Schaf, Hund, Kirche), der Teufel das Schädliche (Ziege, Wolf, Wirtshaus).

N. 23. Der Wolf hat den Teufel zwischen den Augen.

Als Gott den Hund erschaffen hatte, schuf der Teufel den Wolf und begann ihn gegen Gott zu hetzen. Der Wolf aber rührte sich nicht. Dann hetzte ihn Gott gegen den Teufel, der Wolf sprang hin, und der erschreckte Teufel verbarg sich zwischen seinen Augen.

N. 24. Die Erschaffung des Wolfes.

Der Anfang wie N. 23: Der erschrockene Teufel klettert auf einen Erlenbaum, der Wolf aber fasst ihn bei der Ferse und beisst sie ihm weg. Daraus wird die Zwiebel und des Teufels Blut hat das Holz der Erle auf ewig gerötet.

N. 25. Warum hat die Erle rothes Holz?

Vom Blute des Teufels, vgl. N. 24. Wolf wollte anfangs Bauer werden, konnte es aber nicht erwarten, bis das Gesäete keime, wachse und reife, und lief in die weite Welt weg.

N. 26. Wie entstanden Ziegen?

Gott war anfangs Schafhirt und hütete eine grosse Schafherde. Der Teufel bat ihn so lange, bis er ihm einen Theil davon schenkte. Aber die Schafe erschrecken vor dem Teufel und liefen weg; der Teufel ergriff sie bei den Schwänzen und riss sie sämmtlich ab. So wurden aus den Schafen — Ziegen, widerhaarig, stinkend und schwanzlos.

N. 27. Wie entstand der Storch?

Gott sammelte alles unreine Gewürm in einen Sack und befahl dem Menschen dasselbe ins Meer zu werfen, beileibe aber den Sack nicht zu öffnen. Der Mensch gehorchte nicht, öffnete den Sack und das Gewürm kroch heraus. Dafür verwandelte Gott jenen Mann in einen Storch, welcher bis ans Ende der Welt jenes freigelassene Gewürm sammeln muss.

N. 28. Wie entstand der Geier?

Anfangs mussten alle Thiere Flussbette graben, nur der Hühnergeier wollte nicht; dafür darf er nimmer aus dem Flusse Wasser trinken und muss immer Regenwasser abwarten.

N. 29. Der Zaunschlüpfer.

Gott wollte den Vögeln einen König geben und befahl ihnen zu fliegen: wer am höchsten fliegen kann, soll König werden. Der Adler flog am höchsten, allein der kleine Zaunschlüpfer setzte sich auf seinen Rücken und als der Adler am höchsten war, flatterte er noch höher empor. Gott lachte und nannte in Spottkönig.

N. 30. Warum stirbt die Biene, nachdem sie jemanden gestochen hat?

Sie bat Gott, jeder möge sterben, den sie sticht; Gott befahl, sie solle selbst nach ihrem Stich sterben.

N. 31. Woher kamen Läuse und Flöhe?

Anfangs arbeiteten die Weiber nichts und langweilten sich sehr. Da bat eine Frau Gott, er möge ihr wenigstens ein Jucken geben, damit sie sich zum Zeitvertreib kratzen könne. Gott gab ihr so viel Läuse und Flöhe, dass sie ganz zerfressen wurde.

N. 32. Die Welt Gottes.

So lang es auf der Welt wenig Menschen gab, lebten sie freudig, ohne Streit und Fluch. Nachdem aber ihre Zahl gross wurde, begann das Unrecht und das Elend. Gott versprach aber dem Erzengel Michael: wer auf dieser Welt Unrecht leidet, werde in jener Welt belohnt werden.

N. 33. Vom Noah.

Noah baute seine Arche sieben Jahre ganz insgeheim. Der Teufel sah, das er etwas machte, wusste aber nicht, was. Er lockte das Geheimnis von Noahs Frau heraus, zerstörte das fertige Gebäude, welches aber Noah mit Hilfe eines Engels in 7 Tagen wieder zusammensetzte. Er nahm hinein ein Paar von jedem Gethier mit Ausnahme des Einhorn, welcher in die Arche nicht gehen wollte. Der Teufel verwandelte sich in eine Maus und wollte in der Arche ein Loch durchnagen. Gott warf aber einen Handschuh nach der Maus, aus dem Handschuh wurde eine Katze und tödtete die Maus. So wurde Noah gerettet; der Einhorn aber ertrank.

N. 34. Moses und ein blinder Jude.

Moses fragte Gott, warum er einen Juden blind geschaffen hat. — Darum, antwortete Gott, weil er den Menschen viel Leid schaffen würde, wenn er sehend wäre. Zum Beweis hiess er Moses dem Blinden Geld zum Aufbewahren zu geben und dann zurückzufordern. Der Blinde nahm das Geld gern, als aber Moses es zurückforderte, wollte er ihn schlagen.

N. 35. Das Stehlen ist erlaubt.

Als Moses die Gebote Gottes vom Sinai auf zwei Tafeln trug, stürzte er, eine Tafel zerbrach und das siebente Gebot (du sollst nicht stehlen) bröckelte ab.

N. 36. Warum Moses Hörner hat?

Moses wollte Gott von Angesicht zu Angesicht sehen, und als ihm Gott erschien und fragte, wie er ihm finde, antwortete er: „Wunderbar bist du, o Herr“. Gott sagte ihm: „Nun, du sollst noch wunderbarer sein“ — und gab ihm Hörner auf dem Kopfe.

N. 37. Warum sind die Juden krätzig?

Weil sie in der Wüste faule Wachteln assen.

N. 38. Ursprung der Zigeuner.

Als Pharao die Juden verfolgte, ertrank er im Meere mit allen seinen Leuten; nur eine lahme Magd, welche nicht so schnell laufen konnte, blieb am Leben; der Teufel nahm sie zur Frau, und von diesem Paar stammen die Zigeuner ab.

N. 39. Über Samson.

Seine Kraft ruhte in drei goldenen Haaren, welche von seiner Geliebten ausgerissen wurden. Sobald die Haare wieder aufwuchsen, erlangte Samson seine Kraft wieder und rächte sich an seiner Feinden.

N. 40. Samson — Žolobčuk.

Der biblische Samson wird hier mit dem Helden eines ruth. Märchens vermengt.

N. 41. Samsons Kraft.

Samson war so kräftig, dass er mit der Erde hätte Ball spielen können, wenn es ihm Gott erlaubt hätte.

N. 42. Alles Athmende.

Ursprünglich wurden im Evangelium (? Psalter) alle Thiere erwähnt, nur der Frosch nicht. Darum frass der Frosch ein Blatt des Evangeliums nach dem anderen. Eine Wahrsagerin entdeckte das, und infolgedessen fügte man ins Evangelium den Vers ein: „Alles Athmende lobe den Herrn“.

N. 43. König David und sein Tod.

Als David schwer erkrankte, schickte ihm Gott einen Engel mit zwei Bechern und der Bemerkung: trinke er aus dem rechten Becher, so werde er ewig leben, trinke er aber aus dem linken, so werde er sterben. David trank aus dem linken und starb.

N. 44. Salomos Proben.

Salomo redete schon im Mutterleibe und sagte seiner Mutter, sie sei eine Hure. Dafür setzte ihn die Mutter nach der Geburt in einer Kiste ins Wasser aus. Er wurde von Hirten aufgefangen und ernährt. Als Knabe richtete er im Streit zwischen dem Menschen und der Schlange, welche jener im Busen erwärmte und welche ihn dafür tödten wollte. Dann machte er einen Spiegel und bewog dadurch seine Mutter, dass sie sich ihm für eine Nacht ergab, ohne ihn zu kennen. Er legte ein Schwert zwischen sich und sie, und am Morgen enthüllte er ihr, er sei ihr Sohn. Die Mutter befahl ihn ins Gefängnis zu werfen, er aber seifte sich ein und kroch durch einen Spalt heraus. Jemand machte einen Pflug und fragte ihn, was der wert wäre; er antwortete: Nichts, wenn es sieben Jahre nicht regnen würde. Ein Herr lud viele Gäste ein, gab ihnen aber Löffeln mit langen Stielen, so dass sie nicht essen konnten; Salomo rieth ihnen, Einer solle die Speisen in den Mund des Anderen tragen. Derselbe Herr schüttete viel Geld auf den Boden aus und befahl den Leuten das Geld zu sammeln ohne sich zu beugen; Salomo rieth ihnen die Sohlen mit Pech zu überziehen. Salomo wollte die Höhe des Himmels messen und flog auf einer Taube hinauf; auf Gottes Geheiss machte Michael die Flügel der Taube kürzer und so konnte Salomo nicht hinaufkommen.

N. 45. Salomo und seine Eltern.

Salomo wägt den Verstand des Weibes und findet das Gewicht einem Hundedreck gleich. Seine Mutter verfolgt ihn dafür. David sucht ihn, schickt Boten mit einem Pfluge, welche jeden über dessen Wert befragen sollen. Salomo sagt, ohne Regen sei der Pflug nichts wert. Geschichte mit dem Spiegel und seiner Mutter (vgl. N. 44).

N. 46. Salomos Weisheit.

Die Versuchung der Mutter mit goldenen Schuhen (vgl. N. 44 und 45); Wägen des Weiberverstandes (vgl. N. 45); lange Löffeln (N. 44), goldener Pflug (N. 44, 45). Salomo wird gefunden, wie er eine todte Mähre abhäutet, ein Brot isst und auf der Rinde desselben Brotes Läuse zerdrückt.

N. 47. Salomos Wanderungen.

Er war Verwalter bei einem Gutsbesitzer, dann Fuhrmann, endlich Hirt. Davids Botschaft mit dem goldenen Pfluge (vgl. N. 44--46). Salomo scheidet vom Dienste und zahlt dem Hirten zweimal so viel als dem Gutsverwalter, weil des Hirten Dienst schwerer sei.

N. 48. Salomo und seine Mutter.

Salomo wägt Weiberverstand (vgl. N. 45, 46). Seine Mutter schickt ihn zum Brunnen, Wasser zu holen, er kehrt erst nach 12 Jahren zurück und zerschlägt den Krug auf der Schwelle mit dem Spruch: Eilige Arbeit holt der Teufel.

N. 49. Gerechte Weiber giebt es soviel wie weisse Krähen.

Wegen dieser Behauptung wird Salomo von der Mutter verfolgt, wandert 3 Jahre in der Welt, kehrt unerkannt zurück und versucht die Mutter mit einer Clarinette, schläft mit ihr u. s. w. (vgl. N. 44--46).

N. 50. Salomo erfindet die Geige.

Salomo behauptet, kein Weib sei dem Manne treu, versucht seine Mutter, schläft mit ihr und entdeckt ihr dann, wer er sei. Die Mutter verflucht ihn, er möge stumm sein und erst dann sprechen, wenn das Bett, worauf sie geschlafen, sprechen wird. Salomo verstummt, macht aber aus dem Bette eine Geige und bei ihrem Spiel findet er die Sprache wieder.

N. 51. Salomo der Erfinder.

Salomo macht die Geige aus der Bank, worauf er mit der Mutter gesündigt hatte, wägt Weiberverstand, erforscht Höhen und Tiefen, erbittet von Gott die Weisheit, erfindet das Telegraph und Telephon.

N. 52. Salomo misst das Meer.

Ein grosser Krebs durchbeisst die Kette, Salomo wird von einem Fisch verschluckt, rumort im Inneren so dass der Fisch ans Ufer springt und verendet; er wird vom Vater an seinen weisen Ratschlägen (goldener Pflug, lange Löffeln) erkannt.

N. 53. Salomo misst Höhen und Tiefen.

Er lässt sich ins Meer in einer grossen Kugel versenken, fliegt empor auf dem Adler, doch erfolglos. Bei der Rückkehr begegnet er einem Mädchen, welches brennende Kohlen in der Schürze trägt und

einem Manne, welcher aus dem Verhalten seiner Ochsen Wetter prophezeit.

N. 54. Salomo beim Schmied.

Er will das Schmiedehandwerk bloß aus Anschauen lernen, aber erfolglos.

N. 55. Salomo als Koch.

Er will erproben, ob der Vorsatz das Werk ersetzen kann, salzt die Speise nicht und wird vertrieben.

N. 56. Salomo und der Freier.

Salomo rät dem Freier keine Witwe und keine Hure zur Frau zu nehmen.

N. 57. Salomo foppt die Teufel.

Er gibt vor, ein Wirtshaus bauen zu wollen, die Teufel helfen ihm dabei und er baut den Tempel.

N. 58. Salomo und seine Frau.

Von einer Prinzessin zurückgewiesen verkleidet sich S. als Schuster, schläft mit ihr und heiratet sie, unterwirft sie verschiedenen Proben und enthüllt ihr schliesslich, wer er sei. Sie entflieht zu ihrem Vater, Salomo folgt ihr, wird ergriffen und soll gehängt werden. Unter dem Galgen ruft er mit der Pfeife sein Heer herbei und lässt die Frau und ihren Vater tödten.

N. 59. Salomo und seine Frau.

Sie wird von einem Türkenkaiser geraubt. Salomo verfolgt sie mit seinem Heere, wird gefangen; die Frau rät dem Türken ihn sogleich zu tödten; S. wird von seinem Heere befreit, tödtet die Frau und lässt den Türken blenden.

N. 60. Davids Ratschläge an Salomo.

Vor seinem Tode rät David seinem Sohne: 1) keinem Herrn Geld zu leihen, 2) keiner Frau die Wahrheit zu sagen, 3) keine hergelaufene Waise anzunehmen. Die Richtigkeit dieser Ratschläge wird durch Tatsachen dargethan.

N. 61. Salomo und Christus.

S. wird von Christus in der Hölle zurückgelassen, giebt vor dort eine Kirche bauen zu wollen; die Teufel kratzen aus den Kesseln noch 3000 Seelen heraus, welche sie vor Christus verheimlicht hatten und setzen ihn mit ihnen an die Luft. Christus erlaubt ihm nochmals auf der Erde zu leben; er lebt noch 300 Jahre, legt sich dann freiwillig in den Sarg und stirbt.

N. 62. St. Elias auf der Hochzeit.

St. Elias kommt zu einem reichen Juden zur Hochzeit arm gekleidet und wird weggejagt, — dann kommt er in reicher Kleidung und wird zu Tische geladen, giesst aber Trank und Speisen auf seine Kleider aus.

Zweite Gruppe. Biblische Legenden des neuen Testaments.

N. 63. Die drei Könige.

Drei Könige, der russische, montenegrinische und persische gehen Christum anzubeten; der russische wird von anderen Herrschern als Beschirmer des christlichen Glaubens anerkannt.

N. 64. Jesu Flucht nach Ägypten.

Die heil. Familie übernachtet bei den Räubern. Des Räubers sieches Kind wird gebadet; die Mutter Gottes legt auch Jesum in dieses Bad und das kranke Kind wird gesund -- das war der spätere reuige Schächer.

N. 65. Die fliehende Mutter Gottes.

Sie begegnet einem Manne, der Weizen säet und segnet ihn; der Weizen wächst noch am selben Tage empor; der Bauer sagt den Verfolgern, die Frau mit dem Kinde sei damals vorübergegangen, als er den Weizen gesät hatte, und die Verfolger kehren zurück.

N. 66. Die Flucht nach Ägypten.

Das Wunder mit dem Weizen, vgl. N. 65.

N. 67. Das Schwein ist eine Judentante.

Die Juden banden eine Jüdin mit ihren Kindern in den Sack und fragten die Gottesmutter, was drin sei? Sie antwortete: Ein Mutter-schwein mit Ferkeln. Es wurde auch so. Seit der Zeit essen die Juden kein Schweinefleisch, weil sie fürchten, das Schwein könne ihre Tante gewesen sein.

N. 68. Warum die Juden kein Schweinefleisch essen.

Dasselbe Wunder wird Christo zugeschrieben, welchen die Juden auf die Probe stellen wollten.

N. 69. Christus und die Vögel.

Als Kind machte Christus mit anderen Kindern Vögel aus Lehm, und sobald er einen hinaufwarf, wurde er lebendig und flog davon.

N. 70. Warum in unseren Bergen die Erde sterilist?

Wo Christus hingieng, ist der Boden gut; gegen unsere Karpaten hat er nur den Stock geschwungen, darum will hier nichts gedeihen.

N. 71. Wie entstanden die Mühle, der Wagen, das Pferd, die Geige und der Bär?

Die ersten Gegenstände machte der Teufel, konnte sie aber nicht vollenden — das that Christus. Der Bär entstand aus einem Müller, welcher Christum erschrecken wollte.

N. 72. Entstehung der Pilze.

Petrus stahl von einer Frau ein Brot und wollte es insgeheim essen. So oft er aber ein Stück abbiss, fragte ihn Christus etwas; um antworten zu können, musste er den Bissen ausspucken, und daraus entstanden Pilze.

N. 73. Die Entstehung der Bienen.

Petrus wurde auf seiner Wanderung mit Christo immer hungrig, bis ihm Christus im Schlafe die Eingeweide herausnahm und an einem Baume hängte — daraus wurde ein Bienenschwarm.

N. 74. Wie wird Branntwein gemacht?

Branntwein machen die Teufel aus jüdischem Spülicht.

N. 75. Wer erfand den Branntwein?

Der Teufel „Ka“ hat es gethan. Einer von den Teufeln gab Christo und Petro davon zu kosten; als Ka dieses fuhr, sprang er in den Kessel und verbrannte darin, und darum heisst das Getränk ruthenisch; „Horiv-Ka“ = Ka ist verbrannt.

N. 76. Warum heisst der Branntwein „Horivka“?

Petrus trank in der Brennerei und Christus wartete draussen. Als es ihm zu lang wurde, gieng er hinein. Der Teufel Ka erblickte ihn, fiel vor Schreck in den Kessel und verbrannte.

N. 77 i 78. Ursprung des Schnupftabaks und der Pfeife.

Als des Teufels Mutter gestorben war, wollte der Teufel, dass auch die Menschen nach ihr weinen und setzte ihnen Schnupftabak vor. Christus gab ihnen Pfeifen, hiess sie rauchen und auf die Mutter des Teufels spucken.

N. 79. Das Feuer im Kieselstein.

Ursprünglich besass nur der Teufel Feuer. St. Peter wärmte sich einmal beim Teufelsfeuer, brannte seinen Stock an und begann zu fliehen, weil er auch den Menschen Feuer geben wollte. Der Teufel verfolgte ihn. Da hiess Christus Petrum mit dem Stocke an einen Kieselstein schlagen; der Stein empfing das Feuer; dann zeigte Christus den Menschen, wie man Feuer daraus schlagen soll.

N. 80. Warum Menschenkinder im ersten Lebensjahre nicht gehen?

Nach Christi Geheiss musste die Mutter von jeder Thierart ihr Kind über den Kopf über eine Schwelle werfen — solche Thiere laufen gleich nach der Geburt. Nur die Menschenmutter wollte das nicht thun und darum können ihre Kinder im ersten Lebensjahre nicht gehen.

N. 81–83. Warum die Menschen ihre Todesstunde nicht kennen?

Anfangs wussten die Menschen ihre Todesstunde und waren darum faul, wollten nicht solid arbeiten. Einer baute das Haus aus Disteln, ein anderer zündete den ganzen Wald an, um einen Topf mit Wasser zu wärmen, — darum nahm ihnen Christus diese Gabe

N. 89. Warum das Pferd so unersättlich ist?

Es wollte Christum nicht über einen Fluss tragen, weil es sich noch nicht satt gefressen habe, und wird nun nimmer satt.

N. 85. Ursprung des Hundes.

Ein Knabe lief aus Mutwillen Christo nach und bellte, und wurde dafür in einen Hund verwandelt.

N. 86. Ursprung des Affen.

Ein Mensch schnitt Grimassen, um Christum zu schrecken, und wurde in einen Affen verwandelt.

N. 87. Ursprung der Schildkröten.

Sie entstanden aus Fischen, welche die Mutter Gottes beim Durchwaten eines Wassers bissen.

N. 88. Schildkröten sind verwünschte Fische.

Einst gab es sehr viele Fische; Christus verwandelte die Hälfte davon in Schildkröten.

N. 89. Warum der Krebs die Augen im Hintern hat?

Christus trat einst auf einen Krebs, dieser erzürnte und schrie: „Hast du die Augen im Hintern, dass du mich trittst?“ Dafür bekam er selbst die Augen im Hintern.

N. 90—92. Warum ist die Ähre am Getraide so kurz?

Einst war die Ähre so lang, wie der Halm, die Leute missbrauchten aber die Gabe Gottes. Als Christus sah, dass eine Frau ihrem Kinde mit Teig den Hintern abwischte, ergriff er den Halm und begann die Ähre abzustreifen. Nur die Spitze ergriff die Mutter Gottes (Petrus) mit der flachen Hand und bat so viel zu verschonen, dass es für Hund und Katze ausreicht.

N. 93. Warum wachsen jetzt die Steine nicht?

Christus stolperte an einem Steine, verwundete sich einen Finger und verwünschte die Steine.

N. 94. Warum leben lateinische Geistliche im Celibat?

Der lat. und der griechische Geistliche giengen Christum zu fragen, ob sie heiraten dürfen. Der griechische gieng geradewegs und holte sich eine Erlaubnis; der Lateiner gieng zuerst ins Wirtshaus, ass und trank und erhielt keine Lizenz.

N. 95. Warum hat ein Geistlicher nie genug?

Christus schickte Petrum, Paulum und einen Geistlichen zu einer armen Wittwe mit milden Gaben. Petrus und Paulus übergaben die ihrigen, der Geistliche behielt seinen Theil für sich, und Christus verwünschte ihn dafür, er sollte immer nehmen so viel er kann und nie genug haben.

N. 96. Ein habgieriger Geistlicher.

Ein Geistlicher pflügte und säete am Osternsonntage und Gott gab ihm eine so reiche Ernte, dass er seine 30 Töchter verheiraten konnte. Er that dasselbe auch im folgenden Jahre, um noch seine 30 Söhne zu verheiraten, Gott gab ihm aber einen solchen Misswachs, dass er Hungers starb.

N. 97. Der Reiche will keinen Gott kennen.

Zwei reiche Brüder wollten Christum nicht übernachten und wurden arm; ihr armer Bruder nahm ihn auf und wurde reich.

N. 98. Christus, Petrus und das Hufeisen.

Die aus Göthes Bearbeitung bekannte Legende vom Hufeisen.

N. 99. Wie Petrus Gott war.

Er konnte nicht länger aushalten, als einen Tag.

N. 100. Ein Schmied wird Gott

Ein frommer Schmied kam in den Himmel und erbat sich von Gott die Gnade, ein wenig auf Gottes Thron zu sitzen. Das wurde ihm

unter der Bedingung gewährt, er solle schweigen. Sobald er aber vom göttlichen Thron alles Unrecht in der Welt sah, begann er gewaltig zu schreien und musste vom Platze weg.

N. 102. Christus verwandelt einen Mann in ein Pferd.

Ein Reicher, welcher Christo ein Mass Waizen nicht schenken wollte, wurde in ein Pferd verwandelt, einem armen Manne geschenkt, dem er ein ganzes Jahr arbeiten musste, vorauf ihm Christus seine Menschengestalt wieder gab.

N. 101. Ein Vater als Pferd.

Eine Variante von N. 102. Der Vater dient seinen Söhnen als Pferd und gewinnt seine Gestalt wieder, als die Söhne einmal vergassen ihm eine Decke zu geben.

N. 103—105. Petrus in Bedrängniss.

Christus, Petrus und Paulus übernachteten in einem Wirthshaus und Petrus wird von Trunkenen dreimal geprügelt.

N. 106. Warum haben Männer Gewalt über die Frauen?

Auf Petri Bitte hatte Christus einmal den Frauen Gewalt über die Männer verliehen. Als aber eine Frau Petrum einst tüchtig durchprügelte, bat er den Herrn die alte Ordnung wiederherzustellen.

N. 107. Christus und zwei Mädchen.

Eine von ihnen wollte Christo nicht den Weg weisen und fiel todt nieder; die andere war wohlgefällig und wurde belohnt.

N. 108. Des Faulen Glück.

Christus sieht einen faulen Burschen, der unter einem Birnbaum mit offenem Munde liegt und wartet, dass ihm eine Birne hineinfalle; dann sieht er ein hübsches und arbeitsames Mädchen und sagt zu Petrus, der faule Bursche werde das gute Mädchen zu Frau kriegen.

N. 109. Christus und die arme Wittwe.

Eine reiche Frau wollte Christum nicht übernachten, eine arme Wittwe that das gern. Dafür wurde die Reiche noch reicher, und der Armen frass ein Woll die letzte Kuh. Die Reiche — sagte Christus — solle verdammt werden, die Arme aber an ihren Söhnen Freude haben und dann selig sein.

M. 110. Eine habgierige Frau.

Eine arme Frau beherbergte Christum und setzte ihm eine Speise vor, da sie aber wenig Oel hatte, so zerkleinerte sie die Tropfen so, dass sie die ganze Schüssel bedeckten. Christus gab ihr so viel Dukaten, als Oelaugen in der Schüssel waren. Ihre reiche Nachbarin erfuhr dies, bat Christum zu sich und goss so viel Oel in die Speise, dass ein einziges Auge daraus wurde; Christus gab ihr dafür auch einen einzigen Dukaten.

N. 111. Die Kinder der Wittwe.

Eine arme Wittwe beherbergte Christum und dieser befahl am anderen Tage einem Wolfe zu gehen und die einzige Kuh dieser Wittwe zu fressen. Petrus remonstrirt dagegen, Christus sagt aber,

nun werden die Kinder der Wittve in die Welt gehen, was Tüchtiges lernen und ihr Glück machen.

N. 112. Kirche und Wirtshaus.

Christus geht an der Kirche vorbei und spuckt aus, geht am Wirtshaus vorbei und nimmt den Hut ab. Vom Petrus befragt erklärt er, in der Kirche beichtete eine Frau und verschwieg eine Sünde, wodurch sie noch schlimmer sündigte, und im Wirtshaus tranken die Leute und zagten: Gieb Gott Gesundheit!

N. 113. Lehm stiehlt Lehm.

Petrus erzählte Christo, wie ein Mann Töpfe stahl. Christus sagte, das sei keine grosse Sünde, denn „Lehm stiehlt Lehm“.

N. 114. Petrus auf dem Jahrmarkt.

Petrus wollte einen Ochsen verkaufen, da er aber vor jedem Käufer seine Fehler gestand, wollte ihn keiner haben. Christus erlaubte ihm ein wenig zu lügen und den Ochsen zu loben, und er verkaufte ihn sogleich.

N. 115–116. Christus und Petrus bei der Überfahrt.

Der Reiche will sie nicht überfahren und wird belohnt; der Arme nimmt sie auf sein Fuhrwerk, und seine Ochsen krepieren. Christus verspricht dem Petrus, er werde auf jener Welt Lohn und Strafe gerecht vertheilen. In N. 116 wird Petrus für seinen Tadel bestraft: ihm wachsen Hörner auf der Stirn.

N. 117. Ein Trunkener ist schlimmer als ein Hund.

Christus und Petrus begegnen einem Hunde, der sie nur anknurrt; ein Trunkener aber will sie prügeln und sie müssen weglaufen.

N. 118. Gottes Gerechtigkeit.

Ein Herr verlor das Geld, welches ein armer Bettler findet und weggeht. Der Herr kehrt um und findet an der Stelle, wo er das Geld verloren hatte, einen anderen Mann, den er ergreift und zu Tode prügelt. Christus erklärt, dies sei gerecht: denn jener Finder sei lange Jahre krank und elend gewesen, dieser Getödtete aber sei ein schlimmer Mörder und Räuber gewesen.

N. 119. Was ist grössere Sünde?

Christus erklärt, Pistolen machen ist grössere Sünde, als Kinder machen, weil die Kinder zum Lobe Gottes aufwachsen, Pistolen aber nur dem Teufel eine Freude machen.

N. 120. Christus und der Wirt.

Christus zündet ein Wirtshaus an, es verbrennt aber nicht, nur das Spinnweb, das darin war. Der Wirt will ihm das nachmachen und das Haus brennt ab.

N. 121. Petrus und Paulus als Drescher.

Sie zünden den Schober an, das Stroh brennt ab und der Weizen bleibt. Der Geistliche will ihnen das nachmachen und verbrennt alles. Er läuft ihnen nach, stiehlt aber einem Weibe ein Brot und wird weggetrieben.

N. 122. Christus und Paulus als Ärzte.

Christus zerstückelt den Kranken, kocht ihn, setzt die Gebeine zusammen und macht dann den Kranken lebend und gesund. Paulus will ihm das nachmachen, wird zum Tode verurtheilt und von Christo gerettet.

N. 123. Christus und der Zigeuner.

Christus haut den Pferden die Beine ab, legt sie zusammen und die Pferde werden gesund; heilt dann ein Mädchen so, wie in N. 122. Er schickt den Zigeuner ihm drei Semmeln zu bringen, dieser isst aber unterwegs eine Semmel auf und will nicht bekennen. Er will Christi Heilmethode nachahmen und ist schon den Tode nahe, wird aber vom Christo gerettet.

N. 124. Christus und Jude.

Die Rolle des Zigeuners von N. 123 spielt hier der Jude, welcher erst für einen Geldhaufen seinen Diebstahl bekennt.

N. 125. Ein Lakai wird Zigeuner.

Christus heilt eine Princessin wie in M. 122; ein Lakai will mit ihm den Lohn theilen, nimmt aber Alles; dann will er sich auch als Arzt versuchen, geräth in harte Bedrängniß, wird von Christo gerettet und in einen Zigeuner verwandelt.

N. 126. Von einem Juden, welcher sein Gut den Armen gab.

Eine Variante von N. 124.

N. 127. Wie entstand der Wind?

Ein Vagabund sah, wie Christus mit seinem Odem Kranke heilte und Todte auferweckte; er will es auch so machen, pustet aber umsonst und wird von Christo in die Mitte der Welt gestellt, wo er bis ans Ende der Welt pusten soll.

N. 128. Christus als Rätsellöser.

Christus löst drei Rätsel für einen Mann, der vom Teufel Geld geliehen hatte, und erlöst ihn so vom Bösen.

N. 12Z. Wie Christus nach Gerechtigkeit suchte.

Christus gieng in der Welt um, fand aber nirgends Gerechtigkeit, nur bei zwei Brüdern Joseph und Safat (Josaphat), welche in der Nacht jeder dem Anderen vom eigenen Getraide zulegten in der Meinung, der Andere brauche es nöthiger, als er selbst.

N. 130. Warum sind die Ruthenen Gewaltthäter?

Als Christus zum Tode geführt wurde, wollten ihn die Deutschen losschreiben, die Armenier loskaufen, die Polen losschlagen, die Ruthenen losschlagen. Darum wurden Deutsche — Schreiber, Armenier — Kaufleute, Polen — Diebe und Ruthenen — Gewaltthäter (Hajdamaken).

N. 131. Warum irren Zigeuner in der Welt herum?

Als Christus gekreuzigt wurde, brachte der Zigeuner vier Nägel und sagte, sie werden alle zu gebrauchen sein. Doch wurden nur drei gebraucht. Christus aber verfluchte den Zigeuner, er solle ebenso unbrauchbar umherirren, wie dieser vierte Nagel.

N. 132. Christi Kreuzigung.

Die Juden wollten Christum mit vier Nägeln kreuzigen, auch die Füsse auseinander, aber ein Engel stahl den vierten Nagel. Eine Spinne bedeckte seine Schamtheile mit ihrem Gewebe.

N. 133. Ursprung der Perlen.

Die Perlen entstanden aus den Thränen der Gottes-Mutter während des Martyriums ihres Sohnes.

N. 134. Christus und die Juden.

Manche Juden wandern immer, weil sie Christo keine Ruhe gaben. Ein Jude ass einen Hahn, und der andere sagte, Christus werde dann auferstehen, wenn dieser Hahn krähen werde — und der Hähn krähte sogleich. Ein Jude half Christo das Kreuz tragen und wurde heilig. Der Zimmermann wird nie reich, weil er das Kreuz Christi gemacht hat; dagegen ist der Schmied gesegnet, weil er einen Nagel stahl.

N. 135. Die Krähe.

Sie wollte aus Christi Wunden Blut trinken und wurde von Gott verflucht.

N. 136. Christi Auferstehung.

Die Juden sind jetzt grosse Herren, weil die Mutter Gottes sagte: „Mögen die Juden so herrschen, wie mein Sohn aufersteht“. Am Osternsonntag wird anders gegrüsst, zum Andenken, dass eine Dienerin, welche die Auferstehung Christi erfahren hatte, die Mutter Gottes mit dieser Kunde grüsste. Auch der Hahn ist auferstanden, und wird auf Kreuzen abgebildet.

N. 137, 138. Der auferstandene Hahn.

Der Jude und der auferstandene Hahn, vgl. N. 134. In N. 138 spotten mehrere Juden über Christi Auferstehung.

N. 139—140. Christus in der Hölle.

Satan wollte Christum auf seinem Throne festschmieden, wurde aber selbst festgeschmiedet. Die Teufel nagen das ganze Jahr an seinen Ketten, aber am Osternsonntag werden die Ketten wieder ganz.

N. 141. Warum am Osternsonntag so früh die Messe gelesen wird?

Mann fürchtet, dass Lucifer seine Kette nicht durchnagt; sobald aber das Lied „Christ ist erstanden“ erschallt, wird die Kette wieder ganz.

N. 142. Judas Ischariot.

Seine Mutter hatte einen bösen Traum, ihr Sohn werde rothaarig sein, einen Königssohn, dann seinen Vater tödten, seine Mutter heiraten, seinen Gott verkaufen und sich schliesslich erhängen. Sie steckt dem neugeborenen Sohn eine Nadel in den Kopf und setzt ihn in einer Kiste ins Wasser aus. Eine Königstochter fängt die Kiste, heilt und erzieht den Knaben, dieser tödtet den Königssohn und entflieht, nimmt Dienste bei einem Herrn, tödtet seinen Vater wegen der Äpfel, heiratet seine Mutter, welche ihn an der im Kopfe steckenden Nadel

erkennt. Er geht zum Christus, um zu büßen, verkauft ihn aber und erhängt sich.

N. 143. Judas Ischariot (B).

Diese Variante unterscheidet sich von N. 142 dadurch, dass Judas' Schicksal bei seiner Geburt von einem Engel vorhergesagt wird und dass Judas als Gartenwächter seinen Vater, welcher Obst gestohlen hatte, erschießt.

N. 144. Pilatus.

Pilatus' Leiche wollte die Erde nicht aufnehmen; sie wurde ins Meer geworfen, fault aber nicht und schwimmt bis ans Ende der Tage umher.

N. 145. Andreas und Petrus als Fischer.

Sie arbeiteten die ganze Nacht und konnten nichts fangen, aber auf Christi Geheiss fiengen sie 204 Fische auf einmal.

N. 146. Die Bekehrung Pauli.

Nach den Apostelakten.

N. 147. Die Listen des heil. Paulus.

Ein Mann betete nur zu Paulus und glaubte an Petrus nicht. Dafür gab ihm Paulus die Gnade, dass er mit einem Fass Waizen ein grosses Feld besäete. Petrus erbat von Gott, dass dieser Waizen durch Hagel vernichtet werden sollte. Paulus gab dem Manne einen Wink und er verkaufte das Getreide dem Herrn. Petrus erbat von Gott, dass er das Geld verliere. aber von Paulus belehrt gab der Mann dasselbe dem Herrn zurück. Endlich fällt Gott den Spruch, der Mann solle aus einem Fuder Waizen, welcher nach dem Hagel wieder emporwuchs, nicht mehr als ein Fass Körner haben. Von Paulus belehrt macht er einen solchen Wagen, in welchem er eine einzige Garbe nach Hause führt, bekommt von jedem solchen Fuder ein Fass Waizen und wird reich.

N. 148. Der Mann, der nur an Petrus glaubte.

Eine Variante der N. 147, nur ist hier Petrus der Berater und Nikolaus der Verfolger des Mannes.

N. 149. Die Wunder des heil. Petrus.

Als Petrus zum Richter geführt wurde, sah er einen Mann, welcher sich wegen seiner Schulden vergiften wollte. Petrus pflückt einen Haufen dürres Unkraut, verbrennt es und aus der Asche wird ein Goldhaufen, womit der Mann alle seine Schulden tilgen und weiter ruhig leben konnte. Als sie weiter giengen, kam ein Drache und riss dem Sohne des Richters, welcher Petrus richten sollte, den Kopf ab. Petrus aber zwang den Drachen den Kopf zurückzugeben, machte den Jüngling gesund und verfluchte den Drachen, dass er zerbarst. Nachdem der Richter das alles erfahren hatte, liess er Petrus frei.

N. 150. Der Wolf als Apostel.

Petrus nahm einen Wolf als Apostel auf, verbot ihm aber Fleisch zu essen. Der Wolf konnte aber nicht aushalten, tödtete ein Schwein und wurde von Petrus weggetrieben.

N. 151. Lazarus und sein Bruder.

Der Reiche belangte einst seinen armen Bruder Lazarus vor Gericht. Der Richter gab ihnen zwei Rätsel zu lösen; der Reiche löst sie nicht und wird weggewiesen.

N. 152. Menschenfleisch.

Ein Wolf bat Christum, er möge ihm erlauben einmal Menschenfleisch zu kosten. Christus willigt ein mit der Bedingung, er solle es nur an einem Burschen versuchen. Wolf lauert einem Burschen auf, dieser aber ergreift ihn beim Schwanze und prügelt ihn so gewaltig durch, dass ihm der Geschmack am Menschenfleische ganz vergeht.

N. 153. Christus als Feuerspender.

Einer armen Frau, die ihn gastlich aufgenommen hatte, giebt Christus die Schürze voll brennender Kohlen, woraus dann Gold wird. Der Reichen, die ihn vordem abgewiesen hatte und nun auch mit der Bitte um etliche Kohlen zu ihm kommt, giebt er solche Kohlen, von welchen all ihr Hab und Gut verbrennt.

N. 154. Christus und zwei Mädchen.

Eine Stiefmutter beredet den Mann, seine Tochter in den Wald auszusetzen; sie wird von Christo wegen ihrer Willfährigkeit beraten und bereichert; die faule Tochter der Frau wird vom Teufel geholt.

N. 155. Ein Pechvogel und Christus.

Ein vom Schicksal verfolgter Bursche wird Steinklopfer; mit ihm arbeiten noch drei Gesellen: Christus, Petrus und Paulus. In jeder Nacht theilt Christus Menschenlose aus, der Pochvogel wagt aber nicht für sich um ein besseres zu bitten und bekommt auch nichts.

Gruppe III. Die Heiligenlegenden.**N. 156, 157. Legenden über die Kreuzauffindung.****N. 158. Konstantin und Helena.**

Die bekannte Geschichte von der geduldigen Helena (Simrock, Die deutschen Volksbücher, X, 501—547).

N. 159, 160. Varianten derselben Legende; in N. 160 heisst die geduldige Frau Olijanna.

N. 161. Der heil. Eustachius (Placidus).**N. 162. Drei Brüder, welche 500 Jahre schliefen.**

Var. der bekannten Siebenschläferlegende.

N. 163—172. Legenden vom heil. Nikolaus.

Er wacht über die Sonntagsheiligung; das Wunder mit ermorde-ten 3 Studenten; er beherrscht die Wölfe (in N. 168 ist es Paulus), hütet die Habe vor Dieben, schenkt einem Manne die wunderbare Geige, die jeden Hörer tanzen macht.

N. 173. Der am Tage der 40 Heiligen Arbeitende liegt 20 Jahre krank.

N. 174. St. Valentius will die Menschen los werden und erbittet sich von Gott eine schreckliche Krankheit.

N. 175. Die heilige Genovefa.

N. 176. Die heil. Parasceve (Freitag).

N. 177. Die heil. Barbara.

N. 178. Christianisierung Russlands — mit volksthümlichem Beiwerk erzählt.

179. Wie der russische Zar Christ wurde.

Eine Variante der Legende von der Bekehrung Konstantins des Gr.

N. 180. Die Kijever Lavra wurde von 12 Brüdern erbaut; was sie am Tage bauten, das sank in der Nacht unter; als der Bau vollendet wurde, kam er aus der Erde heraus.

N. 181. Die heiligen Kosaken.

Von den Russen besiegt versanken sie in die Erde mit ihren Pferden und leben dort noch; ihr Ataman ist der heil. Petrus.

N. 182. Die lat. Kirche in Podkameń wollte der Teufel mit einem grossen Steine zerschmettern, aber vom Hahn erschreckt liess er den Stein vor derselben fallen.

N. 183. Eine Mutter betet fleissig zu einem Bilde, wo drei Kreuze gemalt sind; als aber ihre drei Söhne starben, vernachlässigt sie das Bild; nach einer Zeit findet sie darauf drei Galgen, worauf ihre Söhne hängen.

N. 184, 185. Zwei Sagen über wunderthätige Bilder.

N. 186. Ein Herr kauft in der Türkei einen Sklavenknaben los, kommt mit ihm nach Milatyn und kann nicht weiter, auch der Knabe ist nicht vom Fleck zu bringen, bis er verschwindet. Es war Christus, und auf dieser Stelle wurde ihm eine Kirche gebaut.

N. 187. Am Todestage Johannes des Täufers will ein Mann ein Schaf schlachten, fällt aber selbst todt.

N. 188. Eine Frau beweinte ihren von den Tataren gemordeten Mann und wurde in einen Kiebitz verwandelt.

N. 189. Ein Kind suchte seinen von den Tataren ermordeten Vater und wurde in einen Zaunkönig verwandelt.

N. 190. Ein Mädchen, welches seinen Liebsten erwartete, wurde durch den Fluch der Mutter in eine Pappel verwandelt.

N. 191. Aus dem Blute eines von den Tataren ermordeten Knaben wächst Immergrün.

N. 192. Piotrowina, Szczepanowski und König Boleslav — eine populäre Darstellung der bekannten Geschichte Boleslav des Kühnen.

N. 193. Szczepanowski verwünschte in seiner Todesstunde das polnische Heer; es lebt in einem Berge, und wenn es herauskommt, wird Polen wiedererstehen.

Gruppe IV. Legenden von Häretikern und Zauberern.

N. 194—196. Der ewige Jude.

N. 197. König Alexander — die bekannte Jovinianus-Legende (Gesta Romanorum ed. Oesterley).

N. 198. Twardowski — polnische Version der Faustlegende.

N. 199. Ein Musikant auf einer Teufels-Hochzeit.

N. 200. Vom Armen, welcher seine Seele dem Teufel verschrieb und durch einen Engel vermittels Lösung der 9 Rätsel errettet wurde.

N. 201. Ein Schuster verschreibt seine Seele dem Teufel, spielt ihm aber verschiedenen Schabernack und zwingt ihn nicht nur ihn selbst, sondern auch andere Seelen freizulassen.

N. 202. Ein Trunkenbold lässt viele Seelen aus der Hölle entweichen.

N. 203. Ein Jäger tödtet den Teufel.

N. 204. Ein Jäger will die Hostie durchschossen, sieht aber Christum und schießt nicht.

N. 205. Ein Jäger tödtet seinen Vater, beschläft seine Mutter, tödtet schliesslich den Teufel und kommt in den Himmel.

N. 206. Ein Teufel hütet Geld in einem alten Schlosse und will es einigen Bürgern für ihre Seelen geben.

N. 207. Ein Bürger hatte vom Teufel Geld geliehen, als er es aber nach Jahr und Tag zurückgeben wollte, zeigte sich, dass der Gläubiger vom Donner getödtet wurde und die anderen Teufel wollten das Geld nicht nehmen.

N. 208. Ein Herr ass eine Speise, wodurch er die Sprache der Thiere verstand; sein Fuhrmann kostet dieselbe Speise und versteht auch alles; der Herr erfährt das, spuckt dem Fuhrmann in den Mund und er verliert seine Wissenschaft.

N. 209. Ein Bauer hörte die Sprache seiner Ochsen am Weihnachtsabend und starb am anderen Tage.

Inhalt des zweiten Bandes.

Gruppe V. Legenden von Monstren und Ungeheuern.

N. 210. Vom Fische, auf dem die Welt ruht; 211—212 vom Einhorn.

N. 212. Vom Riesen und seiner Mutter (Chamissos Riesenspielzeug).

N. 213—216. Von Riesen und Zwergen.

N. 217—220. Varianten der Melusine-Legende, — hier sind es übrigens nicht Wasser-, sondern Luft- oder Waldgeister, welche die Stelle der Melusine vertreten.

N. 221. Das Fieber — eine Variante der Legende von der Herodias, welche der abgehauene Johannes-Kopf verflucht.

N. 222. Der Frost belohnt das gutmütige, erstickt das böse Weib.

N. 223. Der Wind wird von einem Manne mit einem Messer verwundet.

N. 223—231. Elementar-Geister, besonders Wind und Feuer treten in Menschengestalt auf, heiraten Menschenkinder, helfen oder schaden den Menschen.

N. 232, 233. Glück und Unglück in der Gestalt alter Weiber.

N. 234. Der Ritter und der Tod.

N. 235—245. Legenden vom gefoppten Tode.

N. 245, 246. Ein Mann hat eine Tochter und will drei haben; Gott macht ihm noch eine aus dem Schwein und eine aus der Hündin; sie gleichen der ersten so, dass er sie nicht unterscheiden kann; er unterscheidet sie erst nach ihrer Handlungsweise.

N. 249. Huzulen sind Nachkommen eines getauften Teufelskinds.

N. 259. Ähnliches wie von Rumänen erzählt.

N. 250, 251. Eine Schlange heiratet einen Menschen, lebt mit ihm in Frauengestalt, erst als er sie im Zorn „Schlange“ schilt, verwandelt sie sich in eine Schlange und entflieht.

Gruppe VI. Legenden vom Leben jenseits des Grabes und vom Weltende.

N. 252—255. Visionen der Scheintodten über ihre Wanderungen im Jenseits.

N. 256—257. Zwei Legenden von frommen Menschen, welche Gott zu sich zu Gaste einladet und denen der Aufenthalt im Jenseits als ein Tag erscheint, während er 100 Jahre dauert.

N. 258, 259. Wanderungen in Himmel.

N. 260. Wanderung im Himmel und in der Hölle.

N. 261. Ein Soldat im Fegefeuer.

N. 262—271. Erzählungen von dem Weltende, seinen Vorzeichen, vom Antichrist, Elias, dem jüngsten Gericht.

Gruppe VII. Morallsierende und philosophische Legenden.

N. 272, 273. Ein Mann hasste den Geistlichen, trank im Feld Wasser und sah dann, dass dieses Wasser aus dem Maule eines toten Hundes floss. Ein Engel erklärt ihm das Bild.

N. 274, 275. Ein Wilder betet, indem er hin und her springt und sagt: Dies für dich, Gott! Dies für mich, Gott! Trotzdem kann er auf der Oberfläche des Wassers einhergehen. Erst als er in die Kirche kam und dort sündigte, versinkt er im Wasser.

N. 276, 277. Fatalismus: ein Mann verbirgt seine Kinder, weil er fürchtet, sie werden vom Donner umkommen, doch sie verlassen sich auf Gott und es geschieht ihnen nichts; ein anderer erfährt, sein Sohn werde im Brunnen umkommen, lässt den Brunnen mit Brettern bedecken, und das Kind findet auf diesen Brettern den Tod.

N. 278. Engel in Hundsgestalt retten zwei dem Teufel verschriebene Kinder in der Teufelsmühle, werden gefangen genommen, kommen los und retten die Kinder nochmals.

N. 279—280. Ein dem Teufel verschriebenes Mädchen bekreuzigt sich und vertreibt den Teufel, wird vom eigenen Vater mit abgehauenen Händen im Walde zurückgelassen und vom Christus gerettet, geheilt und an einen Königssohn verheiratet.

N. 281. Das Mädchen ist eine Versuchung. Sohn eines Eremiten ist so unschuldig, dass er glühendes Eisen mit blosser Hand nimmt; nachdem er aber ein Mädchen mit Begierde betrachtet hatte, verbrennt er sich die Hand.

N. 282. Ein Teufel verführt einen Eremiten durch ein Mass voll Schnaps zum Eherbruch und Mord.

N. 273. Ein Eremit und der Engel — bekannte Erzählung aus Gesta Romanorum, ed. Oesterley.

N. 284. Thais die heilige Curtisane, bekehrt von einem Asketen, lebt vermauert bis zum Tode.

N. 285 - 286. Die Begehrlichkeit des Menschen ist unersättlich. Gott macht einen Menschen reich, dann zum Herren, Minister, Kaiser; erst als er Gott werden will, wird er wieder arm.

N. 287. Die Mutter des heil Petrus war geizig; nur einmal gab sie einem Bettler einen Zwiebelstengel; an diesem Stengel wollte Petrus sie aus der Hölle herausziehen, aber andere Sünder hielten sich an sie und der Stengel riss entzwei.

N. 288. Der Tod kommt plötzlich.

Einer hielt schon in der Hand das Osterbrot und freute sich, dass er es erlebt hat dasselbe zu essen, fiel aber todt nieder.

N. 289. Ostern — ein grosser Tag (Welyk-den).

Ein Bauer wollte das erproben, gieng ins Feld um zu pflügen und versank in die Erde.

N. 290. Ein wunderbarer Baumeister.

Bekannte apokr. Erzählung vom Ap. Thomas, wie er dem Indier könig einen Palast in jener Welt baute.

N. 291. Zum Gott zu Gast.

Ein König bewirthe arme Bettler; einer von ihnen ladet ihn zu sich zu Gast — er geht hin und kommt in den Himmel, vgl. N. 256, 257.

N. 292. Christus beim Worte genommen.

Ein Reicher gab all sein Gut den Armen, nahm ein Kreuz auf seine Schultern und gieng so herum, immer nur mit dem gekreuzigten Christus redend. Christus bittet ihn schliesslich zu sich. Schluss wie N. 291.

N. 293. Kirchensänger kommen nicht in den Himmel.

N. 294. Ein Reicher foppt seinen armen Bruder, Gott sei gestorben; dieser veranstaltet ein Traueressen nach Gottes Tode, wird vom Gott belohnt und der Reiche bestraft.

N. 295. Das Geld führt zum Brüdermord — zwei Brüder wollen den dritten morden, um das gefundene Geld nicht mit ihm zu theilen; dieser vergiftet sie aber und so sterben alle drei.

N. 296. Ein Bettler mordet einen Kaufmann und lenkt den Verdacht auf seinen Begleiter. Dieser wird verurtheilt, büsst seine Strafe ab; erst dann bekennt der Mörder seine That und stirbt.

N. 297. Ein Ermordeter hält nach dem Tode seinen Mörder fest.

N. 298, 299. Ein geheimer Mord wird durch eine geringfügige Sache (gelbe Fliegen, Mondschein) enthüllt. N. 300 entdeckt den Mord ein Hund; N. 301 wächst auf der Mordstelle blutiger Waizen.

N. 302. Was einem nicht bestimmt ist, dass bekommt er nicht: ein Reicher verbarg sein Geld im Weidenbaume — der wird weggeschwemmt und einem Armen zugelegt; der Reiche wird Bettler, kommt zum Armen, erzählt sein Missgeschick; der Arme giebt ihm das Geld in einem Brotlaipe, der Bettler lässt aber das Brot am Zaune hängen; der Arme legt es ihm nochmals vor die Füße, der Bettler geht aber mit zugemachten Augen darüber hinweg.

N. 303—309. Der Kuckuck und der Maulwurf entstehen aus Menschen, welche wegen verschiedener Missethaten verflucht wurden.

N. 310. Ein geiziger Geistlicher verschiebt den Markstein, stirbt und stöhnt im Grabe, bis der Stein an seine frühere Stelle gelegt wird.

N. 311. Ein Geistlicher verkleidet sich in eine Ochsenhaut mit Hörnern, um einer Frau das Geld abzunehmen, und die Haut wächst an.

N. 312. Die Espe ist aus dem von einer Mutter getödteten Kinde hervorgewachsen.

N. 313. Die Seele in Mausgestalt.

N. 314. Bis zum Feste „Kleid der Mutter Gottes“ darf man keine Erdbeeren essen, weil selige Kinder solche Erdbeeren sammeln müssen.

N. 315. Zu Stein gewordene Alte.

Eine böse Schwiegermutter schickt im Jänner ihre Schwiegertochter ins Gebirge, damit sie Schafe hüte und Himbeeren heimbringe; das geschieht durch ein Wunder; die Alte geht selbst hin und wird Stein.

N. 316—319. Verschiedene Sagen über die Gewalt des Fluches.

N. 320. Eine Kindesmörderin muss eine Schlange säugen.

N. 321. Eine Frau, welche sich durch Zauberei unfruchtbar macht, wird in der Kirche von ihren ungeborenen Kindern zerrissen.

N. 322. Eder, welcher einen alten Mann verlacht, wird durch unaufhörlichen Lachkrampf bestraft.

N. 323. Ein Kind welches seine Mutter schlägt, steckt nach dem Tode die Hand aus dem Grabe heraus.

N. 324. Ein Weib, welches am Feste der Verklärung Christi arbeitet, muss zwei Schlangen säugen.

N. 325, 326. Ein Reicher bittet Gott, er möge ihm sein Vermögen vermindern und ein Armer bittet um eine Gabe. Gott giebt dem Reichen noch mehr und sagt dem Armen, er werde ihm noch diesen Sack nehmen, mit welchem er bekleidet ist. „Das wirst du nicht!“ — schreit der Arme und wirft den Sack ins Feuer.

N. 327. Eine Königstochter glaubte nicht an Gott und wurde schliesslich heilig.

N. 328—330. Ein Bursche geht seinen verstorbenen Kameraden zu seiner Hochzeit bitten, verweilt bei ihm eine Stunde, welche 300 Jahre dauerte.

N. 329. Ein Klausner läuft einem schönen Vogel nach — es dauert 700 Jahre.

N. 331. Ein vom Vater verzogener Sohn wird Räuber und tödtet den Vater.

N. 332. Ein Mann zwang seine Frau zum Ehebruch mit einem Anderen — diese Sünde wollte ihm niemand vergeben und ihn verschlang die Erde.

N. 333. Ein Sünder büsste hart für seine Sünden, wurde schon fast heilig, sündigte aber durch ein stolzes Wort und ihn verschlang die Erde.

N. 334. Ein Eremit verdammt einen Räuber, wird dafür selbst verdammt und der Räuber gerettet.

N. 335, 336. Ein Räuber, der viele Menschen, sogar eigene Eltern umgebracht hatte, erschlägt einen Herrn, welcher seine Unterthanen schindet, und erhält dafür Vergebung seiner Sünden.

N. 337. Ein Vaternörder und Blutschänder durch die Fügung des Schicksals (Oedipussage).

N. 338—341. Ein dem Teufel verschriebener Knabe geht in die Hölle, fordert seinen Pakt zurück, legt einem grossen Sünder schreckliche Busse auf, wird Bischof und trifft den büssenden Sünder, welchem die Sünden vergeben werden.

N. 342—344. Seelenhirten.

Drei Brüder kommen zu einem Unbekannten (Gott), verdingen sich als Hirten, nur der jüngste aber zeigt sich zuverlässig.

N. 345—346. Ein Engel als Diensthote.

Der Todesengel erfüllte einmal Gottes Fügung nicht, muss ein Jahr auf der Erde dienen, sein wunderliches Verhalten (vgl. Tolstois Legende „Wovon die Menschen leben“).

N. 347—352. Wunderbare Ochsen.

Ein Armer bekommt von einem Greise (Gott) ein Paar Ochsen mit wunderbarer Kraft. Sein reicher Bruder will sie haben, verleumdet den Bruder vor dem Herrn, welcher dem Armen unmögliche Arbeiten aufgibt, die dieser aber mit Hilfe der Ochsen erfüllt. Schliesslich werden der neidische Bruder und der Herr von den Ochsen in die Hölle geführt.

N. 353. Die Macht des Weihrauchs.

Ein Bursche sammelt einen Haufen Wachholderbeeren, verbrennt sie und bekommt dafür von der Muttergottes eine schöne Frau.

N. 354—357. Ein Armer trägt Weihnachtsabendessen in die Hölle, bewirthe die Teufel, bekommt von ihnen geröstete Speckstückchen zum Geschenk — das waren Seelen, welche ihn dafür beschenken.

N. 358—360. Altes Weib weiss auch dort Böses zu stiften, wo der Teufel keine Macht hat (Zwist und Mord zwischen einem musterhaft lebenden Ehepaar).

N. 361. Ein Offizier haut ein Mädchen nieder, von dem ihn vorhergesagt wurde, dass es seine Frau werden soll; nach Jahren heiratet er sie doch.

N. 362–364. Ein junges Ehepaar wird gefragt, wann es lieber Unglück leiden wolle, in der Jugend oder im Alter; beide wollen es lieber in der Jugend leiden, werden arm, gehen auseinander und kommen nach vielen Jahren glücklich zusammen.

N. 365–366. Ein Knabe mit wunderbaren Eigenschaften wird von einem Diener seines Vaters gestohlen und in der Fremde aufgezogen; durch die Mutter Gottes belehrt verwandelt er seine falschen Pflegeeltern in Hunde, welche glühende Kohlen fressen, findet seinen Vater, weckt seine Mutter aus dem Grabe und giebt den Hunden ihre Menschengestalt wieder.

N. 367–368. Der reiche Bruder sticht dem armen für eine kleine Gabe beide Augen aus; der Arme erfährt von den Teufeln Geheimnisse, wird sehend und reich und der Reiche kommt um.

Gruppe VIII. Spottlegenden und Satiren auf heilige Gegenstände.

N. 369. Warum werden russische Festtage am spätesten gefeiert? Der Jude, der Pole und der Russe sollten vor Gott ihr Schuhwerk ausziehen; wer es am schnellsten thäte, solle am ehesten die Feiertage haben. Der Jude warf seine Pantoffeln momentan ab, der Pole hatte mit seinen Stiefeln länger zu thun, doch der Ruthene brauchte zur Abwicklung seiner Riemenschuhe die längste Zeit.

N. 370. Ruthenische und polnische Feiertage.

Ruthenen und Polen schickten Boten zu Gott, um zu erfahren, wann sie Weihnachten feiern sollen. Dem ruthenischen Boten gefiel es im Himmel so gut, dass er sich um volle zwei Wochen verspätete.

N. 371. Zwei Geistliche stritten sich, wie es wohl im Himmel aussehen mag: der eine sagte so, der andere anders. Sie beschlossen endlich: wer von den Beiden zuerst stirbt, solle kommen und es dem Anderen sagen. Einer starb, erschien dem Anderen und sagte: „Es ist dort weder so, wie du gesagt hast, noch so, wie ich gesagt habe, sondern ganz anders“, und damit verschwand er.

N. 372. Die Hölle ist für den Armen auf dieser Welt.

N. 373. Am Anfang gab es auf der ganzen Welt nur zwei Pfarreien und zwei Pfarrer. Fragte man einen Pfarrer, ob es ihm gut gehe, so sagte er: „Möchte schon gehen, wenn mir der Andere meine Einkünfte nicht wegschnappte“.

N. 374. März bat den April zu sich auf einen Ball. April fragt Mai um Rath, wie er zum März hinfahren soll; der rieth ihm auf den Schlitten einen Kahn und darauf einen Wagen zu nehmen. April fuhr auf Schlitten, dann, als der Schnee schmolz, in dem Kahn, und als es endlich trocken wurde, auf dem Wagen. März erfuhr, dass Mai so gerathen hat, und rächt sich seitden an ihm durch empfindliche Kälte.

N. 375 - 380. Parodierte Kirchengesänge, wo Märtyrer Schnaps gepriesen, Perikopen aus Charko dem Trunkenbold gelesen, Stichen zum Lobe des Wirthes und des Schusters gesungen werden.

N. 381. Unsinn in der Kirchensprache in Form eines Bibelcitats.

A n h a n g.

N. 382 - 390. Huzulische Erzählungen von der Welterschöpfung und den ersten Menschen mit scharf ausgeprägter dualistischer Grundanschauung.

N. 391 - 440. Varianten zu den vorgehenden Erzählungen, größtentheils ebenfalls aus den Huzulenlande.

